

१. विभिन्न अङ्कका विषय सूची

अङ्क १

क्र.सं.	निर्णय नम्बर/ इजलास/विषय	पक्ष / विपक्ष	विषयको सार सक्षेप	पृष्ठ
१.	८२९० पूर्ण लिलाम दर्ता बदर	जयकलीदेवी भेडिहरिन विरुद्ध मोनिफ मिया अन्सारी	परिवारको मुख्यको सहमतिबिना गरिएको कारोवारबापत अन्य व्यक्तिको नामको सम्पत्ति निजलाई नबुझी भएको लिलामी लेनदेन व्यवहारको ८ नं. प्रतिकूल हुने, यस्तो लिलामीका हकमा दण्ड सजायको ६१ नं. र अ.वं. १७ आकर्षित नहुने ।	१
२.	८२९१ विशेष उत्प्रेषण समेत	भरतकुमार प्रसाई विरुद्ध मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	कुनै व्यक्ति विशेषलाई मात्र वञ्चित गर्न वा कसैलाई मात्र लाभ पुऱ्याउने उद्देश्य नरही समान अवस्थाका सबैलाई लागू हुने गरी तोकिएको शर्त वा योग्यता समानताको हकविपरीत नहुने, यस्तो शर्तले तत्काल कसैलाई असर परेको भन्ने मात्र आधारमा न्यायपालिकाले हस्तक्षेप नगर्ने ।	१०
३.	८२९२ विशेष उत्प्रेषण परमादेश	मीना खड्का विरुद्ध राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग	राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको कर्मचारी प्रशासनको व्ययभार सञ्चित कोषमाथि रहने भएबाट यो सार्वजनिक सेवा हो, कर्मचारी छनौट विधि वैज्ञानिक, पारदर्शी, प्रतिष्पर्धात्मक र पक्षपातरहित हुनुपर्ने, निश्चित योग्यता र दक्षता भएका सबै नागरिकले सार्वजनिक सेवाको पहुँचमा समान हक राख्ने ।	२०

४.	८२९३ पूर्ण अंश चलन	सन्तमाया महर्जन विरुद्ध रामचन्द्र महर्जन	घरायसी बण्डापत्र भएको कुरामा मुख मिलेपछि मानो छुट्टिएको मितिमा मुख नमिले पनि घरायसी बण्डापत्र भएको मिति मानो छुट्टिएको मिति कायम हुने, अंशबण्डाको १८ नं. मा भएको सातौँ संशोधन अघिको आर्जन बाहेक गरी बण्डा गर्नुपर्ने भनी व्याख्या गर्न नसकिने ।	४८
५.	८२९४ पूर्ण उत्प्रेषण	मोहनलक्ष्मी मास्के विरुद्ध अर्थ मन्त्रालय	कार्यविधि कानूनको प्रयोग र पालना स्वेच्छाचारी वा त्रुटिपूर्ण ढंगले गरिएमा सारवान कानूनको प्रयोग प्रभावित हुन सक्ने, कसैको सम्पत्तिसम्बन्धी हकमा रोक लगाउनु पूर्व सम्पत्तिका धारकलाई प्रतिवादको मौका दिइनु पर्ने ।	६०
६.	८२९५ संयुक्त अपुताली हक कायम	दुर्गीदेवी चौधरी थारू विरुद्ध रामकुमारी चौधरी थारू	बाबु र छोराका छोरीहरू दुवैको समान तरिकाले अपुताली हक कायम नहुने विधायिकाको मनशाय रहेको भए सो कुरा प्रष्ट रूपले अभिव्यक्त हुन्थ्यो, कानूनमा प्रयुक्त भाषाले जे जस्तो अर्थ अभिव्यक्त गरिरहेको हुन्छ, सोही रूपमा ग्रहण गर्नुपर्ने ।	७७
७.	८२९६ संयुक्त अंश दर्ता	रामचरित्र साह विरुद्ध वौधनाथप्रसाद साह	निश्चित प्रयोजनका लागि छुट्ट्याइएको जग्गा उपयोग भै बाँकी रहेको अवस्थामा निजी आर्जनको भनी अलग गर्न नमिल्ने, लिखतमा दाइजो पेवाको रकमबाट खरीद गरिएको भन्ने व्यहोरा मात्रले दाइजो पेवाबाट प्राप्त भएको मान्न नसकिने ।	८२
८.	८२९७ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध पितरदिन खटिक	कसूर गरेकोमा अनुसन्धान र अदालतमा समेत सावित भई अदालती प्रक्रियामा सहयोग पुऱ्याउने व्यक्ति र कसूर गरेकोमा पनि सो लुकाई सजायबाट उम्कन चाहने व्यक्तिलाई एउटै तराजुमा राखी समान सजाय तोकिनु न्याय र कानूनको दृष्टिकोणबाट उपयुक्त नहुने ।	८९
९.	८२९८ संयुक्त उत्प्रेषण समेत	विमलादेवी सराफ विरुद्ध मन्त्रपरिषद् सचिवालय	कुनै साधिकार निकायको आधिकारिक निर्णय र स्रोतविना कसैको सम्पत्ति रोक्का गर्ने र सूचना प्रकाशित गर्ने अधिकार कसैलाई नरहने, रोक्का राखी नागरिकका मौलिक हक हनन् भएमा अदालतले नागरिकको मौलिक हक संरक्षणको लागि अनाधिकार निर्णय वा सूचना बदर गर्नसक्ने	९५

१०.	८२९९ संयुक्त उत्प्रेषण समेत	कम्युनिकेशन कर्नर प्रा.लि. विरुद्ध मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	सरकारी कामकाजमा पारदर्शिता पूर्ण रूपले पालन गरिएमा जनताले लालफित्तासाही, भ्रष्टाचार र ढिला सुस्तीको मारबाट पीडित हुनु नपर्ने, देशको राजनीति, सामाजिक, आर्थिक, औद्योगिक, कृषि, वैदेशिक सम्बन्ध लगायतका कुरा थाहा पाउने र जानकारी राख्ने कुरा नागरिकका मौलिक हक मानिने ।	१०१
११.	८३०० संयुक्त उत्प्रेषण समेत	सतन भगत विरुद्ध जि.प्र.का. पर्सा	संस्था खडा गरी कार्य गर्ने हक भए पनि धार्मिक हक एवं कर्तव्य निर्वाह गरेको कुरामा दखल दिने उद्देश्यले त्यस्तो संस्था खडा गरी सञ्चालन गर्न नपाइने, मठसँग सम्बन्धित हकदारहरूको सहमति बेगर अन्य बेसरोकारहरूका व्यक्तिले संस्था खडा गरी व्यवस्थापन हस्तांतरण गर्न नमिल्ने ।	११२
१२.	८३०१ संयुक्त अंश चलन	भगलु चौधरी विरुद्ध संगीलाल चौधरी	प्रतिवादीको सहमति संलग्नता नरहेको नागरिकताको प्रमाणपत्रलाई नाताको प्रमाणपत्रका रूपमा ग्रहण गर्न नहुने, डी.एन.ए. परीक्षण गर्न असहयोग गर्नुका पछाडि सो परीक्षण भए निजका विरुद्ध प्रमाण लाग्नसक्ने भएकाले अनुपस्थित रहेको अनुमान गर्नुपर्ने ।	११८
१३.	८३०२ संयुक्त ठगी	नेपाल सरकार विरुद्ध दीपक वस्याल	प्रलोभन देखाई सर्वसाधारणको रकम लिने र कबूल गरिएको शर्तानुसार फिर्ता नगर्ने कार्य लेनदेन नभई ठगी हुने, ऐन नियमको परिधि नाघी कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाको दर्ता खारेजीमा कारवाही नहुँदैमा सो संस्थाको आडमा जे पनि गर्न पाइने भन्ने अर्थ गर्न नमिल्ने ।	१२४
१४.	८३०३ संयुक्त आयकर	आन्तरिक राजश्व कार्यालय विरुद्ध ज्वाइन्टस्टक एयरलाइन्स	लिज पर्जेजका सम्बन्धमा सम्झौताको शर्तअनुसार किस्ता रकम वा भाडाको रकम नबुझाई उक्त लिज पर्जेज सम्झौता समाप्त भएको अवस्थामा सम्झौता हुनुभन्दा पहिला बुझाएको रकमलाई भाडामा लिएको वस्तुको मूल्य नमानी बहाल वा भाडाको रकम मानिने ।	१३६
१५.	८३०४ विरुद्ध	कृष्णकुमार कर्ण विरुद्ध मोहनप्रसाद थारू	सधैं अड्डा अदालतमा लेखापढी वा कानून व्यवसायसँग सम्बन्धित रहेका पेशाकर्मिले एक अर्कामाथि विश्वास गरी वारेसनामा	१४३

	संयुक्त जालसाजी		इत्यादिका लिखतहरूमा साक्षी बस्दैमा उक्त लिखतहरू जालसाजी ठहरे तापनि प्रमाणबाट वदनियत नै पुष्टि भएमा बाहेक सो कार्य जालसाजी मानी सजाय गर्न नमिल्ने ।	
१६.	८३०५ संयुक्त उत्प्रेषण	मनकामना एयरवेज प्रा.लि. विरुद्ध अर्थ मन्त्रालय	न्यायिक वा अर्धन्यायिक निकायले गरेको निर्णयमा पुनरावेदन गर्न जानु वा नजानु भनेकै कारणले मात्र पुनरावेदन गर्न पाउने हक मर्न नसक्न ।	१४९

अङ्क २

१७.	८३०६ पूर्ण मोही कायम	विष्णुदेव राउत विरुद्ध गुठी संस्थान जनकपुर	पुनरावेदन अदालतको क्षेत्राधिकारभित्रका सबै निकायले गरेको निर्णयउपरमा पुनरावेदन अदालतमा मात्र पुनरावेदन लाग्छ भन्ने अर्थ गर्दा विशेष ऐनले गरेका व्यवस्थाहरूको सान्दर्भिकता नरहने हुँदा गुठी संस्थान ऐनअनुरूप भएका काम कारवाहीको सन्दर्भमा न्याय प्रशासन ऐनको व्यवस्था आकर्षित नहुने ।	१५५
१८.	८३०७ विशेष उत्प्रेषण	ऋषिराम घिमिरे विरुद्ध मन्त्रपरिषद्को कार्यालय	प्रसारण संस्था दर्ता गरिसकेपछि नवीकरण पनि गर्नुपर्ने । नवीकरण गर्नु नपर्ने अर्थ गर्ने हो भने सो प्रसारण संस्थाको नियमकारी निकाय नै निष्क्रिय हुन जाने र सोसम्बन्धी नियमावलीको प्रयोजन नै समाप्त हुने ।	१६४
१९.	८३०८ विशेष मोही प्रमाणपत्र	फुलोवती यादव विरुद्ध जगदीशप्रसाद दास	जग्गाधनीले साविकको मोहीको मृत्युपछि निजका हकवालाहरू मध्ये मोही पत्याउनेसम्बन्धी निर्णय एकपटकमात्र गर्न पाउने । एकपटक एउटालाई मोही पत्याइसकेपछि पुनः अर्कोलाई रोज्न नपाउने ।	१७३
२०.	८३०९ पूर्ण खिचोला	शिवनन्दन साह तेली विरुद्ध हितलाल साह तेली	देवानी मुद्दाहरूमा मौखिक भनाइभन्दा लिखत प्रमाणको महत्त्व अधिक रहने हुँदा आफ्नो नाममा दर्ता नै नरहेको एवं भोगको समेत पुष्टि गर्न नसकेको जग्गामा अर्कोले खिचोला गऱ्यो भन्न नमिल्ने ।	१८४

२१.	८३१० विशेष उत्प्रेषण	मुकुन्दलाल नकमी समेत विरुद्ध मन्त्रपरिषद्को कार्यालय	नेपालको अन्तरिम संविधानको धारा १३(३) को प्रतिवन्धात्मक वाक्यांशले महिलासमेतको सशक्तीकरण र विकासका लागि कानूनद्वारा विशेष व्यवस्था गर्नसक्ने अख्तियारी राज्यलाई दिइरहेको अवस्थामा मुलुकी ऐन लाग्नेस्वास्तीको महलको १, २ विवाहवारीको १० नं. एवं जारीको २ नं. को व्यवस्था असंवैधानिक भन्न नमिल्ने ।	१९१
२२.	८३११ पूर्ण कर्तव्य ज्यान	विनय मानन्धर विरुद्ध नेपाल सरकार	बिनाआधार विशेषज्ञले दिएको प्रतिवेदनलाई अन्यथा गर्न नमिल्ने र अन्य प्रमाणद्वारा समर्थित शव परीक्षण प्रतिवेदनको सम्पूर्ण अस्तित्वलाई शून्यमा परिणत गर्ने गरी त्यसमा उल्लिखित राय तथा निष्कर्षलाई अमान्य गर्न न्यायसंगत नहुने ।	२००
२३.	८३१२ संयुक्त परमादेश	श्यामकला वानिया विरुद्ध जि.प्र.का. बाँके	आफ्ना मूल पुर्खाका नाममा रहेको जग्गा निजको शेषपछि दा.खा नामसारी गर्न खास अवधि नतोकिएको हुँदा निश्चित अवधिभित्र सो कार्य नगर्दा सो सम्पत्तिमाथिको हक समाप्त नहुने ।	२३७
२४.	८३१३ संयुक्त वन्दी प्रत्यक्षीकरण	गगनसिंह ठकुरी विरुद्ध कारागार कार्यालय	कानूनले निश्चित गरेको प्रक्रियाअन्तर्गत कसूरदारलाई दण्डित गर्नुपर्ने तर त्यस्तो दण्ड कानूनले निर्धारण गरेको सीमा उल्लंघन गर्न नहुने । कुनै अड्डाका अधिकारीको गल्तीको कारणबाट व्यक्तिको वैयक्तिक स्वतन्त्रता कुण्ठित हुन नहुने ।	२४२
२५.	८३१४ संयुक्त डाँका	नेपाल सरकार विरुद्ध पुष्पराज राई समेत	चोरीको अपराधको पटक गणना गर्दा एकै पटक योजना बनाई एउटै मितिमा एकै समयको अन्तरालमा उही समूहबाट भएको वारदातलाई पटक-पटक अपराध गरेको भन्न नमिल्ने ।	२४७
२६.	८३१५ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध ऋषिराम भण्डारी	आवेश प्रेरित हत्यामा ज्यान मार्ने मनसाय वा पूर्व रिसइवी नभए पनि तत्काल रिस उठी सो रिस थाम्न सक्ने सामर्थ्य गुमाई साधारण लाठी, ढुंगा प्रहार गर्दा वा लात मुक्का वा गैरजोखिमी साधनले प्रहार गर्दा ज्यान मर्न गएको अवस्था हुनु पर्ने । भवितव्यको वारदातमा भने मानिस मर्नसक्ने सम्मको अवस्था नहुँदा नहुँदै पनि कुनै कार्यबाट मानिस मर्न गएको स्थिति हुनुपर्ने ।	२५४

२७.	८३१६ संयुक्त उत्प्रेषण समेत	मनोजमान जोशी विरुद्ध भूमिसुधार कार्यालय	गुठीबाट व्यक्तिको हक समाप्त हुने र समूहको हक सिर्जना हुने प्रक्रिया भएको हुँदा गुठी राखेले आफ्नो इच्छापत्रमार्फत् व्यक्त इच्छालाई नमासिने गरी जोगाई निरन्तर प्रदान गर्नु राज्य संयन्त्रका निकायहरूको कानूनी कर्तव्य हुने ।	२६६
२८.	८३१७ संयुक्त उत्प्रेषण समेत	दीपेन्द्रबहादुर क्षेत्री विरुद्ध मन्त्रपरिषद्को कार्यालय	कसैलाई आरोप वा अभियोग लगाउनु पर्दा मात्र सफाइको मौका प्रदान गर्नुपर्ने । भ्रष्टाचार मुद्दा चली सोबाट सफाइ पाएमा त्यस्तो व्यक्तिलाई पुनर्स्थापित गर्ने वा नगर्ने कुरा सरकारको नीतिगत स्वविवेकको कुरा हुने ।	२७४
२९.	८३१८ संयुक्त उत्प्रेषण समेत	शेष रइस आलम विरुद्ध नेपाल सरकार	अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष भएको कागजले कुनै प्रमाणिक महत्त्व राख्दैन भन्न नमिल्ने । प्रमाणको महत्त्व संख्यामा होइन आफ्नो गुणवत्तामा निर्भर रहन्छ । प्रमाण प्रकृतिले होइन, विश्वसनीयताका आधारमा मूल्याङ्कित हुने ।	२८५
३०.	८३१९ संयुक्त निर्णय बढर	टीकादेवी विमली विरुद्ध गुठी संस्थान समेत	गुठी संस्थान ऐनमा भएको कानूनी प्रावधानको आधारमा नेपाल सरकारको स्वीकृति समेत नलिई आफ्नो स्वामित्वमा रहेको गुठीलाई स्वामित्व छाड्न नमिल्ने ।	२९४
३१.	८३२० संयुक्त हक कायम	नानीछोरी कपाली विरुद्ध ज्ञानेश्वरानन्द वैद्य	तिरो नलागेको स्वबासी घर जग्गामा भएको भोग नै अन्यथा प्रमाणित भएमा बाहेक स्वामित्वको प्रमाण मान्नुपर्ने ।	३०२
३२.	८३२१ संयुक्त ठगी	दुर्गा उप्रेती विरुद्ध नेपाल सरकार	पृथक-पृथक व्यक्तिको फरक-फरक कार्यले एउटा संगठित अपराध सम्पन्न हुन्छ । तसर्थ, प्रत्येक प्रतिवादीको सम्पन्न अपराधमा संलग्नतालाई प्रमाणको आधारमा पुष्टि हुने वा नहुने कुरा निर्धारण गर्नुपर्ने ।	३०९
३३.	८३२२ संयुक्त उत्प्रेषण समेत	मनोज पौडेल विरुद्ध शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय	नियुक्त गर्ने अधिकारीले परीक्षणकालमा रहेकालाई सेवाबाट हटाउन मिल्ने प्रावधान भएपनि सो अधिकार स्वेच्छाचारी एवं अनियन्त्रित बनाउनको लागि प्रदान गरिएको हो भन्ने तर्क गर्नु न्यायोचित नहुने ।	३१७

अङ्क ३

३४.	८३२३ पूर्ण दर्ता बदर	डा.अशोक शमशेर ज.व.रा. विरुद्ध सावित्रीदेवी सापकोटा	<ul style="list-style-type: none"> ■ मुद्दाका पक्षसँग न्यायकर्ताको सम्बन्ध देखिए मात्र अ.व. ३० नं. आकर्षित हुने । ■ लगाउको कुनै मुद्दामा ३० नं. आकर्षित हुने भन्दैमा अन्य मुद्दामा आकर्षित हुन नसक्ने । 	३२९
३५.	८३२४ पूर्ण उत्प्रेषण	अधिवक्ता चन्द्रकान्त ज्ञवाली विरुद्ध मन्त्रपरिषद्को कार्यालय	सरकारले आफूद्वारा नियन्त्रित संस्था सञ्चालन आफै गर्ने वा निजी क्षेत्रलाई दिने भन्ने कुरा नीतिगत विषय भएकाले न्यायिक हस्तक्षेप गरी राज्यलाई भूमिकाविहीन तुल्याउन नमिल्ने ।	३२९
३६.	८३२५ विशेष कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध शिवकुमार यादव समेत	एकपक्षको मागबाट सो मागको ठीक उल्टो गरी वादी पक्षको पुनरावेदनबाट प्रतिवादीहरूको हकमा न्याय निरूपण गर्न विद्यमान कानून प्रणालीले अनुमति नदिने ।	३३९
३७.	८३२६ पूर्ण उत्प्रेषण	विष्णुहरि ठकाल विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ मुनाफा आर्जन गर्ने प्रसारण संस्थाले प्रसारण र वितरण गरेको नाफामूलक कार्यक्रमबाट आर्जन भएको आम्दानीको निश्चित हिस्सा दस्तूरको रूपमा राज्यलाई बुझाउनु पर्ने । ■ नाफाको उद्देश्य नराखी सामाजिक सेवा भाव र सहकारीमा आधारित भएका स्थानीय स्तरमा सानो क्षमतामा सञ्चालन भएका प्रसारणका संस्थाले सामाजिक हित प्रवर्धन गर्ने हुँदा दस्तूर नलाग्ने भनी सरकारले नियम बनाउन सक्ने । 	३४९
३८.	८३२७ विशेष उत्प्रेषण	कृष्ण मानन्धर विरुद्ध सविधानसभा व्यवस्थापिका संसद	करारको उल्लंघन भएमा क्षतिपूर्ति भराइने, करारका शर्त पूरा नगरेबापतमा कैद सजाय हुन नसक्ने ।	३६९
३९.	८३२८ पूर्ण हक सफा	भोला श्रेष्ठ विरुद्ध चीजकुमार श्रेष्ठ समेत	फिराद पत्रमा उल्लेख गरेको कित्ता र राजीनामामा भएको कित्ता फरक परे तापनि दावी गरिएको जग्गा एउटै भएको अवस्थामा दावी परिवर्तन गरेको भन्न नमिल्ने ।	३७२

४०.	८३२९ पूर्ण उत्प्रेषण	गणेश पञ्जियार विरुद्ध न्याय परिषदको सचिवालय समेत	व्यक्तिको पेशा, रोजगारी तथा मौलिक हकको रूपमा संवैधानिक संरक्षण प्राप्त अन्य हक अधिकारसँग प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित विषयमा भएका निर्णयलाई न्यायिक आत्मसंयमको सिद्धान्तको नाममा न्यायिक पुनरावलोकनको दायराबाट हटाउन नमिल्ने ।	३८१
४१.	८३३० संयुक्त कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध डविन गुरुङ्ग समेत	फौजदारी मुद्दामा चशमदिद व्यक्तिहरूको भनाई कसूर कायम गर्ने एउटा निर्णायक प्रमाण भएकाले त्यस्तो व्यक्तिको भनाई वारदात प्रकृति र अन्य प्रमाणबाट समर्थित भएको छ, भने अदालतले त्यस्तो प्रत्यक्ष साक्षीको कथनलाई अनदेखा गरी न्यायिक निष्कर्ष निकाल्नु न्यायसंगत नहुने ।	४०३
४२.	८३३१ संयुक्त भ्रष्टाचार	सुरेन्द्रलाल राजभण्डारी विरुद्ध नेपाल सरकार	आफूले लिएको दावी प्रमाणित गर्न थप सबूद प्रमाण संकलन गर्न क्रियाशील हुनुको सट्टा दावी नपुग्ने निर्णयउपर एक तह पुनरावेदन गर्नेसम्मको पनि तत्परता नदेखाई उदासिन रहने पदाधिकारीले आफ्नो जिम्मेवारी पूरा गरेको अवस्था नदेखिने ।	४२३
४३.	८३३२ संयुक्त परमादेश	जेष्ठ नागरिक समाज के.का. समेत विरुद्ध मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	जेष्ठ नागरिकहरूलाई पनि अन्य नागरिकसरह सम्पूर्ण मानव अधिकारहरूको उपभोग गर्न पाउने वातावरण सिर्जना गरी मर्यादित भेदभाव रहित र सुरक्षित जीवनयापनको सुनिश्चितता गर्नु राज्यको कर्तव्य हुन आउने ।	४३७
४४.	८३३३ संयुक्त निर्णय दर्ता बदर	मुक्तिनाथ लम्साल विरुद्ध मन्त्रिपरिषद् सचिवालय समेत	जग्गा नापजाँच हुँदाको अवस्थामा कसैको हकभोगको दावी नभएको र तत्कालीन अवस्थामा जंगल देखिई फिल्डवुकमा पनि जंगल जनिएको जग्गा सो ऐनको प्रावधानअनुरूप स्वतः सरकारी जग्गाको परिभाषाअन्तर्गत पर्न आउने ।	४४४
४५.	८३३४ संयुक्त उत्प्रेषण	अशोककुमार वि जलस्रोत मन्त्रालय समेत	■ अदालतले कुनै अमुक व्यक्तिलाई नै ठेक्का दिनुपर्छ भनी बाध्य गर्न सबैदैन र कार्यकारिणीय नीतिगत निर्णयको Merit पनि नजाँच्ने भएकाले केवल ठेक्का दिने नदिने वा काममा लगाउने नलगाउने वा कसैलाई काम गर्न इजाजत पत्र दिने नदिने गरी गरेको निर्णयको तरिका अर्थात्	४५१

			Decision making process मा Arbitrariness वा Malafidness छ कि भनी यतिमा मात्र सीमित न्यायिक पुनरावलोकन गर्न सक्ने । ■ संसदीय समितिको सुझावलाई समेत मध्यनजरमा राखी पर्न आएको प्रस्ताव मूल्याङ्कन हुँदा त्यस्तो मूल्याङ्कन गैरकानूनी र अनियमित नहुने ।	
४६.	८३३५ संयुक्त अंश चलन	लाक्पा खम्बाछे शेर्पा विरुद्ध ओमकुमारी शेर्पा	बिना कुनै कारण कुनै पनि व्यक्तिद्वारा सहज रूपमा खडा भएको र पारिवारिक स्थिति समेत उल्लेख गर्नु पर्ने प्रकृतिको आधिकारिक लिखतमा उद्घोष नगरेको कुरालाई निजको देहान्तपछि निजको सम्पत्ति समेतका सन्दर्भमा सत्य मानी मृतकका घोषणाका प्रतिकूल अवधारणा बनाउन न्यायसंगत नहुने ।	४८६
४७.	८३३६ संयुक्त राजीनामा लिखत बदर	नारायण भक्त लासिवा विरुद्ध मोतीमाया लासिवा समेत	जीवनकालपछि बाँकी रहेको सम्पत्ति पाउने हक मिलापत्रले सुरक्षित गरेको कारणले जीवनकालमा नै आफ्नो सो सम्पत्ति बेचबिखन, दान दातव्य वा हक हस्तान्तरण गर्ने स्वामित्वमा अन्तरनिहित अविभाज्य अधिकारलाई सीमित गर्न सक्छ भनी अर्थ गर्नु सम्पत्तिको स्वामित्वसम्बन्धी सिद्धान्त (Doctrine of ownership) को समेत विपरीत हुन जाने ।	४९३

अङ्क ४

४८.	८३३७ विशेष उत्प्रेषण	अधिवक्ता माधवकुमार बस्नेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	अर्थमन्त्रीले पेश गरेको बजेट वक्तव्यमा सर्वोच्च अदालतको इजलास विराटनगर र नेपालगञ्जमा समेत स्थापना गर्ने कुरा प्रस्तावका रूपमा नभै एकैचोटी निर्णयका रूपमा आउनु र सो प्रयोजनका लागि भनी आवश्यक बजेट समेत विनियोजन गरिनु स्वतन्त्र न्यायपालिकाको अवधारणा प्रतिकूल हुनुका साथै त्यस्तो कार्य न्यायपालिकाको आर्थिक स्वायत्तताको परिप्रेक्ष्यबाट समेत स्वीकारयोग्य नहुने ।	४९९
-----	----------------------------	--	--	-----

४९.	८३३८ विशेष गुठी कायम	सेमन्तराज चापागाई विरुद्ध नारायणप्रसाद लामिछानेको मु.स.गर्ने ईश्वरीदेवी लामिछाने समेत	कसैबाट चुनौती नदिई सक्षम अदालतबाट अन्तिम भएको फैसलाको अन्तरवस्तुमा असर पर्ने गरी अदालतबाट पुनः इन्साफमा प्रवेश गरी बोल्न नमिल्ने हुँदा केवल पहिलेदेखि अविच्छिन्न दर्तावाला मोही रहेको भन्ने बिना तथ्यको लेखाई सम्मकै आधारलाई अदालतले प्रमाणको रुपमा ग्रहण गर्नु कानूनसंगत नहुने ।	५१६
५०.	८३३९ विशेष उत्प्रेषण	सरोजराज गोसाई समेत विरुद्ध आन्तरिक राजश्व विभाग समेत	निजी क्षेत्रका शैक्षिक संस्थाहरूले लिने शैक्षिक शुल्कमा मात्र कर वा शुल्क जोडिएको र त्यसरी असूल गरिएको रकम पनि पिछडिएको एवम् दुर्गम स्थानका विपन्न विद्यार्थीहरूको लागि खर्च गरिने भन्ने राज्यको प्रतिवद्धता देखिएकोले सामाजिक न्यायको भावनासमेत त्यस्तो कर वा शुल्कमा अन्तरनिहित भएको अवस्था हुँदा त्यस्तो कर वा शुल्क लिइनुले राज्यले शिक्षाको नाममा शोषण गरेको सम्झन नमिल्ने ।	५३२
५१.	८३४० संयुक्त भ्रष्टाचार	प्रदीप अधिकारी विरुद्ध नेपाल सरकार	घूसको रकम रङ्गेहात पक्राउ परेको, स्कूल दर्ता गर्ने क्रममा घूस, रिसवत मागी लिएको अवस्थामा त्यस्तो रिसवत लिने राष्ट्रसेवक कर्मचारी कानूनबमोजिम सजायको भागी हुने ।	५४२
५२.	८३४१ संयुक्त निर्णय बदर	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग विरुद्ध गोरखापत्र संस्थान समेत	प्रचलित कानूनमा भएको व्यवस्था पर्याप्त वा अपर्याप्त के छ भनी हेर्ने वा सो व्यवस्था संविधानअनुकूल छ वा छैन भन्ने सम्बन्धमा छानबीन गरी सोअनुरूप बनाउनु भनी कुनै पदाधिकारी वा निकायलाई निर्देशित गर्ने वा कानूनी व्यवस्थाभन्दा बाहिर विशेष प्रकृतिको आदेश दिनेसम्मको अधिकार अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगलाई नहुने ।	५५०
५३.	८३४२ संयुक्त अपहेलना	बोधबहादुर राउत क्षेत्री विरुद्ध नेपाल बार एशोसिएशन समेत	न्यायालय, न्यायमूर्ति, अन्य न्यायकर्मीको आचरण व्यवहार, निजहरूले गरेको आदेश फैसला समेतमा पूर्वाग्रहहित भै स्वच्छ रुपमा टीकाटिप्पणी, आलोचना गर्दा अदालतको अपहेलनाको विषय वन्न नसक्ने ।	५५६
५४.	८३४३ संयुक्त करार	प्रदिप शम्शेर ज.ब.रा. विरुद्ध क्रसकन्ट्री (नेपाल) होटल प्रा.लि.	जुन विषयको सम्बन्धमा (धरौटी रकम जफत) करारले स्पष्टरुपमा सम्बोधन गरेको छैन त्यस्तो अवस्थामा केवल एकपक्षीय रुपबाट गरिएको करारको व्याख्यालाई कानूनसम्मत एवं विवेकसम्मत मान्न नसकिने ।	५६२

५५.	८३४४ संयुक्त सार्वजनिक जग्गा	खडगबहादुर गिरी समेत विरुद्ध विजयलाल श्रेष्ठ	सुकुम्वासी समस्या समाधान आयोग वा यस्तै अन्य निकायका काम कारवाही र निर्णय न्यायिक परीक्षणका परिधिमा पर्ने नै विषय हुन्। तर, यसका लागि कानूनसम्मत प्रक्रियाले साधिकार निकायमा चुनौती दिइएको हुनुपर्ने।	५६८
५६.	८३४५ संयुक्त परमादेश	रामबहादुर हमाल विरुद्ध कारागार व्यवस्थापन विभाग समेत	थुनामा रहेको व्यक्तिले मुद्दामा पुर्पक्षका सिलसिलामा अदालती कारवाही हुने दिन वा मुद्दा पेसी भएको जानकारी पाउनु पर्ने।	५७४
५७.	८३४६ संयुक्त उत्प्रेषण	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक विरुद्ध गुल्मी जिल्ला अदालत समेत	वेपत्ता भएको भनेको भरमा निक्षेपकर्ताको Trust वा विश्वासमा चलनुपर्ने बैंकले अदालतमा मिलापत्र गरेको भन्दैमा निक्षेपकर्ताको रकम अरुलाई दिन नसक्ने।	५८९
५८.	८३४७ संयुक्त खिचोला	जयन्तीदेवी जोशी विरुद्ध प्रेमदेवी श्रेष्ठ	आफ्नो जग्गा अरुले कब्जा गरेको थाहा पाएपछि खिचोलामा नालेस गर्नुपर्ने कारण (Cause of Action) सिर्जना भएको मान्नुपर्दछ र सोही मितिबाटै नालिस गर्ने हदम्याद सिर्जना हुने।	५८९
५९.	८३४८ संयुक्त सट्याई पाऊँ	आशालाल प्रजापती समेत विरुद्ध मञ्जू ढुंगाना समेत	जग्गाधनी नै कायम नभएका उनाउ व्यक्तिको नालेसका आधारमा अधिकारक्षेत्रविहीन गाउँ पञ्चायतको निर्णयले कानूनी मान्यता प्राप्त गर्न नसक्ने।	५९३
६०.	८३४९ संयुक्त नागरिकता	अशोककुमार शाह विरुद्ध गृह मन्त्रालय	नागरिकताको प्रमाणपत्र नलिएको मात्र कारणबाट निज स्वतः गैरनेपाली नागरिक वा विदेशी नागरिक रहेको भनी सम्झन नमिल्ने।	६००
६१.	८३५० संयुक्त उत्प्रेषण	आनन्दी पन्त समेत विरुद्ध शिक्षक सेवा आयोग, भक्तपुर समेत	कानूनले निषेध गरेको अवस्थामा बाहेक स्थायी दरबन्दीको शिक्षकलाई स्रोत व्यक्तिको रूपमा खटाउन मिल्ने नै हुन्छ। स्रोत व्यक्तिको रूपमा रहेको अवधिमा निजको शिक्षकको हैसियत समाप्त हुन्छ भन्न नमिल्ने।	६०६
६२.	८३५१ संयुक्त उत्प्रेषण	केशरकुमार नेपाली विरुद्ध सान्तानी पहाडी मिजार समेत	जबरजस्ती करणी जस्तो गम्भीर किसिमको फौजदारी अपराध कायम भए पश्चात् पीडितलाई पीडकबाट क्षतिपूर्तिस्वरूप आधा अंश भराई दिने विषयलाई पक्षहरूले म्यादभित्र प्रक्रिया क्रियाशील बनाएको अवस्थामा मात्रै आकृष्ट हुने गरी तर्क गर्नु कानून र न्यायको दृष्टिकोणबाट उपयुक्त नदेखिने।	६१४

६३.	८३५२ संयुक्त भ्रष्टाचार	राधाप्रसाद घिमिरे विरुद्ध नेपाल सरकार	आफूले नियमित रूपमा गर्नुपर्ने कार्य र पूरा गर्नुपर्ने पदीय जिम्मेवारी स्वाभाविक रूपले कर्तव्यनिष्ठ भै इमानदारीपूर्वक निर्वाह गर्नुपर्नेमा Malafied intention राखी रोक्का रहेको जग्गालाई रोक्का छैन भनी उल्लेख गरिदिएको कारणबाट एकाको नाममा हस्तान्तरण भएको जग्गा र सो जग्गा कृषि विकास बैंकको सूचना पत्रबमोजिम आफैले सकार गरेको स्थितिबाट गैरकानूनी हानि नोक्सानी हुन गएको कार्यबाट उत्पन्न परिणाम समेतका आधारमा उक्त कार्य वदनियतपूर्ण रहेभएको मान्नुपर्ने ।	६१७
६४.	८३५३ संयुक्त लिखत दर्ता बदर	सहदेव महतोको मु.स. गर्ने दुलारीदेवी समेत विरुद्ध कासी महतो समेत	अपुतालीमा दावी गर्ने हक विदेशी नागरिकलाई प्राप्त नहुने मान्यता राख्ने हो भने विदेशी नागरिकका हकमा अदलको ३ नं. द्वारा संरक्षित हकको कुनै अर्थ नरहने हुँदा अंश वा अपुतालीबाट प्राप्त हुने सम्पत्तिमा विदेशी नागरिकको हक कायम हुने अवस्था भए कानूनी व्यवस्थाअनुसार त्यस्तो सम्पत्ति नेपाल नागरिकलाई बिक्री गरी वा कुनै व्यहोराले हक छाडी दिन मिल्ने ।	६२५
६५.	८३५४ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध अजीज मुसलमान समेत	प्रमाण ऐनको दफा ११ को सीमामा परेन भन्दैमा कुनै लिखित अभिव्यक्ति प्रमाण शून्य हुँदैन । प्रमाण ऐनका अन्य कुनै व्यवस्थाअन्तर्गत त्यो प्रमाण हुन सक्दछ भने त्यसको न्यायिक मूल्याङ्कन हुन सक्ने ।	६३०
६६.	८३५५ संयुक्त गाली बेइज्जती	थकदेवी छान्त्याल विरुद्ध बलिमाया छान्त्याल समेत	गाली बेइज्जतीको लागि गरिएको कुनै कार्य (Actus) भन्दा त्यस्ता व्यक्तिको नियत वा मनसाय (Intention) के रहेको छ ? त्यसले व्यक्तिको चरित्रमा के कति ह्रास पुऱ्याएको छ त्यसमा विचार गर्नुपर्ने ।	६४५
६७.	८३५६ संयुक्त ट्रेडमार्क	डा.दमनबहादुर अमात्य विरुद्ध उद्योग, विभाग, त्रिपुरेश्वर, काठमाडौं समेत	खाली वोतल अन्य प्रतिस्पर्द्धी उद्योगहरूले उत्पादन गरेका बियर भरी उपभोगकर्तालाई बिक्री गर्ने काम बाहेक अन्य प्रयोजनको लागि खरीद बिक्री हुन पनि सक्दछ । तर उक्त वोतलमा अंकित गरिएको “ट्रेडमार्क” भौतिक सम्पत्ति नभई बौद्धिक तथा औद्योगिक सम्पत्ति भएकोले यस्तो बौद्धिक तथा औद्योगिक सम्पत्तिमा उक्त वोतलको खरीदकर्ताले कुनै पनि हक प्राप्त	६८७

			गरेको नभै निजले यस्तो ट्रेडमार्क अंकित बोतल वा च्यापरलाई समान प्रकृतिको वस्तु प्याक गर्ने वा ट्रेडमार्क धनीको हकमा असर पार्ने गरी वा सर्वसाधारण उपभोक्ता भुक्तिको किसिमले यसको प्रयोग गर्न नसक्ने ।	
६८.	८३५७ संयुक्त ठगी	बीरेन्द्र निरौला विरुद्ध नेपाल सरकार	सरकारवादी भै चलाएको मुद्दालाई वैदेशिक रोजगार ऐनअन्तर्गत नचलाएको भन्ने कारणले मात्र कानूनविपरीतको अभियोग पत्र दायर गरेको भन्न नमिल्ने ।	६५७
६९.	८३५८ संयुक्त नामसारी	नागोदेवी विरुद्ध चन्द्रकलादेवी	पक्षहरूका बीचमा तेरो मेरोको प्रश्न उपस्थित भई हक बेहकको प्रश्न उपस्थित भएमा त्यस्तो प्रश्नको निरूपण गर्ने अधिकार अदालत बाहेक अन्य निकायलाई भएको नदेखिएको अवस्थामा हक बेहकतर्फ यकीन गराई ल्याउनु भनी गरेको निर्णयउपर पुनरावेदन नै लाग्न नसक्नेमा कानूनविपरीत पुनरावेदनपत्र लिई सो पुनरावेदन पत्रका आधारमा भएको आदेशात्मक फैसलामा अधिकारक्षेत्रात्मक त्रुटि देखिने ।	६६३
७०.	८३५९ संयुक्त अंश चलन	भिग्मी पलवर विष्ट विरुद्ध डिकी डोलकर पलवर विष्टको मु.स. गर्ने कर्साड लावाड	आफूबाहेक अरु हकवालाको साम्पत्तिक हकलाई निजहरूको मञ्जूरीबिना तिलाञ्जलि दिने अधिकार परिवारको मुख्यलाई पनि हुदैन । मुख्यले नै सम्पत्ति छाडेपछि निजको हकवालाको पनि हक गएको अर्थ निकाल्न न्यायोचित नहुने ।	६६७
७१.	८३६० संयुक्त उत्प्रेषण	निमा लामा ह्याल्मो समेत विरुद्ध मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	दर्ता भैरहेको संस्था नेपाल ह्याल्मो समाज सेवा संघबाट सो संस्थाको नाम परिवर्तन गर्ने प्रक्रिया प्रारम्भ भै कारवाही भएको नदेखिनाले सो कारवाहीलाई कानूनसम्मत भन्न नसकिने ।	६८०
७२.	८३६१ संयुक्त उत्प्रेषण	सुरेशचन्द्र पौडेल विरुद्ध नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैङ्क लिमिटेड काठमाडौं समेत	बिनाआधार र कारण चेकको भुक्तानी रोकी नियमित रुपमा हुने भुक्तानी प्रणालीमा अविश्वास खडा गरी आफैले जारी गरेको चेकबाट हुने भुक्तानीमा अवरोध खडा गरेको क्रियालाई चेकको अनादर गरेको मानी कालो सूचीमा राख्ने प्रक्रिया अगाडि बढाउने कार्य कानूनविपरीत मान्न नमिल्ने ।	६८७

अङ्क ५

७३.	८३६२ पूर्ण उत्प्रेषण	बलराम न्यौपाने विरुद्ध व्यवस्थापिका संसद समेत	शेयरधनीले कम्पनीका तर्फबाट प्राप्त हुने लाभांश कानूनले निर्धारण गरिदिएको अवधिभित्र लिनुपर्ने कर्तव्य निर्वाह गर्नुपर्ने ।	६९५
७४.	८३६३ पूर्ण परमादेश समेत	सुमित्रा हाडा विरुद्ध लोकसेवा आयोग,समेत	निजामती सेवा ऐनको दफा २४घण को बढुवा भनेको कार्यसम्पादन तथा अनुभवको मूल्याङ्कनमा आधारित बढुवा प्रणाली हो, त्यस्तो बढुवामा अस्थायी सेवा अवधि जस्तो कुनै किसिमको मूल्याङ्कन हुन नसक्ने अवधिलाई समेत गणना गरी बढुवाको लागि आवश्यक पर्ने न्यूनतम सेवा अवधि पुगेको मान्न सकिने अवस्था नरहने ।	६९९
७५.	८३६४ विशेष उत्प्रेषण परमादेश	अधिवक्ता अच्युतप्रसाद खरेल विरुद्ध मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	को कस्ता व्यक्तिहरूसँग आफ्नो के कस्तो सम्बन्ध रहेको छ र त्यस्ता व्यक्तिहरू पक्ष वा विपक्ष रहेको मुद्दा हेर्दा आफू तटस्थ र निष्पक्ष रहन सक्ने अवस्था रहन्छ वा रहँदैन भन्ने कुरा कानूनमा लेखिएको भन्दा पनि निर्णयकर्ताको विवेकले निर्धारण गर्ने विषय हुने ।	७०७
७६.	८३६५ पूर्ण उत्प्रेषण	रामप्रसाद भट्टराई विरुद्ध प्रमुख, भन्सार अधिकृत, कैलाली भन्सार कार्यालय, धनगढी समेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ प्रशासकीय अधिकारीले न्यायिक अधिकारको प्रयोग गर्दा न्यायिक प्रक्रिया र विधिको अवलम्बनबाट निर्णय गर्नुपर्ने, कर्मचारीलाई प्रतिकूल असर पर्ने गरी निर्णय गर्दा कानूनबमोजिम निर्धारण गरिएका प्रक्रियाहरू पूरा गर्नुपर्ने । ■ तोकिएको अधिकारीबाट मात्र न्यायिक अधिकारको प्रयोग हुने हुँदा तहतह हुँदै आएको राय सहितको टिप्पणी सदर गरेको निर्देशित कुरा एवं निमित्तबाट भएको निर्णय कानूनसम्मत भएको भन्न नमिल्ने । 	७१३
७७.	८३६६ विशेष उत्प्रेषण समेत	उमाशंकर शर्मा विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	समावेशी भन्ने कुरा सँगठनको रणनीतिअनुसार हुने हो । खुल्ला प्रतियोगिताद्वारा पदपूर्ति गर्दा समावेशी सिद्धान्तलाई मान्यता दिइसकेको अवस्थामा बढुवा पिच्छे समावेशी खोज्ने होइन, यस्तो कुरा संविधानले व्यवस्था गर्ने पनि होइन । सेवामा प्रवेश गर्दा दिइने समावेशीको सुविधा तह पिच्छे बढुवामा पनि पाउनुपर्छ भन्न नमिल्ने ।	७२५

७८.	८३६७ संयुक्त गुठी तैनाथी जग्गा कायम	डा.कामेश्वरप्रसाद सिंह विरुद्ध गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालय	जग्गाको लगत सेस्ता गुठी तैनाथी भैरहेको अवस्थामा सो लगतलाई खण्डन गर्ने बलियो प्रमाणको अभावमा कुनै कानूनले अधिकार नदिएको पदाधिकारी र कार्यालयले कानूनविपरीत गरेको काम कानूनसम्मत नहुने हुँदा त्यस्तो निर्णय र त्यसको आधारमा भएको अन्य काम कारवाहीले समेत वैधानिकता पाउन नसक्ने ।	७३४
७९.	८३६८ संयुक्त उत्प्रेषण समेत	अर्थ मन्त्रालय विरुद्ध दामोदर रोपवेज एण्ड कन्स्ट्रक्शन कम्पनी समेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ जुन काम वा उद्देश्यका लागि करार भएको हो, ठेक्कादाता पक्षले सो काम वा उद्देश्य प्राप्त गरेको हुनुपर्दछ । यस्तो उद्देश्य प्राप्त नभएको अवस्थामा सारभूत रुपमा काम सम्पन्न भएको मान्न नसकिने । ■ रोपवे निर्माण जस्तो करारको पूर्णतासँग जोडिएको महत्वपूर्ण कार्यको सम्पन्नताको प्रमाणपत्र जारी गर्ने विषयलाई सामान्य प्रशासकीय पत्राचारको श्रेणीमा राखेर हेरिनु नहुने । 	७४२
८०.	८३६९ संयुक्त कीर्ते	संजय महर्जन विरुद्ध नेपाल सरकार	उनाउ व्यक्तिको नाउँमा जारी भएको सरकारी छाप र दस्तखत कीर्ते गरी आफ्नो नाउँको सवारी चालक अनुमतिपत्र बनाई प्रयोग गर्नु नै अभियोग दावी प्रमाणित हुने यथेष्ट आधार आधार हुने ।	७६२
८१.	८३७० संयुक्त उत्प्रेषण प्रतिषेध	नरेशमान शाक्य समेत विरुद्ध ओम शिवा बहुमुखी सहकारी संस्था लिमिटेड समेत	ऋण प्रदायकले कानूनी कार्यविधिको परिपालना नगरी ऋणीको साम्पत्तिक हकमा आघात पुऱ्याउने उद्देश्य नै राखी काम कारवाही गरिएको देखिएको अवस्थामा वाहेक लिलामी प्रक्रिया न्यायिक परीक्षणको विषय वन्न नसक्ने ।	७६५
८२.	८३७१ संयुक्त अंश हक कायम	विश्वनाथ साह कलवार विरुद्ध रामचन्द्रप्रसाद कलवार	लिखतमा एकासगोलको अंशियार भनी साक्षी नराखेको अवस्थामा कुनै अंशियारको नाउँमा रहेको जग्गा त्यस्तो अंशियारले बेचबिखन तथा बकस गरी दिँदा अर्को अंशियार साक्षी राखेको भन्दैमा अंशियारहरू एकासगोलमा रही बसी आएका रहेछन् भनी अनुमान गर्न नमिल्नुका साथै त्यस्तो अवस्थामा बसेको साक्षीको हैसियत साक्षीको रुपमा मात्र सीमित रहन जाने ।	७७४
८३.	८३७२ संयुक्त निषेधाज्ञा परमादेश	लक्ष्मी गहतराज विरुद्ध नमुना प्रा.वि. धुर्कोट नवलपरासी	निश्चित र स्वीकृत शर्तहरू उल्लेख गरी स्वेच्छिक सहमति जनाई कार्य भैरहेकोमा नियुक्ति पत्रमा उल्लेख नै नभएको रकम पाउनु पर्छ भन्ने दावीलाई अदालतले मान्यता नदिने ।	७७९

८४.	८३७३ संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश	कुलबहादुर लिम्बू विरुद्ध मन्त्रिपरिषद्, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	कुनै पनि पदमा नियुक्ति गर्दा Professional व्यक्ति नियुक्ति गरी त्यसरी नियुक्ति भएका व्यक्तिलाई कानूनमा तोकेको अवधिसम्म Security या Tenure प्रदान गरी Doctrine या Pleasure वा Spoils System लागू हुने पद जस्तो सरकार परिवर्तनसाथ नियुक्ति भएको पदाधिकारीहरूलाई पनि बदल्ने प्रचलन हटाउनु पर्ने।	७८२
८५.	८३७४ संयुक्त कुटपीट अंगमंग	नेपाल सरकार विरुद्ध विपीन महारा समेत	<ul style="list-style-type: none"> राज्यले कानूनबमोजिम सजाय नै गर्नुपर्दा पनि कैद वा जरीवानासम्म मात्र गर्न सक्छ। सजायस्वरूप कुटपीट वा यातना दिन नसक्ने। क्षतिपूर्ति भराउने कार्य सजाय नभई यो कार्य Civil Liability अन्तर्गत पर्ने कार्य हो। त्यसैले प्रतिवादी दोषी ठहर भएपछि क्षतिपूर्ति भराउने सम्बन्धमा न्यायको रोहमा यस अदालतले पनि विगो रकम यकीन गर्न सक्ने। 	७९४
८६.	८३७५ संयुक्त उत्प्रेषण	ज्ञानेन्द्र श्रेष्ठ विरुद्ध महानिर्देशक, राजश्व अनुसन्धान विभाग समेत	भन्सार ऐनबमोजिम जफत हुने मालसामान भन्सार अधिकृत वा निजबाट अधिकार प्राप्त भन्सार अड्डाका कर्मचारी वा सरकारबाट अधिकृत कर्मचारीले जुनसुकै ठाउँमा र जहिलेसुकै पनि कब्जा गर्नसक्ने।	७९९
८७.	८३७६ संयुक्त बन्दीप्रत्यक्षीकरण	आत्मेष्टराज पन्तको हकमा विश्वराज पन्त विरुद्ध रीता ढकाल समेत	बच्चाको आमाले प्राकृतिक संरक्षकको हैसियतले आफ्नो भूमिका निभाउन नसक्ने र सो हैसियतले बच्चाको पालन पोषण गर्न नसक्ने अवस्थामा बाबुले संरक्षकत्व ग्रहण गर्न पाउने।	८०४
८८.	८३७७ संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश	रामदेव पन्त विरुद्ध नेपाल सहकारी संस्था प्राइभेट लिमिटेड	फैसला कार्यान्वयन गर्ने दायित्व अदालतको मात्र नभई सरोकारवाला निकाय एवं मुद्दाका सम्बन्धित पक्षको पनि रहन्छ। मुद्दाका पक्षले यो वा त्यो बहानामा फैसला कार्यान्वयनमा बाधा व्यवधान खडा नगरी प्रभावकारी रूपमा सहयोग पुऱ्याउनु निजको दायित्व हुन जाने।	८०८
८९.	८३७८ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	गुरुमुख शोभराज विरुद्ध नेपाल सरकार	कुनै प्रमाणविनाको इन्कारी वयान अर्थहीन र प्रयोजनहीन हुन्छ। यस्तोमा संकलित अप्रत्यक्ष प्रमाणलाई पनि निजका विरुद्ध अदालतले प्रमाणमा ग्रहण गर्नुपर्ने।	८१४
९०.	८३७९	अधिवक्ता मोहन साशंकर विरुद्ध	खास जात जाति वा वर्गको व्यक्तिलाई सार्वजनिक क्षेत्रबाट खर्च व्यहोरिने संस्थाबाट प्रदान हुने शिक्षा जस्तो सर्वसाधारणलाई विना भेदभाव प्रतिस्पर्धाको	८४८

	संयुक्त उत्प्रेषण, परमादेश	शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय समेत	आधारमा र खास पिछडिएको वर्गको हकमा अभि विशेष सहूलित दिएर पनि पहुँच दिनुपर्ने सेवालाई इन्कार गर्ने र समाजमा परम्परागत रूपमा नै शिक्षा वा राजकीय सेवामा पहुँचको हिसावले प्रभुत्व वा बाहुल्य राख्ने खास खास वर्गलाई एकाधिकार दिने, ती वर्गको परम्परागत नियन्त्रणलाई निरन्तरता दिने प्रत्यक्ष वा परोक्ष कुनै सोच वा प्रयासलाई प्रष्ट रूपमा भेदभावकारी व्यवस्था वा कार्य भन्नुपर्ने ।	
९१.	८३८० संयुक्त मोही नामसारी	दुर्योधन शुक्ला विरुद्ध दुर्गादास तत्मा	बाबुले नामसारी गराई अभिलेख अद्यावधिक नगराउँदैमा निजको मोहियानी हक सिर्जना नै नभएको मान्न नसकिने ।	८६३
९२.	८३८१ संयुक्त भ्रष्टाचार	तुल्सीराम पाण्डे विरुद्ध नेपाल सरकार	भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ४५ ले कुनै राष्ट्रसेवक आफू पदमा बहाल रहेको अवस्थामा गरेको कसूरजन्य कार्यको सम्बन्धमा निजले आफ्नो पदबाट अवकाश प्राप्त गरेपछि पनि निजउपर उक्त ऐनअन्तर्गत मुद्दा चलाउन सकिने स्पष्ट कानूनी व्यवस्था गरेकाले सरकारी राजस्व हानि हुने गरी गरेको कसूरको अभियोगमा भ्रष्टाचार निवारण ऐनअन्तर्गत अभियोग लगाई कारबाही हुनसक्ने ।	८६७
९३.	८३८२ संयुक्त करार बदर	बेखा महर्जन विरुद्ध पवनकुमार के.सी.	करार उल्लंघन गरेको कारणले करारमा उल्लेख भएको रकम वा क्षतिपूर्तिबापत पाउने भनेको रकम भराई पाऊँ भन्ने दावी गर्ने पक्षले करार ऐन, २०५६ को दफा ८३(२) अनुसारको स्पष्ट दावी लिएको हुनुपर्दछ र करार उल्लंघन भएको कारणले आफूलाई नोक्सानी परेको कुराको आधार र प्रमाण पनि पेश गर्न सक्नुपर्ने ।	८८३
९४.	८३८३ संयुक्त अपुताली हक कायम	नरेन्द्रप्रसाद यादव भन्ने नरेन्द्रप्रसाद दास वैष्णव विरुद्ध हनुमान शरण	अपुतालीको महलको १८ नं. मा उल्लेख भएको “वारेश” भन्ने शब्दले भेषधारीको चेलो भन्ने बुझिने हुन्छ, किनकी भेषधारी भएका साधु सन्तहरूको कुनै जात वा थर नहुने हुँदा त्यस्ता भेषधारीको आफ्नै छोरो पनि निजको हकमा वारेश हुन नसक्ने ।	८९०

अङ्क ६

९५.	८३८४ पूर्ण उत्प्रेषण	अधिवक्ता अच्युतप्रसाद खरेल विरुद्ध मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	कुन समयमा र कति संख्यामा बच्चा जन्माउने भन्ने निर्णय गर्ने सम्पूर्ण अधिकार महिलाको प्रजनन् अधिकारअन्तर्गत पर्ने भएकाले यस प्रकारको अधिकार प्रयोग गर्दा प्रसूति भएको संख्याको आधारमा मात्र संविधानद्वारा प्रदत्त मौलिक हकको प्रयोगमा संकुचन गर्न नमिल्ने ।	८९५
९६.	८३८५ विशेष उत्प्रेषण परमादेश	अधिवक्ता सुबोधमान नापित विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	न्यायाधीशको पदमा नियुक्त हुने व्यक्तिले इमानदार र निष्पक्ष भएर न्याय सम्पादन गर्नुपर्ने हुँदा यसरी नियुक्ति हुने व्यक्तिको आचरण, विगतका वर्षहरूमा उनीहरूले गरेको कार्य सम्पादन, अनुभव, ज्ञान सीप, योगदान, योग्यता, निष्पक्षताबारे नियुक्तिका क्रममा सावधानीपूर्वक सम्परीक्षण गरी छनौट (Screening) गर्ने विषय स्वयंमा आपत्तिजनक हुन नसक्ने ।	९०६
९७.	८३८६ विशेष उत्प्रेषण समेत	अधिवक्ता प्रकाशमणि शर्मा समेत विरुद्ध मन्त्रपरिषद्को कार्यालय	<ul style="list-style-type: none"> ■ निःशुल्क शिक्षाको हकलाई निरपेक्ष हकका रूपमा होइन, कानूनद्वारा व्यवस्थित गरिने हकको रूपमा लिनुपर्ने । ■ कानून निर्माणको विषय विधायिकाको क्षेत्राधिकारभित्रको विषय भएकाले त्यसमा अदालतबाट हस्तक्षेप गरिनु उचित नमानिने । 	९४४
९८.	८३८७ संयुक्त कुटपीट अंगभंग	नेपाल सरकार विरुद्ध गणेशराम खर्बुजा समेत	अस्पतालका अभिलेखलाई अमान्य घोषित गर्नु कुटपीटको २० नं. को मनसाय होइन । कानूनको व्याख्या र प्रयोग समय सापेक्ष रूपमा गरिनु पर्दछ । समयको परिवर्तन विज्ञान र प्रविधिको विकास सामाजिक रूपान्तरणलाई पनि कानूनले ठाउँ दिएसम्म लचिलो रूपमा व्याख्या गर्दै, आत्मसात् गर्दै जानुपर्ने ।	९५६
९९.	८३८८ संयुक्त उत्प्रेषण	राजकुमार अधिकारी समेत विरुद्ध गुठी संस्थान, केन्द्रीय कार्यालय समेत	प्रचलित कानूनवमोजिम भएको मिलापत्रको आधारमा मालपोत कार्यालयले जग्गा दर्ता वा दाखिल खारेज गर्दा सम्बन्धित जग्गाको साविक दर्ता, मोठ वा नम्बरीसँग भिड्न आएमा मात्र त्यस्तो जग्गाको दर्ता वा दाखिल खारेज गर्नेछ, भनी उल्लेख भएको देखिँदा उक्त कानूनी व्यवस्थाबाट साविक मोठ, दर्ता वा नम्बरीसँग नभिड्ने गरी मिलापत्र भएमा त्यस्तो जग्गाको दर्ता वा दाखिल खारेज गर्न मालपोत कार्यालय बाध्य नहुने ।	९६५

१००.	८३८९ संयुक्त कर्तव्य उद्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध नवीन भुजेल	<ul style="list-style-type: none"> ■ एउटा वयष्क व्यक्तिलाई हुने सजायको आधा सजाय घोषणा गर्दा प्रतिवादीले गरेको कसूरको गाम्भीर्यता वा कसूरको मात्रामा कमी नआउने । ■ सर्वश्वसहित जन्मकैदको सजाय भएको मुद्दामा बालबालिका सम्बन्धी ऐनको प्रयोग भएकै आधारमा १८८ नं. बमोजिम राय व्यक्त गर्न नमिल्ने भन्न नसकिने । 	९६८
१०१.	८३९० संयुक्त उत्प्रेषण समेत	अधिवक्ता रामकृष्ण काफ्ले विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	नेपालभित्र सञ्चालित विश्वविद्यालयहरूमा के कुन तहको, कुन विषयको शिक्षा के कुन विश्वविद्यालयले प्रदान गर्ने हो भन्ने विषय सम्बन्धित विश्वविद्यालय तथा नेपाल सरकारले गर्ने नीतिगत विषयको क्षेत्रभित्र पर्न आउने देखिन्छ । यस्तो नीतिगत विषयमा निर्णय लिँदा तत् निकायहरूले आफ्नो स्रोत एवं साधनलाई समेत आधार लिनुपर्ने ।	९७४
१०२.	८३९१ संयुक्त परमादेश समेत	अधिवक्ता मीरा हुंगाना विरुद्ध मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ अदालतबाट जारी भएका आदेश वा फैसलाको सबैले पालना गर्नु र मान्नुपर्छ भन्ने व्यवस्था भएकाले अदालतको आदेश वा फैसला कार्यान्वयन नहुने कार्य अपहेलनाजनक कार्य समेत हुन सक्ने । ■ तोकिएको म्यादभित्र फैसला कार्यान्वयन हुन नसके वा नसक्ने भएमा आधार र कारण खोली फैसला कार्यान्वयन गर्नुपर्ने सम्बन्धित निकायले मनासिव अवधि बढाउन समय माग गरी महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमार्फत् यस अदालतसमक्ष पूरक निवेदन गर्न सक्ने । 	९७८
१०३.	८३९२ संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश समेत	कुलबहादुर लिम्बू विरुद्ध पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय समेत	मन्त्रपरिषद् वा मन्त्री कार्यकारी अधिकार सम्पन्न र नीतिगत निर्णय गर्न सक्षम भए पनि मन्त्रपरिषद्ले वा मन्त्रीले गर्ने निर्णय कानूनअनुकूल, तर्कसंगत, जायज, मनासिव र कारणले समर्थित हुनपर्छ । यदि मन्त्रपरिषद्को वा मन्त्रीको कुनै निर्णयलाई समर्थन गर्ने कानूनी आधार छैन भने त्यस्तो निर्णय यस अदालतसमक्ष संवैधानिक परीक्षण हुँदा अड्न नसक्ने ।	९८७
१०४.	८३९३ संयुक्त	प्रार्थना रायमाझीको हकमा सविता के.सी. रायमाझी विरुद्ध	नाबालकको पालनपोषण र संरक्षणमा विशेष सर्तकता अपनाउन पर्ने हुन्छ । यस प्रसंगमा बाबु र आमा कुनै कारणवश अलग-अलग बस्ने भएमा मातृ वात्सल्यको आवश्यकता ठानिएकी नाबालिकाले निजकी आमाको	९९९

	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	रामबहादुर रायमाभी समेत	काखमा हुर्कन पाउने र आमाको स्तनपान गर्न पाउने बालकको जन्मसिद्ध तथा बाँच्न पाउने अधिकारसँग गाँसिएको विषयलाई आत्मसात गरी मुलुकी ऐन लोग्नेस्वास्नीको महलको ३ नं को देहाय (१) मा भएको कानूनी व्यवस्थालाई यस अदालतले नजरअन्दाज गर्न नसक्ने ।	
१०५.	संयुक्त उत्प्रेषण	८३९४ इन्दू निरौला विरुद्ध जिल्ला वन कार्यालय, मोरङ्ग समेत	सार्वजनिक वा सरकारी जग्गा व्यक्ति विशेषका नाममा दर्ता गर्न गराउन कानूनले निषेध गरेको अवस्थामा कसैले त्यस्तो सरकारी जग्गा दर्ता गरे गराएमा कारवाही र निर्णय गर्न अख्तियारप्राप्त निकाय वा अधिकारीबाट बदर गर्न सक्ने ।	१००७
१०६.	संयुक्त उत्प्रेषण	८३९५ एभरेष्ट इन्स्योरेन्स कम्पनी लि. विरुद्ध श्रम अदालत समेत	कुनै प्रतिष्ठानको कर्मचारी सेवा शर्तसम्बन्धी विनियमका व्यवस्था उल्लंघन गर्ने कर्मचारीलाई पनि खराब आचरण गरेबापत विभागीय सजाय हुन सक्तछ । तर, यो विभागीय सजायअन्तर्गत सेवाबाट अवकाश दिन भने नसकिने ।	१०१३
१०७.	संयुक्त करार	८३९६ सुदूर पश्चिम बस तथा मिनीबस व्यवसायी समिति प्रधान कार्यालय धनगढी कैलाली विरुद्ध हिक्मतबहादुर मल्ल	स्वेच्छाले भएको करारको परिपालना दुवै पक्षले अनिवार्य रुपमा गर्नुपर्ने हुन्छ । एकपक्षीय रुपमा करारीय शर्तको उल्लंघन भएमा मर्का पर्ने पक्षले उपचारको खोजी गर्न नमिल्ने देखिँदैन । दुई वा दुईभन्दा बढी पक्षहरू बीच कुनै काम गर्न वा नगर्नका लागि भएको कानूनबमोजिम कार्यान्वयन गर्न सकिने सम्झौता नै करार भएकोले कानूनबमोजिम भएको करारलाई एकपक्षीय रुपमा उल्लंघन गर्न नमिल्ने ।	१०१८
१०८.	संयुक्त उत्प्रेषण समेत	८३९७ वि.एस.धत कम्पनी विरुद्ध कन्काई सिँचाई परियोजना, सिँचाई विभाग समेत	सम्झौताबाट सिर्जना नभएका अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारिक विवादहरू मध्यस्थताको प्रक्रियाबाट समाधान गर्दा अपनाउनु पर्ने प्रक्रियाको सम्बन्धमा लागू हुने नियमले नेपालको कानूनलाई प्रतिस्थापन गर्न वा निष्क्रिय पार्न नसक्ने ।	१०२१
१०९.	संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश	८३९८ कीर्तिनारायण महर्जन विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, पाटन समेत	लेनदेन मुद्दाको फैसलाबमोजिम वादीले प्रतिवादीसँग विगो भराई लिन पाउने कानूनी हक वादीमा निहित भए तापनि सो हकलाई निरपेक्षरुपमा प्रयोग गर्न मिल्ने हुँदैन । दुनियाँका बीच हुने कारोवारमा साहूको हक र ऋणीको दायित्व समानान्तर रुपले क्रियाशील हुने हुँदा ऋणीको ऋण तिर्नु वुझाउनु पर्ने दायित्वलाई वाहेक गरी उसका अंशियारमा दायित्व सारी साहूको हकलाई क्रियाशील बनाउन नमिल्ने ।	१०२६

११०.	८३९९ संयुक्त उत्प्रेषण मिश्रित प्रतिषेध	इन्दुशंकर चिनी उद्योग विरुद्ध जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, सर्लाही मलंगवा समेत	औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०४९ को दफा ३(ग) ले चिनी र छुवालाई कृषिजन्य उद्योगमा समावेश नगरेको अवस्थामा कृषकहरूले उत्पादन गरेको उखुलाई कच्चा पदार्थको रूपमा प्रयोग गरी चिनी उत्पादन गरेको भन्ने आधारमा मात्र उत्पादनमूलक उद्योगको रूपमा मान्यता पाई सोही आधारमा औद्योगिक व्यवस्था ऐनको सुविधा प्राप्त गरेको उद्योगलाई कृषिजन्य उद्योगको रूपमा मान्यता दिनुपर्ने अवस्था नदेखिने ।	१०३७
१११.	८४०० संयुक्त जग्गा खिचोला	रामवती थरुनी समेत विरुद्ध रोशनारायण थान्दार समेत	जग्गा खिचोलामा दावी गर्नुभन्दा पहिला त्यस्तो सम्पत्तिमा दावी गर्ने व्यक्तिको हक स्थापित भएको हुनुपर्दछ । आफ्नो नाममा दर्ता भई हक स्थापित नै हुन नआएको जग्गामा खिचोला गरेको भन्ने दावी लिई फिरोद गर्न नमिल्ने ।	१०४३
११२.	८४०१ संयुक्त नागरिकता प्रमाणपत्र रद्द	पृथ्वीविक्रम सिंह विरुद्ध गृह मन्त्रालय	कुनै देशको आदिवासी कोही व्यक्ति हो, होइन भन्न उक्त देशको स्थायी बासिन्दा हो, होइन सो देशलाई स्थायी बसोवास भएको देश मानेको छ छैन एवं कुनै व्यक्ति अर्को देशमा पेशा व्यवसाय वा अध्ययन अध्यापनको उद्देश्यले गएपनि उसको भित्री विचारमा म फलानो देशमा बसोवास गर्ने व्यक्ति हुँ भनी मानेको र त्यस देश मै बसोवास गर्ने मनसाय राखेको अवस्था छ, छैन सो विचार गर्नुपर्ने ।	१०४ ८
११३.	८४०२ संयुक्त निर्णय बदर	निर्मला श्रेष्ठ विरुद्ध मनिकादेवी श्रेष्ठ समेत	कानून र विकासका बीचमा अन्तरद्वन्द्व उत्पन्न भए कानून स्पष्टतः प्रतिकूल नै रहेकोमा बाहेक अदालत विकासकै पक्षमा उभिनु पर्दछ । तर, विकासकै नाममा व्यक्तिलाई कानूनद्वारा अभिनिश्चित हक कानूनबमोजिम बाहेक अपहरित हुन नसक्ने ।	१०५७
११४.	८४०३ संयुक्त भ्रष्टाचार	शैलेन्द्रकुमार शर्मा विरुद्ध नेपाल सरकार	व्यक्तिगत रूपमा आफ्नो तर्फबाट पेश गरेको लिखत प्रमाण हुन्छ र त्यही लिखतका सम्बन्धमा एउटा कार्यालयले अर्को कार्यालयलाई सोधी कार्यालयमा जवाफ आएको हुन्छ भने त्यस्तो अवस्थामा व्यक्तिगत रूपमा आफैले ल्याएको प्रमाणपत्र (प्रतिलिपि) भन्दा कार्यालय स्तरीय रूपमा पेश भएको प्रमाणपत्रलाई विश्वसनीय मान्नुपर्ने ।	१०६४

११५.	८४०४ संयुक्त सार्वजनिक जग्गा खिचोला	उपेन्द्रप्रसाद यादव विरुद्ध हिरालाल यादव समेत	सार्वजनिक एवं सरकारी जग्गा मिची कसैले घर बनाएमा मुलुकी ऐन घर बनाउनेको ११ नं. ले व्यवस्था गरेको हदम्याद आकर्षित हुने कुरा कानूनसम्मत एवं न्यायसंगत नदेखिनाले मुलुकी ऐन अदालती बन्दोबस्तको ३६ नं ले व्यवस्था गरेअनुसार जहिलेसुकै पनि नालिस लाग्न सक्ने ।	१०६९
------	---	--	--	------

अङ्क ७

११६.	८४०५ विशेष उत्प्रेषण समेत	सूर्य टोवाको कम्पनी प्रा.लि. समेत विरुद्ध आन्तरिक राजश्व कार्यालय, बारा समेत	नितान्त निजी हक हितमा असर परेको कुरा उल्लेख गरी अमुक कानूनको व्यवस्था बाझिएको भनी गोश्वारा रुपमा दावी लिएकै आधारमा विधायिकी प्रक्रियाद्वारा निर्मित कानूनलाई न्यायिक पुनरावलोकनको विशिष्ट अधिकारक्षेत्र प्रयोग गरी अमान्य र बदर गर्नु न्यायिक मूल्य र मान्यता विपरीत हुन जाने ।	१०७५
११७.	८४०६ विशेष उत्प्रेषण परमादेश	पुष्पकमल दाहाल प्रचण्ड विरुद्ध संवैधानिक परिषद् समेत	वाध्यात्मक रुपले पालना गर्नुपर्ने कार्यविधि अवलम्बन नगरी भएको काम कारवाही कानूनको दृष्टिमा सम्पन्न भएको नै मान्न नसकिने हुँदा त्यस्तो कार्यले वैधता प्राप्त गर्न सक्दैन । वाध्यात्मक रुपले अवलम्बन गर्नुपर्ने कार्यविधि नअपनाई भएको निर्णय एवं काम कारवाही स्वेच्छाचारी हुने हुँदा कानूनको नजरमा बदरयोग्य (Voidable) हुने ।	१०८३
११८.	८४०७ पूर्ण लिखत बदर दर्ता बदर	असेसरप्रसाद चौरसिया विरुद्ध धनराजीदेवी भन्ने धनरजिया बरैनीको मु.स.गर्ने गायत्रीदेवी चौरसिया समेत	कुनै एक विषयमा बनेको कानूनी व्यवस्था अर्को पृथक विषयको कुरामा पनि आकर्षित हुने भनी अर्थ लगाइने हो भने त्यसले कानूनी अराजकताको अवस्था उत्पन्न हुनुको साथै न्यायिक मर्यादा र अनुशासनको उल्लंघन हुनजाने भएकाले न्यायिक मर्यादा र अनुशासनमा रही कानूनको उचित रुपमा प्रयोग गर्नुपर्ने ।	११०३
११९.	८४०८ संयुक्त उत्प्रेषण	लक्ष्मीप्रसाद पराजुली विरुद्ध महेन्द्र संस्कृत विश्वविद्यालय दाङ	उपप्राध्यापक पदमा रही सम्वद्ध विषय पढाएको अवधि (१० वर्ष) पूरा भएको भन्ने तथ्य प्रमाणले पुष्टि पेश गरेको आवेदन फारामको प्रतिलिपि नहुनुका साथै निजको उपप्राध्यापक पदको स्थायी नियुक्ति २०५२ साल उल्लेख भएको अवस्थामा सो मितिदेखि विज्ञापन प्रकाशित मितिसम्म दश वर्ष सेवा अवधि पुगेको मान्न नमिल्ने ।	११०९

१२०.	८४०९ संयुक्त कीर्ते ठगी	नेपाल सरकार विरुद्ध ज्ञानेन्द्र बिष्ट	ठगी गर्ने उद्देश्यले कीर्ते गरी तयार पारिएको नक्साअनुसारको जग्गा धितो राखी कर्जा लिइएको र कर्जा प्रयोजनका लागि तयार पारिएका धितो बन्धक कागज र शर्तबन्देज कागजमा साक्षी समेत बसेको अवस्थामा ठगीको ५ नं. बमोजिमको कसूरबाट उन्मुक्ति प्रदान गर्न नमिल्ने ।	१११६
१२१.	८४१० संयुक्त निर्णय दर्ता बदर हक कायम	सानुभाई श्रेष्ठ विरुद्ध गुठी संस्थान शाखा कार्यालय, ललितपुर समेत	सगोलमा बस्नु र विधिवत् बण्डा छुट्टयाएको सम्पत्ति आ-आफूले राखी उपभोग गर्ने विषयलाई छुट्टयाएर हेर्नुपर्ने देखिदा केवल सँगै बसेको कारणबाट अंश जोरिएको लिखतको अभावमा सगोलका अशियार मानी सोहीअनुरूप कानूनी मान्यता प्रदान गर्नु उपयुक्त एवं कानूनसम्मत नहुने ।	११२३
१२२.	८४११ संयुक्त परमादेश समेत	जनहित संरक्षण मञ्च (प्रो पब्लिको) विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	एकल महिला (विधवा) को प्रकृति एवं उनीहरूको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक जस्ता अवस्थितिलाई हेर्दा उनीहरू बीच केवल उमेरको हद लगाई कसैलाई सामाजिक सुरक्षावापत भत्ता उपलब्ध गराउने र कसैलाई सो भत्ता उपलब्ध नगराउने कार्यलाई न्यायोचित रूपको मान्न नसकिने ।	११२८
१२३.	८४१२ संयुक्त परमादेश समेत	सविता दाहाल सापकोटा विरुद्ध त्रि.वि.चिकित्साशास्त्र अध्ययन संस्थान समेत	त्रि.वि.शिक्षण अस्पताल कानूनबमोजिम गठित स्वास्थ्य क्षेत्रमा सर्वसाधारणको स्वास्थ्यसम्बन्धी हकको सुरक्षाका निमित्त स्थापित संस्था भएकोले त्यस्तो स्वास्थ्य सेवा जस्तो जनताको आधारभूत मानव अधिकारको रक्षाको निमित्त कानूनबमोजिम गठित संस्थाले कानूनको शासनको परिधि नाघ्नु उचित नहुने ।	११३५
१२४.	८४१३ संयुक्त बन्दीप्रत्यक्षी करण	रानी सिंहको हकमा विश्वनाथ रायसिंह विरुद्ध कबुली पासवान	दुवै पक्षले आफ्नो स्वेच्छा र मञ्जुरीले मात्र जीवन साथी रोज्न पाउनु पर्छ । महिलाको तर्फबाट पिता माताले जीवन साथी रोजी दिन वा मञ्जूर दिन नसक्ने ।	११४१
१२५.	८४१४ संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश	कुलबहादुर लिम्बू विरुद्ध पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय समेत	तोकिएको अधिकारीबाट मात्र स्पष्टीकरण माग गर्ने लगायतको विभागीय कारवाही गर्ने कारवाही गर्न सक्छ । कर्मचारीको Decorum राख्न कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएका बाहेक नियुक्ति गर्ने अधिकार पाएको अधिकारी भन्दा तलको अधिकारीले विभागीय कारवाही गर्न नसक्ने ।	११५०

१२६.	८४१५ संयुक्त कर्तव्य ज्ञान	नेपाल सरकार विरुद्ध विकास महत समेत	मृतकको असह्य क्रियाउपर अभियुक्तले तत्कालै भावावेशको अवस्थामा प्रतिक्रियात्मक रूपमा मृतकउपर आक्रमण गरेको छैन र मृतकउपर आक्रमण गर्न मद्दतगार बोलाउने वा उपयुक्त र अनुकूल वातावरणको खोजी गरी मृतकउपर आक्रमण गरेको अवस्था छ भने त्यस अवस्थालाई आवेशको अवस्था समाप्त भएको मानिने हुँदा त्यस्तो हत्यालाई आवेशप्रेरित हत्याको संज्ञा नदिई मनसायप्रेरित हत्या नै मानिने ।	११५९
१२७.	८४१६ संयुक्त परमादेश समेत	जनहित संरक्षण मञ्च विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, काठमाडौं समेत	रावल आयोगको प्रतिवेदन, २०५२ ले काठमाडौंको नगरक्षेत्रको सम्बन्धमा मात्र अध्ययन गरी प्रतिवेदन प्रस्तुत गरेकोमा विशेषज्ञ समितिले काठमाडौंको अलावा देशका अन्य स्थानहरूमा भएको सरकारी तथा सार्वजनिक जग्गाहरूको अतिक्रमणको विषयमासमेत छानबीन गर्न सुझाव प्रस्तुत गरेको प्रतिवेदनअनुसार सो प्रतिवेदन कार्यान्वयन हुन र देशका अन्य स्थानहरूमा भएको सरकारी तथा सार्वजनिक जग्गाहरूको अतिक्रमणको विषयमा समेत छानबीन गरी कानूनबमोजिम कारवाही गर्न वाञ्छनीय देखिएकोले सो कार्यलाई उच्च प्राथमिकता प्रदान गरी छिटो कार्यान्वयन गर्नु गराउनु भनी निर्देशनात्मक आदेश जारी हुने ।	११७५
१२८.	८४१७ संयुक्त छूट पोखरी दर्ता कार्यम	दिगम्बर चौधरी समेत विरुद्ध बैद्यनाथ भ्ना समेत	छूट दर्ताका लागि सरकारद्वारा तोकिएको म्याद सार्वजनिक स्वरूप लिइसकेका सम्पत्ति व्यक्ति विशेषका नाममा दर्ता गरिदिने उद्देश्यले गरिने नभई व्यक्ति विशेषको भोगचलन हक स्वामित्वको संरक्षणका लागि हो । दशकौं दशक पछिसम्म छूट दर्ताको प्रक्रिया चालू राख्ने विधिकर्ताको मनसाय होइन । विधिकर्ताको यो सतर्कताले दर्ता छुटनुको भरपर्दो औचित्यपूर्ण आधार दावीकर्ताले प्रस्तुत गरेपछि मात्र निजको सो जग्गामा भोगचलन स्थापित रहे नरहेको हेर्नुपर्ने ।	११८१
१२९.	८४१८ संयुक्त	वद्रीविक्रम खड्का विरुद्ध आन्तरिक राजश्व विभाग समेत	बिक्री गर्न भनी प्रतिष्ठानबाट बाहिर पठाएको वा निकासी भएको कुनै वस्तु पूर्ण रूपमा नष्ट भएको अवस्थामा वा सेवन गर्न वा खान वा उपभोग गर्न अयोग्य भई बिक्री हुन नसकेको कुरा	११९१

	उत्प्रेषण परमादेश		शंकारहित तवरबाट प्रमाणित भएको अवस्थामा यस्तो वस्तुमा अन्तःशुल्क तिर्ने दायित्व सिर्जना नहुने ।	
१३०.	८४१९ संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश	शिवप्रसाद चौधरी विरुद्ध नापी विभाग समेत	विदा स्वीकृत नगराई कार्यालयमा अनिश्चित कालसम्म अनुपस्थित रहेको अवस्थामा विभागीय सजाय गरी कानूनको स्थापित प्रक्रियाबमोजिम सेवाबाट हटाएकोलाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।	११९७
१३१.	८४२० संयुक्त परमादेश समेत	अधिवक्ता प्रभूकृष्ण कोइरालासमेत विरुद्ध संविधान सभाको सचिवालय समेत	संविधानको आधिकारिक व्याख्या गर्ने कार्य न्यायिक कार्य भएकोले अन्य अङ्गहरूले गर्ने कारवाहीमा न्यायिक व्याख्याको अधीन रहनु अनिवार्य छ, अन्यथा संविधानको व्याख्यामा विरोधाभाष र द्वन्द्वको अवस्था सिर्जना भएमा संविधान क्रियाशील हुन नसकी विघटन वा शून्यतामा जान बाध्य हुन्छ । जसरी संविधान बनाउने कार्य न्यायिक हुन सक्दैन त्यसरी संविधानको व्याख्या गर्ने कार्य विधायिकी वा कार्यपालिका अधीन बनाउन नसकिने ।	१२००
१३२.	८४२१ संयुक्त जीउ मारने वेत्ने	राजदेव हजरा दुसाध विरुद्ध नेपाल सरकार	मानिस बेच्ने जस्तो जघन्य अपराध गरेको पुष्टि भएको र त्यस्तो अपराध रोक्न एवं अपराधीलाई सजाय गर्न वनेको विशेष ऐन कार्यान्वयनमा रहेकै अवस्थामा उक्त कानून नै आकर्षित हुने ।	१२२६
१३३.	८४२२ संयुक्त घरटहरा मत्काई पाऊं	कुलदेवराज शाही विरुद्ध रोमनराज शाही समेत	पुनरावेदन अदालतले शुरूको फैसलामा रहेको प्रक्रियागत, तथ्यगत र कानूनी त्रुटि एवं प्रमाणको मूल्याङ्कनसम्बन्धी त्रुटिहरूलाई सच्याउने काम गर्दछ । आफूले गरेको फैसला नै निरर्थक र कार्यान्वयन हुन नसक्ने वा एउटै मुद्दामा विरोधाभाषपूर्ण हुने गरी फरक-फरक फैसला पुनरावेदन अदालतले गर्ने होइन । त्यसो गरेमा त्यो कानूनविपरीत, त्रुटिपूर्ण हुन्छ र त्यस्तो निर्णय गर्ने निर्णयकर्ताहरूको कार्यक्षमता सम्बन्धी गम्भीर प्रश्न उठ्न सक्ने ।	१२३४
१३४.	८४२३ संयुक्त अंश दपोट	सीता सिंह मल्ल विरुद्ध मञ्जूकुमार सिंह मल्ल	सगोलको जग्गा कुनै पनि प्रमाणबाट नदेखिएको र निजी स्रोतबाट प्राप्त जग्गा बण्डा लाग्न नसक्ने अवस्था रहेकाले अंश मुद्दा परी तायदाती फाँटवारी मागिएको अवस्था नभई वादी र प्रतिवादीहरूले बण्डापत्र खडा गरी सम्बन्धित मालपोत कार्यालयबाट पारित गराई आ-आफ्नो अंश लिनुदिनु गरेको देखिएको अवस्थामा अंशबण्डाको २७ नं. को कानूनी व्यवस्थाले अंश दपोट गरेको भन्न नमिल्ने ।	१२३८

१३५.	८४२४ संयुक्त लेनदेन	स्व.स्वस्ती खड्काको मु.स.गर्ने र आफ्नो हकमा समेत प्रेमकुमारी खड्का विरुद्ध सम्पूर्ण नारायण भारी	मृतकलाई सम्पत्ति प्राप्त हुने भनी कुनै किसिमको किटान नभएको र अपुताली पर्नको लागि मर्नेको स्पष्ट सम्पत्तिको अधिपत्य नभएका मृतकको अपुताली के हुने भन्ने नै स्पष्ट नभएको एवं मृतकको नाउँको यो यस्तो सम्पत्ति अपुताली खाएको भनी दावी लिन र किटान गरी सम्पत्ति देखाउन नसकेको अवस्थामा अपुताली पाउने भन्ने अवस्था नै नरहने ।	१२४३
१३६.	८४२५ संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश	सुरेशचन्द्र पौडेल विरुद्ध नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैंक लिमिटेड समेत	विना आधार र कारण चेकको भुक्तानी रोक नियमित रुपमा हुने भुक्तानी प्रणालीमा अविश्वास खडा गरी आफैले जारी गरेको चेकबाट हुने भुक्तानीमा अवरोध खडा गरेकोले सो क्रियालाई चेकको अनादर गरेको मानी कालो सूचीमा राख्ने प्रक्रिया अगाडि बढाउने बैंकको कार्य कानूनविपरीत रहेछ भन्न नमिल्ने ।	१२४९
१३७.	८४२६ संयुक्त जोत नामसारी	देवेन्द्र श्रेष्ठ विरुद्ध माणिकलाल श्रेष्ठ	जग्गाधनी प्रमाण पूर्जा तथा फिलडबुकमा नै मोही जनिएको र बाली दिलाई मोही निष्काशन मुद्दा चली अन्तिम भएको अवस्थामा मोहीका लागि आवश्यक पर्ने लगत तथा अनुसूची फारम नभएको भनी मोही नामसारी मुद्दामा विवाद उठाउनु प्रासंगिक नहुने ।	१२५६

अङ्क ८

१३८.	८४२७ विशेष उत्प्रेषण	अनिल श्रेष्ठ समेत विरुद्ध लोकसेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> निजामती सेवाको पदमा उम्मेदवार हुनको लागि चाहिने योग्यतामा शर्त बन्देज लगाउने गरी एक वर्ष व्यतीत नभई समान पदमा उम्मेदवार हुन नपाउने वा नियुक्ति नदिने भनी रोक लगाउने गरी व्यवस्था गर्नु संविधान र कानूनअनुरूपको भन्न नमिल्ने । 	१२५९
१३९.	८४२८ पूर्ण बैंक ठगी	नेपाल सरकार विरुद्ध रविकृष्ण जोशी समेत	<ul style="list-style-type: none"> साविक कानूनले व्यवस्था गरेको २ वर्षको हदम्याद व्यतीत नहुँदै हदम्याद सम्बन्धी कानून संशोधन भई थाहा पाएको एक वर्षभित्र नालेस दिन सकिने भन्ने हदम्याद सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको स्थितिमा नालेस दिँदाका बखत कायमै रहेको हदम्यादसम्बन्धी कार्यविधि कानून नै अलवम्बन हुनु न्यायसम्मत र कानूनसम्मत देखिने । 	१२६५

१४०.	८४२९ पूर्ण उत्प्रेषण, परमादेश समेत	डा. दीर्घसिंह बम विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> बहुवा र नियुक्ति छुट्टाछुट्टै प्रक्रिया र अवस्था हुन्। जुन कानूनी व्यवस्थाको प्रयोग गरी सचिव नियुक्ति गरिएको हो सो कानूनी व्यवस्थाको त्रुटि देखाउन नसकेको अवस्था हुँदा निवेदकले उठाएको पृथक रुपमा रहेको निजामती सेवा ऐनमा रहेको बहुवा प्रक्रियाको सम्बन्धमा प्रवेश गर्नुपर्ने औचित्य नदेखिने। सचिव जस्तो सार्वजनिक जवाफदेहीको पदमा राजनीतिक पद जस्तो गरी नेतृत्वले चाहेकै आधारमा नियुक्त गर्नसक्ने कानूनी व्यवस्थाले निष्पक्षता माथि प्रश्न उठ्न सक्ने। 	१२७५
१४१.	८४३० पूर्ण उत्प्रेषण समेत	मातृकाप्रसाद यादव विरुद्ध संविधानसभा सचिवालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> संविधानसभाले गरेको आन्तरिक कामकारवाहीको प्रक्रिया बाहेक संविधानसभाले कुनै निर्णय गर्दा संविधान वा प्रचलित कानूनविपरीत हुने गरी स्वेच्छाचारी ढंगले वा अधिकारक्षेत्रविहीन निर्णय हुन जान्छ भन्ने त्यस्तो अवस्थामा यस अदालतले असाधारण अधिकारक्षेत्र प्रयोग गरी त्यस्तो निर्णयको न्यायिक पुनरावलोकन गर्नसक्ने। 	१२८६
१४२.	८४३१ विशेष उत्प्रेषण	अधिवक्ता अच्युतप्रसाद खरेल विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> सघन उत्तरदायित्वको बीचमा रहेको संगठनले उच्चस्तरको व्यावसायिक धर्म निर्वाह गर्नुपर्ने हुन्छ र अरुले जस्तो सुविधा र प्राथमिकता खोज्न नमिल्ने। सार्वजनिक सरोकारको विषय भनी दावी गरेको विषय यथार्थमा सार्वजनिक हो भन्ने प्रमाणित गर्नलाई विवादसँग सम्बन्धित विषयमा न्यूनतम अनुसन्धान नतिजाको पृष्ठपोषण नहुने गर्नाले वास्तवमा त्यस्ता प्रश्नहरूले सार्वजनिक हितको प्रवर्द्धन गर्छ भन्ने कुरा नै अनिश्चित हुन सक्ने। 	१३०३
१४३.	८४३२ पूर्ण उत्प्रेषण समेत	प्रकाशचन्द्र धिमाल विरुद्ध लोकसेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> ऐनले नै सूचीकृत गरेको कुनै जातिलाई वा सूचीकृत जातिको कुनै व्यक्तिलाई तथ्यगत पुष्ट्याई वेगर आदिवासी जनजाति राष्ट्रिय प्रतिष्ठानले वा आदिवासी जनजाति महासंघले आदिवासी, जनजाति होइन भनी आफूखुशी सिफारिश गर्न नपाउने भएकाले त्यस्ता निकायको सिफारिशको आधारमा लोकसेवा आयोगले निर्णय गर्नु कानूनविपरीत हुने। 	१३१४

१४४.	८४३३ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	पृथीबहादुर खड्का विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> सावित्रीलाई अभियोग पुष्टि गर्ने एकमात्र आधार बनाइयो भने त्यसले फौजदारी न्यायप्रणालीमा थुप्रै जटिलताहरूलाई जन्म दिन्छ। त्यसले अनुसन्धान एवं अभियोजन पक्षबाट दावी प्रमाणित गर्नका लागि अन्य प्रमाणहरूको संकलन र विश्लेषणमा भन्दा अभियुक्तलाई सावित्री बयान दिन बाध्य पारिने सम्भावनालाई बल प्रदान गर्ने हुँदा वास्तविक अपराधी उम्कने र अनुसन्धानका क्रममा अभियुक्तका रूपमा प्रस्तुत गरिएका व्यक्ति दण्डित हुनुपर्ने विडम्बनापूर्ण अवस्था पनि आउन सक्छ। त्यसैले त्यस्ता सम्भावनाहरूलाई बल पुग्ने गरी न्यायिक व्याख्या गरिन नहुने। 	१३२१
१४५.	८४३५ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध केशवहादुर बुढाथोकी	<ul style="list-style-type: none"> तथ्यको अज्ञानताको कारणले फौजदारी दायित्वबाट मुक्ति पाउन जुन तथ्यको भूलले गर्दा नघटनु पर्ने कार्य घटित भएको छ, त्यस्तो तथ्यको ज्ञान भएको भए सो व्यक्तिले त्यस्तो कार्य गर्ने थिएन भन्ने कुरा प्रमाणित हुनुपर्छ र तथ्यको भूल उचित र कारणसम्मत हुनुपर्ने। 	१३३७
१४६.	८४३६ संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश	शारदादेवी श्रेष्ठ विरुद्ध मालपोत कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> मोही हक बाँडफाँड गर्न मोही र जग्गाधनी दुवैको वा एक पक्षको मात्र निवेदन परेमा वा कसैको निवेदन नपरेमा पनि तोकिएको समयभित्र तोकिएको अधिकारीले बाँडफाँड गरी दिनुपर्ने कानूनी व्यवस्था भएको देखिँदा ऐनले सिर्जना गरेको हक अधिकारको सारभूत विषयमा तारेख गुज्रेको र नगुज्रेको एवं तामेली जगाउने कार्यविधिगत प्रक्रियाले जग्गा बाँडफाँडमा कुनै तात्त्विक असर पार्न नसक्ने। 	१३४१
१४७.	८४३७ संयुक्त उत्प्रेषण समेत	विक्रम पाण्डे विरुद्ध भौतिक योजना तथा निर्माण मन्त्रालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> मध्यस्थतासम्बन्धी UNCITRAL Rule मा गरिएको व्यवस्था कुनै विवादको समाधानको प्रक्रियामा राष्ट्रिय कानून सरह स्वतः लागू नहुने, यसको प्रयोग र बाध्यात्मकता सम्भौताको माध्यमबाट प्राप्त हुने र सम्भौताको शर्तको रूपमा मात्र उक्त Rule का व्यवस्थाहरू सम्भौताको शर्तको रूपमा सोही सम्भौताको पक्षहरूलाई लागू हुने र पक्षहरूले पालना गर्नु र मान्नुपर्ने। 	१३४६

१४८.	८४३८ संयुक्त उत्प्रेषण समेत	दीपकचन्द्र देवकोटा विरुद्ध कृषि विकास बैंक, मुख्य कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> सेवा शर्तसम्बन्धी कानूनले कर्मचारीका सम्बन्धमा विभागीय कारवाही गर्ने नगर्ने सम्बन्धमा जाँचबुझ समिति गठन गर्ने वा नगर्ने र जाँचबुझ गराउने वा नगराउने भन्ने अख्तियारवालाको अधिकार र तजवीजको कुरा भएकाले अख्तियारवालाको अधिकारमा यस अदालतले हस्तक्षेप गर्न नमिल्ने । 	१३५८
१४९.	८४३९ संयुक्त परमादेश	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक मुख्य शाखा कार्यालय समेत विरुद्ध शोभादेवी राई	<ul style="list-style-type: none"> ऋण प्रवाह गर्दा कसलाई ऋण प्रवाह गर्ने हो, त्यसको असूल गर्ने पूर्वशर्तको रुपमा कुन सम्पत्ति धितो राख्नुपर्ने हो, धितो राखिएको सम्पत्ति पक्का छ, छैन भनी हेरी जाँची मात्र धितोमा राखी रोक्का राख्नुपर्ने विषय नितान्त बैंकको काम कर्तव्य अधिकार र दायित्वसँग सम्बन्धित विषय भएकाले बैंकले प्रवाह गरेको ऋण र सो असूलीसँग असम्बन्धित व्यक्तिले अर्काको हकभोगको जग्गा विना आधार कारण रोक्का राख्ने कामलाई कानूनसम्मत मान्न नमिल्ने । 	१३६४
१५०.	८४४० संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश	विशाल बजार कम्पनी लिमिटेड विरुद्ध मन्त्रिपरिषद् कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> समन्यायिक सिद्धान्तमा आसित यस अदालतको असाधारण अधिकारक्षेत्रको प्रयोग गर्दा अदालतले अपनाउने आत्मसंयम, विवेकशीलता र सक्रियताका लागि पक्षको सदाशयताको पनि त्यत्तिकै आवश्यकता पर्दछ। आफ्नो मौलिक तथा कानूनी हक आघातीत भएको भनी दावी लिने कर्ताले अदालतलाई भुक्त्याउने, ढाट्ने र छलछाम गरी आफ्नो पक्षमा निर्णय लिने अभिप्राय राख्न नहुने । 	१३६७
१५१.	८४४१ संयुक्त उत्प्रेषण	नेम इन्स्टिच्यूट फर मेडिकल एजुकेशन प्रा.लि. समेत विरुद्ध आन्तरिक राजस्व विभाग समेत	<ul style="list-style-type: none"> राजस्व असूलउपर गर्ने अधिकारप्राप्त अर्ध न्यायिक निकाय वा अधिकारीले आफ्नो अधिकारक्षेत्रभित्र रही गरेको कार्यबाट आर्थिक दायित्व सिर्जना हुन गएको कारणले मात्र त्यस्तो आदेश वा निर्णयबाट मौलिक हकको अपहरण वा अतिक्रमण भयो भनी भन्न नसकिने । 	१३७८
१५२.	८४४२ विरुद्ध	गणेशप्रसाद बराल विरुद्ध कार्यरथी विभाग	<ul style="list-style-type: none"> सैनिक सेवा बाहेकका साभा संस्थाका कुनै कर्मचारी अनियमित गर्ने कार्यमा संलग्न रहे नरहेको भन्ने कुरा र निज निवेदक सो कार्यमा 	१३८५

	संयुक्त उत्प्रेषण प्रतिषेध	(प्राड विभाग) नेपाली जंगी अड्डा समेत	संलग्न रहेको भए सम्बन्धमा छानबीन गर्ने अधिकार नेपाली जंगी अड्डालाई कुनै ऐन नियमद्वारा प्रदान गरेको देखिन नआउने । ■ अनियमित कार्य भए नभएको सम्बन्धमा छानबीन गर्ने र अनियमित भएको भए आवश्यक कारवाही गर्ने वा कारवाहीको सिफारिश गर्ने अधिकारी जो सुकैलाई पनि हुन्छ भनी मान्ने हो भने कानूनले निश्चित अधिकारीलाई कारवाही गर्ने अधिकारी तोक्नुको प्रयोजन निस्प्रयोजन हुने जाने ।	
१५३.	८४४३ संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश	अधिवक्ता गणेशप्रसाद सिग्देल विरुद्ध अर्थ मन्त्रालय समेत	■ अधिकारप्राप्त अधिकारीले कानूनसम्मत गरेको कामलाई सार्वजनिक सरोकारको विवाद वा विषय भनी यस अदालतसमक्ष विवाद खडा गर्न दिइरहने र सो क्रियालाई समयमै नरोक्ने हो भने त्यस्तो विवादले सार्वजनिक सरोकारको विवादसम्बन्धी अवधारणा एवं सिद्धान्तमा नै प्रतिकूल असर नेपाली भन्न नसकिने । ■ कानूनबमोजिम निर्देशन दिनसक्ने निकायका पदाधिकारीसमक्ष कुनै कुराको निकासको लागि पेश गर्दा त्यसबाट भै रहेको कानूनको सीमा, औचित्य र अधिकारक्षेत्रमा नै अतिक्रमण गर्ने अधिकार प्रदान गर्ने न भै विद्यमान कानूनको प्रयोगमा सरलता र सहजताको सहयोगको रूपमा लिनपर्ने हुन्छ । त्यसबाट भै रहेको कानून प्रयोग गर्ने अधिकार र अधिकारीकै विकल्प वा प्रतिस्थापनको रूपमा वृहत् नसकिने ।	१३८९
१५४.	८४४४ संयुक्त सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते	नेपाल सरकार विरुद्ध कृष्ण के.सी. भन्ने कृष्णप्रसाद हुमागाँई	■ अन्तिम कीर्ते अक्षर कसले लेखेको हो सो मात्रै कीर्तेका अभियुक्त हुने भन्ने प्रश्न उठ्न सक्दैन । कीर्ते गर्ने मतलबमा पस्दछ, लाभ लिन्छ, सरोकार राख्छ र सो काम पूरा गर्न कुनै न कुनै संलग्नता देखाउँदछ भने पनि कीर्तेको कसूरदार हुने । ■ लिखतसम्बन्धी कसूरमा भइरहेको सच्चा लिखतमा भएको अङ्क, अक्षर वा मिति वा केही व्यहोरा घटी बढी पारी सच्याउने कार्यमा संलग्न भएको व्यक्तिका हकमा केही नगरी लिखतवालालाई मात्रै जिम्मेवार बनाउने हो	१३९६

			भने त्यस्ता अरु षडयन्त्र गर्ने आदेश गर्ने वा मतलबमा बसी काम गरी गराई लाभ लिने ठूलो अपराधिक समूहले नै अपराधिक दायित्वबाट मुक्ति पाउने अवस्था रहने ।	
१५५.	८४४५ संयुक्त अंश हक कायम	रामबाबु राय समेत विरुद्ध मुनरदेवीको मु.स.गर्ने र आफ्नो हकमा समेत सोनेलाल राय	<ul style="list-style-type: none"> दुवै पक्षले हदम्यादभित्र नालिस गरी आफ्नो अपुताली हक कायम गर्न नसकेको अवस्थामा कसैको पनि हक हुँदैन भन्न नमिल्ने । बाबुको नाममा रहेको सम्पत्ति आफ्नो जीवनकालमा कसैलाई लिखत गरी नदिएको एवं के कुन व्यक्तिहरूले पालन-पोषण, स्याहार संस्कार गरेको भन्ने तथ्य प्रमाणबाट खुल्न नसकेको अवस्थामा बाबुको शेषपछि सन्तानहरूको बराबर हक हुनु न्यायोचित र कानूनसम्मत हुने । 	१४००
१५६.	८४४६ संयुक्त अवैध रूपमा मवन निर्माण	सन्तोष कार्की समेत विरुद्ध नवीनकुमार सुनवार समेत	<ul style="list-style-type: none"> कुनै विषयमा पुनरावेदन लाग्ने अधिकार कुनै विशेष ऐनले सीमित गरेको छ वा छुट्टै विशेष व्यवस्था गरेको छ भने सोही विशेष व्यवस्था लागू हुन्छ । स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा १६१ र दफा १६२ को कानूनी व्यवस्था पनि विशेष व्यवस्था भएकाले सामान्य व्यवस्थाको सट्टा पहिला लागू हुनुपर्ने । पुनरावेदन अदालतको फैसलाउपर पहिला-पहिला सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन लाग्ने गरेको भन्ने परिपाटीको आधारमा अथवा पुनरावेदन अदालतले आफूले गरेको फैसलाउपर पुनरावेदनको म्याद दिएकै आधारमा सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन लाग्न नसक्ने । 	१४०४
१५७.	८४४७ संयुक्त हककायम	कृष्ण गोसाईं समेत विरुद्ध नीलबहादुर बुढाथोकीको मु.स.गर्ने पूर्णबहादुर बुढाथोकी	<ul style="list-style-type: none"> स्वामित्व स्थापित हुन सक्ने सम्भावना भएको प्रमाण कागजको विद्यमानता भएको तर विधिवत् रूपमा स्वामित्व स्थापना भै नसकेको अवस्थामा आफ्ना सबूद प्रमाणबाट वैधानिक स्वामित्व स्थापना गर्न सम्बन्धित पक्ष आफैँ अग्रसर रहनु पर्ने । स्वामित्व सिर्जना भै नसकेको अवस्थामा सो स्वामित्व प्राप्तिको प्रमुख आधार भोगलाई नै मान्ने गरिन्छ । साम्प्रतिक अधिकारसम्बन्धी विधिशास्त्रीय मान्यताले पनि स्वामित्व प्राप्तिको प्रारम्भिक आधार भोग नै हो भनी स्वामित्वको लागि भोग हुनुपर्ने । 	१४१०

१५८.	८४४८ संयुक्त निर्णय वदर	डा.कृष्ण मानन्धर विरुद्ध केशवदेव पन्त समेत	<ul style="list-style-type: none"> पुनरावेदन अदालतको निर्णय वदर भएबाट सोही निकायमा पठाउने र त्यहाँबाट मालपोत कार्यालयमा पठाई त्यहाँबाट पर्चा खडा गर्ने र सोबाट ३५ दिनभित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा नालेस गर्नुपर्ने प्रचलनको पछ्याडि औचित्य छैन। यसले न्यायिक प्रक्रियालाई भन लामो र भन्फटिलो बनाइ न्याय प्रदान गर्ने प्रक्रियामा जटिलता समेत थप्ने अवस्था हुँदा जग्गाको हक बेहक सम्बन्धमा सम्बन्धित क्षेत्राधिकारप्राप्त निकायमा ३५ दिनभित्र नालिस गर्न जानु भनी पक्षहरूलाई सुनाई दिने। 	१४१५
१५९.	८४४९ संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश	ब्रम्हानन्द भा विरुद्ध अजयानन्द भा समेत	<ul style="list-style-type: none"> फैसलाको ठहर खण्डमा एउटा निष्कर्षमा पुगी सकेपछि सो ठहरको भावनाअनुकूल तपसील खण्डमा बोल्न सकिएन भने त्यहाँ न्यायको मनसाय दिशाभ्रमित हुन जाने। फैसलामा भएको लेखाई वा टाइपको भूल यति नै अवधिभित्र सच्याउनु पर्छ भनी कानूनद्वारा समय सीमा किटान नगरिएको अवस्था हुँदा त्यस्तो फैसला कार्यान्वयन हुनुपूर्व ऐनद्वारा तोकिएको कार्यान्वयनको अवधि व्यतीत नहुँदै जुनसुकै अवस्थामा पनि भूल सुधार गर्न सकिने। 	१४२१
१६०.	८४५० संयुक्त आयकर	आन्तरिक राजस्व कार्यालय धरान विरुद्ध पशुपति सोप इण्डष्ट्रिज प्रा.लि.	<ul style="list-style-type: none"> लिखित सम्झौता गर्ने वा मौखिक सम्झौताको आधारमा ढुवानीको व्यवस्था मिलाउने भन्ने कुरा करदाताको स्वविवेक र इच्छाको कुरा हो। तर दुई प्रतिशतमात्र कर कट्टीको सुविधा लिन चाहनेले ढुवानीसम्बन्धी लिखित सम्झौता नै हुनपर्ने। डिलरदेखि होलसेलर एवं रिटेलरसम्मको ढुवानी खर्च भएकोमा यस्तो खर्च उद्योगले नै व्यहोर्ने भन्ने बारेमा लिखित सम्झौताको अभावमा उक्त खर्च डिलर स्वयंले आफ्नो कमिशनको रकमबाट व्यहोर्नु पर्ने। 	१४२८
१६१.	८४५१ संयुक्त बैंक ग्यारेन्टी	नेपाल बंगलादेश बैंक लि. विरुद्ध हिमालयन डिप्टिलरी लि.	<ul style="list-style-type: none"> Performance Bank Guarantee विशेष प्रकृतिको दायित्व भएको हुँदा त्यस्तो दायित्व सो बहन गर्दाकै अवस्थामा उल्लिखित शर्तभन्दा बाहिर गै बहन गर्नुपर्छ भनी मान्न नमिल्ने। विशेष प्रकृतिको दायित्व तोकिएको शर्तअनुसार 	१४३८

			पूरा गर्न सो दायित्वबाहेक अनिवार्य रूपमा विवन्धित हुनुपर्ने हुन्छ। तोकिएका शर्त पूरा नभएकै अवस्थामा उक्त विशेष दायित्व वहन गर्नुपर्ने भनी बाध्य पार्न कानून, तथ्य तथा न्यायको रोहमा युक्तिसंगत नदेखिने।	
--	--	--	---	--

अङ्क ९

१६२.	८४५२ विशेष उत्प्रेषण	अधिवक्ता कमलेश द्विवेदी विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	स्वयं घोषणाद्वारा राज्यलाई दश प्रतिशत कर तिरेकै भरमा त्यस्तो सम्पत्तिको स्रोत खोज्न नपाइने, कुनै पनि मुद्दामा प्रमाणमा नलाग्ने र मुद्दा चलाउन तथा सजाय गर्न नमिल्ने हो भने गैरकानूनी ढंगबाट आय आर्जन गर्ने र आपराधिक क्रियाबाट कालो धन थुपार्नेलाई प्रोत्साहन मिल्ने जाने।	१४४५
१६३.	८४५३ पूर्ण अपुताली हक कायम	प्रदीपकुमार दुवे विरुद्ध निर्मलादेवी दुवे	समान पुस्ताका बाजेको सम्पत्तिबाट आधामा अपुताली हक पाउने भएपछि सोही पुस्ताकी बज्यैको सम्पत्तिमा अपुताली नपाउने भन्न नमिल्ने।	१४५७
१६४.	८४५४ पूर्ण अंश	सावित्रीदेवी बाँनिया विरुद्ध रामगोपाल वैश्य	अंशियारहरू एकासगोलमा रहेका अवस्थामा कुनै अंशियारको नाममा खरीद भएकै कारणले त्यस्तो सम्पत्ति निजको मात्र निजी आर्जनको हो भनी प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ६(क) बमोजिम अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म अनुमान गर्न नमिल्ने।	१४६३
१६५.	८४५५ विशेष उत्प्रेषण समेत	पशुपति कार्की विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद् कार्यालय समेत	कानून व्यवसायलाई कसरी नियमन गर्ने, राज्यमा के कुन तहका कानून व्यवसायीको के कति संख्या राख्ने, कानूनी जनशक्तिको विकास र क्षमता अभिवृद्धि कसरी गर्ने, कुन मिति र समयसम्म कुन तहको कानून व्यवसायीको दर्ता गर्ने वा नगर्ने, कसरी कानून व्यवसायी पेशालाई योग्य, दक्ष, निपूर्ण र सक्षम बनाउने भन्ने कुरा राज्यको नीतिगत विषयसँग सम्बन्धित कुरा भएकाले राज्यको आवश्यकता र औचित्यअनुरूप यस्ता नीतिहरू संशोधन र परिमार्जन हुँदै जाने र भैरहेको पनि देखिँदा न्यायिक पुनरावलोकनको माध्यमबाट सामान्यतः राज्य नीतिको निर्माण र परिमार्जन गर्न नहुने।	१४७१

१६६.	<p>८४५६</p> <p>विशेष</p> <p>उत्प्रेषण</p>	<p>अधिवक्ता प्रकाशमणि शर्मा समेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत</p>	<p>आफूखुशी गर्न पाउने सम्पत्तिलाई दान बकस वा बिक्री गर्न नपाउने भन्ने हुनसक्दैन । जब दान बकस बिक्री गर्न पाइन्छ भने त्यसरी दान बकस बिक्री गर्ने क्रिया पछि सम्पत्तिको कारोबारको क्रिया स्वतः समाप्त हुन्छ । त्यसरी दान वा बकस वा बिक्री पछि त्यस्तो सम्पत्तिमा अन्यथा नभएसम्म दाताको नभै प्राप्तकर्ताको अधिकार सिर्जना हुन्छ । त्यसरी अर्को पक्षको हक सिर्जना भैसकेपछि सम्पत्ति दिने महिलाले वैवाहिक सम्बन्ध कायम गर्ने भन्ने कुरा नितान्त फरक विषय हो, त्यसलाई पहिले भएको साम्प्रतिक कारोबारसँग जोडेर हेर्न नमिल्ने ।</p>	१४८०
१६७.	<p>८४५७</p> <p>विशेष</p> <p>उत्प्रेषण समेत</p>	<p>अधिवक्ता विजयराज शाक्य समेत विरुद्ध राष्ट्रपति रामबरण यादव समेत</p>	<p>तोकिएको कार्यकालभित्र संविधान निर्माणको कार्य सम्पन्न हुन सकेन भन्दैमा नेपाली जनताको लागि नयाँ संविधान नै बनाउन नपर्ने वा संविधान नबन्दै संविधानसभा विघटन वा समाप्त हुनुपर्ने तर्क गर्नु विवेकसम्मत हुन सक्दैन । यस्तो सोचाइले संविधानबमोजिम निर्दिष्ट राज्यको दायित्व पूरा हुन नसक्ने मात्र होइन देश नै संविधानविहिन अवस्थामा पुग्न जान्छ । त्यसैले नेपाली जनताको ठूलो र लामो संघर्ष पछि गठित ऐतिहासिक संविधानसभा उद्देश्य प्राप्त नै नगरी आजको सन्दर्भमा समाप्त हुन सक्दैन । आजको सन्दर्भमा संविधानसभामार्फत् नयाँ संविधान बनाउने कुराको अर्को विकल्प हुन नसक्ने ।</p>	१४९१
१६८.	<p>८४५८</p> <p>संयुक्त</p> <p>स्विचोला समेत</p>	<p>सुशीलकुमार दत्त विरुद्ध मोहरराय यादव</p>	<p>वादीले दावी लिएको कुरामा निजको हक नपुग्ने वित्तिकै त्यस विवादको विषयवस्तुमा प्रतिवादीको स्वतः हक स्थापित हुँदैन । खासगरी सम्पत्तिको विवाद रहेको मुद्दामा वादीको सो सम्पत्तिमा हक नपुग्नु वा वादी दावी खारेज हुनु वा डिसमिस हुनु एउटा स्वतन्त्र कानूनी प्रक्रिया हो । यस प्रक्रियाले सो सम्पत्तिमा प्रतिवादीको हक कायम भएको परिणाम निस्कदैन । सो सम्पत्तिमा प्रतिवादीको हक कायम हुन निजसँग हकका स्रोत र प्रमाण हुनैपर्ने ।</p>	१५०९

१६९.	८४५९ संयुक्त प्रतिशेष समेत	बालकृष्ण के.सी. विरुद्ध जिल्ला प्रहरी कार्यालय दैलेख समेत	दोहोरो खतराको सिद्धान्त मुद्दा कसले चलायो भन्ने विषयवस्तुमा केन्द्रित नभै एउटा व्यक्तिमाथि एउटै कसूरमा एक पटकभन्दा बढी कारवाही चलाउन र सजाय गर्न नपाओस् अर्थात् पटक-पटक जीवनमा खतरा उत्पन्न गर्न नपाउने भन्ने विषयसँग सम्बन्धित रहने विषय हुँदा मुद्दा जसले गरेपनि एक पटक मुद्दा परी सक्षम अदालतबाट विवादको टुङ्गो लागिसकेपछि सो फैसला बदर नगराएसम्म अधिको मुद्दा दुनियाँवादी भै चलेको भन्ने नाताले मात्र सरकारवादी भै पुनः सोही विषयमा मुद्दाको कारवाही (अनुसन्धान तहकीकात) गर्न र मुद्दा चलाउन मिल्छ भन्न र कानूनको अभावमा एक पटक सक्षम अदालतबाट निरोपण भैसकेको विषयमा पुनः कारवाही प्रारम्भ गर्न सरकारी पक्षले विशेष सुविधा पाउँछ भन्न कुनै कानून र सिद्धान्तले नमिल्ने ।	१५१४
१७०.	८४६० संयुक्त उत्प्रेषण	डिलाराम पाण्डे विरुद्ध मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	कारखाना निजीकरणको प्रक्रियाअन्तर्गत खारेज गर्ने कार्य उपयुक्त थियो वा थिएन भन्ने नीतिगत विषयमा अदालतले न्यायिक परीक्षण गर्नु औचित्यपूर्ण देखिन नआउने ।	१५२२
१७१.	८४६१ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	विक्रम महर्जन विरुद्ध नेपाल सरकार	प्रत्यक्षदर्शी मनोज महर्जन र जाहेरवाला चन्द्र अवाले समेतले अदालतको आदेशानुसार पुनरावेदक विक्रम महर्जन नै अभियोगपत्रमा उल्लिखित विक्रम महर्जन हुन् भनी यकीन गर्न नसकेको र सहअभियुक्त लेकमान महर्जनले दुपाट बस्ने विक्रम महर्जन वारदातमा संलग्न रहेको भनी किटानी रुपमा अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गरेको तथा अभियोगपत्रमा उल्लिखित विक्रम महर्जन यिनै पक्राउ गरी ल्याएका पुनरावेदक विक्रम महर्जन हुन् भन्ने पुष्टि हुने कुनै तथ्ययुक्त ठोस सबूद प्रमाण वादी पक्षले पेश दाखल गर्न सकेको नदेखिएको अवस्थामा केवल जाहेरवालाको जाहेरीलाई मात्र आधार मानी ज्यान जस्तो गम्भीर प्रकृतिको फौजदारी अभियोगमा विना आधार प्रमाण यी पुनरावेदकको मृतकलाई मार्नमा संलग्नता थियो भन्न नसकिने ।	१५३१

१७२.	८४६२ संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश	यदुकला बोगटी विरुद्ध पुनरावेदन अदालत पाटनसमेत	आफ्नो छोराउपर बैदेशिक रोजगार ठगीमा मुद्दा चलिसकेपछि छोराले नगद अंश लिई छुट्टिएको भनी अंशको भरपाई खडा गरेको देखिएको हुँदा रोक्का रहेको जग्गा फुकुवा गरिपाऊँ भनी दिएको निवेदनमा रोक्का रहेको जग्गा फुकुवा गर्न नमिल्ने भनी गरेका आदेशहरूमा कुनै कानूनी त्रुटि रहेको नदेखिनुका साथै त्यस्ता कानूनबमोजिम भए गरेको कामकारवाहीबाट सम्पत्तिसम्बन्धी हकमा आघात परेको भन्न नमिल्ने ।	१५३७
१७३.	८४६३ संयुक्त भ्रष्टाचार	रामजीप्रसाद रौनियार विरुद्ध नेपाल सरकार	लाभको पदधारण गरेका र संस्थाको नीति निर्माण गर्ने गरिमामय पदमा आसीन सञ्चालकले सञ्चालक भई कामकारवाही गर्दाका अवस्थामा खराब बदनियतका साथ लिनेखाने उद्देश्यले नक्कली तथा वास्तविकभन्दा बढी रकमको बील बनाई पेश गरी भुक्तानी लिएको कार्यबाट आफ्नो पदीय हैसियत, जिम्मेवारी र ओहोदाको मर्यादाविपरीत गैरकानूनी रूपमा अख्तियारको दुरुपयोग गरी आफूलाई गैरकानूनी आर्थिक लाभ पुऱ्याई भ्रष्टाचारको कसूर गरेको प्रमाणित भएको तथ्य स्थापित हुने ।	१५४१
१७४.	८४६४ संयुक्त परमादेश	लक्ष्मीदेवी धिक्त समेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ भ्रुणको स्वतन्त्र अस्तित्व हुँदैन र त्यसको अस्तित्व भनेको आमाको गर्भ भित्रै मात्र हुन्छ । त्यसैले भ्रुणको कुनै स्वार्थ मान्ने नै हो भने पनि आमाकै विरुद्ध त्यस्तो स्वार्थ बहाल रहन्छ भन्न नमिल्ने । ■ गर्भपतन सेवाको वैधता वा त्यसको उपलब्धताको सान्दर्भिकता त्यो सेवा जरुरी भएको मानिसको लागि पहुँचयोग्य (Accessible) तथा शुल्क तिर्न सक्ने गरी सुलभ (Affordable) भए मात्रै सार्थक हुने । 	१५५१
१७५.	८४६५ संयुक्त भ्रष्टाचार (बैंक ठगी)	नेपाल सरकार विरुद्ध सिद्धार्थ इन्टरनेशनल ट्रेड कन्सर्न	प्रतीतपत्रबमोजिमको कार्य नगरी विदेशी विनिमयको अपचलन गरेको अवस्थामा सो कसूरलाई सम्बोधन गरी त्यस्तो कार्य गर्ने अभियुक्तहरूलाई कानूनबमोजिम सजायको समेत व्यवस्था गरेको अवस्थामा प्रतीतपत्रको शर्तबमोजिमको काम नगरी विदेशी मुद्राको अपचलन गर्ने कार्यलाई विदेशी विनिमय (नियमित गर्ने) ऐनअन्तर्गतकै कसूर मान्नुपर्ने ।	१५८०

१७६.	८४६६ संयुक्त जबरजस्ती करण	नेपाल सरकार विरुद्ध मुबारक मिल मुसलमान	जबरजस्ती करणीको अपराधमा पीडितको शारीरिक, मानसिक र मनोवैज्ञानिक जुन क्षति हुन्छ, त्यो अपूरणीय हुन्छ। यसबाट पीडितको स्वतन्त्र मानवीय अस्तित्व, मान, सम्मान र उसको व्यक्तिगत एवम् सामाजिक प्रतिष्ठा, मान-मर्यादा र मानवीय अस्मिता लुटिएको हुन्छ। उसको स्वतन्त्र अस्तित्व नै खण्डित भएको हुन्छ। त्यसैले पीडितको क्षतिको आधारलाई जबरजस्ती करणीको अपराध प्रमाणित गर्ने सन्दर्भमा पहिलो मापकको रूपमा अदालतले ग्रहण गर्नुपर्ने।	१५८८
१७७.	८४६७ संयुक्त परमादेश	जगन्नाथ मिश्र विरुद्ध सञ्चालक समिति, त्रि.वि.शिक्षण अस्पताल समेत	समय र परिस्थिति एवं जनताको आकांक्षा र राष्ट्रको आवश्यकतानुसार आवश्यक सेवा र वस्तुको आपूर्तिमा आइपर्ने बाधा व्यवधानलाई हटाउँदै तिनलाई निरन्तरता प्रदान गर्ने प्रयोजनको लागि सम्बद्ध ऐन कानूनहरूमा समयसापेक्ष परिवर्तन गर्नुलाई एउटा नियमित प्रक्रियाको रूपमा लिनुपर्ने।	१५९३
१७८.	८४६८ संयुक्त उत्प्रेषण	राजिविक्रम शाह विरुद्ध भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग	अदालतमा मुद्दा परी विचाराधीन रहेको अवस्थामा मातहत कार्यालयबाट पहिला भएका दाखिल खारेज दर्तासम्बन्धी विषयमा भूलसुधार गर्ने नाममा कुनैपनि निर्णय गर्न कानूनतः नमिल्ने।	१६००
१७९.	८४६९ संयुक्त जबरजस्ती करण	नेपाल सरकार विरुद्ध सरोज हिडमाड समेत	जबरजस्ती करणीको वारदातको प्रमाणको पहिलो कडी भनेकै स्वयं पीडित हो भने अर्को कडी पीडितको शारीरिक परीक्षणलाई मान्नुपर्ने।	१६१०
१८०.	८४७० संयुक्त अंश दर्ता	संभादेवी सुडिन समेत विरुद्ध सुन्नैरदेवी सुडिन समेत	अधिल्लो अंश मुद्दामा मुद्दा सकार गरी सोही हैसियतले पुनरावेदन समेत गरेको अवस्थामा दोस्रो अंश मुद्दामा स्वयम् नै पक्ष कायम भएकाले ती दुवै अंश मुद्दामा स्वयम् नै पक्ष कायम भएको देखिन्छ। सो अन्तिम निर्णयबाट अंश हक सम्पत्तिको छिनोफानो भइसकेको स्थितिमा पुनः वादी नै बनी प्रतिवादीबाट तायदाती लिई अंश पाऊँ भन्ने वादी दावी उही पक्ष विपक्षबीच उही अदालतमा उही विषयमा परेको मुद्दा मान्नुपर्ने स्थितिमा अ.वं. ८५ लाग्ने।	१६२०

अङ्क १०

१८१.	८४७१ विशेष उत्प्रेषण	पुष्पा न्यौपाने विरुद्ध व्यवस्थापिका संसद समेत	प्रत्यायोजित विधायनको एउटा निश्चित सीमा हुन्छ, त्यो सीमा भनेको ऐनले निश्चित गरेको विषयमा मात्र सीमित हुनुपर्ने, ऐनको भावनाविपरीत हुन नहुने र ऐन मौन रहेको सारभूत विषयमा नियमद्वारा व्यवस्था गर्न नहुने अर्थात् कार्यविधिगत वा प्रक्रियागत कुरामा मात्र नियम सीमित हुनुपर्ने ।	१६२५
१८२.	८४७२ विशेष उत्प्रेषण	अधिवक्ता केशवराज अर्याल विरुद्ध व्यवस्थापिका संसद समेत	लोग्नेस्वास्तीबीच हुने सम्बन्ध विच्छेदको विवादमा फरक-फरक प्रक्रिया अपनाउनु पर्ने कानूनी व्यवस्थाले महिला वा पुरुष दुबैको विकास वा सशक्तीकरणमा कुनै भूमिका निर्वाह गर्दैन । एउटै प्रयोजनको लागि फरक-फरक कार्यविधिगत (Procedural) व्यवस्थाले महिला तथा पुरुषमा एक अर्काको हैसियतमा फरक पार्न सक्ने ।	१६२९
१८३.	८४७३ विशेष उत्प्रेषण	अधिवक्ता नीलम पौडेल समेत विरुद्ध मन्त्रपरिषदको कार्यालय समेत	कानूनले प्रतिबन्धित चीज वा वस्तु कसैको साथबाट वा वासस्थान आदिबाट वरामद हुन्छ भने त्यस्तो अपराधिक वस्तु कसरी रहन आयो त्यसको सन्तोषजनक र मनासिब माफिकको जवाफ वा प्रमाण दिने भार त्यस्तो वस्तु वरामद गरिएको व्यक्तिमा रहन्छ । यस कार्यलाई प्रमाणको भार Shift गरिएको वा यस्तो व्यवस्थाले आफ्नो विरुद्ध आफैँ साक्षी हुने अधिकार हनन् गरेको भन्न नमिल्ने ।	१६४१
१८४.	८४७४ विशेष उत्प्रेषण	सुरेन्द्रप्रसाद कानु समेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषदको कार्यालय समेत	भिन्न प्रक्रियाबाट नियुक्त हुने र भिन्नाभिन्नै स्रोतबाट तलव, भत्ता पाउने गरी सामुदायिक विद्यालयको आफ्नो स्रोतबाट नियुक्त भएका शिक्षक, कर्मचारी तथा नेपाल सरकारको स्वीकृत दरबन्दीमा रही सरकारी स्रोतबाट सेवा सुविधा पाउने शिक्षकहरू बीच भएको भिन्नतालाई भेदभावपूर्ण भन्न नमिल्ने ।	१६५४
१८५.	८४७५ संयुक्त अंश टलन	योगेन्द्रमान श्रेष्ठ समेत विरुद्ध रीता श्रेष्ठ	दाजु वहिनीका बीचमा अंश विवाद रहेको अवस्थामा बाबु आमाको सम्पत्तिमा जस्तो निरपेक्ष हकको स्थिति हुँदैन । बाबु आमाको नाममा रहेको सम्पत्तिको स्रोत जे जस्तो	१६६२

			भएपनि त्यस्तो सम्पत्ति छोरा छोरीका लागि पैत्रिक मानिन्छ। तर, दाजु भाउजूको स्वआर्जनको सम्पत्तिमा बहिनीले पैत्रिक सम्पत्तिसरह दावी गर्न नमिल्ने।	
१८६.	८४७६ संयुक्त लुटपीट	नेत्रबहादुर आलेमगर विरुद्ध लेखकुमार शर्मा घिमिरे	अवैधानिक तरिकाबाट कब्जा खिचोला गरी लगाएको बालीमा, बाली जसले लगाए पनि सो जग्गाको बालीमा वैधानिक जग्गाधनीको हक निरन्तर रहिरहेको मान्नु नै औचित्यपूर्ण एवं विवेकसम्मत समेत हुन्छ। यस्तो अवस्थामा जग्गाको बाली वैधानिक जग्गाधनीले नलिई अन्यले लिएको छ भने लुटपीट गरेको मान्नुपर्ने हुँदा खिचोला ठहरे लुटपीट हुँदैन र लुटपीट ठहरे खिचोला हुँदैन भन्न नमिल्ने।	१६७१
१८७.	८४७७ संयुक्त हाडनाता करणी	बाबुराम पौडेल समेत विरुद्ध दिवाकर उपाध्याय	जिल्ला अदालतमा अ.वं.१० नं. अनुसार सार्वजनिक हित र सरोकारनिहीत भएको मुद्दाको फिराद दर्ता गर्नको लागि दिइने अनुमति पत्रको निवेदनमा फिराद गर्ने अनुमति दिने वा नदिने सम्बन्धमा निर्णय गर्ने अधिकार सेस्तेदारको नभै जिल्ला न्यायाधीशको हुने, यदि गलत तरिकाबाट फिराद दायर भएको छ भने त्यस्तो फिरादबाट इन्साफ नहुने।	१६७५
१८८.	८४७८ संयुक्त उत्प्रेषण	ताराबहादुर बस्याल विरुद्ध गोरखापत्र संस्थान समेत	तल्लो निकाय वा अधिकारीबाट भएको निर्णयउपर उजूर परेपछि, माथिल्लो निकाय वा पदाधिकारीबाट परीक्षण भै अन्तिम भएपछि निर्णयमा परिवर्तन नहुने भएकोले तत्पश्चात् मात्र सो निर्णय कार्यान्वयन गर्नुपर्ने।	१६८०
१८९.	८४७९ संयुक्त उत्प्रेषण	सडक विभाग समेत विरुद्ध वाईवा कन्स्ट्रक्शन कम्पनी प्रा.लि. समेत	विवादको मूल विषयवस्तुको रूपमा रहेको सम्पन्न भएको कामको मूल्याङ्कन गर्ने कार्य र कति काम सम्पन्न भयो भन्ने कुरा यकीन गर्न विभिन्न तह र चरणमा हुने कामको नाप (Measurement) गर्नुपर्ने विषयमा अदालतभन्दा मध्यस्थ नै वढी विज्ञ हुने हुँदा मध्यस्थको निर्णयउपर पुनरावेदन लाग्ने व्यवस्था नगरी मध्यस्थको निर्णयमा गम्भीर कानूनी त्रुटि देखिएको आधारमा मात्र मध्यस्थको निर्णय बदर गराउन नियमित अदालतमा पुनरावेदन लाग्ने।	१६८५

१९०.	८४८० संयुक्त उत्प्रेषण	इन्हरेड इन्टरनेशनल समेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषदको कार्यालय समेत	संविधान सम्बन्धमा कुनै विवाद सिर्जना भए संविधानद्वारा नै स्थापित राज्यको न्यायिक निकायबाट संविधानको व्याख्या गर्ने गरिन्छ। त्यसैले सम्झौतालाई कारणबश संविधानको पुस्तकमा समावेश गरी संविधानको कुनै धाराले सम्झौतालाई उल्लेख गरी संविधानको अनुसूचीमा राख्दैमा सम्झौताको हैसियत संविधानमा परिणत भै हाल नसक्ने।	१६९४
१९१.	८४८१ संयुक्त उत्प्रेषण	वृषबहादुर राई विरुद्ध शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय समेत	दुई पक्षबीच भैँभगडा भई मानिसको मृत्यु भएको कारणबाट फौजदारी मुद्दा चलेको र सो फौजदारी मुद्दामा सजाय पाएको परिस्थितिमा चलेको ज्यान मुद्दालाई नैतिक पतन देखिने कसुर भन्न नमिल्ने।	१७१७
१९२.	८४८२ संयुक्त बन्दीप्रत्यक्षीकरण	लक्ष्मण लामिछाने समेत विरुद्ध जिल्ला प्रशासन कार्यालय हेटौँडा समेत	पुनरावेदनबाट समेत मुद्दा फैसला भई अन्तिम भै नसकेको अवस्थामा फैसला कार्यान्वयनको सिलसिलामा सम्बन्धित पक्षको दरखास्त नै नपरी सो सम्बन्धमा मुद्दाको निर्णय गर्ने कार्यालय स्वयंले तपसील खण्डमा उल्लेख भएको विगो बुझाउन नसकेको भनी सोबापत कैदपूर्जी दिई फैसलाको कार्यान्वयन स्वयं गरी कैदमा पठाउने कामकारवाही प्रथमदृष्टि (Prima facie) मा नै गम्भीर कानूनी त्रुटिपूर्ण देखिने।	१७२२
१९३.	८४८३ संयुक्त अंश चलन समेत	मखमली मिश्र समेत विरुद्ध लक्ष्मीकुमारी मिश्र (श्रेष्ठ)	जैविक माता पिता नभएको भनी डी.एन.ए. परीक्षण प्रतिवेदन प्राप्त भएको अवस्थामा तथा सो परीक्षण गर्ने विशेषज्ञले आफ्नो परीक्षण र प्रतिवेदनको आधिकारिकता एवं यथार्थता (Accuracy) को सम्बन्धमा अदालतमा साक्षीसरह बकपत्र गरी दिएको अवस्थामा सो बकपत्र जिरहको माध्यमद्वारा अन्यथा देखिन नआए अदालतले त्यस्तो वैज्ञानिक परीक्षण प्रतिवेदनलाई अमान्य गर्ने कानूनी आधार नदेखिने।	१७२६
१९४.	८४८४ संयुक्त उत्प्रेषण	दीलिपकुमार यादव विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग समेत	अख्तियार दुरुपयोगसम्बन्धी प्रश्नको अनुसन्धान र अभियोजनको लागि संविधानले नै विशेष व्यवस्था गरेको अवस्थामा सोसम्बन्धी अन्तिम निर्णय लिने अधिकार तत् तत् निकायमा नै रहेको मान्नुपर्ने हुँदा अदालतले अभियोजनकर्ता जस्तो भई अभियोजन सम्बन्धी अमुक निर्देशन वा आदेश जारी गर्दा निष्पक्ष सुनुवाई हुन नसक्ने।	१७३५

१९५.	८४८५ संयुक्त आयकर	ठूला करदाता कार्यालय विरुद्ध हिमाल हाइड्रो एण्ड जनरल कन्स्ट्रक्सन	आयकर प्रयोजनको लागि आय गणना गर्दा आम्दानी भएको ठोस सबूद प्रमाणसहित पुष्टि भएको हुनु पर्दछ। केवल अनुमानको भरमा वस्तुनिष्ठ प्रमाणको अभावमै आम्दानी गन्यो भनी कर लगाउनु न्यायोचित नहुने।	१७४३
१९६.	८४८६ संयुक्त उत्प्रेषण	प्रेमचन्द्र दुवे समेत विरुद्ध पुनरावेदन अदालत हेटौंडा समेत	एउटै अदालतबाट भएको आदेशलाई नयाँ घटनाक्रम विकास भएर थप तथ्य सिर्जना नभएसम्म सोही अदालत र समान अधिकारक्षेत्र भएको इजलासले बदर गर्नसक्ने अवस्था नहुनुका साथै समान इजलासले गरेको प्रक्रियागत आदेश अर्को इजलासले मान्नु नपर्ने वा पहिलेको आफ्नो आदेश आफैले वा समानस्तरको अर्को इजलासले बदर गरी अर्को आदेश गर्दै जाने अधिकार सो अदालत वा इजलासलाई प्राप्त नहुने र त्यसो गरेमा सो कानूनविपरीतको र न्यायिक अनुशासन विपरीतको कार्य भै त्यस्तो आदेश न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ८, १७ र १९ समेतको विपरीत हुने।	१७५१
१९७.	८४८७ संयुक्त सम्बन्ध बिच्छेद	कृष्ण शेरचन विरुद्ध पदमकुमारी शेरचन	यथार्थमा पती पत्नीबीचको सम्बन्ध आपसी समझदारी र मेलमिलापबाट मात्र सुमधुर हुने हो। अन्यथा यी कुराको अभावमा त्यस्तो सम्बन्ध निरन्तर कायम राख्नुको कुनै औचित्य नरहने।	१७५८
१९८.	८४८८ संयुक्त जग्गा खिचोला	टेककुमारी शाह विरुद्ध धनु ओली	अदालती बन्दोवन्तको १७९ र १८५ नं. को डिसमिससम्बन्धी व्यवस्था पुनरावेदन तहको लागि नभै शुरु तहको लागि भएकाले शुरु तहमा अदालतबाट रीतपूर्वक म्याद जारी भएको छ र अ.व. ११० नं. अनुसार तामेल भएको छ भने सोही म्यादमात्र डिसमिसको आधार बन्न सक्दछ। यसको छानबीन र जानकारी पुनरावेदन सुन्ने अदालतले मुद्दाको जुनसुकै चरणमा पनि गर्न र लिन सक्ने।	१७६१
१९९.	८४८९ संयुक्त लेनदेन	मृगेन्द्र सिंह श्रेष्ठ विरुद्ध दानबहादुर श्रेष्ठ	लिखतको प्रकृतिलाई नाङ्गो आँखाले हेर्दा समेत साक्षी, कारणी लिखतको साईज लेखाई आदि स्वाभाविक भै सद्दे जस्तो नै देखिएको र सो पुष्टि हुने गरी विशेषज्ञको राय समेत प्राप्त भएको अवस्थामा लिखतको विश्वसनीयता माथि प्रश्न उठाउने ठाउँ नभएकाले स्वाभाविक र सद्दे रुपमा रहेको पुष्टि भएको लिखतलाई कीर्ते जालसाजी भन्न नमिल्ने।	१७६७

२००.	८४९० संयुक्त निषेधाज्ञा परमादेश	जिल्ला बारा लिपनीमाल गा.वि.स. विरुद्ध रामाज्ञा साह कलवार	उद्योग सञ्चालनबाट वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव वा प्रदूषण न्यून गर्ने उपायहरू वास्तविक रूपमा अवलम्बन गर्नुपर्ने र यसरी प्रदूषण नियन्त्रण वा वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरणको लागि उद्योगले अपनाएको पद्धति वा उपकरणमा लागेको खर्चमा कर छुट पाउने व्यवस्था कानूनले गरेको स्थितिमा स्थापित उद्योगको कारणले वातावरण प्रदूषण हुन नदिनु प्रमुख कर्तव्य तथा दायित्वमा पर्ने ।	१७७३
२०१.	८४९१ संयुक्त आयकर	नेशनल इन्स्योरेन्स कम्पनी लि. विरुद्ध २ नं. क्षेत्र कर कार्यालय, काठमाडौं	मनासिब आधार र कारणबिना वितरण गर्नुपर्ने बोनसबापतको रकम कम्पनीले आफ्नो नियन्त्रणमा आफ्नै खातामा राखेको अवस्थामा कर्मचारीको कल्याणको लागि खर्च गरेको मान्न नमिल्दा बोनसबापतको रकम कर्मचारीलाई वितरण गरेको प्रमाणको अभावमा यस्तो रकमलाई खर्चको रूपमा मान्यता दिन नमिल्ने ।	१७८३
२०२.	८४९२ संयुक्त अंश नामसारी	रामनिवास नाउ विरुद्ध गुलावीदेवी नाउ समेत	अलग-अलग स्थानमा बसी व्यवसाय गरे पनि अन्य कुनै परिवार सदस्य रहेको ठाउँमा सम्पत्ति जोर्न निजको योगदान नै नरहेको स्पष्ट रूपमा प्रमाणबाट नदेखिएसम्म उसैको आर्जन मान्नुपर्ने ।	१७८९

अङ्क ११

२०३.	८४९३ विशेष उत्प्रेषण	कमल वजगाई विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> तत्काल प्राप्त प्रमाणका आधारमा आरोपित कसूर गरेको देखिन आएको अवस्थामा मात्र थुनामा राखी मुद्दाको कारवाही गर्नुपर्ने भएवाट हातहतियार खरखजाना मुद्दाको अभियोग लाग्ने वित्तिकै अभियुक्तलाई थुनामै राखी कारवाही गर्ने भन्ने अर्थ लाग्न नसक्ने । मुद्दा हेर्ने अधिकारीले थुनछेकको क्रममा न्यायिक मन वा विवेक प्रयोग गरी थुनामा राख्न वा थुनामुक्त समेत गर्नसक्ने । 	१७९७
२०४.	८४९४ पूर्ण	नेपाल सरकार विरुद्ध पवनकुमार यादव समेत	<ul style="list-style-type: none"> बालबालिकासम्बन्धी ऐनको व्यवस्थाले नाबालक कसूरदारलाई सजायमा केही छुट दिएको आधारमा जबरजस्ती करणीको अपराधमा पीडित हुने बालिकाले पाउने 	१८०२

	जवरजस्ती करणी		मनासिव क्षतिपूर्तिको हकमा समेत छूट पाउने भनी सो कानूनी व्यवस्थाको संकुचित अर्थ गर्दा बालबालिकाको अधिकारमा संकुचन आउने अवस्था देखिने ।	
२०५.	८४९५ पूर्ण उत्प्रेषणयुक्त प्रतिषेध	बुद्ध हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टर विरुद्ध महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> समझदारीपत्र (MOU) मा हस्ताक्षर गर्दैमा बुद्ध फाउण्डेशन पोखरा नेपालको अध्यक्षको जिम्मेवारीबाट अलग भैसकेका व्यक्तिको कानूनी हैसियत यथावत् रहँदैन । अध्यक्षको हैसियतमा Contract गरेको भन्दैमा दाताको स्वीकृति र अनुमति विना बुद्ध फाउण्डेशन पोखरा नेपाललाई प्राप्त स्वास्थ्य उपकरणहरू कम्पनी ऐनबमोजिम गठन भएको निवेदकको निजी स्वामित्वको बुद्ध हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टर प्रा.लि.ले उपयोग गर्न पाउने हक अधिकार सिर्जित हुन गएको भन्न नमिल्ने । 	१८१०
२०६.	८४९६ पूर्ण उत्प्रेषण समेत	भिमप्रसाद लामिछाने विरुद्ध जिल्ला शिक्षा कार्यालय, हुम्ला समेत	<ul style="list-style-type: none"> विभागीय कारवाही गर्नुपर्दा केही न्यूनतम मान्यताहरूको पालना अख्तियारवालाबाट हुनुपर्छ । विभागीय कारवाही गर्नुपर्दा आचरणविपरीत काम गर्ने व्यक्तिलाई उसँग कारवाही गर्न परेको कारण र आधारसहित स्पष्टीकरण माग्नु पर्ने एवं यस्तो कारवाही गर्न लागेको कुरा निजले थाहा पाउने गरी सूचित गरिएको हुनुपर्ने । 	१८२०
२०७.	८४९७ पूर्ण नामसारी हक कायम	तालपरी राजवंशी विरुद्ध रिसो राजवंशी समेत	<ul style="list-style-type: none"> अंशियार कानूनबमोजिम छुट्टी भिन्न भै अंश लिई अलग वसेको भन्ने नदेखिएको अवस्थामा सगोलको सम्पत्ति समान हाँगाका जीवित अंशियारका नाउँमा नामसारी हुने कुरामा विवाद हुन नसक्ने । समान पुस्ताका अंशियारहरू मध्ये जसको नाममा दर्ता रहेको सम्पत्ति भए पनि मूल अंशीपछिको अर्को पुस्ताका छोरीहरूको नाममा हक कायम नामसारी हुन नसक्ने । 	१८२८
२०८.	८४९८ विशेष उत्प्रेषण समेत	बलराम खत्री समेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> वरिष्ठ पाचौं तह भनेको पनि पाचौं तह नै भएको हुँदा पाचौं तहबाट स्तरबृद्धि (अपग्रेड) भएर छैठौं तहमा नै जानुपर्ने हुन्छ, पाचौं तहबाट एकैचोटी सातौं तहको अपेक्षा गर्न मिल्ने हुँदैन । यस्तो अपेक्षालाई न्यायोचित अपेक्षा (Legitimate Expectation) को संज्ञा दिन नसकिने । 	१८३४

२०९.	८४९९ विशेष उत्प्रेषण	अधिवक्ता अच्युतप्रसाद खरेल विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> सैनिक संगठनभित्र कार्यरत् व्यक्तिहरूको विभागीय अनुशासन कायम राख्ने उद्देश्यले विधायिकाद्वारा निर्मित कानूनको समग्र उद्देश्य, यसको पृष्ठभूमि आदिको वृहद् रूपमा अध्ययन नगरी ऐनको दफा उपदफा वा त्यसको कुनै खण्डमात्र अध्ययन गरी सो व्यवस्थालाई संविधानमा रहेको मौलिक हकको व्यवस्थसँग भिडाई संविधानको मौलिक हकको प्रावधानविपरीत देखिएको भन्ने सतही आधारमा न्यायिक पुनरावलोकनको बाटो अँगाली निवेदन दावी लिएकै भरमा अदालतले ऐनमा रहेको शब्दको प्रकृति छुट्टयाई आदेश गर्नु विधायिकाको विवेकको अधीनमा रहेको विषयमा हस्तक्षेप हुनजाने । 	१८४०
२१०.	८५०० विशेष उत्प्रेषण	रामलगन प्रसाद यादव विरुद्ध व्यवस्थापिका संसद सचिवालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> ३० वर्ष सेवा अवधि पुगेका प्रहरी कर्मचारीलाई नेपाल सरकारले चाहेमा दुई वर्ष सेवा अवधि थप गर्नसक्ने प्रहरी नियमावली, २०४९ को साविकको व्यवस्थालाई स्वीकार गर्ने निवेदकले हालको सोही संशोधित व्यवस्थालाई संविधानसँग बाभिएको भनी चुनौती दिई अस्वीकार गर्न नमिल्ने । 	१८४८
२११.	८५०१ संयुक्त अंश चलन	सीतादेवी ठाकुर समेत विरुद्ध बुधनी ठाकुर	<ul style="list-style-type: none"> विशेषज्ञको राय वा प्रतिवेदन कुनै कुरा, तथ्य वा घटना प्रमाणित गर्न एकलो निर्णायक प्रमाण (Single Detrimental Evidence) नभए पनि त्यो एउटा महत्वपूर्ण प्रमाण हो । र अन्य प्रमाणसँग मिलेमा, साक्षी वकपत्र वा पक्षको भनाईसँग मिल्न भिड्न आएमा विशेषज्ञको प्रतिवेदनले ठोस र निर्णायक प्रमाणको रूप ग्रहण गर्ने । विशेषज्ञको विशेषज्ञता र दक्षता विवादाहित हुनुका अतिरिक्त निजले ठीक, निश्चित, असन्दिग्ध वा द्विविधाविहीन ढंगले अदालतमा आई वकपत्र पनि गरेको हुनुपर्ने । 	१८५६
२१२.	८५०२	कमला वि.क. विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> पीडितले औषधि गरेनन् वा ठूलो अस्पताल र विदेश मागै उपचार गर्नुपर्ने, नगरेको कारण मृत्यु भयो भन्ने आधारमा पीडितलाई 	१८६३

	संयुक्त कर्तव्य ज्यान		नै दोष दिई अभियुक्तलाई छुट दिने हो भने पीडित पक्षलाई अझ बढी अन्याय हुन जान्छ। आफूले गरेको अपराधमा पीडितले नै औषधि उपचार नगरेको भन्ने आधारमा अभियुक्तले छुट पाउन नसक्ने।	
२१३.	८५०३ संयुक्त गैडा मारी खाग विक्री	बमबहादुर प्रजा विरुद्ध नेपाल सरकार	अदालतले वयान बकपत्र गराउँदा शक्तिको प्रयोग गर्दै र त्यहाको काम स्वतन्त्रपूर्वक हुन्छ भन्ने ठानिन्छ। यो सर्वमान्य मान्यता र वास्तविकता पनि हो। मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष गरेको वयान नै स्वतन्त्र छैन भन्ने कुरा मान्ने हो भने समग्र न्याय प्रणाली र कानूनी पद्धति नै परिवर्तन गर्नुपर्ने स्थिति आउने हुँदा अदालत र मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष गरेको वयान स्वतन्त्रपूर्वक भएको छैन भन्ने जिकीरलाई कानूनी मान्यता र सिद्धान्तको आधारमा नै स्वीकार गर्न नसकिने।	१८६९
२१४.	८५०४ संयुक्त कीर्ते नागरिकता	हरिकृष्ण लेकाली विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ आफ्नो फोटो टाँसी नागरिकताको प्रमाणपत्रको नक्कल तयार गरी बैंकलाई भुक्त्याई ऋण रकम लिई कीर्तेजन्य कार्य गरेको स्पष्ट रुपबाट देखिन आउँदा सक्कल लिखत पेश नभए तापनि उक्त कार्य सरकारी छाप दस्तखत कीर्तेकै परिभाषाभित्र पर्न आउने। ■ अर्काको नामको नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्रमा आफ्नो फोटो टाँस गरेको कार्य मुलुकी ऐन कीर्ते कागजको महलको १ नं. अनुरूप कै कीर्तेजन्य कार्यको परिधिभित्रै पर्न आउने। 	१८७६
२१५.	८५०५ संयुक्त उत्प्रेषण	विकी शेर्पा भनिने मारिया भिक्टोरिया सुविराना रोट्टिगेज विरुद्ध अध्यागमन विभाग	<ul style="list-style-type: none"> ■ अंश जस्तो साम्पत्तिक कुरा सम्पत्तिसम्बन्धी मौलिक हक भएको र उक्त अंश मुद्दा जिल्ला अदालतमा विचाराधीन रहेको अवस्थामा आफ्नो मुद्दामा पुर्पक्ष गर्न पाउनु निजको नैसर्गिक हक भएको हुँदा भीसा रद्ध भएको स्थितिमा नेपालमा बसी आफ्नो मुद्दाको पुर्पक्ष सहज रुपमा गर्न नपाउने स्थिति हुन्छ। तसर्थ विचाराधीन अंश मुद्दाको अन्तिम किनारा नलागेसम्मको लागि प्रचलित कानूनको अधीनमा रही नेपालमा 	१८८१

			सहज रूपमा बसी पुर्पक्ष गर्नको लागि पूर्ववत् रूपमा पाएको सुविधा पाउने गरी भीसा पाउनु पर्ने ।	
२१६.	८५०६ संयुक्त परमादेश	नेपाल वातावरणीय कानून व्यवसायी संघ (नेला) समेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका विषयहरूमा एच.आई.भी. संक्रमितहरूको सम्मानपूर्वक जिउने अधिकार (Right to Life with Dignity) को अधिकार नै आघातित भएमा मानव अस्तित्व र विकासको दृष्टिकोणले खतरा मान्नुपर्ने हुँदा यो समस्यालाई आर्थिक, शैक्षिक, स्वास्थ्य तथा कानूनी रूपले सम्बोधन गर्ने कुरामा राज्यले गम्भीरतापूर्वक सोची आफ्नो उत्तरदायित्व निर्वाह गर्न ढिला गर्न नहुने ।	१८८७
२१७.	८५०७ विशेष उत्प्रेषण परमादेश	अधिवक्ता ज्योती लम्साल पौडेल विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> समाजमा कतै कुनै अपराध हुन गएमा अपराध गर्ने व्यक्तिउपर अनुसन्धान गरी मुद्दा चलाई अभियुक्तलाई सजाय दिलाई पीडितलाई न्याय दिलाउनु पर्ने सरकारको संवैधानिक कर्तव्य हुने, अभियोजनकर्ताको लापरवाही, गल्ती, बदनियत आदि कुनैको पनि स्थान हुन नहुने । महिलालाई ईच्छाविपरीत अनतिक्रम्य शरीरको पवित्रताको अपहरण गरी जबरजस्ती करणी गर्नु कानूनविपरीत मात्र नभई गम्भीर अपराध पनि भएकाले यस्तो नैतिकताविपरीतको कार्यलाई नै नैतिक पतन देखिने फौजदारी अपराध मान्नुपर्ने । 	१९०३
२१८.	८५०८ संयुक्त दर्ताफारी चलन	आचार्यनाथ मिश्रको मु.स.गर्ने ज्ञानमती मिश्र विरुद्ध तुल्सीदेवी मिश्र समेत	<ul style="list-style-type: none"> अंश मुद्दा चली कार्यान्वयन पूर्वसम्म कुनै अंशियारको देहान्त वा जन्म भएमा अंशको खण्ड फिराद दाबीमा जतिसुकै लेखिएको भए पनि देहान्त हुनेले कसैलाई कुनै लिखत गरिदिएकोमा बाहेक खण्डमा घटबढ हुन सक्दछ। यस्ता सुविधा अन्य प्रकृतिका विवादका मुद्दाका पक्षले प्राप्त गर्न नसक्ने । 	१९२४
२१९.	८५०९ संयुक्त अंश चलन	एल्भा श्रेष्ठ विरुद्ध कन्हैयाराज श्रेष्ठ समेत	<ul style="list-style-type: none"> सम्बन्ध विच्छेद भएकी स्वास्नी मानिसले अर्को विवाह गरेमा पूर्व पतिसँग अंशमा दावी गर्ने अधिकारको अन्त्य भएको सम्झनु पर्ने । कुनै स्वास्नी मानिसको एक वखतमा एकभन्दा बढी व्यक्तिसँग वैवाहिक सम्बन्ध 	१९३२

			कायम रहन नसक्ने र वैवाहिक सम्बन्धको आधारमा एक भन्दा बढी लोग्नेसँग कानूनतः अंश हक सिर्जना हुन नसक्ने ।	
२२०.	८५१० संयुक्त सवारी ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध दीपेन्द्र शाक्य समेत	<ul style="list-style-type: none"> सवारी दुर्घटनाबाट सवारी चल्ने सडक वा सवारी सञ्चालन वा नियमन गर्ने प्रयोजनका लागि निर्माण गरिएका वा जडान गरिएका संरचनाको क्षतिबापत सो निर्माण गर्ने सार्वजनिक वा सरकारी निकाय वा सरकारले क्षतिपूर्ति नपाउने । 	१९३९
२२१.	८५११ संयुक्त निर्णय दर्ता बदर हक कायम	आयुर्त्न सिखाकार विरुद्ध छोरी सिखाकार समेत	<ul style="list-style-type: none"> पाउनु पर्ने बिगोको रकम तिर्नु, बुझाउनु पर्ने कानूनी दायित्व पूरा गर्नेतर्फ ऋणी अग्रसर रहनु पर्दछ । बिगो भरी पाउनेले जग्गा वा अचल सम्पत्ति पाऊँ भनी माग राखेको हुँदैन । अपितु बिगो भरी पाउन दरखास्त दिएको हुन्छ । आफूले तिर्नु बुझाउनु पर्ने रकम बुझाएमा लिलाम गर्ने गराउने अवस्था नै आउँदैन । त्यसकारण आफूले पूरा गर्नुपर्ने दायित्व पूरा नगरी फैसला कार्यान्वयनको प्रक्रियामा छिद्रान्वेषण गर्दै त्यसैको आडमा फैसला कार्यान्वयनतर्फ जटिल र बिलम्बित गर्न पाउने अधिकार नहुने । 	१९४५
२२२.	८५१२ संयुक्त उत्प्रेषण	नारायण बंशी भा विरुद्ध कैलाशदेवी शाह समेत	बण्डापत्रको अस्तित्व स्वीकार गरी सोअनुसार आफ्नो अंश भाग लिई खाइसकेपछि सोही बण्डापत्रका अन्य शर्त र व्यवस्थाहरू सबै अंशियारले मान्नुपर्ने हुन्छ र बण्डापत्रका शर्त र व्यवस्थाहरू मान्न त्यसमा हस्ताक्षर गर्ने सबै पक्ष र व्यक्ति विवन्धित हुने भएकाले कसैले त्यसको विपरीत जान नमिल्ने ।	१९५३
२२३.	८५१३ संयुक्त उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	सडक विभाग विरुद्ध नेपाल मध्यस्थता परिषद् समेत	<ul style="list-style-type: none"> तोकिएको अवधिभित्र एडजुडिकेटरको नियुक्तिको लागि निवेदन दिनुपर्नेमा सो अवधिपछि नेपाल मध्यस्थ परिषदलाई एडजुडिकेटर नियुक्त गर्ने बारेमा प्राप्त अख्तियारी तथा क्षेत्राधिकार समेत स्वतः समाप्त हुने हुँदा सो अख्तियारी तथा क्षेत्राधिकारको अभावमा मध्यस्थ परिषद्को अध्यक्षले गरेको एडजुडिकेटरको नियुक्ति क्षेत्राधिकारविहीन हुने । 	१९५९

			<ul style="list-style-type: none"> निर्णयकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्ने कामको लागि नियुक्त व्यक्तिको नियुक्ति अनियमित भयो वा क्षेत्राधिकार नभएको व्यक्तिबाट नियुक्ति भयो वा हदम्यादभित्र नियुक्त भएन भन्ने किसिमको विवाद निरोपण गर्ने सम्बन्धमा अन्य वैकल्पिक उपचारको व्यवस्था नभएको अवस्थामा यस अदालतको असाधारण क्षेत्राधिकार आकर्षित हुने । 	
२२४.	<p>८५१४</p> <p>संयुक्त</p> <p>मोटरसाइकल पाटर्स चोरी पैठारी</p>	<p>विराटनगर भन्सार कार्यालय</p> <p>विराटनगर समेत</p> <p>विरुद्ध</p> <p>वैष्णो ट्रेडिङ्ग सेन्टर</p>	<ul style="list-style-type: none"> गोदामबाट बरामद भएका सामानहरूको नियमानुसार भन्सार तिरेको वील विजक नभए पछि ती सामानहरू चोरी पैठारी गरी ल्याएको मान्नुपर्ने । सुराकी पर्नु र नपर्नुले भन्सार चोरी जस्तो गम्भीर विषयमा अभियुक्त उपरको कारवाहीलाई उन्मुक्ति दिन मिल्दैन । सुराकीका प्रतिवेदन वा निवेदन निर्णय आधार हुन नसक्ने । 	१९६५

अङ्क १२

२२५.	<p>८५१५</p> <p>विशेष</p> <p>उत्प्रेषण समेत</p>	<p>परेश सापकोटा समेत</p> <p>विरुद्ध</p> <p>प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत</p>	<ul style="list-style-type: none"> अपवाद स्वरूपको व्यवस्थाबाहेक कुनै अमुक वर्गका व्यक्तिलाई फाइदा पुऱ्याउने किसिमबाट कुनै अधिकारको प्रयोग गरी भिन्न रूपको अवस्था सिर्जना गर्न नमिल्ने । आफूखुशी स्वेच्छाचारी रूपले योग्यता तोकी नियम संशोधन गर्दै जाने हो भने संस्थाको मूल उद्देश्य माथि नै नकरात्मक असर पर्ने सम्भावना रहन जाने हुन्छ । नेपाल सरकार सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयको स्वीकृतिले नियम बनाएको भन्नेसम्मको आधारमा कुनै वर्ग वा अमुक व्यक्ति विशेषको हित सम्बर्द्धन हुने किसिमबाट नियमको व्यवस्था संशोधन गरी खारेज वा थप गर्नु न्यायोचित हुन नसक्ने । 	१९६९
------	---	---	--	------

२२६.	<p>८५१६ पूर्ण बन्दीप्रत्यक्षीकरण</p>	<p>अर्जुन थापा विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत समेत</p>	<ul style="list-style-type: none"> चोरीको १४ नं. को देहाय २ ले जबरजस्ती चोरी गर्नेलाई जरीवानाबापत पनि कैद गर्नुपर्छ भन्ने सजायसम्बन्धी घोषणात्मक व्यवस्था गरेको भएपनि जरीवानाबापत कैद ठेक्काको लागि दण्ड सजायको ३८ नं. भन्दा बाहिर जान मिल्दैन। त्यसैले जरीवानाबापत चोरीको महलबमोजिम हुने कैद सजायको अधिकतम हद बढी हुनसक्ने देखिए पनि जरीवानाको सट्टामा ठेकिने कैदको उपल्लो हद दण्ड सजायको महलको ३८ नं. को देहाय १ बमोजिम चार वर्षभन्दा बढी हुन नसक्ने। 	१९७६
२२७.	<p>८५१७ विशेष उत्प्रेषण समेत</p>	<p>अधिवक्ता अच्युतप्रसाद खरेल विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत</p>	<ul style="list-style-type: none"> कुनै पनि व्यक्तिले आफ्नै विरुद्धमा नबोल्न सक्दछ। आफ्नो विरुद्धको प्रमाण आफैलाई दिन कर छैन भन्ने मान्यतामा आधारित विषय र साक्षीले बकपत्र गर्ने विषय एउटै होइनन्। साक्षीले बोल्ने कुरा आफैको पक्ष वा विपक्षमा हुँदैन। उसले देखेको सत्यतथ्य अदालतमा आई भन्दा न्यायिक प्रक्रियामा सहजता हुने। फौजदारी कसूरको अभियोग लागेका प्रतिवादीको सम्बन्धमा विशुद्ध साक्षीको रूपमा उपस्थित व्यक्तिले जुनसुकै अदालतमा मुद्दासँग सोधिएको प्रश्नको जवाफ दिनु नागरिकको कर्तव्य पनि हो। आफ्नो कर्तव्य निर्वाह गर्ने साक्षीलाई सो कर्तव्य निर्वाह गरे बापत संविधान एवं कानूनद्वारा संरक्षित निजको हक अधिकारमा हस्तक्षेप हुने वा असर पर्ने परिस्थिति आउने कल्पना गर्न सकिँदैन। आफ्नो कर्तव्य पूरा नगर्ने साक्षीलाई अदालतको अवहेलनामा समेत कारवाही हुन सक्ने। 	१९८९
२२८.	<p>८५१८ पूर्ण उत्प्रेषण समेत</p>	<p>सम्पत घिमिरे विरुद्ध लोकसेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालय समेत</p>	<ul style="list-style-type: none"> बहुवा प्रक्रिया चलिरहँदा बहुवा हुने उम्मेदवारमध्ये कुनै उम्मेदवारको कुनै पनि कारणले उक्त चालू प्रक्रियाअन्तर्गत बहुवा गर्न नपर्ने अवस्था आएमा बाँकी सम्भाव्य उम्मेदवारहरूको पुनः योग्यताक्रम निर्धारण गरी विज्ञापित सबै पदमा बहुवा गर्नुपर्ने 	१९९९

			हुन्छ। त्यस्तो गर्नबाट ऐनले रोक लगाएको छैन। ऐनले स्पष्टसँग रोक नलगाएको अवस्थामा विज्ञापित पद संख्यामध्ये एक वा केही पद रिक्त राखी अन्य वा केही पदमा मात्र बहुवा गर्नु ऐनले गरेको व्यवस्थाविपरीत हुन जाने।	
२२९.	८५१९ संयुक्त भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार विरुद्ध चिरञ्जीवी वाग्ले समेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ आर्थिक ऐनले आयकर प्रयोजनका लागि गरेको व्यवस्था र त्यसरी आयकर तिरेको अवस्थामा स्वयं घोषणा गरिएको सम्पत्तिको स्रोतको बारेमा कुनै पनि प्रयोजनका लागि छानबीन नगरिने भनिएको कुरालाई आधार बनाई आयकरबाहेक अन्य कुनै पनि प्रयोजनका लागि समेत सम्पत्तिको स्रोत खोज्न नसकिने गरी विस्तार गर्न नसकिने। ■ एकासगोलमा रहेका बाबु छोराबीच एकबाट आर्जित सम्पत्ति अर्कोको नाममा राख्ने वा रहने प्रक्रिया अत्यन्त स्वाभाविक मानिन्छ, त्यत्तिकै भरमा एको अपराधिक क्रियामा अर्को पनि संलग्न थियो भनी स्वतः अनुमान गर्न नमिल्ने। 	२००७
२३०.	८५२० संयुक्त उत्प्रेषण समेत	जंगबहादुर न्यौपाने समेत विरुद्ध पुनरावेदन अदालत महेन्द्रनगर समेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ फैसलाले जहिले पनि कार्यान्वयनको अपेक्षा गरेको हुन्छ, कार्यान्वयन नहुने फैसलाको कुनै औचित्य रहँदैन। यदि फैसलाको कार्यान्वयन भएन भने सम्बन्धित पक्षले साँचो अर्थमा न्यायको अनुभूति गर्न नै पाउँदैनन्। त्यसैले न्यायापेक्षीलाई न्यायको अनुभूति गराउने प्रक्रियाका रूपमा रहेको फैसला कार्यान्वयनलाई प्रभावित तुल्याउने वा त्यसमा अवरोध सिर्जना गर्ने खालका कुनै पनि कार्यलाई निरुत्साहित गरिनुपर्ने। 	२०४९
२३१.	८५२१ संयुक्त उत्प्रेषणसुक्त परमादेश समेत	अधिवक्ता नारायणप्रसाद देवकोटा विरुद्ध सम्माननीय प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को	<ul style="list-style-type: none"> ■ Public Trust Doctrine अन्तर्गत नेपालको प्राकृतिक स्रोतमा नेपाल सरकार Trustee सम्म मात्र हुने र नेपालको प्राकृतिक स्रोतको कुनै कानूनी आधारबेगर छाडा रूपले केवल नाम मात्रको राजश्व बुझाएको भरमा मात्र वातावरणमा प्रतिकूल प्रभाव पार्ने गरी कार्य गर्न दिन नहुने। ■ प्राकृतिक स्रोतको उत्खनन र प्रयोग गर्दा 	२०५३

		कार्यालय समेत	आर्थिक लाभको दृष्टिले मात्र हेर्ने नभई त्यस्ता प्राकृतिक स्रोतलाई प्रयोग गर्दा वातावरणमा कति पनि प्रतिकूल असर नपर्ने गरी मात्र उत्खनन र प्रयोग गर्नुपर्ने ।	
२३२.	८५२२ संयुक्त लिखत दर्ता बदर	हिरण भन्ने हिरीयादेवी विरुद्ध भुटन मण्डल	<ul style="list-style-type: none"> ■ न्यायकर्ताले निर्णय गर्दा त्यसले निकाल्ने निष्कर्षलाई पनि हेक्का राख्नुपर्छ । पुनरावेदन अदालतको फैसला कायम रहने हो भने एउटी विधवा नारी लोग्नेले पारित वण्डापत्रबाट पाएको सम्पत्ति निजलाई दोस्रो विवाह गरेको दाजुको सिन्दूर सतमा नरहेको मिथ्या आरोप लगाउने देवरको हुन पुग्दछ । कानूनले मद्दत गर्ने नसकिने स्थितिमा निष्कर्षको परिणाम बेग्लै हो । तर फिरादमा उल्लिखित अन्य कानूनले न्याय दिन सकिन्छ भने न्यायकर्ता प्राविधिकता र यान्त्रिकतामा जकडिनु अनुचित हुने । 	२०८२
२३३.	८५२३ संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश	नेपाल वायुसेवा निगम विरुद्ध पुनरावेदन अदालत पाटन समेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ पक्षलाई मध्यस्थताको प्रक्रियाको बारेमा सूचना नदिइएको अवस्थामा वा दिइएको भनिएको सूचना निजले प्राप्त गर्न नसकेको अवस्थामा निजले उक्त ऐनको दफा ३०(१) अनुसार मध्यस्थको निर्णयमा चित्त नबुझे उक्त निर्णय बदर गराउन पुनरावेदन अदालतमा निवेदन दिन सक्दछ । तर, निजलाई रीतपूर्वक सूचना दिइएको अवस्था वा अन्य कुनै व्यहोराले प्रतिवादी पक्षले मध्यस्थताको प्रक्रियाको बारेमा सूचना प्राप्त गरेको वा प्राप्त गरेको थियो भनी विश्वास गर्न सक्ने पर्याप्त र विश्वसनीय आधार प्रमाण देखिएको अवस्थामा प्रतिवाद नगर्ने पक्षले उक्त ऐनको दफा ३०(१) अनुसारको मध्यस्थको निर्णय बदर गराउन पुनरावेदन अदालतमा निवेदन दिन पाउने अवस्था नरहने । 	२०८६
२३४.	८५२४ संयुक्त	नेपाल सरकार विरुद्ध जंगबहादुर ठेडी मगर	<ul style="list-style-type: none"> ■ मन्त्रीस्तरको निर्णयको आदेशबाट अधिकारक्षेत्र सिर्जना हुन नसक्ने । ■ मुद्दा चलाउने अधिकारी तथा मुद्दा हेर्ने निकाय समेत विधिसम्मत रूपमा हुनुपर्दछ 	२०९६

	वन अतिक्रमण		नत्र जसलाई पनि जसले पनि अधिकारक्षेत्र बाहिर गै मुद्दा चलाए पनि हुने अवस्था रहने हुन्छ। अतः अधिकारक्षेत्र कानूनद्वारा नै स्थापित हुने यस्तो अवस्थामा मन्त्रीबाट भएको भनिएको निर्णयको आधारमा अधिकारक्षेत्र स्थापित हुन नसक्ने भएबाट उक्त मन्त्रीको आदेशबाट स्थापित अधिकारक्षेत्रको आधारमा निर्णय हुने कार्य समेत कानूनसम्मत नदेखिने।	
२३५.	८५२५ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	जागेश्वर कामैत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> कुनै वारदातको बारेमा वारदात हुनासाथ जाहेरी नदिई केही समयको विलम्ब गरी पछिबाट सोच विचार गरी किटान गरी दिएको (After thought statement) जाहेरीलाई प्रमाण मूल्याङ्कनको रोहमा उच्चस्तरको प्रमाण मान्न मिल्ने देखिँदैन र त्यस्तो जाहेरी व्यहोरालाई प्रमाणित गर्ने गरी भएका बकपत्र व्यहोरा समेतलाई सोहीबमोजिम हेर्नुपर्ने। 	२१०१
२३६.	८५२६ संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश समेत	डा.शिवहरि श्रेष्ठ विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> जुन निकायले पदमुक्त गर्ने अधिकार राख्दछ, उसैले नै पदमुक्त गर्नु पूर्व स्पष्टीकरण सोध्नु पर्दछ अन्यथा तल्लो निकाय वा तल्लो पदाधिकारीले सोधेको स्पष्टीकरणमा चित्त नबुझाई उपल्लो अधिकारीबाट पदमुक्त गर्ने कार्य रीतपूर्वकको मान्न नमिल्ने। कानूनबमोजिम कुनै पदमा नियुक्ति भएको व्यक्तिको सेवा, शर्त र सुविधा कानूनी प्रक्रियाबमोजिम बाहेक करारबाट त्यसको स्वरूप र प्रकृति बदल्न पाउँछ, भन्न नमिल्ने। 	२११०
२३७.	८५२७ संयुक्त उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	राधिका गिरी विरुद्ध लोकसेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालय समेत	<ul style="list-style-type: none"> आफू मधेशमा जन्मी हुर्की बढेको भन्ने आधारमा दावी लिएको र मधेशीभिन्न को-को पर्ने भनी सूची तयार नभएको अवस्थामा प्रचलित कानूनबमोजिम प्रमाणित गर्ने अख्तियारी प्राप्त गरेको निकाय वा पदाधिकारीले प्रमाणित गरेकोलाई स्पष्ट कानूनी आधारबेगर लोकसेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालय समेतबाट प्रमाणित कागजातउपरको विषयमा हस्तक्षेप गर्न नमिल्ने। 	२१२०

२३८.	८५२८ संयुक्त उत्प्रेषण परमादेश	बद्रीनारायण शाह विरुद्ध सत्यनारायण मलाह मुखिया	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो पेशा व्यापार वा घर व्यवहारमा पनि स्वतन्त्र रूपले आफ्नो विश्वसनीयताको आधारमा बन्द व्यापार, कारोवार वा व्यवहार गरेको जोसुकैलाई लेनदेन व्यवहारको ९ नं.को प्रयोजनका लागि घरको मुख्य भई काम गरेको सम्झनु पर्ने । 	२१२९
२३९.	८५२९ संयुक्त बीमा रकम	एभरेष्ट इन्स्योरेन्स लि. विरुद्ध नारायणप्रसाद पराजुली समेत	<ul style="list-style-type: none"> दुर्घटना बीमा रकम दावीको सम्बन्धमा शुरु तहमा एकपटक स्वीकार गरिसकेपछि पछि अन्यथा जिकीर लिन बीमा कम्पनी विवन्धित भएको मानिने । साथै शुरु तहमा बीमा समितिसमक्ष नउठाएको तथ्यसम्बन्धी विवाद पुनरावेदन तहमा आएर उठाउन मिल्दैन । तथ्यसम्बन्धी विवाद शुरुमै उठेको हुनुपर्ने । 	२१३५
२४०.	८५३० संयुक्त अदालतको अवहेलना	मुरारीकुमार शर्मा विरुद्ध पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड' समेत	<p>लोकतान्त्रिक परिवेशमा समालोचनात्मक टिप्पणीहरूले अदालतका कमी कमजोरीहरूलाई प्रकाशित गरी अदालतलाई आफ्नो कमी कमजोरीहरू सुधारन समेत अभिप्रेरित गर्ने हुनाले त्यस्ता टिप्पणीहरू न्यायपालिकाको लागि सर्वथा नकरा रहेको भन्न नसकिने ।</p>	२१३९
२४१.	८५३१ संयुक्त अंश	पुनकला अधिकारी विरुद्ध धर्मराज अधिकारी	<ul style="list-style-type: none"> बण्डापत्रको लिखत स्थापित भएको अवस्थामा त्यसमा लेखिएका सम्पूर्ण व्यहोरा पढेर नै निष्कर्ष निकाल्न पर्ने हुन्छ । वादीले अंश लिएकोमा मञ्जुरी नै व्यक्त गरेको भए पेटबोलीमा लेखिन सक्दथ्यो, पक्ष नै कायम हुन सक्दथ्यो भन्ने तर्कहरूलाई न्यायसंगत मान्न नसकिने । आफूतर्फका छोराहरू विरुद्ध विधिवत रूपमा अंशमा दावी लिएको खण्डमा निजका छोराहरू जिम्मा रहेको सम्पत्तिबाट आफ्नो हकको अंश पाउने नै हुँदा गलत व्यक्तिउपर अंशको दावी गरेकोलाई न्यायसंगत मान्न नमिल्ने । 	२१४६

यी सारसंक्षेप *नेकाप* प्रयोगकर्ताका सुविधाका लागि मात्र हुन्, उद्धरण गर्नका लागि होइनन् ।
- सम्पादक

२. विषयगत वर्गीकरण

१. संवैधानिक कानून

१.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ जुन कानूनले अधिकार दिएको हो सो कानूनअन्तर्गत बनेको र सो कानूनसँग बाधा विरोध भएको भन्ने दावी नरहेको अवस्थामा विनियमलाई उक्त ऐन, नियमको अनुकूल नै रहेको मान्नुपर्ने । ▪ समान तहमा कार्यरत् सबैलाई समान रूपमा लागू हुने कानूनी व्यवस्थाले कोही व्यक्ति विशेषलाई प्रभावित तुल्याएको भन्ने मात्र आधारमा असमान व्यवहार भएको भन्ने दावी गर्न सकिने हुँदैन । कुनै व्यक्ति विशेषलाई लक्षित नगरिएको कानूनी व्यवस्थालाई बिनाआधार शंकाको घेरामा राखी समानताको हकसँग जोड्नु व्याख्यात्मक दृष्टिले उचित नहुने । ▪ शर्त वा योग्यता तोक्दा कुनै व्यक्ति विशेषलाई मात्र सञ्चित गर्ने नियत राखिएको अवस्थामा त्यस्तो शर्त र योग्यता तोकिएको क्रियामाथि प्रश्न उठाउन सकिने हुन्छ । तर समान अवस्थामा सबैलाई समान रूपमा आकर्षित हुने गरी तोकिएको शर्तलाई अन्यथा भन्न नसकिने । ▪ लामो समयसम्म संस्थानको सेवामा सेवारत् रही पदावधिका कारणले सेवा निवृत्त हुनुपर्ने विषय रोजगारीको हकसँग सम्बन्धित विषय हुन नसक्ने । ▪ शर्त तोक्दा कुनै व्यक्ति विशेषलाई मर्का पर्ने गरी तोकिन्छ वा कुनै व्यक्ति विशेषलाई लाभ हुने गरी तोकिन्छ र त्यसको औचित्य पुष्टि गर्न सकिँदैन भने न्यायपालिकाले हस्तक्षेप गर्न सक्छ । तर सबैलाई समान रूपमा लागू हुने गरी तोकिएको शर्तले तत्काल कसैलाई असर पऱ्यो भन्ने मात्र आधारमा न्यायपालिकाले हस्तक्षेप गर्ने हो भने त्यसबाट अरु जटिलताहरू उत्पन्न हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८२९१, वैशाख, पुष १०</p>
२.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ नेपाल राज्यको एउटा संवैधानिक निकाय राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगले आफ्नो काम, कारवाही र कार्य सम्पादन कुनै गैरसरकारी संस्था वा कुनै व्यक्ति वा समूह जस्तो गरी होइन, देशमा प्रचलित कानूनी व्यवस्थाअन्तर्गत बढी व्यवस्थित, नियमित, कानूनसम्मत र पारदर्शी ढंगले सम्पादन गर्नुपर्ने । ▪ संविधान र ऐनबमोजिम गठित मुलुकको संवैधानिक निकाय राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको कर्मचारी प्रशासनको व्ययभार सञ्चित कोषमाथि निर्भर रहेको हुँदा त्यसलाई मुलुकको सार्वजनिक सेवाभन्दा बाहिरको हो भन्न सकिने कुनै संवैधानिक आधार नदेखिने । ▪ आयोग एउटा सार्वजनिक प्रकृतिको संवैधानिक निकाय भएको र त्यसको प्रशासनिक खर्च राष्ट्रको सञ्चित कोषबाट व्यय हुने संवैधानिक व्यवस्था रहेको सन्दर्भमा आयोगको प्रशासनिक सेवा मुलुकको सार्वजनिक सेवाभन्दा पृथक रहन नसक्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ कर्मचारी छनौटको विधि जहिले पनि वैज्ञानिक, पारदर्शी, प्रतिस्पर्धात्मक र पक्षपातरहित हुनुपर्छ, प्रतिस्पर्धालाई सीमित तुल्याउने खालको कर्मचारी छनौटको व्यवस्थाले संभावित योग्य र दक्ष व्यक्तिहरूलाई नै बाहिर पार्ने हुँदा त्यसबाट कुनै पनि संस्थाको स्वायत्तता जोगिन नसक्ने र संस्थाको गरिमा पनि कायम हुन नसक्ने । ■ निश्चित योग्यता र दक्षता भएका सबै नागरिकहरूले सार्वजनिक सेवाको पहुँचमा समान हक राख्छन् । केही सीमित मानिसहरूलाई मात्र लाभ पुग्ने र अन्यलाई बञ्चित, निष्काशन र अलग्याउने गरी भएको कुनै पनि व्यवस्था समानताको हकविपरीत हुन जाने । ■ कुनै व्यापारिक वा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले कर्मचारी छनौट गर्दा लिएको आधार वा कायम गरेको मापदण्डलाई आयोगले अनुकरण, अनुशरण गर्ने होइन, अपितु आयोगले त्यस्ता प्रतिष्ठानसमेतका लागि मार्गदर्शन हुने गरी मापदण्ड निर्धारण गर्नुपर्ने । ■ आयोगको प्रमुख जिम्मेवारी भनेकै मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु हो र समग्रमा नागरिकका हक अधिकारहरूको सुरक्षा गर्नु हो । नागरिकका हक अधिकारको रक्षा गर्नेले नागरिकहरूका बीचमा विभेद गर्नु हुँदैन । नियुक्ति प्रक्रियामा नै विशेष संरक्षणको अपेक्षा गर्नेले प्रभावकारी सेवा दिन सक्दैनन् । त्यसैले प्रतिस्पर्धालाई सीमित तुल्याउने गरी गरिएको कानूनी व्यवस्थालाई कुनै पनि तर्कका आधारमा संविधानअनुकूल मान्न नसकिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८२९२, वैशाख, पृष्ठ २०</p>
३.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै प्रसारण संस्था दर्ता भएपछि कानूनको प्रक्रिया पूरा गर्नुपर्ने तथा प्रसारण संस्थाले आफूलाई तोकिएको दायरामा रहनु पर्ने दायित्व रहने कुरामा विवाद हुन नसक्ने । ■ संस्था दर्ता गरिसकेपछि नवीकरण गर्न नपर्ने भन्ने हो भने संस्था कसैबाट नियन्त्रित हुन नसक्ने अवस्था भै सो संस्था नियमन गर्ने संयन्त्र निष्क्रिय एवं गतिहीन हुन जाने । ■ पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रताको उपभोगको लागि नवीकरणको कार्यविधिगत प्रक्रिया पूरा गर्न नपर्ने भन्नु वा नवीकरण गर्न नपर्ने भन्नु यस्तो स्वतन्त्रता असीमित र निरपेक्ष रहेको मान्नु पर्ने हुन्छ । संविधानले पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रताको ग्यारेन्टी गरेको भन्ने अर्थले म्याद भुक्तान भएपछि नवीकरणको निर्धारित प्रक्रिया पूरा नगरी संस्था स्वतः अमर रहन जाने र प्रसारण संस्था व्यवस्थापन गर्ने सम्पूर्ण नियमावलीको प्रयोजन नै समाप्त हुन जाने । ■ नवीकरण नगर्नुको अर्थ स्वाभाविक रूपमा प्रसारण संस्था पूर्व अवस्थामा रहन गएको हुन्छ । जो क्रियाशील रहन नसक्ने अवस्था हुन पुग्दछ । त्यसैले नवीकरण गर्ने प्रक्रियाको सम्बन्धमा नियमन गर्ने प्रकृतिको यस्तो व्यवस्थालाई नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १५ मा रहेको प्रकाशन, प्रसारण तथा छापाखानासम्बन्धी हकको व्यवस्थाप्रतिकूल रहेको मान्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३०७, जेठ, पृष्ठ १६४</p>
४.	<ul style="list-style-type: none"> ■ न्यायिक पुनरावलोकनको अधिकार मुख्य रूपमा देहायको प्रयोजनका लागि अपरिहार्य मानिन्छ: <ul style="list-style-type: none"> ○ नागरिकको हक अधिकार तथा स्वतन्त्रताको रक्षा एवं त्यसको उपभोगको सुनिश्चितताका लागि, ○ कानूनी राज्य वा विधिको शासनको अवधारणालाई व्यवहारिक रूपमा सार्थक तुल्याउनका लागि, ○ सीमित सरकारको अवधारणालाई क्रियान्वित गर्नका लागि, ○ शक्ति पृथकीकरण तथा नियन्त्रण र सन्तुलनको सिद्धान्तको प्रभावकारी प्रयोग र पालनाका लागि, ○ सरकारको काम कारवाहीहरू तथा निर्णयहरूलाई वैधानिक दायराभित्र सीमित गर्नका लागि, ○ न्यायिक स्वतन्त्रता र सक्षमता सुनिश्चित गर्नका लागि,

	<p>○ राज्यको कार्यकारी निकायको स्वेच्छाचारी एवं निरंकुश कार्यमा नियन्त्रण गर्नका लागि, ○ संवैधानिक सर्वोच्चता कायम गरी संविधानको संरक्षण गर्नका लागि ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ न्यायिक पुनरावलोकन हुन नसक्ने भनी संविधानले निर्धारण गरेका सीमा रेखाहरू संविधानले अंगीकार गरेका आधारभूत सिद्धान्त, मूल्य तथा मान्यताहरूसँग मेल नखाने भएमा वा संविधानद्वारा प्रदत्त मौलिक हक हनन् गर्ने खालका काम कारवाही वा निर्णयहरू समेत न्यायिक पुनरावलोकनको दायरा बाहिर राख्ने संवैधानिक व्यवस्था आफैमा पनि सर्वोच्च अदालतको न्यायिक पुनरावलोकनको विषय हुनसक्ने । ■ कुनै व्यक्तिको पेशा, रोजगारी तथा मौलिक हकको रूपमा संवैधानिक संरक्षण प्राप्त अन्य हक अधिकारसँग प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित विषयमा भएका निर्णयहरूलाई न्यायिक आत्मसंयमको सिद्धान्तको नाममा न्यायिक पुनरावलोकनको दायराबाट हटाउन नमिल्ने । ■ कुनै पनि संवैधानिक निकायमा नेपालको प्रधान न्यायाधीश वा सर्वोच्च अदालतका वरिष्ठ न्यायाधीशहरूको बहुमत वा अल्पमत संलग्नता भएको भन्ने आधारमा यस्ता संवैधानिक निकायहरूले गरेका निर्णय तथा काम कारवाहीको न्यायिक पुनरावलोकनबाट उन्मुक्ति पाउन नसक्ने । ■ संविधानमा गरिएको व्यवस्थालाई संकुचन गर्ने वा पूर्व शर्त थप्ने वा उक्त संवैधानिक व्यवस्थाको प्रयोगलाई कठिन तथा बोझिलो बनाउने किसिमबाट उक्त संवैधानिक व्यवस्थाको प्रयोगको विषयमा बनाइएको ऐनको व्यवस्थाको व्याख्या गरिन नहुने । ■ सचेत गराउन सक्ने भन्ने स्वविवेकीय अधिकारले स्वाभाविक रूपमा विषयवस्तुको गम्भीरता र तथ्यगत विश्लेषणलाई विचार पुऱ्याउने अनुमति दिन्छ । यदि त्यसबाट सचेत नगराइकनै पदमुक्त गर्नुपर्ने निष्कर्षमा निर्णय गर्ने अधिकारी वा निकाय पुगेमा त्यसलाई अन्यथा भन्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३२९, असार, पुष्ठ ३८९</p>
५.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सर्वोच्च अदालतमा मुद्दाहरूको चाप रहेको र ढिलो न्याय सम्पादन हुने गरेको भन्ने सतही आधारमा न्यायपालिकाको नेतृत्व गर्ने प्रधान न्यायाधीश बाहेकको अन्य कुनै निकाय वा पदाधिकारीले सर्वोच्च अदालतको इजलास काठमाडौंभन्दा बाहेक अन्य स्थानमा पनि कायम गर्ने सम्बन्धमा निर्णय गर्नु वा त्यसको चासो राखी प्रक्रिया प्रारम्भ गर्नु कानूनसम्मत नहुने । ■ कानूनको शासनको पक्षमा प्रतिवद्धता व्यक्त गर्ने कसैले पनि कानूनले निश्चित गरेको प्रक्रियाभन्दा बाहिरबाट न्यायपालिकालाई असर गर्ने कुनै किसिमको निर्णय लिने र त्यस्तो निर्णयबाट अरुलाई बाँध्ने सोच राख्न नहुने । ■ न्यायपालिकाले निर्धारण गरेका कार्यक्रम, योजना र कार्यक्षेत्रहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि के कस्तो र कति बजेट आवश्यक पर्दछ भन्ने सम्बन्धमा न्यायपालिकाको तर्क वा पुष्ट्याईलाई नसुनी सरकारको तर्फबाट एकपक्षीय रूपमा कुनै अमुक कार्यका लागि भनी न्यायपालिकाको बजेट छुट्याउनु अदालतको आर्थिक स्वायत्तताको सन्दर्भबाट जायज नहुने । ■ अर्थमन्त्रीले पेश गरेको बजेट वक्तव्यमा सर्वोच्च अदालतको इजलास विराटनगर र नेपालगञ्जमा समेत स्थापना गर्ने कुरा प्रस्तावका रूपमा नभै एकैचोटी निर्णयका रूपमा आउनु र सो प्रयोजनका लागि भनी आवश्यक बजेट समेत विनियोजन गरिनु स्वतन्त्र न्यायपालिकाको अवधारणा प्रतिकूलहुनुका साथै त्यस्तो कार्य न्यायपालिकाको आर्थिक स्वायत्तताको परिप्रेक्ष्यबाट समेत स्वीकारयोग्य नहुने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ नेपालको न्यायसम्बन्धी अधिकारको प्रयोग अदालत तथा न्यायिक निकायबाट हुन्छ भन्ने प्रत्याभूति संविधानले नै दिएको परिप्रेक्ष्यमा न्यायपालिकाले प्रयोग गर्ने न्यायसम्बन्धी अधिकारमा प्रभाव पर्ने खालका निर्णयहरू कुनै पनि निकाय वा अधिकारीले गर्न नहुने । ■ न्यायमा सहज पहुँचको विषय सर्वोच्च अदालतको इजलास विस्तारले मात्रै सम्बोधन गर्न सक्दैन । त्यसका लागि विभिन्न कानूनी व्यवस्थाहरूको पुनरावलोकन गरी समसामयिक संशोधन, परिमार्जन, अदालतको क्षेत्राधिकारको पुनरावलोकन, न्यायिक विकेन्द्रीकरण जस्ता विषयहरूमा ध्यान जानु जरुरी हुन्छ । त्यति व्यापक विषयलाई साँघुरो कोणबाट हेरिँदा त्यसले जनताका अपेक्षाहरूलाई उपेक्षा गर्ने संभावना भन्ने बढी हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३३७, साउन, पृष्ठ ४४९</p>
६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सम्बन्धित निकायलाई करार सेवा आवश्यक नभएमा वा करारमा नियुक्त कर्मचारीबाट आफूलाई सन्तोषजनक सेवा उपलब्ध नभएमा वा त्यस्तो कर्मचारीबाट इमानदारितापूर्वक काम कारवाही नभएमा समेत निजको सेवालार्ई निरन्तरता दिने या नदिने भन्ने विषयमा सम्बन्धित निकायबाटै अन्तिम निर्णय गरिनु पर्ने हुन्छ । त्यस्तो विषयमा अन्य कुनै निकाय वा पदाधिकारीले निर्णय गर्दा अधिल्लो निकायको स्वायत्तता र क्षेत्राधिकारमा गैरकानूनी हस्तक्षेप हुनजाने । ■ संविधान र कानूनले निश्चित उद्देश्य लिई खडा गरेको अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग जस्तो संवैधानिक निकायले आफ्नो संवैधानिक एवं कानूनी कर्तव्यको पालना गर्दा प्रचलित संविधान र कानूनको दायरालाई सदैव उच्च महत्व दिनुपर्दछ । सार्वजनिक वा सरकारी निकाय वा पदाधिकारीबाट सम्पादन हुने काम कारवाहीमा कुनै अनियमितता वा भ्रष्टाचार हुन लागेमा वा भएमा त्यसको रोकथाम वा नियन्त्रण गर्ने वा आवश्यकताअनुसार अनुसन्धान समेत गरी त्यस्तो सार्वजनिक र सरकारी निकाय वा पदाधिकारीको कारवाहीलाई कानूनी दायराभित्र ल्याई कानूनसम्मत, पारदर्शी एवं जवाफदेही बनाई सुशासनको प्रत्याभूति दिलाउनु नै अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको सबैभन्दा प्रमुख जिम्मेवारी पनि हो । तर कुनै अमुक व्यक्ति विशेषको गुनासोको आधारमा मात्रै यस निकायको काम कर्तव्य निर्देशित वा सञ्चालित हुन नहुने । ■ प्रचलित कानूनमा भएको व्यवस्था पर्याप्त वा अपर्याप्त के छ भनी हेर्ने वा सो व्यवस्था संविधान अनुकूल छ वा छैन भन्ने सम्बन्धमा छानबीन गरी सोअनुरूप बनाउनु भनी कुनै पदाधिकारी वा निकायलाई निर्देशित गर्ने वा कानूनी व्यवस्था भन्दा बाहिर विशेष प्रकृतिको आदेश दिनेसम्मको अधिकार अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगलाई नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३४९, साउन, पृष्ठ ५५०</p>
७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ संविधानमा नै स्पष्ट रूपमा कानूनबमोजिम हुने गरी गरिएको व्यवस्थालाई निरपेक्ष हकको रूपमा व्याख्या गर्दै जाने हो भने त्यसले संविधान संशोधनको प्रभाव दिन्छ, त्यसो गर्न कानून व्याख्याको सिद्धान्तले अनुमति दिँदैन र न्यायपालिकाले आफ्नो अधिकारलाई त्यस हदसम्म विस्तारित गर्न नहुने । ■ न्यायपालिकाको अधिकारको मूल स्रोत संविधान नै भएकाले संविधानको स्वरूप, त्यसको भावना र त्यसले अंगीकार गरेका विशेषताहरूलाई विश्रृंखलित तुल्याउने अधिकार न्यायपालिकालाई नहुने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै पनि नयाँ कार्यको थालनी गर्दा त्यसको पूर्व तयारी महत्वपूर्ण हुन्छ। पूर्व तयारीका क्रममा त्यस कार्यका लागि आवश्यक पर्ने आर्थिक स्रोत, साधन, भौतिक पूर्वाधार र मानव संशोधन जस्ता विषयहरूलाई बेवास्ता गर्न नसकिने। ■ निःशुल्क शिक्षाको हकलाई निरपेक्ष हकका रूपमा होइन, कानूनद्वारा व्यवस्थित गरिने हकको रूपमा लिनुपर्ने। ■ अदालतले कुनै पनि ऐनको संवैधानिकता परीक्षण गर्ने सन्दर्भमा त्यस ऐनका समग्र प्रावधानहरूलाई हेरिनु पर्ने हुन्छ। त्यस क्रममा संविधानप्रतिकूल रहेको भनिएको कानूनी व्यवस्था संविधानको धारा १०७ को उपधारा (१) बमोजिम न्यायिक पुनरावलोकन गरी अमान्य वा बदर घोषित भएको अवस्थामा त्यसले पार्ने असर वा सिर्जना गर्ने रिक्तताको संभावनालाई पनि विचार गरिनु पर्ने। ■ सरकारले कार्ययोजना बनाएर अघि बढेको अवस्थामा त्यसभन्दा बाहिर गएर आदेश जारी गर्दा सो कार्ययोजनाको समग्र पक्ष नै प्रभावित हुनुका साथै कार्ययोजनाअनुरूप हुँदै गरेका कार्यहरू समेत अवरुद्ध हुने। ■ कानून निर्माणको विषय विधायिकाको क्षेत्राधिकारभित्रको विषय भएकाले त्यसमा अदालतबाट हस्तक्षेप गरिनु उचित नमानिने। <p style="text-align: right;">निर्णय नं: ८३८६, असोज, पृष्ठ १४४</p>
८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ नितान्त निजी हक हितमा असर परेको कुरा उल्लेख गरी अमुक कानूनको व्यवस्था बाभिएको भनी गोश्वारा रूपमा दावी लिएकै आधारमा विधायिकी प्रक्रियाद्वारा निर्मित कानूनलाई न्यायिक पुनरावलोकनको विशिष्ट अधिकारक्षेत्र प्रयोग गरी अमान्य र बदर गर्नु न्यायिक मूल्य र मान्यताविपरीत हुन जाने। ■ कानूनबमोजिम स्थापित निकायबाट माग गरेको अन्तःशुल्क रकम वा भन्सार महसूलउपर चित्त नबुझे पक्षले पुनरावेदन गर्दा राख्नुपर्ने धरौटीको रकमको सम्बन्धमा ऐनले गरेको व्यवस्था संविधानमा रहेको "कानूनबमोजिम बाहेक कर लगाउन वा ऋण लिन नपाइने भन्ने वाक्यांशसँग बाभिएको भन्ने देखिन आएन। पुनरावेदन गर्दा धरौट राख्नुपर्ने राजश्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को व्यवस्थाले मौलिक हकमा अनुचित बन्देज लगाएको वा संवैधानिक प्रावधानसँग बाभिएको भन्ने अवस्था नदेखिने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४०५, कात्तिक, पृष्ठ १०७५</p>
९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै पनि सदस्यले आफूले कानूनबमोजिम प्राप्त गर्नुपर्ने सूचना प्राप्त नभएको भनी दावी गर्दा पहिले बैठकमा उपस्थित नरहनेले पछि सूचनाको दावी गर्ने कार्य Doctrine of Acquiescence प्रतिकूल भएको भन्न नमिल्ने। ■ सूचना दिनु भनेको ऐनले निर्धारण गरेको प्रक्रियाबमोजिम दिनुपर्ने हुन्छ। कुनै प्रक्रिया निर्धारण गरिएको छैन भने सम्बन्धित व्यक्तिले सो सूचना पाएको स्थापित हुनुपर्छ। प्रक्रिया नपुऱ्याई दिएको सूचनाको कुनै अर्थ र महत्व हुँदैन। ऐनले कम्तिमा ४८ घण्टा अगावै भनेकोमा सो भन्दा बढी समय अर्थात ४८ घण्टाभन्दा पनि बढी समय अगावै सूचना दिन सकिन्छ। तर ४८ घण्टाभन्दा कम अवधिको सूचना पठाएको वा दिएको भएपनि त्यसलाई कानूनबमोजिमको सूचना मान्न नसकिने।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ प्रारम्भिक चरणमा नै स्पष्ट कानूनी त्रुटि (Apparent Error of Law) देखिएको अवस्थामा कुनै निकायबाट भएको निर्णयमा वैधानिकताको तत्व (Legitimacy) रहन नसक्ने । ■ कुनै कार्य सम्पादन गर्ने सम्बन्धमा कुनै कानूनले स्पष्ट र वाध्यात्मक व्यवस्था गर्दछ भने त्यो कार्यविधि अनिवार्य रूपमा जस्ताको तेस्तै पालना भएकै हुनुपर्दछ । कानूनले किटानी वा वाध्यात्मक व्यवस्था गर्दैन भने मात्र स्वविवेक वा तजवीजको प्रयोग हुन सक्ने गुन्जाइस रहन्छ । वाध्यात्मक व्यवस्थाको प्रयोग तजवीजबाट नभई कानूनबमोजिम नै हुनु अपरिहार्य र वाञ्छनीय हुने । ■ कानूनबमोजिम वाध्यात्मक रूपले पालना गर्नुपर्ने कार्यविधि अवलम्बन नगरी भएको काम कारवाही कानूनको दृष्टिमा सम्पन्न भएको नै मान्न नसकिने हुँदा त्यस्तो कार्यले वैधता प्राप्त गर्न सक्दैन । वाध्यात्मक रूपले अवलम्बन गर्नुपर्ने कार्यविधि नअपनाई भएको निर्णय एवं काम कारवाही स्वेच्छाचारी हुने हुँदा कानूनको नजरमा बदरयोग्य (Voidable) हुने । ■ पहिला कुनै बैठकमा कुनै सदस्यको अनुपस्थितिलाई निजले आफूलाई परिषद्ले गर्ने आगामी निर्णय प्रक्रियाबाट अलग गरिसकेको भन्ने सम्झन मिल्दैन । साथै निजले आगामी बैठक र सो बैठकबाट गरिने निर्णयहरू पनि स्वीकार गरी बसेको वा पछिल्ला बैठकहरूमा उपस्थित हुन र निर्णय प्रक्रियामा सहभागी हुन पाउने आफ्नो अधिकार परित्याग (Waive) गरिसकेको भनी अनुमान गर्नु कुनै दृष्टिकोणले उचित, कानूनसम्मत र तर्कसम्मत नहुने । ■ अधिकार सँगै तिनको संरक्षणको उपाय जोडिएको हुन्छ । रिट जारी गर्नु अदालतको स्वविवेकीय अधिकार (Discretionary Right) भित्र पर्दछ । अदालतले यस स्वविवेकको प्रयोग होशियारी एवं विवेकपूर्ण ढंगले गर्दछ । तर निवेदनकर्ताले अदालतसमक्ष कुनै निकायले गरेको काम वा निर्णयमा कानूनी त्रुटि र सो निर्णयलाई प्रभावित पार्ने किसिमको गम्भीर प्रक्रियागत त्रुटिको विद्यमानता देखाएमा त्यस्तो निर्णयलाई बदर गर्न उत्प्रेषणको आदेश जारी गर्नबाट अदालतले इन्कार गर्न नमिल्ने । <p style="text-align: center;">निर्णय नम्बर ८४०६, कात्तिक, पृष्ठ १०८३</p>
<p>१०.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ विधायिका, न्यायपालिका एवं अन्य संवैधानिक अङ्गहरूले संविधानबमोजिम आ-आफ्नो विभागीय कामको अतिरिक्त कार्यपालिकाको अङ्गलाई नियन्त्रण एवं सन्तुलनमा राख्ने काम गर्ने भएपनि त्यसको दैनिक प्रशासन चलाउने कुरामा कार्यपालिका नै प्रमुख अङ्गको रूपमा क्रियाशील हुनुपर्ने । ■ वर्तमान अन्तरिम संविधानले देशलाई एउटा क्रियाशील अग्रगामी र न्यायपूर्ण राज्यको रूपमा रूपान्तरित गर्ने परिदृष्य राखेको पाइँदा सुशासनको प्रत्याभूति दिन विभिन्न कार्यपालिका, विधायिका, न्यायपालिका एवं अन्य संवैधानिक संस्थाहरूको व्यवस्था गरेकोले सबै अङ्गहरूले आ आफ्नो भूमिकाको यथायोग्य र यथाशक्य इमानदारीपूर्ण ढंगले गर्न सक्नुपर्ने । ■ संसदीय चरित्रको शासन प्रणालीमा विधायिकाले मन्त्रिपरिषद् गठन गर्नु र उसलाई जनउत्तरदायी बनाउन आवश्यक अन्य उपाय गर्नु जस्ता मुख्य काम गर्नु पर्दछ । कसलाई कसरी निर्वाचित गर्ने र निर्वाचित सरकारलाई विधायिकाप्रति उत्तरदायी बनाई देशको शासन सञ्चालन गर्न कसरी लगाउने भन्ने कुरा विधायिकाको विषय भएपनि संविधानबमोजिम निर्वाचन नगरी कार्यपालिकाविहीन अवस्थामा यथास्थितिमा वा अझ अधोगामी हिसावले राखिराख्ने सोच कुनै लोकतान्त्रिक एवं अग्रगामी विधायिकाले सोच्न नसक्ने ।

<ul style="list-style-type: none"> ■ संविधानको आधिकारिक व्याख्या गर्ने कार्य न्यायिक कार्य भएकोले अन्य अङ्गहरूले गर्ने कारवाहीमा न्यायिक व्याख्याको अधीन रहनु अनिवार्य छ, अन्यथा संविधानको व्याख्यामा विरोधाभाष र द्वन्द्वको अवस्था सिर्जना भएमा संविधान क्रियाशील हुन नसकी विघटन वा शून्यतामा जान बाध्य हुन्छ। जसरी संविधान बनाउने कार्य न्यायिक हुन सक्दैन त्यसरी संविधानको व्याख्या गर्ने कार्य विधायिकी वा कार्यपालिका अधीन बनाउन नसकिने। ■ जनताको मौलिक एवं कानूनी हकको संरक्षण गर्ने, सार्वजनिक हक हित एवं सरोकारको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने तथा संविधानको सर्वोच्चताको संरक्षण गर्ने जिम्मेवारी पाएको संस्था भएको नाताले यस अदालतले सम्माननीय अध्यक्ष एवं सभामुखज्यूले व्यवस्थापिका संसदको कार्य सञ्चालन नियमावलीको नियम ७(५) वा नियम ७(८) मध्ये लिनु भएको निर्णयको सम्बन्धमा उठाएको प्रश्न ग्रहण गर्नु वा सो बारेमा निर्णय गर्नु स्वयं विशेषाधिकारको हननको प्रश्न हुन्छ भन्ने मान्न सकिने आधार नदेखिने। ■ संविधानले हरेक अङ्गले जवाफदेहीपूर्वक काम गर्न निर्देश गरेको हुन्छ र सो नभएमा बैकल्पिक उपचार गर्न खोजेको हुन्छ। अन्यथा जनताको समस्या समाधान गर्न नसक्ने संविधान स्वयंको अपहेलना हुने र अमान्य हुने स्थिति रहन्छ। कुनै अङ्गलाई कार्यगत स्वतन्त्रता दिनुको अर्थ घोर निष्क्रियताको पनि प्रत्याभूति दिएको ठान्न नसकिने। ■ संविधानअन्तर्गत प्रदत्त अधिकारको प्रयोगले संविधानको प्रभावकारीतामा प्रश्न उठेमा पनि वाध्यात्मक रूपले सहन मात्रै गर्न पर्दछ, उपचारको विकल्प खोज्नु हुँदैन भन्ने हो भने राज्यले आफ्नो प्रभावकारीता र समस्या समाधान गर्ने क्षमता गुमाउन पुग्दछ। त्यसैले समसामयिक रूपमा हरेक अङ्गले आफ्नो अधिकार र कर्तव्यको प्रयोग र पालनाको स्थितिको सिंहावलोकन गरी आफ्नो भूमिकालाई जनताको हक र हितमा प्रभावकारी ढङ्गले प्रयोग गर्ने कोशिश गर्नुपर्ने। ■ धारा ३८(१) बमोजिम राजनीतिक सहमति कायम भएमा निर्वाचनको स्थिति नै नपर्ने हुनाले सोसँग जोडेर जारी निर्वाचनलाई हेर्न मिल्ने देखिन्छ। निर्वाचन एउटा राजनीतिक प्रक्रियामात्र नभई कानूनी प्रक्रिया पनि हो। त्यसैले निर्वाचनको कुरा गर्ने वित्तिकै राजनीतिक प्रश्नको आवरण दिएर वैधताको प्रश्न उठेको अवस्थामा त्यसलाई गौण बनाउन र पन्छाउन नसकिने। ■ कहिलेकाहीं एउटै प्रश्न कानूनी एवं राजनीतिक दुबै रूपमा प्रस्तुत हुन सक्दछ। कानूनले मूलतः प्रक्रियामा जोड दिएको हुन्छ, जसको प्रभाव राजनीतिक पनि हुन सक्दछ। त्यस्तो स्थितिमा राजनीतिक प्रश्न भनी प्रक्रियात्मक प्रश्न पन्छाउन सकिँदैन। यी कुराहरू वस्तुतथ्य हेरी गुण दोषका आधारमा मुद्दा विशेषमा निर्णय गर्नुपर्ने हुन आउँछ। यसको पूर्व ज्ञान गरी सबै परिस्थितिहरूलाई साधारणीकरण ९न्भलभचवषिावतष्यल० गर्न नसकिने। ■ राज्यको क्रियाकलापहरूलाई समष्टिगत उत्तरदायित्वको रूपमा राज्यका अभियन्त्रहरूले लिन पर्दछ र कार्यगत हिसाबले आ-आफ्नो तहबाट पूरा गर्नुपर्दछ। कुनै अङ्गको क्रियाकलापको सापेक्षिक सफलता वा असफलताबाट आनुषंगिक रूपमा अर्को अङ्गको दायित्व वा चापमा बृद्धि हुने कुरालाई इन्कार गर्न सकिँदैन। त्यसैले न्यायिक रूपबाट व्यवस्थित गर्नसक्ने हदभित्रको हो वा होइन भन्ने अवधारणा जडसूत्रको रूपबाट हेरिने विषय नभई सापेक्षिक रूपमा समसामयिक वस्तुस्थितिमा निर्धारण हुने उदीयमान र गतिशील अवधारणाको रूपमा प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ। यो मापदण्डको प्रयोग अमुक वस्तुस्थितिमा हुने हुनाले वस्तुस्थितिको प्रकृतिअनुसार यो प्रयोग हुन सक्ने वा नसक्ने स्पष्ट हुने हुनाले यो मापदण्डले काम नगर्ने अवस्थाहरूको सूचीकरण सम्भव नदेखिने।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ सबै परिस्थितिहरूको पूर्व ज्ञान गर्ने असीमित क्षमता विधि निर्माताको लागि सम्भव नहुने हुनाले समयसापेक्ष हुर्किन सक्ने क्षमतासहित संविधान निर्माण गरी दिनुपर्ने हुन्छ । र सो संविधानको व्याख्या गर्दा पनि समसामयिक आवश्यकता र सन्दर्भ बोध गरेर तदनुरूप समाधान निकाल्ने गरी व्याख्या गर्न सक्षम हुनुपर्ने । ■ व्यवस्थापिका संसद राज्यको एउटा महत्वपूर्ण छुट्टै अङ्ग हुनुको अतिरिक्त न्यायपालिका समकक्षी अङ्ग समेत भएकोले त्यस्तो संस्थाले गरेको कुनै कार्यबाट कसैको खास हक हनन भएको भनी देखाउन नसकेको अवस्थामा त्यस्तो संसदविरुद्ध नै परमादेशको आदेश जारी गर्ने अवस्था विद्यमान देखिन नआउने । ■ एउटा सक्षम निकायलाई भड्करहेको कानूनको स्थितिको अवलोकन गरी घोषणात्मक अभिव्यक्ति दिनु मात्रै पनि समकक्षी अङ्ग वा निकायको लागि पर्याप्त हुने र त्यस्तो कार्य मूलतः कानूनी राज्य र संविधानको सर्वोच्चता कायम गर्ने हिसाबले गरिने हुँदा परमादेश जस्तो बन्धनकारी आदेशद्वारा मात्रै समुचित विकास वा उपचार पाइन्छ भन्ने सोच्नु मुनासिब देखिन नआउने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८९२०, कात्तिक, पृष्ठ १२००</p>
११.	<ul style="list-style-type: none"> ■ विधायिका वा संविधानसभाभित्र विधायक वा सभासदहरूलाई छलफलका क्रममा आफ्नो विचार अभिव्यक्त गर्न पूर्ण स्वतन्त्रता प्रदान गरिएको हुन्छ । सो कामका लागि संविधानसभा आफैँ सार्वभौम जनताको Delegate भएको कारण सभाभित्रको सम्पूर्ण आन्तरिक कामकारवाही एवं कार्यविधि नियमित गर्ने अधिकार उसलाई हुन्छ । सो कुरामा अदालतले हस्तक्षेप गर्न नसक्ने । ■ संविधानसभाले गरेको आन्तरिक कामकारवाहीको प्रक्रियाबाहेक संविधानसभाले कुनै निर्णय गर्दा संविधान वा प्रचलित कानूनविपरीत हुने गरी स्वेच्छाचारी ढंगले वा अधिकारक्षेत्रविहीन निर्णय हुन जान्छ भने त्यस्तो अवस्थामा यस अदालतले असाधारण अधिकारक्षेत्र प्रयोग गरी त्यस्तो निर्णयको न्यायिक पुनरावलोकन गर्नसक्ने । ■ संविधान र प्रचलित कानूनको अन्तिम व्याख्या गर्ने अधिकार संविधानले नै सर्वोच्च अदालतलाई प्रदान गरिरहेको हुँदा यस अधिकारको दावी संविधानबमोजिमका अन्य कुनै पनि निकायले गर्न नमिल्ने । ■ कुनै पनि राजनीतिक दलले आफ्नो दलमा आबद्ध सदस्यहरूलाई अनुशासनमा राख्न अवलम्बन गर्ने प्रक्रिया राजनीतिक दलको आन्तरिक विषय भएकाले यो यस्तो प्रक्रिया अवलम्बन गर्नुपर्छ भनी अदालतबाट निर्देशित गर्न नमिल्ने । ■ पार्टीले आफ्ना सदस्यहरूलाई सोध्ने स्पष्टीकरणको ढाँचा वा त्यसको प्रक्रियाका बारेमा अदालतले हस्तक्षेप गरी यो यस्तै ढाँचा प्रयोगमा ल्याउनु पर्ने भनी भन्न नमिल्ने । ■ दलसँगको आबद्धता बिना दलसँग आबद्ध भएको कारणले प्राप्त गरेको संविधानसभाको सदस्य पदले निरन्तरता पाउन सक्ने अवस्था नहुने र निवेदकहरूले आफूहरू साविकको नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) मा यथावत् रूपमा आबद्ध रहेको भनी दावी लिनु मात्र पर्याप्त नहुने । ■ निर्वाचन आयोगबाट आबद्ध रहेको भनिएको दलको वैधता समाप्त पारिसकेको अवस्थामा त्यस्तो अस्तित्वविहीन दलको प्रतिनिधित्व गरी संविधानसभाको सदस्य पदमा रहन नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८९३०, मंसिर, पृष्ठ १२८६</p>

१२.	<ul style="list-style-type: none"> ■ राज्यले उठाउने शुल्क वा करहरूको उपयोगको स्थिति व्यवहारमा जे जस्तो रहे पनि सैद्धान्तिक रूपमा जनहितको लागि नै राज्यबाट शुल्क वा कर लगाइएको होला भनी स्वाभाविक रूपमा अनुमान गर्नुपर्ने हुन्छ। राज्यका विभिन्न अन्तर्निहित अधिकारहरू मध्ये कर लगाउन पाउने अधिकार Taxation Power पनि एक महत्वपूर्ण अधिकार भएको र कानूनले नेपाल सरकारलाई उक्त कार्य गर्न पाउने अधिकार प्रदान गरिरहेको पाइँदा कानूनविपरीत कर लगाइएको भन्न नमिल्ने। ■ अन्तरिम संविधानले गरेको व्यवस्थाबमोजिम जननिर्वाचित संसदको स्वीकृति वा अनुमोदन विना राज्यको अन्य कुनै पनि निकायले नेपाली जनतालाई कर लगाउन नमिल्ने। ■ कार्यपालिकाले विधायिका वा न्यायपालिका तथा व्यवस्थापिकाले कार्यपालिकाको मूलभूत कार्यप्रकृतिलाई नै प्रतिस्थापन गर्ने कार्य शक्ति पृथकीकरणको सिद्धान्तानुरूप हुन नसक्ने। ■ कर योग्य सम्पत्ति भएर पनि कर नतिरी सम्पत्ति लुकाएर बस्ने व्यक्तिलाई दण्डनीतिका माध्यमबाट हतोत्साहित बनाई कर तिर्न बाध्य पार्ने वा उनीहरूलाई प्रोत्साहन वा विशेष सहूलियत दिएर करको दायरामा ल्याउने भन्ने कुरा विशुद्ध कार्यकारी नीतिगत विषयमा अदालतले हस्तक्षेप गरी अन्यथा भन्न नमिल्ने। ■ स्वयं घोषणाद्वारा राज्यलाई दश प्रतिशत कर तिरेकै भरमा त्यस्तो सम्पत्तिको स्रोत खोज्न नपाइने, कुनै पनि मुद्दामा प्रमाणमा नलाग्ने र मुद्दा चलाउन तथा सजाय गर्न नमिल्ने हो भने गैरकानूनी ढंगबाट आय आर्जन गर्ने र आपराधिक क्रियाबाट कालो धन थुपार्नेलाई प्रोत्साहन मिल्दैन भन्न सकिँदैन। राज्यले अपराध वा अपराधीलाई प्रोत्साहन हुने नीति अख्तियार गर्दा एक प्रकारले दण्डहीनताको अवस्था सिर्जना हुनजाने। ■ राज्यलाई दश प्रतिशत कर तिरेकै भरमा जस्तोसुकै गैरकानूनी स्रोतबाट आर्जन गरेको सम्पत्ति वैध मानिने र कुनै कारवाही वा सजाय गर्न नपाउने हो भने उक्त समुच्चा ऐनको व्यवस्था प्रयोजनविहीन हुन पुग्ने। ■ सार्वजनिक पदमा बसी वा सार्वजनिक पदमा नबसेकाहरूले पनि अनुचित कार्य वा भ्रष्टाचार गरी गैरकानूनी रूपले सम्पत्ति आर्जन गरी त्यसैबाट दश प्रतिशत कर तिर्ने व्यक्तिको सम्पत्तिको स्रोतबारे छानबीन गर्न वा मुद्दा चलाउन नपाउने हो भने सार्वजनिक पदमा रही भ्रष्टाचार गर्नेलाई प्रोत्साहन मिल्ने मात्र होइन अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगलाई संविधान र प्रचलित कानूनबमोजिम प्रदत्त क्षेत्राधिकार कटौती भई सो निकायको कामकारवाहीमा अनुचित हस्तक्षेपको अवस्था सिर्जना हुन पुग्ने। ■ कानूनविपरीत काम गर्ने वा कानून छल्ने व्यक्तिहरू गैरकानूनी तवरबाट लाभान्वित भई सम्पत्ति आर्जन गरिरहेका हुन्छन्। कानूनी राज्यमा यसरी गैरकानूनी सम्पत्ति आर्जन गर्ने हक कसैलाई पनि प्राप्त नहुने। ■ अपराधजन्य कार्यबाट कमाएको सम्पत्ति स्वेच्छिक रूपमा घोषणा गरी केही प्रतिशत कर तिरेको कारणले मात्र अपराध र खतबाट नै माफ हुने गरी स्रोत नै खोल्न नपर्ने सूचित आदेशको व्यवस्थाको कुनै कानूनी औचित्य नहुने। ■ राजस्व असूली वा करको दायरामा ल्याउनुको मतलब आपराधिक कार्य गरी धन कमाउन उन्मुक्ति दिनु होइन। लिखित संविधान भएको र राज्यसञ्चालनको आधार कानून भएको हाम्रो जस्तो प्रणालीमा यस्तो छूट हुन नसक्ने।
-----	---

	<ul style="list-style-type: none"> ■ लामो राजनीतिक द्वन्द्वको कारण कानूनबमोजिम आममाफी (Amnesty) हुनसक्छ। कानूनबमोजिम राज्यले बृहत् सार्वजनिक हितको लागि कसैलाई Nolle Prosequi अनुसार मुद्दा नचलाउन सक्छ। चलिरहेको मुद्दा कानूनबमोजिम फिर्ता लिनसक्छ। सजाय भइसकेको हो भने Executive Clemency हुनसक्छ। तर राज्यलाई कर तिरेको नाताले गैरकानूनी तवरले कमाएको सम्पत्ति हो भने त्यस्तो सम्पत्ति स्वतः Legalise हुने व्यवस्था हुन सक्तैन। छानबीन अनुसन्धान हुन नै नपाउने हुन नसक्ने। ■ अपराध, भ्रष्टाचार वा अनुचित कार्यलगायत जुनसुकै गैरकानूनी स्रोतबाट आर्जन गरेको सम्पत्तिलाई वैधता दिनु र त्यसउपर छानबीन, अभियोजन र सजाय गर्न नपाउने गरी संविधान र प्रचलित कानूनले व्यवस्था गरेका संवैधानिक र कानूनी प्रावधानहरू प्रयोजनहीन, निष्क्रिय वा मृतप्रायः हुने गरी कार्यकारी आदेश जारी गर्नुले संक्रमणकालीन न्यायलाई प्रबर्द्धन गर्न नसक्ने। ■ शक्ति पृथकीकरण, विधिको शासन र नागरिक हक अधिकारमाथि सदैव चुनौती उत्पन्न भैरहेका अवस्थामा नागरिकका मौलिक हक अधिकारको संरक्षक र संविधानको अन्तिम व्याख्याताको हैसियतले अदालतले मुकदर्शक भएर कार्यपालिकाका संविधानप्रतिकूल कार्यहरूलाई वैधानिकता प्रदान गर्न सक्दैन। संविधानबमोजिमको सरकार र विधिको शासन कायम गराउने दायित्व अन्ततः स्वतन्त्र न्यायपालिकामाथि नै आइपर्दछ। त्यसैले स्वतन्त्र न्यायपालिकाको अधिकार समेत कुण्ठित हुन जाने गरी जारी गरिएको आदेश संविधानअनुरूप ठहर्‍याउन नमिल्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४५२, पुस, पृष्ठ १४४५</p>
<p>१३.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ प्रत्यायोजित विधायनको एउटा निश्चित सीमा हुन्छ, त्यो सीमा भनेको ऐनले निश्चित गरेको विषयमा मात्र सीमित हुनुपर्ने, ऐनको भावनाविपरीत हुन नहुने र ऐन मौन रहेको सारभूत विषयमा नियमद्वारा व्यवस्था गर्न नहुने अर्थात् कार्यविधिगत वा प्रक्रियागत कुरामा मात्र नियम सीमित हुनुपर्ने भन्ने नै हो। शिक्षक सेवा आयोग नियमावलीको स्रोत भनेको शिक्षा ऐन नै हो, सो ऐनले स्पष्ट रूपमा नियम बनाउने अधिकार नेपाल सरकारलाई प्रदान गरेको अवस्थामा प्रक्रियागत कुराहरूलाई समेटिएको नियम ३४ को व्यवस्था मातृ ऐनसँग बाझिएको स्थिति नदेखिने। ■ ऐनमा गरिएको विधायिकी प्रबन्ध एवं सोही आधारमा नियमावलीमा आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकारका सम्बन्धमा गरिएको व्यवस्था र सोसम्बन्धी कार्यविधिगत व्यवस्थालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४७१, माघ पृष्ठ १६२५</p>
<p>१४.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ अदालतले दोषी ठहर नगरुञ्जेलसम्म अभियोग लागेको व्यक्तिको हैसियत ब्यअगकभम नै रही रहने हुँदा अभियोग लागेको व्यक्ति निर्दोष नै मानिन्छ, अभियोग लाग्दैमा दोषी मान्न नमिल्ने। ■ अभियुक्तले आफ्नो विरुद्ध साक्षी हुन कर नलाग्ने अधिकार Wave नगरी त्यो अधिकार प्रयोग गरेमा अदालत वा Prosecution ले त्यसको उल्टो वा विपरीत अर्थ गरी अभियुक्तका सम्बन्धमा केही जवाफ नदिएकोले निर्दोष मान्न नमिल्ने हुनाले उल्टो नकारात्मक अर्थ गरी दोषी भनी ठहर गर्न नमिल्ने। ■ आफ्नो विरुद्ध आफैँ साक्षी हुन कर नलाग्ने अधिकार अभियुक्तले जुनसुकै वखत Wave गर्न

	<p>सकछ । यतिसम्म कि कुनै अभियुक्तले आफ्नो यो अधिकार अदालतसमक्ष Wave गरेको घोषणा गर्दछ भने ऊ माथि जिरह हुन सकछ । आफ्नो विरुद्ध आफैँ साक्षी हुन कर नलाग्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ अदालतमा मुद्दा दायर हुनु अगाडि अनुसन्धानको सिलसिलामा Suspect को रूपमा रहँदा आफ्नो इच्छाअनुसार अनुसन्धान अधिकारीले सोधेको जवाफ नदिई चूप लागी बस्न पनि सकदछ । अनुसन्धान अधिकारीले बाध्य गरी वयान गराउन नसक्ने । ■ अदालतमा अभियोगपत्र दायर भएपछि मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष पनि अभियुक्तले आफ्नो मौन रहने वा Guilty plea jf Not guilty plea लिने हक उपभोग गर्न सकछ, उसलाई बाध्य गरी जवाफ लिन नसकिने । ■ कानूनले प्रतिबन्धित चीज वा वस्तु कसैको साथबाट वा वासस्थान आदिबाट वरामद हुन्छ भने त्यस्तो आपराधिक वस्तु कसरी रहन आयो त्यसको सन्तोषजनक र मनासिब माफिकको जवाफ वा प्रमाण दिने भार त्यस्तो वस्तु वरामद गरिएको व्यक्तिमा रहन्छ । यस कार्यलाई प्रमाणको भार Shift गरिएको वा यस्तो व्यवस्थाले आफ्नो विरुद्ध आफैँ साक्षी हुने अधिकार हनन् गरेको भन्न नमिल्ने । ■ संविधानप्रदत्त न्याय सम्बन्धी हक र त्यसमा समेटिएका स्वच्छ सुनुवाईको हक, आफ्नो विरुद्ध आफैँ साक्षी हुन कर नलाग्ने हक, निर्दोषिताको अनुमान गरी पाउने हकलगायतका कुनै पनि हकहरू कुण्ठित गरिनु हुँदैन । तर, प्रतिवादीले प्रमाणको भार वहन गर्दैमा राज्यद्वारा निजलाई दोषी ठानेर व्यवहार गरिएको छ भन्ने अर्थ गर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४७३, माघ पृष्ठ १६४१</p>
<p>१५.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ शिक्षा ऐन, २०२८ को दफा १२(६) बमोजिम विद्यालयबाट तोकिएको पारिश्रमिक पाउने गरी नियुक्त शिक्षक तथा कर्मचारीको व्यक्तिगत हक हित र सुविधाको विषयले निःशुल्क शिक्षा दिने र पाउने संवैधानिक हकलाई अन्यथा गर्न नमिल्ने । ■ संविधानमा व्यवस्थित निःशुल्क शिक्षाको प्रावधानले कसैको व्यक्तिगत लाभ हानिको कारण बहुसंख्यक नागरिकको मौलिक हकको व्यवस्थालाई संकुचित गर्न नमिल्ने । ■ कानूनद्वारा दुई भिन्न प्रक्रियाबाट नियुक्त हुने र भिन्नाभिन्नै स्रोतबाट तलव, भत्ता पाउने गरी व्यवस्थित शिक्षक र कर्मचारीको पारिश्रमिकको मात्रा भिन्न नै हुने । ■ सामुदायिक विद्यालयमा विद्यालयको आफ्नो स्रोतबाट नियुक्त भएका शिक्षक, कर्मचारी तथा नेपाल सरकारको स्वीकृत दरबन्दीमा रही सरकारी स्रोतबाट सेवा सुविधा पाउने शिक्षकहरू बीच भएको भिन्नतालाई भेदभावपूर्ण व्यवस्था भन्न नमिल्ने । ■ संविधानको व्यवस्थाबमोजिम निःशुल्क रूपमा आफ्ना नागरिकलाई आधारभूत शिक्षा प्रदान गर्ने राज्यको लोककल्याणकारी उद्देश्य र कार्यक्रमलाई नकारात्मक रूपमा प्रभावित पार्ने माग गरी आफ्नो निजी स्वार्थ वा हित कायम गराउने आत्मपरक र व्यक्तिवादी सोच र प्रवृत्तिलाई यस अदालतले टेवा पुऱ्याई बृहत् सार्वजनिक हित विरुद्ध रिट जारी गर्नु संविधानसम्मत नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४७४, माघ पृष्ठ १६५४</p>
<p>१६.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ सम्भौता संविधान हुन सक्तैन, यो वास्तविकता हो । संविधान र सम्भौताको आ-आपनै उचाई, प्रयोजन, मक्सद, प्रभाव, उद्देश्य र अवधि हुन्छ । संविधान देशको मूल कानून हो । सबै कानून संविधान अनुकूल हुनुपर्दछ । संविधानविपरीत कानून बन्न नसक्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ सम्झौता कुनै खास उद्देश्य र प्रयोजनको लागि दुई पक्षबीच मञ्जूर गरेका कुराहरू समावेश गरी तयार गरिएको शर्तयुक्त दस्तावेज भएकोले जुन उद्देश्यको लागि सम्झौता गरिएको हो त्यो काम सम्पन्न भएपछि सम्झौता स्वतः अन्त्य हुने । ■ संविधान सम्बन्धमा कुनै विवाद सिर्जना भए संविधानद्वारा नै स्थापित राज्यको न्यायिक निकायबाट संविधानको व्याख्या गर्ने गरिन्छ । त्यसैले सम्झौतालाई कारणबश संविधानको पुस्तकमा समावेश गरी संविधानको कुनै धाराले सम्झौतालाई उल्लेख गरी संविधानको अनुसूचीमा राख्दा सम्झौताको हैसियत संविधानमा परिणत भै हाल नसक्ने । ■ न्यायपालिकाले न्याय दिने आफ्नो कार्य सम्पादन गर्दा देशमा आन्दोलनको कारण पुराना व्यवस्था खारेज भई अब देश गणतन्त्र र गणतन्त्र ल्याउन जनआन्दोलनमार्फत् जनताले व्यक्त गरेको भावनालाई समेत Judicial Notice मा लिनेसम्म भएको हुँदा लोकतन्त्र र जनआन्दोलनको भावनालाई आत्मसात गर्ने भनेको संविधान र कानून मिची स्वतन्त्र न्यायपालिकाको अवधारणालाई नमान्ने जनआन्दोलनको भावनालाई मात्र हेरेर वा आत्मसात गरेर न्याय सम्पादन गर्नु भनेको होइन । संविधान, कानूनलाई नहेरी जनआन्दोलनको भावनालाई हेरेर फैसला गर्ने हो भने अदालतबाट हुने निर्णय न्यायिक नभई राजनीतिबाट प्रभावित राजनीतिक निर्णय हुन पुग्ने । ■ अदालतले नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७(२) अन्तर्गत विवाद समाधान गर्न विवादमा संवैधानिक वा कानूनी प्रश्न अनिवार्य रूपमा समावेश भएकै हुन आवश्यक छ । यसरी अदालतले संवैधानिक र कानूनी प्रश्न समावेश भएको विवाद समाधान गर्नु पर्दा पनि न्यायका मान्य सिद्धान्तअनुसार मात्र विवाद समाधान गर्न सक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४८०, माघ पृष्ठ १६१४</p>
१७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अपवाद स्वरूपको व्यवस्था बाहेक कुनै अमुक वर्गका व्यक्तिलाई फाइदा पुऱ्याउने किसिमबाट कुनै अधिकारको प्रयोग गरी भिन्न रूपको अवस्था सिर्जना गर्न नमिल्ने । ■ आफूखुशी स्वेच्छाचारी रूपले योग्यता तोकी नियम संशोधन गर्दै जाने हो भने संस्थाको मूल उद्देश्य माथि नै नकरात्मक असर पर्ने सम्भावना रहन जाने हुन्छ । नेपाल सरकार सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयको स्वीकृतिले नियम बनाएको भन्नेसम्मको आधारमा कुनै वर्ग वा अमुक व्यक्ति विशेषको हित सम्बर्द्धन हुने किसिमबाट नियमको व्यवस्था संशोधन गरी खारेज वा थप गर्नु न्यायोचित हुन नसक्ने । ■ प्रतिस्पर्धाको दायरालाई नै सकुचित तुल्याई खुल्ला प्रतियोगिताबाट पदपूर्ति गरिने नियम १८ को व्यवस्थालाई क्रियाशील हुनबाट रोकी सीमित प्रतियोगितासम्बन्धी थप व्यवस्था गरी एकपटकको लागि सीमित प्रतिस्पर्धा गराई पदपूर्ति गरिने भनी थप गरिएको नियम १८को व्यवस्था संविधानसम्मत नदेखिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५१५, चैत, पृष्ठ ११६९</p>
१८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कैद र जरीवानाको सजाय भएको मुद्दामा जरीवानाबापत अधिकतम् कति अवधि कैद गर्न मिल्ने हो भन्ने सम्बन्धमा कानूनले नै निश्चयात्मक रूपमा उपल्लो हद तोकेको स्थितिमा कानूनले तोकेको हदभन्दा बढी कैद ठेक्ने कार्य कानूनसम्मत भएको भनी मान्न नमिल्ने । ■ विधायिकी कानूनले स्पष्ट रूपमा गरेको व्यवस्थाविपरीत कैद ठेक्ने र जरीवाना असूल गर्ने काम कारवाही कानूनसम्मत हुन नसक्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ चोरीको महलमा अधिकतम् र न्यूनतम् कैद गर्न पाउने हद निर्धारण भएको तथा जरीवानाबापत समेत कैद नै गर्नुपर्ने कुरा उल्लेख भएकै आधारमा मात्र कैद ठेक्के सम्बन्धमा दण्ड सजायको महलमा भएका सारवान र कार्यविधिगत कानूनी व्यवस्थाको उपेक्षा गरी चोरीको महलको आधारमा नै कैद ठेक्का भन्ने निष्कर्षमा पुग्नु न्यायोचित नहुने । ■ जरीवानालाई दिनको पच्चीस रुपैयाँको दरले परिणत गर्दा हुन आउने जतिसुकै अवधिसम्म कैदमा राख्न मिल्ने अर्थ गर्ने हो भने दण्ड सजायको ३८ नं. को देहाय १ को व्यवस्था मात्र होइन चोरीको २७ नं.को अधिकतम हदसम्बन्धी कानूनी व्यवस्था समेत निष्प्रयोजित हुने । ■ जरीवानाबापत चार वर्षभन्दा बढी कैद ठेक्का नमिल्ने भन्ने दण्ड सजायको ३८ नं. को देहाय १ को कानूनी व्यवस्था कैद ठेक्के सम्बन्धको कार्यविधिगत व्यवस्थाका साथै व्यक्तिको वैयक्तिक स्वतन्त्रतासँग अविच्छिन्न रूपमा गाँसिएको सारवान प्रबन्ध पनि हो । व्यक्तिको वैयक्तिक स्वतन्त्रता कुण्ठित हुन सक्ने यो कानूनी व्यवस्थाको बलपूर्वक, ज्यादै कठोर र एकांगी व्याख्या गर्नु न्यायोचित नहुने हुँदा जरीवानाबापत कैद ठेक्के सम्बन्धमा भएका समग्र व्यवस्थाहरूको समन्वयात्मक र रचनात्मक व्याख्या गर्नु विवेकसम्मत हुने । ■ चोरीको १४ नं. को देहाय २ ले जबरजस्ती चोरी गर्नेलाई जरीवानाबापत पनि कैद गर्नुपर्छ भन्ने सजायसम्बन्धी घोषणात्मक व्यवस्था गरेको भए पनि जरीवानाबापत कैद ठेक्काको लागि दण्ड सजायको ३८ नं. भन्दा बाहिर जान मिल्दैन । त्यसैले जरीवानाबापत चोरीको महलबमोजिम हुने कैद सजायको अधिकतम् हद बढी हुनसक्ने देखिए पनि जरीवानाको सट्टामा ठेकिने कैदको उपल्लो हद दण्ड सजायको महलको ३८ नं. को देहाय १ बमोजिम चार वर्षभन्दा बढी हुन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५१६, टैत, पृष्ठ १९७६</p>
१९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ एउटै व्यक्ति कुनै घटना वारदातको जानकार रही साक्षीको रूपमा रहन सक्ने अवस्था हुन्छ भने सो व्यक्ति स्वयं कसूरदारको रूपमा अर्को अवस्थामा रहन सक्ने हुन्छ । साक्षीको रूपमा रहने व्यक्ति र स्वयं अभियोग लागेको व्यक्तिले एकै किसिमको अधिकार र दायित्वको माग गर्नु संविधान एवं कानूनसम्मत देखिन आउँदैन । कुनै कसूरको अभियोग लागेको व्यक्ति र कुनै व्यक्तिलाई लागेको कसूरको अभियोगको पुष्टि गर्ने सम्बन्धमा रहेको साक्षीको हैसियत एउटै नरहने हुँदा उपर्युक्त सैनिक ऐनको व्यवस्था संवैधानिक व्यवस्थासँग प्रासंगिक नदेखिने । ■ अदालतमा उपस्थित हुन अनिच्छुक हुने, भ्रूठो व्यहोरा लेखाउने जस्ता कुराले न्यायमा अवरोध आउँछ । न्याय सम्पादनमा सहयोग पुऱ्याई दण्डहीनता अन्त्य गर्नु साक्षीको इच्छामा भर पर्ने नभै नागरिकको कर्तव्य पनि भएकाले असमर्थ परिस्थितिमा कानूनले नै छुट दिएको अवस्थामा बाहेक साक्षीको सत्य तथ्य कुरा लेखाउन उपस्थित हुनुपर्ने कुराले साक्षीको कुनै हक अधिकार हनन् भएको मान्न नमिल्ने । ■ जुनसुकै कानून प्रणाली अवलम्बन गरेको मुलुकमा समेत विवादको अन्तर्वस्तु पत्ता लगाउन साक्षीको सहयोग जरुरी हुनसक्छ । कुनै पक्षको इच्छाको कारणले न्यायमा नै असर पर्ने कुरा रहेछ भने सो साक्षीको उपस्थिति अनिवार्य मानिन्छ र त्यसो गर्नु औचित्यपूर्ण पनि छ । यस्तो नागरिकको अनिवार्य कर्तव्यलाई पनि चुनौती गर्नु भनेको न्याय प्रणालीलाई कुँजो बनाई दण्डहीनता मौलाउन दिनु हो । यो बाञ्छित कुरा हुन नसक्ने । ■ साक्षी परीक्षणका सम्बन्धमा कानून प्रणालीको आधारमा रहन जाने केही आधारभूत अन्तरहरू मात्र आदर्श मानी एक अर्को प्रणालीका व्यवस्थाहरू एक अर्को प्रणालीमा लादनुपर्छ भन्ने तर्क उचित हुन नसक्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै पनि व्यक्तिले आफ्नै विरुद्धमा नबोल्न सक्दछ । आफ्नो विरुद्धको प्रमाण आफैँलाई दिन कर छैन भन्ने मान्यतामा आधारित विषय र साक्षीले बकपत्र गर्ने विषय एउटै होइनन् । साक्षीले बोल्ने कुरा आफैँको पक्ष वा विपक्षमा हुँदैन । उसले देखेको सत्य तथ्य अदालतमा आई भन्दा न्यायिक प्रक्रियामा सहजता हुने । ■ कुनै कसूरको अभियोग लागेको व्यक्तिले आफूलाई लागेको अभियोगको प्रतिरक्षा गर्न पाउने हकको रूपमा रहेको संविधानको धारा २४ को उपधारा (७) को प्रावधानले फौजदारी मुद्दामा उपस्थित हुने साक्षीको हकमा उन्मुक्ति प्रदान गरेको मान्न नमिल्ने । ■ फरक-फरक अवस्थाका व्यक्तिको हकमा गरेको संविधान एवं कानूनको व्यवस्थालाई एउटै प्रकृतिको विषयवस्तुको रूपमा उठाई निवेदन दावी लिएको अवस्थामा ऐनको व्यवस्था संविधानको प्रावधानसँग विभेदकारी नदेखिने । ■ फौजदारी कसूरको अभियोग लागेका प्रतिवादीको सम्बन्धमा विशुद्ध साक्षीको रूपमा उपस्थित व्यक्तिले जुनसुकै अदालतमा मुद्दासँग सोधिएको प्रश्नको जवाफ दिनु नागरिकको कर्तव्य पनि हो । आफ्नो कर्तव्य निर्वाह गर्ने साक्षीलाई सो कर्तव्य निर्वाह गरेबापत संविधान एवं कानूनद्वारा संरक्षित निजको हक अधिकारमा हस्तक्षेप हुने वा असर पर्ने परिस्थिति आउने कल्पना गर्न सकिँदैन । आफ्नो कर्तव्य पूरा नगर्ने साक्षीलाई अदालतको अपहेलनामा समेत कारवाही हुन सक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५१७, चैत, पुष्ठ १९८९</p>
--	--

२. सार्वजनिक सरोकार

२०.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सरकारले सरकारी कामकाज गर्दा पारदर्शितालाई पूर्णरूपले पालन गरी काम गरेमा जनताले Red Tapism, भ्रष्टाचार र ढिला सुस्तीको मारबाट पीडित हुन पर्दैन । सुसूचित हुने हकले सरकारलाई जनताप्रति पनि Accountable बनाउँदछ । सरकारी कामको पारदर्शिता र जनतालाई प्राप्त सुसूचित हुने हकले सरकारलाई जहिले पनि सही मार्गमा डोर्‍याउँछ । नेपालको अन्तरिम संविधानको धारा २७ मा भएको नागरिकहरूको सुसूचित हुने हकले एक प्रकारले राज्य सञ्चालन गर्ने सरकारको विरुद्ध Checks & Balances को काम गर्ने । ■ प्रत्येक नागरिकले देशमा के भइरहेको छ, सरकारले आफ्नो संवैधानिक कर्तव्य र काम कारवाही कसरी गर्दैछ, भन्ने समसामयिक विषयदेखि लिएर देशको राजनीतिक, सामाजिक, आर्थिक, औद्योगिक, कृषि, वैदेशिक सम्बन्ध लगायत राष्ट्रले दैनिक रूपमा गर्ने काम र पछिल्ला गतिविधि समेत थाहा पाउने र जानकारी राख्न पाउने प्रत्येक नागरिकको मौलिक हक हो । यस्ता हकको प्रचलनको लागि रेडियो जस्तो प्रसारण माध्यमको भूमिका महत्वपूर्ण रहने । ■ कानूनको प्रयोग र व्याख्या गर्दा सम्बन्धित विषयवस्तुको Usage, Practice र मान्यताअनुकूल उदार र फराकिलो गर्नुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८२९९, वैशाख, पुष्ठ १०१</p>
-----	---

<p>२१.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ सरकारले आफूद्वारा नियन्त्रित संस्था सञ्चालन वा त्यसले गर्ने कार्य निजी क्षेत्रलाई कति दिने, कसरी दिने वा के गर्ने भन्ने कुरा सरकारको नीतिगत विषय हुँदा अदालतले निर्देशित गर्न नसक्ने भएकाले सुलभ र गुणस्तरयुक्त पेट्रोलियम पदार्थको उपभोगको सुनिश्चितताका लागि नेपाल आयल निगम बाधक रहेको मान्न नमिल्ने । ■ उपभोक्ता अधिकारको विषयमा विभिन्न कानूनी प्रबन्ध गरिएको अवस्थामा त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा नेपाल सरकार जिम्मेवार रूपमा प्रस्तुत हुनै पर्दछ । कानून बनाउने तर लागू गर्नेतर्फ अपेक्षित क्रियाशीलता नदेखाउने हो भने कानून प्रतिको सम्मानभावमा क्रमशः गिरावट आउन सक्ने । ■ के कस्ता उद्योग, व्यापार वा सेवामा राज्यले आफ्नो भूमिका आवश्यक देख्दछ भन्ने कुरा राज्यले अवलम्बन गरेको राजनीतिक प्रणाली, आर्थिक नीति र राज्यको क्षमताका साथै निजी क्षेत्रको क्षमता र विश्वसनीयता समेतमा निर्भर रहने । ■ आयल निगमको खारेजी गरी त्यसले गर्दै आएको कार्य निजी क्षेत्रबाट सञ्चालन गरिँदैंमा पेट्रोलियम पदार्थको सहज र सुलभ आपूर्ति भै उपभोक्ताको हित संरक्षण हुने कुराको प्रत्याभूति न्यायिक निर्णयबाट हुन नसक्ने । ■ राज्य आफैँले जिम्मा लिँदा र निजी क्षेत्रलाई जिम्मा दिँदा पनि राज्यको भूमिका अपरिहार्य हुने प्रकृतिको कार्यमा न्यायिक हस्तक्षेप गरी राज्यलाई भूमिकाविहीन तुल्याउन नसकिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३२४, असार, पृष्ठ २३९</p>
<p>२२.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● नेपाल सरकारले EOI को प्रस्ताव आह्वान गरेको Respones मा सहभागी हुन आउने जुनसुकै कम्पनी विरुद्ध राज्यको तर्फबाट स्वेच्छाचारी र भेदभावपूर्ण व्यवहार हुन्छ भने त्यस्तो अवस्थामा कुनै पनि Investor लाई आफ्नो मर्का फुकाउने Forum विहीन अवस्थामा राख्न नहुने । ● कानूनले रोक नलाएको अवस्थामा सरकारले Private sector वा सरकारी स्वामित्व वा दुई वर्गका व्यक्तिहरूसँग सम्भौता गर्न सक्दछ । नेपाल राज्यका कतबतगतयत्र उद्यधभच अन्तर्गत सरकारद्वारा यसरी हुने सम्भौता व्यापारीक प्रकृतिको आर्थिक विकाससँग सम्बन्धित सम्भौता हुन यस्तो सम्भौता गर्दा राज्यले सार्वजनिक हितलाई ध्यानमा राखी आफ्नै शर्त तोक्न सक्छ । प्रस्ताव आह्वान गर्दा होस् वा सम्भौता गर्दा होस्, राज्य ठेक्का दिने व्यक्तित्व भएको हुँदा राज्यले आफ्नो शर्त राख्न सक्ने । ● ठेक्का दिने नदिने काममा लगाउने नलगाउने वा कुनै काम गर्ने अनुमतिपत्र वा इजाजतपत्र दिने नदिने भन्ने कुराहरू कार्यपालकीय नीतिगत कुराहरूमा न्यायिक पुनरावलोकनको नाममा अदालतले पनि यसो गर्नुपर्छ अर्थात् कुनै अमुक निवेदक व्यक्तिलाई नै ठेक्का दिनुपर्छ भनी बाध्य गर्न सक्दैन । अदालतले कार्यकारिणीय नीतिगत निर्णयको :भचप्त जाँच्दैन । अदालतले केवल ठेक्का दिने नदिने वा काममा लगाउने नलगाउने वा कसैलाई काम गर्न इजाजत पत्र दिने नदिने गरी गरेको निर्णयको तरिका अर्थात् Decision making process मा arbitrariness वा Malafideness छ कि भनी यतिमा मात्र सीमित न्यायिक पुनरावलोकन गर्न सक्ने । ● संसदीय समितिको सुझावलाई समेत मध्यनजरमा राखी पर्न आएको प्रस्ताव मूल्याङ्कन हुँदैमा त्यस्तो मूल्याङ्कन गैरकानूनी र अनियमित हुँदैन र निवेदकको हक पनि हनन हुन नसक्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> • विद्युत ऐन र नियमावलीले विद्युत विकासको लागि आह्वान गरिएको Developer हरूको प्रस्ताव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा कानूनले कुनै कार्यविधि नतोकेको हुँदा विद्युत विकासको सम्बन्धमा विद्युत ऐन, २०४९ को दफा ४ बमोजिम पर्न आउने प्रस्ताव मूल्याङ्कन गर्ने सम्बन्धमा तय गरिने आधार र मापदण्ड weightage आदि नीतिगत प्रशासनिक कार्य भएकोले नेपाल सरकारलाई निवेदक लगायतका Developer हरूले प्रस्ताव गरेको विभिन्न Benefit मा कार्य दलले के कति अङ्क भार प्रदान गर्‍यो यी विशुद्ध नीतिगत र प्रशासनिक विषयमा अदालत प्रवेश गर्नु भनेको न्यायको मान्य सिद्धान्तविपरीत हुन जाने । • प्रस्तावक वा बोलपत्रको मूल्याङ्कन गर्ने कार्यमा प्रस्तावक वा बोलपत्रदाताले दिन मञ्जूर गरेको Benefit मात्र शर्त वा प्रस्ताव छनौटको एकमात्र ऋचष्टभचष्व हुन सक्दैन । प्रस्ताव वा बोलपत्र आह्वानको शर्त जे जस्तो भए पनि राज्य वा सरकारले आफ्नो अडानमा लचकता देखाउन वा दावी छाडन पनि सक्ने । • कार्यपालिकीय, व्यवस्थापिकीय र न्यायपालिकीय अधिकार वेगलावेगलै र स्पष्ट शब्दमा seperation या power गरी धारा १५६ मा सीमित काम मात्र विधायिकाले checks & balances हुने गरी लिखित संविधानद्वारा राज्य सञ्चालन हुने संवैधानिक व्यवस्थाबाट शासित राष्ट्र भएको कारण कार्यकारीणी को मफबप्ल भित्र पर्ने काम पनि संसदीय अनुमोदन गनुपर्छ भन्ने व्याख्या यस अदालतले गर्न नसक्ने । • कुनै ठेकेदार वा Developer सँग नेपालको तर्फबाट सरकारले वा अरु सरकारी स्वामित्वको वा अरु कुनै व्यक्तिले नेपालको प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँड वा नेपालको प्राकृतिक स्रोतको उपयोगको बाँडफाँड गर्ने गरी सम्भौता वा सन्धि गरिएमा बाँडफाँड गरी गरिने त्यस्तो सम्भौता वा सन्धिमा मात्र संसदीय अनुमोदन हुनु नपर्ने व्यवस्था गरेकाले केवल सर्भेक्षण खोज तलास अन्वेषण गरी प्राकृतिक स्रोतको संभाव्यता अध्ययनसम्म मात्र गर्न प्रारम्भिक अवस्थाको सन्धि वा सम्भौता र बाँडफाँड नहुने प्राकृतिक स्रोतसम्बन्धी सन्धि वा सम्भौतामा धारा १५६(२) आकर्षण नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३३८, असार, पृष्ठ ८५१</p>
२३.	<ul style="list-style-type: none"> ■ संविधानमा व्यवस्थित हक स्वतः उपभोगयोग्य नभएको अवस्थामा स्वयम् क्रियाशील रहेका अन्य मौलिक हकहरूको तुलनामा यस्ता शर्तयुक्त मौलिक हकलाई अन्य स्वतः क्रियाशील हकहरू सरह समान रूपले हेर्न नमिल्ने । ■ स्वयम् क्रियाशील हकहरू नागरिकहरूद्वारा बिना रोकतोका वा शर्तहीन रूपमा उपभोग गर्न सकिने हुन्छ । यस्ता हकहरू लागू हुने सम्बन्धमा संविधानमा समयावधि उल्लेख नभएमा संविधान लागू हुँदा स्वतः कार्यान्वयनमा आउँछन् । स्वतः कार्यान्वयनमा आउने हकहरूलाई राज्यले कुनै वहानामा उपेक्षा गर्न नसक्ने । ■ सरकारी अनुदानबाट सञ्चालित विद्यालयहरूमा शिक्षा सेवा कर/शुल्क नलगाइएको र केवल निजी तवरले शुल्क लिई सञ्चालित शिक्षण संस्थाहरूले लिने शुल्कमा मात्र त्यस्तो कर/शुल्क लगाएको अवस्थाले नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १७(२) ले उपलब्ध गराएको हक उल्लंघन भएको भन्न नमिल्ने । ■ निजी क्षेत्रका शैक्षिक संस्थाहरूले लिने शैक्षिक शुल्कमा मात्र कर वा शुल्क जोडिएको र त्यसरी असूल गरिएको रकम पनि पिछडिएको एवम् दुर्गम स्थानका विपन्न विद्यार्थीहरूको

	<p>लागि खर्च गरिने भन्ने राज्यको प्रतिबद्धता देखिएकोले सामाजिक न्यायको भावनासमेत त्यस्तो कर वा शुल्कमा अन्तरनिहीत भएको अवस्था हुँदा त्यस्तो कर वा शुल्क लिइनुले राज्यले शिक्षाको नाममा शोषण गरेको सम्झन नमिल्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> राज्य आफ्नो दायित्व र प्रतिबद्धताप्रति सचेत र क्रियाशील रहेको अवस्थामा राज्यको आर्थिक स्रोत र साधन परिचालन गरी व्यवस्था गरिने कुराका हकमा अदालतबाट त्यसतर्फ विचार नगरी सोभै परमादेश वा निर्देशन दिन उचित नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३३९, साउन, पृष्ठ ५३२</p>
२४.	<ul style="list-style-type: none"> नेपाललाई राजतन्त्रात्मक र एकात्मक व्यवस्थाबाट संघीय र लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य व्यवस्थामा परिणत गर्ने संविधान निर्माणको कार्यदेश ९:बलमवतभ० लाई निरर्थक र अवरुद्ध (Frustrate) गर्ने गरी अन्तरिम संविधानको कुनै पनि धारा संशोधन हुन सक्दैन । न्यायसम्पादनको कार्यमा न्यायपालिकालाई सहयोग गर्नु नेपाल सरकारलगायत सबैको कर्तव्य हुने भन्ने धारा ११५ र अदालतको आदेश, निर्णय सबैले पालना गर्नुपर्ने तथा सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्त नेपाल सरकारलगायत सबैले मान्नुपर्ने भन्ने धारा ११६ को व्यवस्थाबाट न्यायिक निर्णयलाई कार्यान्वयन गर्न कार्यपालिकालगायत राज्यका अन्य निकायहरूबाट इन्कार गर्न नमिल्ने । नेपाली जनताले राज्यका सम्पूर्ण निकायहरूलाई जनताप्रति अझ बढी जवाफदेही बनाई प्रभावकारी शासन व्यवस्थाको चाहना राखी गरेको संवत् २०६२-०६३ को जनआन्दोलनमा प्रतिबिम्बित भएको जनताको भावनालाई समेट्ने उद्देश्यबाट साविकको संवैधानिक व्यवस्थामा केही परिवर्तन गरी न्यायाधीश नियुक्तिलाई विधायिकी सुनुवाइबाट ऋजुलाष्क गर्न जननिर्वाचित संसदले ऋजुअपक गर्ने व्यवस्था भएको हो । संविधानमा यस खालको प्रावधान किन राखियो भन्ने कुरा न्यायिक भन्दा पनि राजनीतिक प्रकृतिको तथ्यगत प्रश्न हुने हुँदा त्यसको आधार र औचित्य केलाउने कार्य यस अदालतबाट हुन नसक्ने । न्यायाधीशको पदमा नियुक्त हुने व्यक्तिले इमानदार र निष्पक्ष भएर न्यायसम्पादन गर्नुपर्ने हुँदा यसरी नियुक्ति हुने व्यक्तिको आचरण, विगतका वर्षहरूमा उनीहरूले गरेको कार्यसम्पादन, अनुभव, ज्ञान सीप, योगदान, योग्यता, निष्पक्षताबारे नियुक्तिका क्रममा सावधानीपूर्वक संपरीक्षण गरी छनौट (Screening) गर्ने विषय स्वयंमा आपत्तिजनक हुन नसक्ने । सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीशको पदमा नियुक्त भएको व्यक्तिलाई एक पटक नियुक्त भएपछि महाभियोग लगाएरबाहेक कार्यकाल पूरा नहुँदै बीचमै हटाउन सकिँदैन । महाअभियोगको प्रक्रिया समेत जटिल छ । संसदको दुईतिहाई बहुमत नभई महाअभियोगको प्रस्ताव पारित हुन नसक्ने । निहीत स्वार्थबाट प्रेरित शक्ति केन्द्रको निकट रहेका व्यक्तिलाई हतियार बनाएर अयोग्य, अनुभवहीन तथा पदीय मर्यादा र इमानदारितामा रहन नसकेका व्यक्तिहरू न्यायाधीशमा नियुक्ति हुने र उनीहरूलाई नै आधार बनाई पदमा टिकी रहने अवस्थामा स्वतन्त्र न्यायपालिकाको परिकल्पना गर्न सम्भव नहुने । स्वतन्त्र संवैधानिक निकायले छानबीन गरी छनौट गरेका व्यक्तिहरूलाई संसदीय सुनुवाइको प्रक्रियाद्वारा छानबीन, जाँचबुझ र उम्मेदवारको अनुभव, कार्यक्षमता तथा दक्षताको विषयमा

	<p>उठेका प्रश्नहरूको जवाफ लिने र दिने प्रक्रियाबाट (Grill) गरिँदा मनोनीत व्यक्ति योग्य वा अयोग्य छन् भन्ने कुरा थप स्पष्ट हुने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ संविधानतः संसदीय सुनुवाइको प्रणाली संविधानमा समावेश गरिसकेपछि संसदीय सुनुवाइमा बस्ने व्यक्तित्वहरू संसदीय सुनुवाइको उद्देश्य र संसदीय सुनुवाइसम्बन्धी मान्य र प्रचलित Usage र Practice का विषयमा सुसूचित र अवगत भई सक्रिय भूमिका खेली नियुक्तिको लागि सिफारिश भएको व्यक्ति नियुक्तिको लागि योग्य हो होइन छान्न सक्षम हुनुपर्ने । ■ न्यायाधीशहरूका सम्बन्धमा सर्वोच्च अदालतको अस्थायी न्यायाधीशको रूपमा नियुक्त हुँदा, स्थायी नियुक्ति हुँदा र सोही व्यक्ति प्रधान न्यायाधीशमा नियुक्ति हुँदा समेत तीन पटक सुनुवाइ गर्नुपर्ने कुराको कुनै औचित्य सिद्ध हुन नसक्ने । ■ एकपटक सर्वोच्च अदालतको न्यायाधीशको रूपमा संसदीय सुनुवाइ भै नियुक्त भैसकेपछि पुनः पटक पटक संसदीय सुनुवाइ गर्नु उपयुक्त नहुने हुँदा त्यस्तो अव्यावहारिक र त्रुटिपूर्ण व्यवस्थालाई आगामी संविधानमा निरन्तरता दिइरहनु न्यायिक स्वतन्त्रताको मूल्य मान्यता र अवधारणाको दृष्टिकोणबाट अनुपयुक्त हुन्छ । त्यसरी नै संसदीय सुनुवाइको प्रस्ताव सर्वसम्मतिबाट अस्वीकृत भएमा मात्र सिफारिश कार्यान्वयन नहुने नियमावलीको व्यवस्था समेत औचित्यपूर्ण नदेखिई त्रुटिपूर्ण देखिन्छ । कुनै एक सदस्यले प्रस्तावित व्यक्तिको पक्षमा मत व्यक्त गर्नासाथ सिफारिशमा संसदीय सहमति प्राप्त भएको मान्यता रहने भएबाट उद्देश्य राम्रो र आवश्यक भए पनि सुनुवाइ प्रक्रिया हास्यास्पद बन्न पुगेको छ । त्यसैले यस्ता विषयहरूमा दुई तिहाइ बहुमतको आधारमा Confirm jf Reject हुने व्यवस्था गरी सुधार गर्दै जानुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३८५, असोज, पृष्ठ १०६</p>
२५.	<ul style="list-style-type: none"> ■ नेपालभित्र सञ्चालित विश्वविद्यालयहरूमा के कुन तहको, कुन विषयको शिक्षा के कुन विश्वविद्यालयले प्रदान गर्ने हो भन्ने विषय सम्बन्धित विश्वविद्यालय तथा नेपाल सरकारले गर्ने नीतिगत विषयको क्षेत्रभित्र पर्ने आउने देखिन्छ । यस्तो नीतिगत विषयमा निर्णय लिँदा तत् निकायहरूले आफ्नो स्रोत एवं साधनलाई समेत आधार लिनुपर्ने । ■ सबै प्रकारका नीतिगत निर्णयमा अदालतले हस्तक्षेप गर्ने हो भने ती निकायको कार्यप्रणालीमा एकातर्फ अदालतको अनावश्यक हस्तक्षेप हुन पुग्दछ भने अर्कोतर्फ अदालतको आदेश सधै र सबै अवस्थामा कार्यान्वयनयोग्य हुन नसकी यस्तो विषय न्यायिक व्यवस्थापकीय मापदण्ड (Judicially Manageable Standard) भन्दा बाहिर समेत पर्ने आउने हुँदा निवेदनमा उल्लिखित प्रकृतिका विषयहरूमा नेपाल सरकारलगायत अन्य स्वायत्त निकायहरूले लिने र लिनुपर्ने नीतिगत निर्णयका विषयमा अदालतले सकभर हस्तक्षेप गर्न उपयुक्त हुने देखिँदैन । त्यसैले निवेदनमा उठाइएको जस्ता विषयहरूमा अदालतले हस्तक्षेप नगरी स्वेच्छिक रूपमा न्यायिक आत्मसंयम (Judicial Self-Restraint) अपनाउनु नै बान्छनीय देखिन आउने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१०, असोज, पृष्ठ १७४</p>
२६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ रावल आयोगको प्रतिवेदन, २०५२ ले काठमाडौँको नगरक्षेत्रको सम्बन्धमा मात्र अध्ययन गरी प्रतिवेदन प्रस्तुत गरेकोमा विशेषज्ञ समितिले काठमाडौँको अलावा देशका अन्य स्थानहरूमा भएको सरकारी तथा सार्वजनिक जग्गाहरूको अतिक्रमणको विषयमासमेत छानबीन गर्न सुझाव प्रस्तुत गरेको देखिएको छ । अतः विशेषज्ञ समितिको उक्त प्रतिवेदनअनुसार रावल आयोगको प्रतिवेदन कार्यान्वयन हुन र देशका अन्य स्थानहरूमा भएको सरकारी तथा

	<p>सार्वजनिक जग्गाहरूको अतिक्रमणको विषयमा समेत छानबीन गरी कानूनबमोजिम कारवाही गर्न वाञ्छनीय देखिएकोले सो कार्यलाई उच्च प्राथमिकता प्रदान गरी छिटो कार्यान्वयन गर्नु गराउनु भनी निर्देशनात्मक आदेश जारी हुने ।</p> <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४१६, कात्तिक, पृष्ठ ११७५</p>
<p>२७.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ भन्सार ऐनबमोजिम मूल्य निर्धारणको लागि महानिर्देशकले आधार तोक्न सक्ने नै देखिएको अवस्थामा महानिर्देशकले आफूले केवल आफ्नै विवेकमा मात्र तोक्नु पर्दछ, सो सम्बन्धमा अर्थ मन्त्रालयको सल्लाह लिनै पाउँदैन भनी व्याख्या गर्नु न्यायोचित नहुने । ■ आफूलाई अप्ठ्यारो परेको विषयमा समयमै निकासालिनको लागि आफूभन्दा माथिल्लो निकायसमक्ष निर्देशन माग्ने कार्य एउटा स्थापित प्रशासनिक प्रक्रियाको रूपमा विकास भएको समेत पाइन्छ र सो प्रक्रियालाई नेपालमा पनि बारम्बार उपयोग गरिआएकैले आफूलाई कानूनले अधिकार दिई प्रष्ट कर्तव्य तोकेको अवस्थामा त्यस्तो कर्तव्य पालनाप्रति प्रयास नै नगरी माथिल्लो स्तरबाटै निकास माग्ने प्रवृत्तिलाई भने कदापि उचित मान्न नसकिने । ■ कानूनबमोजिम निर्देशन दिन सक्ने निकायका पदाधिकारीसमक्ष कुनै कुराको निकासको लागि पेश गर्दा त्यसबाट भै रहेको कानूनको सीमा, औचित्य र अधिकारक्षेत्रमा नै अतिक्रमण गर्ने अधिकार प्रदान गर्ने नभै विद्यमान कानूनको प्रयोगमा सरलता र सहजताको सहयोगको रूपमा लिनपर्ने हुन्छ । त्यसबाट भै रहेको कानून प्रयोग गर्ने अधिकार र अधिकारीकै विकल्प वा प्रतिस्थापनको रूपमा कुनै हालतमा पनि बुझ्न नसकिने । ■ कुन विषयमा अनुसन्धान गर्ने, कुनमा नगर्ने तथा कुनमा अभियोजन गर्ने तथा कुनमा नगर्ने भन्ने जस्ता प्रश्नहरूका सम्बन्धमा संविधानले स्थापित गरेको अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगकै क्षेत्राधिकारभित्रका कुरा हुन । यस्तो संवैधानिक आयोगको क्षेत्राधिकार उल्लंघन हुने गरी आदेश माग गर्न र जिम्मेवार निकायका पदाधिकारीहरू उपर बिना कुनै आधार भ्रष्टाचार जस्तो गम्भीर अपराधमा कारवाहीको लागि आदेश माग गरी सार्वजनिक सरोकारको विषय भनी यस अदालतको अधिकारक्षेत्रभित्र प्रवेश गर्ने कार्यले सार्वजनिक सरोकारको विवादको क्षेत्राधिकारको स्पष्ट दुरुपयोग भएको अवस्था देखिने । ■ जस्तोसुकै प्रकृतिको विवादलाई पनि सार्वजनिक सरोकारको विवादको आवरण ओढाएर अदालत प्रवेश गर्ने कार्यले अदालत, पक्षहरूको महत्वपूर्ण स्रोत, साधन, सीप एवं समयको वर्वादीमात्रै नभएर त्यस प्रकारको विवादले अर्थपूर्ण परिणाम समेत निकाल्न नसक्ने । ■ अधिकारप्राप्त अधिकारीले कानूनसम्मत् गरेको कामलाई सार्वजनिक सरोकारको विवाद वा विषय भनी यस अदालतसमक्ष विवाद खडा गर्न दिइरहने र सो क्रियालाई समयमै नरोक्ने हो भने त्यस्तो विवादले सार्वजनिक सरोकारको विवाद सम्बन्धी अवधारणा एवं सिद्धान्तमा नै प्रतिकूल असर नपार्ला भन्न नसकिने । ■ कानूनबमोजिम नियमित रूपमा हुने कुराहरू कानूनमा यथावत् रहेको अवस्थामा सोबमोजिम भएको कामबाट चित्त नबुझ्ने पक्षले कानूनले स्थापित अंगहरूमार्फत वैकल्पिक उपाय खोज्न सक्ने स्थिति रहेको र गैरकानूनी कार्य गरी अख्तियारको दुरुपयोग गरेको अवस्थामा सोको लागि आवश्यक अनुसन्धान गरी कानूनको प्रक्रियामा ल्याउन सक्ने सम्पूर्ण स्थिति खुला रहँदा रहँदै अत्यन्त अनुमानित शंकाको आधारमा आफ्नो प्रत्यक्ष हक वा हितमा किञ्चित असर परेको स्थिति नै नदेखाई उत्प्रेषण लगायत परमादेशको आदेश जारी गर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४१३, मंसिर, पृष्ठ १३८९</p>

२८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ राज्यका दायित्वहरू र लक्ष्यहरू नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ६३ बमोजिम गठित संविधानसभाद्वारा बन्ने नयाँ संविधान मार्फतबाट प्राप्त हुने हो तसर्थ अन्तरिम संविधानले निर्दिष्ट गरेको उक्त दायित्वबाट राज्य पछि हट्न वा पन्छन मिल्ने परिकल्पना वा व्याख्या गर्न मिल्दैन । त्यस्तो परिकल्पना वा व्याख्या गैरजिम्मेवार हुने । ■ तोकिएको कार्यकालभित्र संविधान निर्माणको कार्य सम्पन्न हुन सकेन भन्दैमा नेपाली जनताको लागि नयाँ संविधान नै बनाउन नपर्ने वा संविधान नबन्दै संविधानसभा विघटन वा समाप्त हुनुपर्ने तर्क गर्नु विवेकसम्मत हुन सक्दैन । यस्तो सोचाइले संविधानबमोजिम निर्दिष्ट राज्यको दायित्व पूरा हुन नसक्ने मात्र होइन देश नै संविधानविहित अवस्थामा पुग्न जान्छ । त्यसैले नेपाली जनताको ठूलो र लामो संघर्ष पछि गठित ऐतिहासिक संविधानसभा उद्देश्य प्राप्त नै नगरी आजको सन्दर्भमा समाप्त हुन सक्दैन । आजको सन्दर्भमा संविधानसभामार्फत नयाँ संविधान बनाउने कुराको अर्को विकल्प हुन नसक्ने । ■ संविधान संशोधनका सम्बन्धमा व्यवस्थापिका संसद केही व्यक्त वा अव्यक्त सीमाहरू बाट बाँधिन्छ । संविधान स्वयंले संशोधनको लागि कुनै पूर्वशर्त राखेको देखिदैन । आधारभूत संरचना किटेको छैन भन्दैमा संविधानको आधारभूत स्वरूप क्षतविक्षत पार्ने अधिकार संविधानले नै जन्माएको (Creature) अर्थात् विधायिकालाई नहुने । ■ संविधान संशोधन नै हुन नसक्ने व्यवस्था गर्ने हो भने संशोधन प्रक्रियाको बदला अदालतबाट व्याख्यामार्फत संशोधन हुन पुग्ने । ■ संविधानसभाका सदस्यहरू जनप्रतिनिधि भएको हुँदा उनीहरूको पहिलो र प्राथमिक जिम्मेवारी वा उत्तरदायित्व आफूलाई निर्वाचित गर्ने नागरिकहरूप्रति रहन्छ । समयमा संविधान निर्माण गर्ने प्रयासै नगरेको भन्ने निवेदनमा उठाइएका राजनीतिक प्रश्नहरूको जवाफ यस अदालत होइन । त्यस्तो राजनीतिक औचित्यताको विषयमा यस अदालतबाट कसैलाई उत्तरदायी बनाउने गरी हस्तक्षेप हुन शक्ति पृथकीकरण र संविधानवादको सिद्धान्त समेतबाट उपयुक्त नहुने । ■ सामान्यतः आफ्नो कार्यविधि आफैँ व्यवस्थित गर्ने सम्बन्धमा राज्यका तीनवटा निकायहरूलाई प्राप्त उक्त न्यूनतम तथा आधारभूत अधिकारमा अर्को अंगबाट हस्तक्षेप गर्ने गरिँदैन । नियन्त्रण र सन्तुलनको मान्यताअनुसार यी निकायहरूबाट सम्पादन भएका कार्यका सम्बन्धमा संविधानबमोजिम एक अर्को निकायको Checks रहन सक्दछ । तर आफ्नो कार्यविधि व्यवस्थित गर्न पाउने कुरामा हस्तक्षेप स्वीकार्य नहुने । ■ विधायिकी कार्यभित्रको समय गणनासम्बन्धी प्रशासकीय कार्यको ब्अगचबअथ मा न्यायिक पुनरावलोकन हुन नसक्ने । ■ अन्तरिम संविधानको धारा ६४ बमोजिम तोकिएको २ वर्षको कार्यकालभित्र नयाँ संविधान बनाउने कार्य सम्पन्न हुन नसकेको कारण संविधानसभाको कार्यकला थप एक वर्ष बढाउने गरी आठौँ संशोधन विधेयक पेश भई संविधानको धारा १४८ को प्रक्रियाअनुरूप सो विधेयक पारित भएको अवस्थामा राति १२.०० बजे पछि प्रस्ताव पारित भएको भन्ने आधारमा उक्त प्रक्रियालाई अमान्य घोषित गर्न नमिल्ने । ■ देशमा संवैधानिक संकट र अराजकता हुँदा कोही कसैको अभिष्ट साध्य होला तर अन्तरिम संविधानबाट अधिकार पाई गठन भएको यस अदालतले संविधानलाई नै समाप्त पार्ने आदेश जारी गर्ने कुरा संविधानको मर्म, भावना र व्यवस्थाअनुरूप हुन नसक्ने ।
-----	--

	<ul style="list-style-type: none"> संविधानबाट सिर्जित निकायहरूले संवैधानिक व्यवस्थालाई नै समाप्त पार्ने नभै त्यसलाई गतिशीलता प्रदान गर्ने रचनात्मक भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने भएकोले आ-आफ्नो संवैधानिक दायित्व निर्वाह गर्न प्रयत्नशील र इमानदार रहनु पर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४५७, पुस, पृष्ठ १४११</p>
२९.	<ul style="list-style-type: none"> लगातार नोकसानमा गएको कारणले व्यावसायिक सिद्धान्तअनुसार सञ्चालन गर्न नसकिने भई आर्थिक भारको रूपमा रहेका कम्पनी वा कारखानालाई सरकारले सञ्चालन गर्न नसक्ने भएमा त्यस्ता कम्पनी वा कारखानाको सञ्चालन वा विघटनको सम्बन्धमा कस्तो रणनीति तयार गर्ने र त्यसमा कार्यरत कर्मचारीको सम्बन्धमा के कस्तो व्यवस्था गर्ने भन्ने कुरा सरकारको नीतिगत विषयहरू भएकाले यस्ता नीतिगत कुरा प्रचलित कानूनविपरीत वा संविधानविपरीत भएमा मात्र अदालतले हस्तक्षेप गर्नुपर्छ, सो अवस्था सिर्जना नभएसम्म सरकारको नीतिगत निर्णयको विषयमा अदालतले अनावश्यक रूपमा हस्तक्षेपकारी भूमिका निर्वाह गर्न नहुने । कारखाना निजीकरणको प्रक्रियाअन्तर्गत खारेज गर्ने कार्य उपयुक्त थियो वा थिएन भन्ने नीतिगत विषयमा अदालतले न्यायिक परीक्षण गर्नु औचित्यपूर्ण देखिन नआउने । निजीकरण गरिने प्रतिष्ठानको आर्थिक अवस्था, यसले प्रदान गर्ने सेवा वा उत्पादनको प्रकृति र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा यसबाट पर्ने असर तथा सम्बन्धित प्रतिष्ठानको आर्थिक अवस्था र यस्तो प्रतिष्ठानलाई व्यवसायिक नियम र प्रक्रियाअनुसार मुनाफायुक्त ढंगबाट सञ्चालन गर्न सकिने अवस्था छ वा छैन भन्ने आधारमा प्रक्रियागत ढाँचा (:यमर्भा) को छनौट गर्ने अधिकार सरकारको आफ्नो स्वविवेकमा प्रयोग गर्ने विषय भएकाले नेपाल सरकारले सुभावा गरेको ढाँचा भन्दा अर्को प्रक्रिया वा ढाँचा उपयुक्त हुन्छ भनी अदालतले निर्णय गर्ने विषय नहुने । निजीकरण ऐन, २०५० दफा १६ मा खारेजीसम्बन्धी विशेष व्यवस्था गरिएकोले उक्त दफा १६ को व्यवस्थाअनुसार प्रतिष्ठानलाई खारेज गर्दा कम्पनी ऐन तथा श्रम ऐनमा गरिएको व्यवस्थाहरू लागू नहुने कुरा उक्त ऐनको दफा २२ मा गरिएको व्यवस्थाबाट स्पष्ट हुने हुँदा निजीकरण ऐनको दफा १६ मा गरिएको व्यवस्थालाई निजीकरण गरिने कुनै प्रतिष्ठानको खारेजीको सम्बन्धमा गरेको व्यवस्था आफैँमा पूर्ण व्यवस्थाको रूपमा मान्नुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४६०, पुस, पृष्ठ १५२२</p>
३०.	<ul style="list-style-type: none"> कानून समाजमा हुने परिवर्तन र परिवर्तित परिवेशको प्रतिबिम्ब हुने हुँदा समाजको आधारभूत संरचनालाई संरक्षण प्रदान गर्दै जनताको आधारभूत आवश्यकता एवं जायज आकांक्षालाई सम्बोधन गर्न सक्नुपर्ने । सामाजिक संरचना एवं व्यवस्थालाई व्यवस्थित एवं सुसञ्चालन गर्न सक्ने कानून नै जीवन्त हुन्छ । त्यसको लागि एकपटक तर्जुमा गरिएको कानूनमा सामायिक सुधार एवं समय सापेक्ष परिवर्तन र परिमार्जन गर्दै जानुपर्ने । ऐन बनाउने काम विधायिकाको हो तर ऐनमा के कस्तो सामयिक संशोधन आवश्यक छ सोको निर्धारण गर्ने काम सरकार र सरकारका सम्बन्धित निकायले समय-समयमा गर्नुपर्ने । समय र परिस्थिति एवं जनताको आकांक्षा र राष्ट्रको आवश्यकतानुसार आवश्यक सेवा र वस्तुको आपूर्तिमा आइपर्ने बाधा व्यवधानलाई हटाउँदै तिनलाई निरन्तरता प्रदान गर्ने प्रयोजनको लागि सम्बद्ध ऐन कानूनहरूमा समयसापेक्ष परिवर्तन गर्नुलाई एउटा नियमित प्रक्रियाको रूपमा लिनुपर्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ आवश्यक अनुसन्धान र अनुगमन गरी आवश्यकतानुसार आवश्यक व्यवस्था गर्नको लागि प्रचलित ऐन कानूनमा संशोधन, परिर्माणन वा परिवर्तनका बुँदाहरूको पहिचान र निर्धारण आवश्यक हुन्छ। विद्यमान कानूनी प्रावधानहरूलाई परिवर्तित परिवेश र परिस्थितिमा बढी प्रभावकारी बनाउन के कस्ता परिवर्तन वा परिर्माणन आवश्यक छ, त्यसको यकीन गरी आवश्यक संशोधनको लागि कानूनी प्रक्रियाको अवलम्बन गर्नुपर्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४६७, पुस, पृष्ठ १५१३</p>
३१.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सार्वजनिक हक वा सरोकारको दावी लिई आउँदा सार्वजनिक प्रकृतिको विषयवस्तुमा निवेदकको के कसरी सार्थक सम्बन्ध (Substantial Interest) र तात्विक सरोकार (Meaningful Relation) रहेको हो भन्ने कुरा समेत खुलाउन सक्नुपर्ने। ■ जुन विषयवस्तुलाई अदालतसमक्ष उठाएको छ, सो विषयवस्तु अदालतबाट न्यायिक निरोपण हुन सक्ने प्रकृतिको हो वा होइन भन्ने सम्बन्धमा समेत विचार गर्नुपर्ने। ■ विवादित विषयमा निवेदकको सार्थक सम्बन्ध र तात्विक सरोकार नभए पनि मुद्दा गर्न छूट दिदै जाने हो भने हकद्वैयासम्बन्धी कानूनी सिद्धान्तको व्यवहारिक रूपमा अन्त हुन जाने कुरातर्फ पनि सचेत रहनुपर्ने। ■ अख्तियार दुरुपयोगसम्बन्धी प्रश्नको अनुसन्धान र अभियोजनको लागि संविधानले नै विशेष व्यवस्था गरेको अवस्थामा सोसम्बन्धी अन्तिम निर्णय लिने अधिकार तत् तत् निकायमा नै रहेको मान्नुपर्ने। ■ अदालत स्वयंले अभियोजनकर्ता जस्तो भई अभियोजनसम्बन्धी अमुक निर्देशन वा आदेश जारी गरेमा सो न्यायिक निर्णय सरह भै पछि मुद्दा चलाउँदा सम्बन्धित पक्षले निष्पक्ष सुनुवाई नपाउने सम्भावना रहने र निष्पक्ष न्याय पाउन बाधा पर्न सक्ने। ■ निजी सरोकारको विषय समावेश भएको कुनै पनि कुरालाई सार्वजनिक सरोकारको विषय मानी न्यायिक निर्णय गर्दै जाने हो भने सार्वजनिक सरोकारको निवेदन दिने प्रचलन तथा प्रवृत्तिमा नै असर पर्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४८४, माघ, पृष्ठ १७३५</p>
३२.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै पनि उद्योग वा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले आफ्नो उद्योग कारखाना वा व्यावसायिक प्रतिष्ठान सञ्चालन गर्दा वातावरणमा प्रतिकूल प्रभाव नहुने गरी उद्योग सञ्चालन गर्नुपर्ने। ■ उद्योग सञ्चालनबाट वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव वा प्रदूषण न्यून गर्ने उपायहरू वास्तविक रूपमा अवलम्बन गर्नुपर्ने र यसरी प्रदूषण नियन्त्रण वा वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरणको लागि उद्योगले अपनाएको पद्धति वा उपकरणमा लागेको खर्चमा कर छूट पाउने समेतका व्यवस्था कानूनले गरेको स्थितिमा स्थापित उद्योगको कारणले उद्योग अवस्थित क्षेत्रमा वातावरण प्रदूषण हुन नदिनु उद्योगको प्रमुख कर्तव्य तथा दायित्वमा पर्ने। ■ वातावरणको संरक्षण प्रत्यक्ष रूपमा सम्पूर्ण मानव समुदायको लागि हो भन्ने यथार्थता सम्पूर्ण औद्योगिक प्रतिष्ठानका सञ्चालकहरूले हृदयङ्गम गर्नुपर्ने। ■ औद्योगिक प्रतिष्ठानहरूले आर्थिक लाभलाई मात्र उद्देश्य बनाई वातावरण संरक्षणमा ध्यान नदिने हो भने सोबाट स्वयं उद्योगका सञ्चालक एवं कामदार कर्मचारी समेतलाई प्रतिकूल असर पर्नजाने कुरालाई अत्यन्त गम्भीरतापूर्वक लिनुपर्दछ। तसर्थ वातावरण प्रदूषण रोक्ने कार्यमा बिना हेलचेक्रयाई सचेत रहनु हरेक उद्योग सञ्चालकको कानूनी मात्र नभएर मानवीय कर्तव्य नै हुन आउने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४९०, माघ, पृष्ठ १७७३</p>

<p>३३.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ समझदारीपत्र (MOU) मा हस्ताक्षर गर्दैमा बुद्ध फाउण्डेशन पोखरा नेपालको अध्यक्षको जिम्मेवारीबाट अलग भैसकेका व्यक्तिको कानूनी हैसियत यथावत् रहँदैन। अध्यक्षको हैसियतमा Contract गरेको भन्दैमा दाताको स्वीकृति र अनुमति विना बुद्ध फाउण्डेशन पोखरा नेपाललाई प्राप्त स्वास्थ्य उपकरणहरू कम्पनी ऐनबमोजिम गठन भएको निवेदकको निजी स्वामित्वको बुद्ध हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टर प्रा.लि.ले उपयोग गर्न पाउने हक अधिकार सिर्जित हुन गएको भन्न मिल्दैन। ■ अन्तराष्ट्रिय सामाजिक संघ संस्था वा व्यक्तिबाट कुनै पनि आर्थिक एवं वस्तुगत सहयोग प्राप्त गर्दा समाज कल्याण परिषद्को अनुमति लिनुपर्ने। ■ २० अगष्ट २००१ को समझदारीपत्र (MOU) एवं १३ जनवरी २००३ मा भएको सम्झौतापत्र (Agreement) बमोजिम बुद्ध फाउण्डेशन पोखरा नेपालको नाउँमा प्राप्त हुन आएको आर्थिक सहयोग एवं स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित उपकरणहरू कुनै पनि वाहानामा व्याारिक उद्देश्यद्वारा स्थापित निजी स्वामित्व भएको बुद्ध हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टर प्रा.लि.ले उपयोग गर्न नपाउने। ■ कसैले पनि अर्काको हकमा नालिस वा उजूर गर्न सक्तैन। जसलाई मर्का परेको छ सोही व्यक्तिले मात्र मुद्दा दिन पाउँछ। मुद्दाको विषय प्रकृतिबाट नेपाल सरकारको वा सार्वजनिक हित वा सरोकार निहीत रहेको विषयमा भने अ.वं. १० नं. बमोजिम अड्डाको अनुमति लिई सर्वसाधारण जोसुकैले पनि मुद्दा दिनसक्ने। ■ सामाजिक सेवा गर्ने उद्देश्यले स्थापित भएको संस्थाउपर दाता स्वयं समेतले सामाजिक संघ संस्थाको अनुगमन समेत गर्ने निकाय समाज कल्याण परिषद्मा उजूरी दिएपछि सो परिषद्बाट छानवीन समिति गठन गरी दाता तथा यी निवेदक डा. धर्मराज श्रेष्ठ समेतसँग छलफल गरी विवाद सुल्झाउने प्रयास गर्दा समस्या समाधान नभएपछि समाज कल्याण ऐन, २०४९ को दफा २० बमोजिम समाज कल्याण परिषद्ले विपक्षी नेपाल सरकार, महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयमा कारवाहीको सिफारिश गरेको देखिन्छ। उक्त कार्यलाई गैरकानूनी भन्न मिल्ने अवस्था देखिन नआउने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४१५, फागुन, पृष्ठ १८१०</p>
<p>३४.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ सैनिक संगठनभित्र कार्यरत् व्यक्तिहरूको विभागीय अनुशासन कायम राख्ने उद्देश्यले विधायिकाद्वारा निर्मित कानूनको समग्र उद्देश्य, यसको पृष्ठभूमि आदिको वृहद् रूपमा अध्ययन नगरी ऐनको दफा उपदफा वा त्यसको कुनै खण्ड मात्र अध्ययन गरी सो व्यवस्थालाई संविधानमा रहेको मौलिक हकको व्यवस्थासँग भिडाई संविधानको मौलिक हकको प्रावधानविपरीत देखिएको भन्ने सतही आधारमा न्यायिक पुनरावलोकनको बाटो अँगाली निवेदन दावी लिएकै भरमा अदालतले ऐनमा रहेको शब्दको प्रकृति छुट्टयाई आदेश गर्नु विधायिकाको विवेकको अधीनमा रहेको विषयमा हस्तक्षेप हुनजाने। ■ सैनिक सेवा जस्तो विशेष प्रकृतिको सेवामा रहने व्यक्तिले पूरा गर्नुपर्ने गहन उत्तरदायित्व फरक हुने हुँदा अन्य सेवाका कर्मचारीसरह हेर्नु सान्दर्भिक मानिँदैन। सैनिक संगठनको आफ्नै आवश्यकता र अपेक्षाहरू हुन्छन् जुन अपेक्षाहरू पूरा गर्न उच्च अनुशासन, उच्च मनोबल, कामप्रतिको लगनशीलता, हौसला, दक्षता, कर्तव्यपरायणता कामप्रतिको समर्पण यस संगठनका मान्य आधारहरू हुन्। यस्तो सघन उत्तरदायित्व बोकेको संगठनमा अपेक्षित अनुशासन कायम राख्न समेत सेवाको प्रकृति र महत्वका कारणले कतिपय सीमाहरूलाई स्वीकार गर्नुपर्ने।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै कानूनमा भएको व्यवस्था खारेज गर्न माग गर्दा निवेदकले सो व्यवस्था खारेजी भएबाट उत्पन्न हुने रिक्तताको परिणाम के हुन्छ भन्ने पनि विचार गर्नुपर्ने । ■ भै रहेको कानून खारेज गरी रिक्तता सिर्जना गर्ने अनि त्यसको पूर्ति गर्न नसक्ने स्थिति खडा भएबाट दण्डहीनताको स्थिति सिर्जना हुने भएमा त्यसको जवाफदेही अदालतले लिनुपर्ने हुन्छ जुन सम्भव नभएकाले प्रचलित कानूनको प्रावधान खारेज गर्नु अघि त्यसको रिक्तताको असर र असर व्यवस्थापनका विशेष कुराहरू विचार गरेर मात्रै अदालतले आफ्नो सक्रियता देखाउनु पर्ने । ■ कुनै अमुक ऐनको व्यवस्था हेरी सो व्यवस्थालाई संविधानको प्रावधानसँग जोडी बाभिएको अनुमान गरी सार्वजनिक विषयको रूपमा उठाई न्यायिक पुनरावलोकनको विशेष व्यवस्थालाई हलुका तवरले लिन नहुने । के कुन कानूनी व्यवस्था के कुन प्रयोजन वा उद्देश्य पूर्ति गर्न खातिर विधायिकाद्वारा पारीत गरिएको हो र सो कानूनको व्यवस्थाले प्रत्यक्ष रूपमा प्रभाव पारे वा नपारेको स्थिति मूल्याङ्कन नगरी तथा प्रभाव पार्ने व्यक्ति वा समुदायको हितको साक्षात्कार नगरीकन निवेदन दायर गर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४१९, फागुन, पृष्ठ १८४०</p>
३५.	<ul style="list-style-type: none"> ■ योजनाकार एवं सरकारले योजना बनाउँदा आर्थिक विकास र औद्योगिक विकास तथा वातावरणको संरक्षणलाई Balance गर्न सक्नुपर्छ । आजको २१ औं शताब्दीको विश्व स्वच्छ वातावरणको आवश्यकता र महत्वको बारेमा Conscious हुनुपर्छ । वातावरण विनासको ऋत्यक्त को आर्थिक विकास स्वीकार्य हुन नसक्ने । ■ Public Trust Doctrine अन्तर्गत नेपालको प्राकृतिक स्रोतमा नेपाल सरकार Trustee सम्म मात्र हुने र नेपालको प्राकृतिक स्रोतको कुनै कानूनी आधारवेगर छडा रूपले केवल नाम मात्रको राजश्व बुझाएको भरमा मात्र वातावरणमा प्रतिकूल प्रभाव पार्ने गरी कार्य गर्न दिन नहुने । ■ वातावरण प्रदूषण वास्तवमा राज्यको खराब Socio-Economic Policy को कारण नै हुने हो । यदि यस पुनीत कार्यमा कार्यपालिकाले आफ्नो संबैधानिक कर्तव्य पालना गर्न ढिलाई गर्छ वा पछि पछि भन्ने नागरिकहरूको मौलिक हकको Guardian अदालत चूप लागेर बस्न हुँदैन । वातावरण जोगाउने यस अदालतले पाएको Constitutional Mandate पूरा र पालना गर्नुपर्ने । ■ कसैले आफ्नो हक उपयोग र प्रयोग गर्दा स्वभावतः निस्कने आवाजबाहेक आवाजमुक्त वातावरण र वासस्थानमा बस्दा वा बाल बच्चाको अध्ययन गर्दा आवाज मुक्त वातावरणमा बस्न रहन पाउने हक पनि धारा १६ बाट उत्पन्न हुन्छ । यदि कसैले आफ्नो पेशा व्यवसाय सञ्चालनको नाममा वा कसैले आफ्नो अधिकार प्रयोगको नाममा कुनै Locality मा प्रदूषण गर्दछ र अर्कालाई असर गर्दछ भन्ने त्यस्तो कार्य Nuisance भई त्यस अवस्थामा धारा १६ को हक हनन हुन जान्छ । ढुंगा, रोडा, गिट्टी उद्योग सञ्चालन गर्दा Nuisance हुने गरी सञ्चालन हुन नसक्ने । ■ प्राकृतिक स्रोतको उत्खनन र प्रयोग गर्दा आर्थिक लाभको दृष्टिले मात्र हेर्ने नभई त्यस्ता प्राकृतिक स्रोतलाई प्रयोग गर्दा वातावरणमा कति पनि प्रतिकूल असर नपार्ने गरी, मात्र उत्खनन र प्रयोग गर्नुपर्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक स्रोतलाई व्यापारिक प्रयोग गर्न दिँदा पहिलो र महत्वपूर्ण कुरा वरपरका बस्ती वनजंगल वातावरण नजीकका स्कूल अस्पताल लगायत अन्य संवेदनशील संस्था तथा जनतालाई असर नगरी मात्र गर्ने अनुमति दिनुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५२१, चैत, पृष्ठ २०५३</p>
३६.	<ul style="list-style-type: none"> लोकतन्त्रमा कार्यपालिका, न्यायपालिका एवं व्यवस्थापिकाको भूमिका एक अर्कासित फरक खालका देखिए पनि वास्तवमा यी सबै निकायका अभीष्ट जनताको अधिकारलाई सुरक्षित एवं बलियो बनाउनुका साथ-साथै देशमा सुशासन प्रदान गर्नु, आर्थिक उन्नतिको दिशामा अग्रसर गराउनु एवं कुनै खास संस्था वा व्यक्तिको शासनलाई इन्कार गरी कानूनको शासन कायम राख्नु र न्यायसंगत समाजको सिर्जना गर्नु हुन्छ । यस्तो अवस्थामा लोकतान्त्रिक संस्था वा निकायहरूको भूमिका ती अभीष्टहरू प्राप्त गर्ने हेतुको लागि परस्पर विरोधी नभई एक अर्काका सम्पूरक हुनुपर्ने । न्यायपालिका सक्षम रहने अवस्थामा, यसमा अन्तर्निहित जिम्मेवारी एवं कर्तव्यको निर्वहन राम्रोसित हुन सक्ने र न्यायपालिका कमजोर अवस्थामा रहेमा, यसले आफ्नो कर्तव्य तथा दायित्वको परिपालन गर्न समेत अक्षम हुने हुनाले न्यायपालिकाको भूमिका परेका मुद्दाहरूमा फैसला गर्ने मात्रसँग सम्बन्धित रहेको भन्ने मान्यतामा सीमित नरही यसको क्षमताको मनोवैज्ञानिक एवं कार्यपरक महत्व जनताको सर्वोच्चता कायम राख्ने एवं जनताको कानूनी हकहरू संरक्षित गर्नेसँग साक्षात सम्बन्ध समेत राख्ने । लोकतान्त्रिक परिवेशमा समालोचनात्मक टिप्पणीहरूले अदालतका कमी कमजोरीहरूलाई प्रकाशित गरी अदालतलाई आफ्नो कमी कमजोरीहरू सुधार गर्न अभिप्रेरित गर्ने हुनाले त्यस्ता टिप्पणीहरू न्यायपालिकाको लागि सर्वथा नकरा रहेको भन्न नसकिने । लोकतन्त्रलाई बलियो बनाउने एवं न्यायपालिकाद्वारा जनताको अधिकारलाई सुरक्षित गराउने दृष्टिकोणले कसैबाट भएका समालोचनाहरूलाई अदालतले सकारात्मक रूपमा नै लिनुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५३०, चैत, पृष्ठ २१३९</p>

३. मानव अधिकार तथा लैंगिक न्याय

३७.	<ul style="list-style-type: none"> नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १३ को उपधारा (३) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशले महिलासमेतको संरक्षण, सशक्तीकरण वा विकासका लागि कानूनद्वारा विशेष व्यवस्था गर्नसक्ने संवैधानिक अख्तियारी राज्यलाई प्रदान गरी रहेको सन्दर्भमा विवादित कानूनी व्यवस्थालाई असंवैधानिक भन्न नमिल्ने । कस्तो कार्य वा घटनालाई कसूर मान्ने वा नमान्ने भन्ने प्रश्न मूलतः विधायिकी नीतिसँग सम्बन्धित देखिन्छ । राज्यको दण्ड नीतिसँग सम्बन्धित त्यस्तो विषयमा यस अदालतले हस्तक्षेप गरी यो यस्तो कार्यलाई कसूर मानी यो यति सजायको व्यवस्था हुनुपर्दछ भनी औल्याउन मिल्दैन । सम्बन्ध विच्छेद गर्दा अंश दिनुपर्ने गरी भएको कानूनी व्यवस्थालाई स्वीकार गरिसकेपछि अंश छुट्ट्याउने प्रक्रियाका सम्बन्धमा विवाद गर्नुको औचित्य नरहने ।
-----	---

	<ul style="list-style-type: none"> ■ कस्तो कार्य वा घटनालाई कसूर मान्ने वा नमान्ने भन्ने प्रश्न मूलतः विधायिकी नीतिसँग सम्बन्धित देखिन्छ। राज्यको दण्ड नीतिसँग सम्बन्धित त्यस्तो विषयमा यस अदालतले हस्तक्षेप गरी यो यस्तो कार्यलाई कसूर मानी यो यति सजायको व्यवस्था हुनुपर्दछ भनी औल्याउन नमिल्ने। ■ सम्बन्ध विच्छेद गर्दा अंश दिनुपर्ने गरी भएको कानूनी व्यवस्थालाई स्वीकार गरिसकेपछि अंश छुट्ट्याउने प्रक्रियाका सम्बन्धमा विवाद गर्नुको औचित्य नरहने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१०, जेठ, पृष्ठ १११</p>
३८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ जेष्ठ नागरिकको समूह वा वर्ग राज्यको वा समाजको एउटा अवधिको जीवन्त इतिहास र मानवीय प्रतिवम्ब नै भएको हुँदा यस्तो वर्गप्रति सम्बन्धित राज्यले निर्वाह गर्ने कर्तव्य र दायित्वबाट उक्त राज्यको प्रजातान्त्रिक छवि एवं मानवाधिकारको सम्मान गर्ने चरित्रलाई नै पृष्ठपोषण गरेको देखिने। ■ जेष्ठ नागरिकहरूलाई पनि अन्य नागरिक सरह सम्पूर्ण मानवाधिकारहरूको उपभोग गर्न पाउने वातावरण सिर्जना गरी मर्यादित, भेदभावरहित र सुरक्षित जीवनयापनको सुनिश्चितता गर्नु राज्यको परम कर्तव्य हुन आउने। ■ नेपाल सरकारको आयस्रोत र खर्चका क्षेत्रहरू तथा समग्र आर्थिक सीमाको सन्दर्भबाट क्रमशः औचित्य र अवाश्यकता हेरी जेष्ठ नागरिकहरूलाई दिइँदै आएको मासिक भत्तामा बृद्धि समेत हुँदै आएको भन्ने देखिँदा यस अदालतले त्यस्तो विषयमा यो वा त्यो हदसम्मको भत्ता दिनु भनी बोल्न नमिल्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३३२, असार, पृष्ठ ४३७</p>
३९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ एउटै जाति एउटै परम्परा मान्ने सो जातिलाई कुनै ठाउँमा ह्योल्मो र कुनै ठाउँमा योल्मो भन्ने गरेको एवं सोहीअनुसार लेख्ने समेत गरेकोले त्यसमध्येको एउटा लेखाई ठीक र अर्को लेखाई बेठीक छ भन्ने कुरालाई उचित भन्न सकिने अवस्था भएन। ठाउँअुसारको उच्चारण भेदको कारणले कहीं ह्योल्मो र कहीं योल्मो भन्ने गरेको हुनाले र आ-आफ्नो लेखाई तथा उच्चारणमा दुवै पक्ष अडिग समेत देखिएका हुनाले एक प्रकारको लेखाईलाई शुद्ध र अर्कोलाई अशुद्ध भन्न न्यायोचित नहुने। ■ नेपाल ह्योल्मो समाज सेवा संघ नामको संस्था विधिवत दर्ता भैसकेपछि विधान तथा प्रचलित कानूनबमोजिम संस्थाको नाम परिवर्तन गर्न पाउने भए वा गर्नुपर्ने भए अरु कुनै संस्थाले नभई स्वयं सोही संस्थाले नाम परिवर्तनको प्रक्रिया अगाडि बढाउनु पर्ने। ■ विधान तथा प्रचलित कानूनबमोजिम संस्थाको नाम परिवर्तन गर्न पाउने भए वा गर्नुपर्ने भए अरु कुनै संस्थाले नभई स्वयं सोही संस्थाले नाम परिवर्तनको प्रक्रिया अगाडि बढाउनु पर्ने हुँदा ह्योल्मो समाज सेवा संघले नभई नेपाल योल्मो समाज सेवा संघले ह्योल्मोलाई योल्मोमा संशोधन गरी पाउन प्रक्रिया अगाडि बढाएको कार्य दर्ता भैरहेको संस्था नेपाल ह्योल्मो समाज सेवा संघबाट सो संस्थाको नाम परिवर्तन गर्ने प्रक्रिया प्रारम्भ भै कारवाही भएको नदेखिनाले सो कारवाहीलाई कानूनसम्मत भन्न नसकिने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३६०, साउन, पृष्ठ ६८०</p>
४०.	<ul style="list-style-type: none"> ■ को कस्ता व्यक्तिहरूसँग आफ्नो के कस्तो सम्बन्ध रहेको छ र त्यस्ता व्यक्तिहरू पक्ष वा विपक्ष रहेको मुद्दा हेर्दा आफू तटस्थ र निष्पक्ष रहन सक्ने अवस्था रहन्छ वा रहँदैन भन्ने कुरा कानूनमा लेखिएको भन्दा पनि निर्णयकर्ताको विवेकले निर्धारण गर्ने विषय हुने। ■ असम्भव र काल्पनिक विषयलाई आधार बनाई अनावश्यक तर्क वितर्क र जिज्ञासा गरी सस्तो

	<p>लोकप्रियताका लागि यस अदालतको महत्वपूर्ण समय बर्बाद गर्नु जिम्मेवार कानून व्यवसायीलाई शोभा दिने कुरा होइन । यस विषयमा आगामी दिनमा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै पनि कानूनी व्यवस्था नागरिकको हक अधिकारसँग सम्बन्धित विषय हो वा होइन भन्ने कुराको निरूपण अनुमान र तर्कबाट भन्दा पनि त्यस्तो प्रावधानबाट कसैको हक अधिकार सिर्जना वा समाप्त हुन सक्तछ वा सक्तैन भन्ने वस्तुनिष्ठ आधारमा गर्नुपर्दछ । त्यसमा पनि लैङ्गिक आधारमा कुनै कानून विभेदजन्य भएको भन्ने दावी लिनेले कुनै एक लिङ्गका नागरिकको हक अधिकार स्थापित भई अर्को लिङ्गका नागरिकलाई त्यस्तो हक अधिकारको उपभोगबाट बञ्चित गरिएको दृष्टान्त प्रारम्भिक रूपमा नै पेश गर्नसक्नु पर्ने । ■ आफूमा Biasness हुने हुँदा साली र जेठीसासूको मुद्दा समेत हेर्न नहुने भन्ने ऐनको मनसाय बुझ्न सक्ने हुँदा अ.बं.३० नं.मा साली र जेठीसासू समेत थप्न आवश्यक नदेखिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३६४, मदौ, पृष्ठ ७०७</p>
४१.	<ul style="list-style-type: none"> ■ के कुन कानूनी व्यवस्था अमान्य र बदर हुनुपर्ने हो भन्ने युक्तियुक्त आधार उल्लेख गरी स्पष्ट दावी लिन नसकी घुमाउरो भाषाको प्रयोग गरी आफ्नो संविधानप्रदत्त हकमा आघात पुगेको भनी सम्भावना तथा अनुमानको भरमा नितान्त निजी धारणा बनाई लिएको निवेदन दावीको आधारमा अदालत स्वयंले निवेदकको दावी खोजवीन गरी औचित्यको आधारमा संविधानको धारा १०७(१) को असाधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत न्यायिक पुनरावलोकन गर्न नमिल्ने । ■ महिला कर्मचारीहरूको हकमा एक वर्ष कम सेवा अवधि पूरा भएपनि बहुवाको लागि सम्भाव्य उम्मेदवार हुनसक्ने व्यवस्थालाई समेत चुनौती नदिएको अवस्थामा के कुन कानूनी व्यवस्था संविधानको प्रावधानसँग वा मातृ ऐनसँग बाभियो भनी संवैधानिक प्रावधानसँग परीक्षण गर्नुपर्ने अवस्था नदेखिने । ■ निजामती सेवा ऐनअन्तर्गत रहेको व्यवस्था बमोजिमको नेपाल दूरसञ्चार कम्पनी लिमिटेड, कर्मचारी विनियमावलीमा पनि सोही व्यवस्था गर्नु भनी विशिष्टकृत सेवा प्रदायक कम्पनीको नीतिगत कुरामा अदालतले हस्तक्षेप गर्नु वान्छनीय नहुने । ■ महिलालाई दिइने संरक्षण र सुविधा सकारात्मक कदम हो । सकारात्मक विभेद गरी संगठनको आवश्यकता मूलतः कुन विन्दुसम्म लाने भन्ने कुरा नीतिगत प्रश्न हो र यस्ता नीतिगत कुराहरू नीति विशेषज्ञले नै निर्णय गर्ने हो, यस्तो पक्षमा न्यायिक हस्तक्षेप उचित मान्न नसकिने । ■ समावेशी भन्ने कुरा संगठनको रणनीतिअनुसार हुने हो । खुल्ला प्रतियोगिताद्वारा पदपूर्ति गर्दा समावेशी सिद्धान्तलाई मान्यता दिइसकेको अवस्थामा बहुवा पिच्छे, समावेशी खोज्ने होइन, यस्तो कुरा संविधानले व्यवस्था गर्ने पनि होइन । सेवामा प्रवेश गर्दा दिइने समावेशीको सुविधा तहपिच्छे, बहुवामा पनि पाउनुपर्छ भन्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३६६, मदौ, पृष्ठ ७२४</p>
४२.	<ul style="list-style-type: none"> ■ बच्चाको आमाले प्राकृतिक संरक्षकको हैसियतले आफ्नो भूमिका निभाउन नसक्ने र सो हैसियतले बच्चाको पालन पोषण गर्न नसक्ने अवस्थामा वावुले संरक्षकत्व ग्रहण गर्न पाउने । ■ कुनै नाबालक व्यक्तिले आफ्नो प्राकृतिक संरक्षकसँग रही वस्न र बाँच्न पाउने हक कानूनप्रदत्त हक मात्र नभै जन्मसिद्ध तथा प्राकृतिक हक हो, जो जुनसुकै अवस्थामा कानूनबमोजिम वाहेक अपहरण गर्न नपाइने ।

	<p>■ कुनै नाबालक व्यक्तिले आफ्नो प्राकृतिक संरक्षकसँग बस्न पाउने हक निजको जन्मसिद्ध अधिकार भएकोले यस्तो हकको उल्लंघन भएको अवस्थामा जुन मार्गबाट निजलाई सरल र सहज उपचार प्राप्त हुन्छ, त्यही मार्ग अवलम्बन गर्न रोकावट गर्न मुनासिब नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३७६, मदी, पृष्ठ ८०८</p>
४३.	<p>■ नेपाल वेद विद्याश्रम पशुपति क्षेत्र विकास कोषअन्तर्गत सञ्चालित भएको र वेद तथा कर्मकाण्डसम्बन्धी शिक्षा प्रदान गर्दै आएको देखिँदा गुठी संस्थान तथा पशुपति क्षेत्र विकास कोष स्वयं राज्यको ऐनद्वारा संस्थापित भएको र उक्त संस्थाहरूले पनि राज्यको अभिकर्ताको रूपमा काम गरी आएको भै सञ्चालन गरेको वेद विद्याश्रम पनि सार्वजनिक संस्थाको वृहद परिभाषाभित्र पर्ने नै देखिन आउँछ । नेपाल वेद विद्याश्रमको सञ्चालन खर्च पनि सार्वजनिक निकायबाट नै भएको तथा त्यसले वितरण (Discharge) गर्ने सेवा पनि सार्वजनिक प्रकृतिको भएकाले उक्त संस्थालाई सार्वजनिक संस्था होइन भन्न नमिल्ने ।</p> <p>■ कुनै खास वर्गका व्यक्तिलाई मात्र विशेष रूपले उक्त विद्यालयमा भर्ना हुन पाउने र सो वाहेकका अन्य जाति वा वर्गका मानिसले त्यस्तो विद्यालयमा भर्ना हुनबाट बञ्चित (Exclusion) हुनुपर्ने अवस्था र प्रकारान्तरमा त्यस्तो व्यवस्थाले अन्य जातका मानिसहरूलाई कर्मकाण्डसम्बन्धी अध्ययन गर्नबाट नै बन्देज लगाएको मान्नुपर्ने हुन्छ । कुनै पनि प्रकारले छुट्याउने (Distinction) प्रतिबन्ध (Prohibition) लगाउने, वाहेक गर्ने (Exclusion) तथा बन्देज (Restriction) लगाउने जस्ता कार्यहरू जसले व्यक्तिहरूको हक अधिकारको उपभोगलाई नियन्त्रित वा खण्डित वा इन्कार गर्दछ, त्यस्तालाई व्यक्तिहरू बीच गरिएको भेदभाव नै मान्नुपर्ने ।</p> <p>■ खास जात जाति वा वर्गको व्यक्तिलाई सार्वजनिक क्षेत्रबाट खर्च व्यहोरिने संस्थाबाट प्रदान हुने शिक्षा जस्तो सर्वसाधारणलाई विना भेदभाव प्रतिस्पर्धाको आधारमा र खास पिछडिएको वर्गको हकमा अझ विशेष सहूलित दिएर पनि पहुँच दिनुपर्ने सेवालालाई इन्कार गर्ने र समाजमा परम्परागत रूपमा नै शिक्षा वा राजकीय सेवामा पहुँचको हिसावले प्रभुत्व वा बाहुल्य राख्ने खास खास वर्गलाई एकाधिकार दिने, ती वर्गको परम्परागत नियन्त्रणलाई निरन्तरता दिने प्रत्यक्ष वा परोक्ष कुनै सोच वा प्रयासलाई प्रष्ट रूपमा भेदभावकारी व्यवस्था वा कार्य भन्नुपर्ने ।</p> <p>■ परम्परागत र भेदभावपूर्ण समाजबाट नयाँ समाजमा रूपान्तरित हुन संस्कृत शिक्षाको विद्यमान अवस्थाको पूर्ण मूल्याङ्कन गर्न र छुट्टै रणनीतिसहित राज्यको रूपान्तरणको दर्शनसँग सम्बन्धित गरी यो शिक्षालाई समाहित गर्न जरुरी देखिन्छ । यसको लागि राज्यले संस्कृत शिक्षाको नीति नै नवीन रूपमा बनाई जारी गरी लागू गर्नुपर्ने ।</p> <p>■ परम्परागत र भेदभावपूर्ण समाजबाट नयाँ समाजमा रूपान्तरित हुन संस्कृत शिक्षाको विद्यमान अवस्थाको पूर्ण मूल्याङ्कन गर्न र छुट्टै रणनीतिसहित राज्यको रूपान्तरणको दर्शनसँग सम्बन्धित गरी यो शिक्षालाई समाहित गर्न जरुरी देखिन्छ । यसको लागि राज्यले संस्कृत शिक्षाको नीति नै नवीन रूपमा बनाई जारी गरी लागू गर्नुपर्ने ।</p> <p>■ भाषाभाषी एवं जातिपातिमा विविधता भएको देशमा एकजातिले पढ्ने विद्यालयमा अर्को जातिले पढ्न नपाउने जस्तो भेदभावपूर्ण व्यवहारलाई परापूर्वकालदेखि आएको परम्पराको रूपमा स्वीकार गरी मान्यता दिएमा त्यसले राज्यको संविधानले प्रत्याभूत गरेको समानताको हकको ठाडो उल्लंघन भएको मान्नुपर्ने ।</p>

	<ul style="list-style-type: none"> राज्यको योगदान रहेको कानूनी वा सार्वजनिक संस्थाले दिने शिक्षा वा अन्य सेवाहरू सर्वसुलभ हुनुपर्नेमा जातअनुसार छुट्टाछुट्टै शिक्षालय वा सेवा केन्द्र खडा गर्नुपर्ने भन्ने सोच स्वयंले सेवामा पहुचलाई निषेधित गरी भेदभावलाई बढवा दिने र अन्ततः सामाजिक एकीकरणको सट्टा विखण्डीकरणलाई प्रश्रय दिने हुँदा विपक्षी पशुपति क्षेत्र विकास कोषबाट सञ्चालन अभिभारा लिएको विद्याश्रम जस्तो पवित्र शैक्षिक संस्थालाई त्यस्तो गलत र भेदभावपूर्ण कुराको माध्यम वा केन्द्र बनाउन नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३७९, मदी, पृष्ठ ८४८</p>
४४.	<ul style="list-style-type: none"> कुन समयमा र कति संख्यामा बच्चा जन्माउने भन्ने निर्णय गर्ने सम्पूर्ण अधिकार महिलाको प्रजनन अधिकारअन्तर्गत पर्ने भएकाले यस प्रकारको अधिकार प्रयोग गर्दा प्रसूति भएको संख्याको आधारमा संविधानद्वारा प्रदत्त मौलिक हकको प्रयोगमा संकुचन गर्न नमिल्ने । पहिलो सन्तानको मृत्यु भएमा वा विकलाङ्ग बच्चा जन्मेमा तेस्रो चौथो पटकसम्म पनि प्रसूति हुने इच्छा वा प्रसूति हुनुपर्ने परिस्थिति महिलामाथि सिर्जना हुनसक्ने अवस्था भएमा दुई पटकभन्दा बढी प्रसूति बिदा नदिने व्यवस्थाले महिलाको संविधान प्रदत्त प्रजनन अधिकारको संरक्षण गर्न नसक्ने । प्रसूति बिदाको सुविधा लिनकै निमित्त मात्र पटक(पटक महिला कर्मचारी सुत्केरी हुने र त्यसबाट सो सुविधाको दुरुपयोग हुने सम्भावना रहेको भन्न स्वाभाविक र त्यस्तो अनुमान गर्न नमिल्ने । कुनै पनि नागरिकले प्राप्त गर्ने सामाजिक, सांस्कृतिक वा आर्थिक अधिकार नागरिक वा राजनीतिक अधिकार जस्तो कुनै एउटा निर्णय गरेर वा आदेश जारी गरेर मात्र कार्यान्वयन हुन सक्दैन । यसको लागि पर्याप्त आर्थिक स्रोत साधन र समयको आवश्यकता पर्ने हुन्छ । राज्यले चाहेर मात्रै पनि यस्ता अधिकारहरू आर्थिक स्रोत साधनको अभावमा एकै पटक पूरा हुन सक्दैनन् । यस्ता विषयवस्तुहरू राज्यको आर्थिक एवं वित्तीय अवस्थालाई मध्यनजर राखी क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै जानुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३८४, असोज, पृष्ठ ८९५</p>
४५.	<ul style="list-style-type: none"> नाबालकको पालनपोषण र संरक्षणमा विशेष सर्तकता अपनाउन पर्ने हुन्छ । यस प्रसंगमा बाबु र आमा कुनै कारणवश अलग अलग बस्ने भएमा मातृ वात्सल्यको आवश्यकता ठानिएकी नाबालिकाले निजकी आमाको काखमा हुर्कन पाउने र आमाको स्तनपान गर्न पाउने बालकको जन्मसिद्ध तथा बाँच्न पाउने अधिकारसँग गाँसिएको विषयलाई आत्मसात गरी मुलुकी ऐन लाग्ने स्वास्नीको महलको ३ नं को देहाय (१) मा भएको कानूनी व्यवस्थालाई यस अदालतले नजरअन्दाज गर्न नसक्ने । आमाको मञ्जुरी विना बलजफ्ती राखेको कार्यबाट बच्चीको स्वतन्त्रतालागायत सम्पूर्ण हक अपहरण भएको देखिन्छ । स्वतन्त्रतासम्बन्धी हक हनन भएको अवस्थामा साधारण अधिकारक्षेत्र अवलम्बन गर्नुपर्ने भन्न कानून र न्यायका मान्य सिद्धान्त समेतको विपरीत हुने । नाबालिकालाई कानूनको अख्तियार विना गैरकानूनी रूपले निजकी आमाबाट जबरजस्ती छुटाई गैरकानूनी रूपमा बन्दी बनाइएकोले (छुटाई) आमाको जिम्मा लगाई दिनुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३९३, असोज, पृष्ठ ९१९</p>

४६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ एकल महिला (विधवा) को प्रकृति एवं उनीहरूको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक जस्ता अवस्थितिलाई हेर्दा उनीहरू बीच केवल उमेरको हद लगाई कसैलाई सामाजिक सुरक्षाबाट भत्ता उपलब्ध गराउने र कसैलाई सो भत्ता उपलब्ध नगराउने कार्यलाई न्यायोचितरूपको मान्न नसकिने । ■ राज्यको स्रोतसाधनले भ्याएसम्म एकल महिला (विधवा) को आयस्रोत, रोजगारी, निजको श्री सम्पत्ति, पतिको पेन्सन वा आफ्नो पेन्सन आदि विविध पक्षलाई विचार गरी एक निश्चित मापदण्ड निर्धारण गरी ६० वर्ष भन्दा कम उमेरका एकल महिला (विधवा) लाई पनि सामाजिक सुरक्षाअर्न्तगत दिइने भत्ता उपलब्ध गराउने तर्फ ध्यानाकर्षण गराउने गरी प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय लगायतका विपक्षीहरूका नाउँमा निर्देशनात्मक आदेश जारी हुने । ■ एकल महिला (विधवा) को वास्तविक तथ्याङ्क संकलन गरी उनीहरूको उमेर, जनसंख्या, आर्थिक, सामाजिक एवं शैक्षिक अवस्था र वास्तविक तथ्याङ्कको यकीन गर्दै उनीहरूको उत्थान र विकासका लागि आवश्यक कार्यक्रम र नीति बनाउन सहजता प्रदान गर्ने उद्देश्यले आउने राष्ट्रिय जनगणनामा उपरोक्त बमोजिमको तथ्याङ्क समेत संकलन गर्नु गराउनु भनी राष्ट्रिय योजना आयोग तथा केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको नाउँमा समेत निर्देशनात्मक आदेश जारी हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४११, कात्तिक, पृष्ठ ११२८</p>
४७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ थुना वा नियन्त्रणमा राख्ने गैरकानूनी र अनधिकृत Private Individual जो सुकै व्यक्ति वा संस्थाका विरुद्ध पनि बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुनसक्ने । ■ विवाह दुई वयष्क व्यक्तिहरू बीच हुन सक्छ । विवाह दुई वयष्क व्यक्ति बीच कसैको दवाव वा धम्की वा प्रलोभन वा भूठा आशवासन वा कुनै पनि प्रकारको नाजायज प्रभावमा नपरी आफ्नै Free Conscience र Free Will को आधारमा एकले अर्कोलाई पति र पत्नी मानेको हुनुपर्छ । साथै विवाहमा एक पक्षले अर्को पक्षलाई कुनै कुरा ढाँटेको वा कुनै कुरा लुकाएको पनि हुन हुँदैन । यस्तो विवाहले Validity पाउन सक्दैन । विवाहमा दुई दम्पतिले एकले अर्कोलाई Voluntarily, Knowingly, Willingly र Consciously पति पत्नी स्वीकारेको हुनुपर्ने । ■ दुवै पक्षले आफ्नो स्वच्छा र मञ्जुरीले मात्र जीवन साथी रोज्न पाउनु पर्छ । महिलाको तर्फबाट पिता माताले जीवन साथी रोजिदिन वा मञ्जूर दिन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४१३, कात्तिक, पृष्ठ ११४१</p>
४८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ ऐनले नै सूचीकृत गरेको कुनै जातिलाई वा सूचीकृत जातिको कुनै व्यक्तिलाई तथ्यगत पुष्ट्याई वेगर आदिवासी जनजाति राष्ट्रिय प्रतिष्ठानले वा आदिवासी जनजाति महासंघले आदिवासी, जनजाति होइन भनी आफूखुशी सिफारिश गर्न नपाउने भएकाले त्यस्ता निकायको सिफारिशको आधारमा लोकसेवा आयोगले निर्णय गर्नु कानूनविपरीत र अनुचित हुने । ■ कुनै ठाउँ विशेष वा खास-खास जिल्लामा बसोबास गर्नेहरू मात्र धिमाल हुन भनी ऐनले धिमाल जातिको व्यक्ति आदिवासी, जनजाति हो-होइन भनी छुट्टयाउने मापदण्ड वा आधार निर्धारित नगरेको कारण कसै उपर शंका लागेको भन्ने आधारमा ठोस आधार बेगर ऐनले पाउने सुविधाबाट वञ्चित गर्ने गरी सूचीकृत जातिको होइन भनी भन्न नमिल्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ कानूनमा स्पष्ट उल्लेख भएको प्रावधानको कार्यान्वयन नगरी प्रतिष्ठान वा आदिवासी/जनजातिसँग सम्बन्धित अन्य गैरसरकारी संस्थाको सिफारिशको आधार उल्लेख गर्दा कानूनको मकसद पराजीत हुन जाने । ■ ऐनले नै धिमाल जातिलाई आदिवासी, जनजाति भनी घोषित गरिसकेपछि त्यसको विपरीत केही खास जिल्ला वा क्षेत्रको वासिन्दा नभएको धिमाललाई आदिवासी जनजाति नमान्नु पर्ने भन्ने सिफारिशको आधारमा लोकसेवा आयोगले गरेको निर्णय कानूनअनुरूप नदेखिने । <p style="text-align: center;">निर्णय नम्बर ८४३२, मंसिर, पृष्ठ १३१४</p>
४९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अन्य पेशामा जस्तै कानून व्यवसाय गर्नको लागि पनि निश्चित योग्यता र अनुभवको आवश्यकता पर्दछ । योग्यता भएको व्यक्ति कानून व्यवसायीमा कसरी दर्ता हुने र दर्ता भैसकेपछि के कस्तो पेशागत आचरण र मर्यादामा रहनु पर्छ, भन्ने कुरा पनि पेशा व्यवसायलाई नियमन गर्न बनेको कानूनले निर्धारण गर्नुपर्ने । ■ संवैधानिक व्यवस्थाको आडमा कानूनबमोजिम निर्धारण भएको कुनै प्रक्रिया पूरा नगरिकन बिना कुनै नियमन कानून व्यवसाय गर्न पाउनु पर्दछ, भन्ने अर्थ गर्नु विवेकसम्मत हुन नसक्ने । ■ कानून व्यवसायलाई कसरी नियमन गर्ने, राज्यमा के कुन तहका कानून व्यवसायीको के कति संख्या राख्ने, कानूनी जनशक्तिको विकास र क्षमता अभिवृद्धि कसरी गर्ने, कुन मिति र समयसम्म कुन तहको कानून व्यवसायीको दर्ता गर्ने वा नगर्ने, कसरी कानून व्यवसायी पेशालाई योग्य, दक्ष, निपूर्ण र सक्षम बनाउने भन्ने कुरा राज्यको नीतिगत विषयसँग सम्बन्धित कुरा भएकाले राज्यको आवश्यकता र औचित्यअनुरूप यस्ता नीतिहरू संशोधन र परिमार्जन हुँदै जाने र भैरहेको पनि देखिँदा न्यायिक पुनरावलोकनको माध्यमबाट सामान्यतः राज्य नीतिको निर्माण र परिमार्जन गर्न नहुने । ■ संविधान वा कानूनविपरीत नभएका नीतिगत प्रकृतिका समस्याहरूको समाधान पनि अदालतबाटै खोज्ने प्रवृत्ति उचित हुन नसक्ने । ■ संविधान प्रदत्त समानताको हक समान वर्ग, अवस्था र हैसियतमा रहेका नागरिकहरूका बीचमा भेदभाव गर्न हुँदैन भन्ने मान्यतामा आधारित छ । फरकफरक अवस्था र हैसियतमा रहेका नागरिकहरूको हकमा समान व्यवहार माग गर्न मिल्दैन । यसले उल्टै असमानता सिर्जना गर्दछ । कानून व्यवसायी परिषद् ऐन, २०५० को प्रक्रियाबाट अभिवक्तामा दरिइसकेका व्यक्ति र २०६५ सालमा आएर कानूनमा प्रमाणपत्र उत्तीर्ण गर्ने व्यक्तिहरू एउटै वर्गका हुन नसक्ने । ■ पेशा व्यवसाय गर्न रोक लगाउने भनेको कानूनी आधार नै नभई कुनै अधिकारीले कार्यकारिणी अधिकारको नाममा कसैलाई कुनै काम गर्न प्रतिबन्ध लगाउने कार्य हो । त्यस्तो अवस्थामा पेशा व्यवसाय गर्न बन्देज लागेको मान्नुपर्ने । ■ समाजको आवश्यकताअनुरूप राज्यले नीतिगत प्रबन्ध गर्न नसक्ने हुँदैन । राज्यले आफ्नो नीतिअनुसार कानून व्यवसायीको वर्गीकरण गरी योग्यता तोक्न र कानून व्यवसायमा दर्ता गर्न वा नगर्न सक्छ । राज्यको लक्ष्य संस्थागत विकास गर्नुहुने । व्यक्तिले सदैव आफ्नो व्यक्तिगत स्वार्थलाई मात्र प्रार्थमिकतामा राखेको हुन्छ । त्यसैले अदालतले संस्थागत र व्यक्तिगत दुवै स्वार्थलाई सामाञ्जस्यता हुने गरी व्याख्या गर्नुपर्ने । ■ समान वर्ग र अवस्थाका व्यक्तिलाई भेदभाव नगरी राज्यले कानून बनाउन सक्ने नै हुँदा यस्तो कार्य संविधानविपरीत नहुने ।

	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो योग्यता र क्षमताअनुसारको पेशा व्यवसाय गर्ने कुरामा कुनै कानूनले रोक लगाएको अवस्थामा मात्र उपरोक्त संवैधानिक उपचारको क्षलखयपभ गराउन मिल्ने हुन्छ। सम्भावित कुरालाई हकको रूपमा दावी गरी संविधानको धारा १०७ को उपधारा (१) र (२) Invoke गराउन नमिल्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४५५, पुस, पृष्ठ १४७१</p>
५०.	<ul style="list-style-type: none"> कानूनबमोजिम प्राप्त सम्पत्ति गैरकानूनी कामको लागि बाहेक अन्य कामको लागि बेचबिखन वा अन्य कार्य गर्ने हक सबैलाई प्राप्त छ। आफ्नो सम्पत्ति कसैलाई दान दिन वा बकस दिन वा वा बेचबिखन गर्न पाउनु पर्छ। व्यक्तिगत सम्पत्तिको सम्बन्धमा राज्यको भूमिका च्छनगवितयच मात्र हुनसक्छ, त्यसमा राज्यले शर्त तोकी त्यस्तो सम्पत्तिको उपभोगमा बन्देज लगाउन नहुने। लिङ्गको आधारमा भेदभाव हुने कानूनको कानूनी हैसियत हुँदैन, त्यस्तो कानून संविधानको कसीमा वैधानिक नमानिने। व्यक्तिलाई सम्पत्तिको हक प्रदान गर्ने तर कानूनले बन्देज नलगाएको कुरामा त्यस्तो सम्पत्तिको प्रयोग गर्न नदिने हो भने सम्पत्तिको हक निरर्थक हुन्छ। त्यसले महिलाको स्वाभिमान, उनीहरूको आत्मसम्मान र मर्यादाको समेत अवमूल्यन हुनजाने। आफूखुशी गर्न पाउने सम्पत्तिलाई दान बकस वा बिक्री गर्न नपाउने भन्ने हुनसक्दैन। जब दान बकस बिक्री गर्न पाइन्छ भने त्यसरी दान बकस बिक्री गर्ने क्रियापछि सम्पत्तिको कारोबारको क्रिया स्वतः समाप्त हुन्छ। त्यसरी दान वा बकस वा बिक्रीपछि त्यस्तो सम्पत्तिमा अन्यथा नभएसम्म दाताको नभै प्राप्तकर्ताको अधिकार सिर्जना हुन्छ। त्यसरी अर्को पक्षको हक सिर्जना भैसकेपछि सम्पत्ति दिने महिलाले वैवाहिक सम्बन्ध कायम गर्ने भन्ने कुरा नितान्त फरक विषय हो, त्यसलाई पहिले भएको साम्पत्तिक कारोबारसँग जोडेर हेर्न नमिल्ने। वैवाहिक सम्बन्ध वैध (Valid) मानिएको अवस्थामा विवाहभन्दा अघिको आफ्नो सम्पत्तिको आफूखुशी कारोबारलाई अवैध मानिने कानूनी व्यवस्था कुनै पनि दृष्टिकोणबाट औचित्यपूर्ण र न्यायोचित नदेखिने। महिलाको साम्पत्तिक अधिकारका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको कानूनले महिलाको वैवाहिक सम्बन्ध कायम गर्ने अधिकारका साथै त्यस्तो सम्बन्धलाई निरन्तरता दिने अधिकार माथि अंकुश लगाउन वा नियन्त्रण गर्न नसक्ने। एकातिर महिलाको सम्पत्तिसम्बन्धी हकलाई कृण्ठित तुल्याउने र अर्कोतिर वैवाहिक सम्बन्ध कायम गर्ने अधिकारमा समेत अवरोध सिर्जना गर्ने कानूनी व्यवस्थालाई संविधानको धारा १३ द्वारा प्रदत्त समानताको हक र धारा १९ द्वारा प्रदत्त सम्पत्तिको हक र धारा २० को महिलासम्बन्धी हक अनुकूल मान्न नसकिने। मुलुकी ऐन, स्त्री अंशधनको ७ नं. को कानूनी व्यवस्था नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ द्वारा प्रदत्त समानताको हक एवं सम्पत्तिसम्बन्धी हक समेतसँग बाभिएको देखिएबाट उक्त कानूनी व्यवस्थालाई आजैका मितिदेखि लागू हुने गरी बदर (Prospective Overruling) हुने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४५६, पुस, पृष्ठ १४८०</p>
५१.	<ul style="list-style-type: none"> भ्रुणको स्वतन्त्र अस्तित्व हुँदैन र त्यसको अस्तित्व भनेको आमाको गर्भ भित्रै मात्र हुन्छ। त्यसैले भ्रुणको कुनै स्वार्थ मान्ने नै हो भने पनि आमाकै विरुद्ध त्यस्तो स्वार्थ बहाल रहन्छ भन्न नमिल्ने। लोग्नेको बाबु हुने अधिकारको दावी बेला बखतमा नहुने होइन, त्यसो भए स्वास्नीको आमा हुने

	<p>हकको सम्बोधन पनि हुनुपर्ने हुन्छ। लोग्नेलाई बाबु हुने रहर पूरा गर्न पत्नीले सबै अनिच्छा र शारीरिक जोखीम वा प्रतिकूलताको अतिरिक्त बाध्य हुनुपर्छ भनी मानेको खण्डमा पत्नीले आफ्नो शरीरमाथिकै नियन्त्रण गुमाउँछ, जसको परिणामस्वरूप प्रत्यक्ष एवं परोक्ष रूपमा निरन्तर अधिनस्थता कबूल गर्नुपर्ने हुन्छ। जसरी पत्नीले अनिच्छुक पतिलाई बाबु बन्न कर गर्न र शारीरिक क्रिया गर्न बाध्य गर्न सक्तैन, त्यसैगरी पुरुषले पनि महिलालाई बाध्य गर्न नसक्ने।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ प्रजनन् स्वास्थ्य एवं प्रजनन् अधिकारको बृहत परिवेशभित्र सन्तान जन्माउने वा नजन्माउने दुवै कुराको निर्णय पर्दछ र सोअन्तर्गत गर्भ रहिसकेको तर सन्तान उत्पादन गर्न अनिच्छित भएकोले गर्भ निरन्तर गर्न नचाहेको अवस्थामा गर्भपतन गर्ने अधिकार पनि सम्मिलित भएको मान्नुपर्ने। ■ प्रजनन्को अधिकार भनेको प्रजनन् गर्ने पर्ने बाध्यताको रूपमा बुझ्न मिल्दैन, प्रजनन् गर्न पाउने अधिकारअन्तर्गत प्रजनन् गर्न नचाहेमा सो नगर्ने पनि अधिकार सम्मिलित हुन्छ। जसरी कुनै काम गर्न पाउने अधिकारअन्तर्गत काम नगर्न पाउने स्वतन्त्रता पनि निहित रहेको मानिन्छ, त्यसरी नै प्रजनन् अधिकारलाई हेर्नुपर्ने। ■ गर्भपतन सेवाको वैधता वा त्यसको उपलब्धताको सान्दर्भिकता त्यो सेवा जरुरी भएको मानिसको लागि पहुँचयोग्य (Accessible) तथा शुल्क तिर्न सक्ने गरी सुलभ (बायचमबदभि) भए मात्रै सार्थक हुने। ■ कानूनले प्रदान गरेका हकहरू जनताको हितका प्रश्नहरू पनि हुन, कानूनले कुनै लाभ वा हितको सिर्जना गरेको छ भने सोको समान वितरण गर्ने अर्थात् समान उपभोग गर्ने स्थिति पनि जरुरी हुन्छ। कानूनको समान संरक्षणको हकदार हुनु भनेको कानूनको लाभहरूमा सबैको समान पहुँच र सर्वसुलभताको पनि हक हो, सो कुरामा न्यायिक उत्तरदायित्व इन्कार गर्न नमिल्ने। ■ गर्भपतन स्वास्थ्यसम्बन्धी समस्या भएको, स्वास्थ्यको हक व्यक्तिको मौलिक हक भै जीवनकै हकका रूपमा हेर्नुपर्ने र हाम्रो देशको संविधानले सामाजिक न्यायको हक समेतलाई मान्यता दिएको साथै राज्यको नीति निर्देशक सिद्धान्तले महिलाको हकको विशेष संरक्षण गर्ने राज्यको दायित्वको रूपमा स्वीकार गरेको हुनाले महिलाको गर्भपतनसम्बन्धी हक वा गर्भसँग सम्बन्धित समस्यालाई नितान्त निजी समस्या मानी सार्वजनिक उत्तरदायित्वबाट अलग्याउन नमिल्ने। ■ संविधान र प्रचलित कानूनले जन्मनु पूर्व नै भ्रुणको हकमा जीवन लगायतको हकको मान्यता विकास नगरेको अवस्थामा गर्भपतनसम्बन्धी विषयलाई ज्यान सम्बन्धी महलको अंग बनाउनुको औचित्य नदेखिने। ■ कठोर फौजदारी कानूनको अंगको रूपमा रहेको ज्यान सम्बन्धी महलको अभिन्न अंगको रूपमा नयाँ अधिकारको रूपमा उदीयमान भएको गर्भपतनको अधिकारलाई पूर्ववत् राखी राख्नु विरोधाभाषपूर्ण र सर्वथा अमिल्दो देखिएकोले हाल भएको संशोधित व्यवस्थाको मर्मलाई हृदयंगम गर्दै गर्भपतनलाई एउटा छुट्टै र विशिष्ट विषयको रूपमा छुट्टै कानून बनाई व्यवस्थित गर्नु जरुरी देखिन आउने। ■ गर्भपतन सम्बन्धी समस्यालाई केवल गर्भको भ्रुणलाई जन्म दिने वा नदिने, गर्भपतन गराउन पाउने वा नपाउने प्रश्नमा मात्रै सीमित गरेर नहेरी समग्र महिला स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित विषयको रूपमा पनि हेर्नु पर्ने हुँदा गर्भपतनको अधिकार हनन् वा सो सेवा दिन इन्कार गरेबाट वा स्तरहीन सेवा दिएबाट पर्न आएको बहुपक्षीय समस्याहरूको सम्बोधनको लागि समेत कानूनी उपचारको राम्रो प्रावधान हुन जरुरी देखिन्छ। कानूनी उपचारको बारेमा विचार गर्दा कसूरदारलाई सजाय, पीडितलाई क्षतिपूर्ति, पीडितको स्वास्थ्य सहूलियत सम्बन्धी अन्य व्यवस्थाहरूको समेत व्यवस्था गर्नुपर्ने।
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> गर्भपतन सम्बन्धी अधिकारले राज्य पक्ष वा सेवा प्रदायक पक्षसँग निश्चित दायित्वको अपेक्षा गर्ने हुनाले यसलाई राज्यको स्वविवेक वा स्वेच्छिक रूपमा मात्रै हेर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४६४, पुस, पृष्ठ १५५१</p>
५२.	<ul style="list-style-type: none"> लोग्नेले स्वास्नीसँग सम्बन्ध विच्छेद गर्न स्थानीय निकायमा जानुपर्ने सोभै जिल्ला अदालतमा फिराद गर्न नपाउने व्यवस्थाको कुनै सम्बन्ध र Justification देखिँदैन । नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १३ को उपधारा (३) को व्यवस्था महिलाको भ्रुणधमकभलत को लागि हो । सम्बन्ध विच्छेद गर्न पुरुष र महिलालाई फरक-फरक व्यवस्थाले अथवा सम्बन्ध विच्छेद गर्न महिलालाई भन्दा पुरुषलाई केही कडा, लामो, घुमाउरो र भन्कटिलो व्यवस्था गर्नाले महिला वर्ग Empower हुँदैनन् । सम्बन्ध विच्छेद गर्ने कार्यविधिसँग Empowerment को सम्बन्ध नहुने । सम्बन्ध विच्छेद पति, पत्नी दुवैको लागि Access to Justice हो । Access to Justice मा महिला र पुरुष दुवैलाई Hardship हुनु हुँदैन । दुवैलाई न्याय छिटो छरितो र सुलभ प्राप्त हुनुपर्ने । लोग्नेस्वास्नीबीच हुने सम्बन्ध विच्छेदको विवादमा फरक-फरक प्रक्रिया अपनाउनु पर्ने कानूनी व्यवस्थाले महिला वा पुरुष दुवैको विकास वा सशक्तीकरणमा कुनै भूमिका निर्वाह गर्दैन । एउटै प्रयोजनको लागि फरक-फरक कार्यविधिगत (Procedural) व्यवस्थाले महिला तथा पुरुषमा एक अर्काको हैसियतमा फरक पार्नसक्ने देखिँदा यस्ता कानूनी व्यवस्थाहरूमा एकरूपता वा सामञ्जस्यता हुने किसिमबाट भैरहेको कानूनमा सुधार वा परिमार्जन गर्न आवश्यक हुने । नेपालले मानव अधिकारसम्बन्धी विभिन्न महासन्धिहरूमा पक्ष बनेपछि संविधानसँग बाभिने गरी मात्र होइन पक्ष बनेको Convention सँग बाभिने गरी पनि कानून बनाउन नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४७२, माघ, पृष्ठ १६२९</p>
५३.	<ul style="list-style-type: none"> समुचित सुनुवाईको मौका नदिई कानूनले कसूर घोषित नगरेको आरोपमा सबूद प्रमाणको अभावमा मुद्दा हेर्ने अधिकारीको लहडमा पूर्वाग्रहका साथ कसैको पनि वैयक्तिक स्वतन्त्रता अपहरण गर्न नसकिने । सक्षम अदालत वा न्यायिक निकायले दिएको आदेश वा निर्णयउपर पक्षले नै नचाहेमा वा हक गुमाएको स्थितिमा बाहेक पुनरावेदकीय क्षेत्राधिकारमा पहुँचको कानूनी प्रावधान स्वच्छ सुनुवाइको आधारभूत नियम मानिने । तत्काल प्राप्त प्रमाणका आधारमा आरोपित कसूर गरेको देखिन आएको अवस्थामा मात्र थुनामा राखी मुद्दाको कारवाही गर्नुपर्ने भएवाट हातहतियार खरखजाना मुद्दाको अभियोग लाग्ने वित्तिकै अभियुक्तलाई थुनामै राखी कारवाही गर्ने भन्ने अर्थ लाग्न नसक्ने । मुद्दा हेर्ने अधिकारीले थुनछेकको क्रममा न्यायिक मन वा विवेक प्रयोग गरी थुनामा राख्न वा थुनामुक्त समेत गर्नसक्ने । आरोप लाग्ने वित्तिकै थुनामा राख्नै पर्ने व्यवस्था हातहतियार तथा खरखजाना ऐन, २०१९ को दफा २४क ले गरेको नभई तत्काल प्राप्त प्रमाणको आधारमा थुनामा राख्ने वा नराख्ने निर्णयकर्ताले न्यायिक मन प्रयोग गरी निर्यात हुनसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४९३, फागुन, पृष्ठ १७१७</p>

<p>५४.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ फैसलाबमोजिम फैसला कार्यान्वयनको सिलसिलामा दरखास्त समेत नदिई फैसला कार्यान्वयनको प्रक्रियामा सम्बन्धित पक्ष प्रवेश नगरेको अवस्थामा मुद्दाको निर्णय गर्ने कार्यालयले तपसील खण्डमा उल्लेख गरी रिट निवेदकलाई विगो बुझाउन नसकेको भनी सोबापत कैदपूर्जी दिई फैसलाको कार्यान्वयन स्वयं गरी निवेदकलाई कैदमा पठाएको देखिँदा विपक्षीको कामकारवाहीमा प्रथमदृष्टि (Prima facie) मा गम्भीर कानूनी त्रुटि देखिने । ■ प्रमुख प्रशासनिक एवं अर्धन्यायिक निकायको समेत प्रमुखको कार्य गर्ने जिम्मेवारी लिएका प्रमुख जिल्ला अधिकारीले मुद्दामा निर्णय गर्दा कानूनमा भएको व्यवस्थाको सामान्य हेक्का समेत नराखी गलत तवरले कानूनको प्रयोग गरी विगोमा भरिभराउन सम्बन्धित पक्षको दरखास्त नपर्दाको अवस्थामा व्यक्तिको कानूनबमोजिम वाहेक थुनामा बस्न नपर्ने संविधानप्रदत्त हक कुण्ठित गर्ने गरी भएको आदेश गैरकानूनी हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४८२, माघ, पृष्ठ १७२२</p>
<p>५५.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ भवितव्यको वारदात हुँदा कर्तव्य गर्ने व्यक्तिले गम्भीर परिणामको सम्भावना देखेको हुँदा नै कुनै मनसाय, इविलाग नभएको र पूर्व परिणामको सम्भावना नरहेको स्थितिमा भए गरेको कार्यबाट नदेखिएको वा नसोचिएको तर कानूनले निषेध गरेको कुनै परिणाम आउँछ भने त्यस स्थितिमा भवितव्यको घटना हुनजाने । ■ पीडितले औषधि गरेनन् वा ठूलो अस्पताल र विदेशमा गै उपचार गर्नुपर्ने, नगरेको कारण मृत्यु भयो भन्ने आधारमा पीडितलाई नै दोष दिई अभियुक्तलाई छुट दिने हो भने पीडित पक्षलाई अझ बढी अन्याय हुन जान्छ । आफूले गरेको अपराधमा पीडितले नै औषधि उपचार नगरेको भन्ने आधारमा अभियुक्तले छुट पाउन नसक्ने । ■ कुटपीटको वारदातलाई क्रम भङ्ग गर्ने प्रकृतिको मृतकउपर अर्को घटना घटेको पुष्टि नभएको स्थितिमा, अर्को कारणले मृतकको मृत्यु भएको भन्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५०२, फागुन, पृष्ठ १८६३</p>
<p>५६.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ नेपालमा Foreign Judgment Enforcement Act अर्थात् विदेशी अदालतबाट भएको निर्णय कार्यान्वयन गर्ने कानून नबने तापनि कुनै एक सार्वभौम राष्ट्र, जसको न्यायपालिका स्वतन्त्र छ, त्यस देशको अदालतको फैसलालाई यस अदालतले Judicial Notice मा लिनुपर्ने । ■ अंश जस्तो साम्प्रतिक कुरा सम्पत्तिसम्बन्धी मौलिक हक भएको र उक्त अंश मुद्दा जिल्ला अदालतमा विचाराधीन रहेको अवस्थामा आफ्नो मुद्दामा पुर्पक्ष गर्न पाउनु निजको नैसर्गिक हक भएको हुँदा भीसा रद्द भएको स्थितिमा नेपालमा बसी आफ्नो मुद्दाको पुर्पक्ष सहज रूपमा गर्न नपाउने स्थिति हुन्छ । तसर्थ विचाराधीन अंश मुद्दाको अन्तिम किनारा नलागेसम्मको लागि प्रचलित कानूनको अधीनमा रही नेपालमा सहज रूपमा बसी पुर्पक्ष गर्नको लागि भीसा रद्द हुनको स्थितिभन्दा पूर्ववत् रूपमा पाएको सुविधा पाउने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५०५, फागुन, पृष्ठ १८८१</p>
<p>५७.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारीलगायतका विषयहरूमा एच.आई.भी.संक्रमितहरूको सम्मानपूर्वक जिउने अधिकार (Right to life with dignity) को अधिकार नै आघातीत भएमा मानव अस्तित्व र विकासको दृष्टिकोणले खतरा मान्नुपर्ने हुँदा यो समस्यालाई आर्थिक, शैक्षिक, स्वास्थ्य तथा कानूनी रूपले सम्बोधन गर्ने कुरामा राज्यले गम्भीरतापूर्वक सोची आफ्नो उत्तरदायित्व निर्वाह गर्न ढिला गर्न नहुने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ कानूनले कुनै पनि भेदभावलाई निषेध गर्दछ, जुनसुकै आधारमा कुनै पनि भेदभाव विरुद्ध सम्पूर्ण व्यक्तिलाई कानूनको समान एवं प्रभावकारी संरक्षणको प्रत्याभूति गर्नेछ भन्ने व्यवस्था गरेको छ। मानव अधिकार सम्बन्धी महासन्धिलाई अनुमोदन गरी पक्षघर हुने राष्ट्रले यस धारणाको प्रतिकूल हुने गरी भेदभावको व्यवहार गर्न नपाइने अन्तर्राष्ट्रिय कानूनी दायित्व रहन्छ। नेपाल पनि यस महासन्धिको पक्षघर राष्ट्र बनिसकेकोले यस व्यवस्थालाई लागू गराउनु राज्यको उत्तरदायित्व सिर्जना हुने। ■ कुनै एउटा हक आफैमा पूर्ण र निरपेक्ष हुँदैन र एउटा हकको उपभोगको लागि अन्य हकहरू पनि सम्बन्धित र सहायक हुन्छन्। एउटा हकको उल्लंघनले अर्को हकको उपभोगमा पनि बाधा पुऱ्याउन सक्छ। त्यसैले हकको कुनै प्रश्नलाई मौलिक हकसम्बन्धी व्यवस्थाको समग्र परिपूरकताको आधारमा पनि हेर्न जरुरी हुने। ■ नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ द्वारा प्रत्याभूत मौलिक हक तथा मानव अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय आलेखहरूमा व्यवस्थित गरिएका मानव अधिकारको उपभोग गर्न पाउने कुरामा एच.आई.भी.संक्रमित बालबालिकाहरूको पनि समान अधिकार रहेको छ। उल्लिखित दस्तावेजहरूमा व्यवस्थित प्रावधानहरू कार्यन्वयनमा ल्याउन विशेष कानूनी व्यवस्था गरिनु पर्ने। ■ राज्यबाट गरिनुपर्ने समान व्यवहार र दिनुपर्ने सेवाबाट एच.आई.भी.संक्रमित तथा प्रभावित बालबालिका बञ्चित हुनु परेको स्थितिमा अदालत निरपेक्ष रहन सक्दैन। यसरी एच.आई.भी.संक्रमित र प्रभावित बालबालिकाको संविधानप्रदत्त हकहरूको प्रत्याभूतिको लागि बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०४८ को दफा ४२(च) अनुसार एच.आई.भी.संक्रमित बालबालिकाहरूलाई वर्गीकरण गरी छुट्टै विशेष व्यवस्था गरी तिनीहरूको कल्याणको लागि तुरुन्त उचित कदम चाली शिक्षा, स्वास्थ्य र खाद्य सम्प्रभुताको हकको ग्यारेन्टीको लागि आवश्यक कानूनहरूको निर्माण गरी समुचित प्रवन्ध गरिनु आवश्यक पर्ने। <p style="text-align: center;">निर्णय नम्बर ८५०६, फागुन, पुष १८८७</p>
<p>५८.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ समाजमा कतै कुनै अपराध हुन गएमा अपराध गर्ने व्यक्तिउपर अनुसन्धान गरी मुद्दा चलाई अभियुक्तलाई सजाय दिलाई पीडितलाई न्याय दिलाउनु पर्ने सरकारको संवैधानिक कर्तव्य हुने हुँदा यस्तो जवाफदेहीबाट सरकार पन्छिन नसक्ने। ■ अपराधमा अनुसन्धान र अभियोजनमा कमी अनुसन्धानकर्ता र अभियोजनकर्ताको लापरवाही, गल्ती, बदनियत आदि कुनैको पनि स्थान हुनस हुँदैन। यदि हुन्छ भने सरकारले त्यसको जिम्मा लिनपर्ने। ■ महिलालाई इच्छाविपरीत अनतिक्रम्य शरीरको पवित्रताको अपहरण गरी जबरजस्ती करणी गर्नु कानूनविपरीत मात्र नभई गम्भीर अपराध पनि भएकाले सभ्य मानव समाजले यस्तो कार्यलाई नैतिकताविहीन कार्य मान्दछ। यस्तो नैतिकताविपरीतको कार्यलाई नै नैतिक पतन देखिने फौजदारी अपराध मान्नुपर्ने। ■ राज्यले पीडित महिलाको सहयोगको लागि आवश्यक स्रोत र साधनअनुसार प्रत्येक जिल्लामा पीडित महिलाको लागि एक Counselling Centre को क्रमशः व्यवस्था गर्दै जानुपर्ने। ■ अपराध अनुसन्धान गर्ने छुट्टै प्रहरी संगठनको गठन नगरी वर्तमान प्रहरी संगठनबाट नै अनुसन्धान हुने हो भने प्रहरीको पहिलो ध्यान शान्ति कायम गर्नेतर्फ जाने हुँदा अपराध अनुसन्धान सन्तोषजनक नहुन सक्छ। यसले गर्दा सबूद प्रमाण लोप हुने मात्र होइन अपराध अनुसन्धान प्रहरीको Priority मा पर्दैन। त्यसैले वर्तमान व्यवस्थामा सुधार गरी अपराध

	<p>अनुसन्धानका सम्बन्धमा छुट्टै प्रहरी संगठनको गठन हुनपर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ वलात्कार पीडितलाई न्याय दिलाउन योजनाबद्ध तरिकाले क्रमशः प्रत्येक जिल्लाका अस्पतालमा आवश्यक प्रविधि, प्रयोगशाला र विज्ञको व्यवस्था तुरुन्त गर्नुपर्ने । यसको लागि बजेटको अभाव, विज्ञको अभाव, कर्मचारीको अभाव भन्ने कुरा Excuse हुन नसक्ने । ■ प्रत्येक जिल्ला अदालतले जवरजस्ती करणी मुद्दामा पीडित र पीडितलाई Accompany गर्ने व्यक्ति, वादी एवं पीडितका साक्षी एवं प्रतिवादी पक्षको लागि छुट्टै कोठाको व्यवस्था गर्नुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५०७, फागुन, पृष्ठ ११०३</p>
<p>५९.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ हक परित्याग गरेको कुरा प्रत्यक्षरूपमै देखिनु पर्दछ । प्रतिउत्तर जिकीरअनुसार फिरादपत्रमा ती जग्गा लेखी पछि काटिएको भन्ने पनि देखिदैन । अदालतमा रहेको मिसिल संलग्न कागजातलाई नै आधिकारिक मान्नुपर्ने हुन्छ । आफूलाई प्रेषित प्रतिलिपिमा ती कित्ता लेखी काटिएबाट दावी नै नभएको भन्ने प्रतिवादीको कथनमा सहमत हुन नमिल्ने । ■ अंशको हक अंशियारले नैसर्गिक रुपमा पाउने हक भएकोले यस हकलाई गम्भीरतापूर्वक र संबेदनशील रुपमा लिनुपर्ने । ■ अंश मुद्दा चली कार्यान्वयन पूर्वसम्म कुनै अंशियारको देहान्त वा जन्म भएमा अंशको खण्ड फिराद दावीमा जतिसुकै लेखिएको भए पनि देहान्त हुनेले कसैलाई कुनै लिखत गरिदिएकोमा बाहेक खण्डमा घटबढ हुन सक्दछ । यस्ता सुविधा अन्य प्रकृतिका विवादका मुद्दाका पक्षले प्राप्त गर्न नसक्ने । ■ अंश जस्तो नैसर्गिक हकमा अंशियारले पाउनु पर्ने सम्पत्ति नपाएसम्म वा विधिवत् अंश हक नछोडेसम्म अंश छुट्टाई लिन पाउने हुँदा सानातिना प्राविधिक कारण देखाई अंश हक भएको सम्पत्तिमा अंशियारलाई सो हकबाट बञ्चित गर्नु न्यायोचित नदेखिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५०८, फागुन, पृष्ठ ११२४</p>
<p>६०.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ एकपटक स्थानीय निकायको सिफारिशमा प्रमाणित गर्ने निकायले कानूनबमोजिम प्रमाणित गरिसकेपछि निश्चित कानूनी प्रक्रियाको रोहमा बाहेक उजुरी ग्रहण गरी पुनर्विचारको प्रक्रिया थाल्ने र अघि प्रमाणित गरेको कुरालाई फरक पर्ने गरी अन्यथा विचार व्यक्त गरी अनिश्चितता पैदा गर्न मुनासिव देखिन नआउने । ■ लोकसेवा आयोगले संविधान र कानूनबमोजिम प्राप्त अधिकारअन्तर्गत परीक्षा सञ्चालन गर्ने र सो आधारमा नियुक्तिको सिफारिश गर्ने र सेवासम्बन्धी विषयमा आवश्यक परामर्श दिने कार्यहरू सम्पादन गर्नुपर्ने । ■ निजामती सेवालालाई समावेशी बनाउने प्रयोजनको लागि खास खास वर्गको लागि खास प्रतिशतमा सिट आरक्षण गरिएको र खास खास वर्गभित्र को को पर्ने हो भनी निर्धारण गर्न कानूनले नै प्रक्रिया निर्धारण गरिसकेको अवस्थामा आफ्नै मनोगत विवेकको आधारमा निर्धारित कानूनी प्रक्रियालाई प्रतिस्थापन गर्न वा पन्छाउन नमिल्ने । ■ कानूनी व्यक्तिले कानूनबमोजिम स्पष्ट रुपमा प्रदत्त अधिकारबाहेक अन्य अधिकार ग्रहण गर्न नमिल्ने । ■ कानूनी रिक्तताको स्थिति कायम राखी राखेमा संविधानले सामाजिक न्यायको व्यवस्था गरेको भए पनि यथार्थमा कानूनी रिक्तताको फाइदा लक्षित वर्गले पाउनुको उपेक्षा अन्य वर्गले पाउन सक्ने र लक्षित वर्ग वा समुदायले लाभ हासिल गर्न नसक्ने । ■ आफू मधेशमा जन्मी हुर्की बढेको भन्ने आधारमा दावी लिएको र मधेशीभित्र को को पर्ने भनी

	<p>सूची तयार नभएको अवस्थामा प्रचलित कानूनबमोजिम प्रमाणित गर्ने अख्तियारी प्राप्त गरेको निकाय वा पदाधिकारीले प्रमाणित गरेकोलाई स्पष्ट कानूनी आधार बेगर लोकसेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालय समेतबाट प्रमाणित कागजातउपरको विषयमा हस्तक्षेप गर्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५२७, चैत, पृष्ठ २१२०</p>
--	--

४. देवानी कानून : सम्पत्ति

६१.	<ul style="list-style-type: none"> ■ पारिवारिक संरचनामा खलल पर्ने किसिमको कार्यलाई कानूनले मान्यता दिँदैन । परिवारको कुनै एक सदस्यले परिवारका अन्य सदस्यलाई जानकारी नै नदिई जथाभावी व्यवहार गर्दै जाने र त्यसको दायित्व अन्य सदस्यले समेत वहन गर्नुपर्ने अप्ठेरो परिस्थिति नआओस् भन्ने उद्देश्यले घरको मुख्य व्यक्तिको अवधारणालाई कानूनले आत्मसात् गरेको हो । लेनदेन व्यवहारको ८ नं. ले यही मान्यतालाई ग्रहण गरेको देखिने । ■ परिवारको कुनै एकजना व्यक्तिले व्यहोर्नुपर्ने दायित्वका लागि अन्य व्यक्तिको नाममा रहेको सम्पत्ति लिलाम गर्ने कार्य आफैमा कानूनअनुरूपको मान्न नसकिने । ■ छोराले घरको मुख्य व्यक्तिको रूपमा रहेकी आमाको कुनै मञ्जुरी नलिई गरेको व्यवहारको दायित्व वहनका लागि सगोलको सम्पत्तिमा समाउन नपाउने कानूनी व्यवस्थाविपरीत आमाको नाममा रहेको सम्पत्ति निजको जानकारी बेगर लिलाम गरी विगो असूलउपर गर्ने गरी भएको कार्यलाई मान्यता दिन नमिल्ने । ■ दर्तावालालाई सुनुवाइको मौका नै नदिइएको र विगो भरिभराउको कार्यमा संलग्नता नरहेको अवस्थामा भरिभराउको प्रयोजनका लागि सम्पत्ति गरिएका लिलाम समेतका काम कारवाहीको विषयमा दण्ड सजायको ६१ नं. र अ.व. १७ नं. आकर्षित हुनसक्ने अवस्था नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८२१०, वैशाख, पृष्ठ १</p>
६२.	<ul style="list-style-type: none"> ■ मानो छुट्टिएको मितिका सम्बन्धमा दुई पक्षबीच मुख नमिले तापनि घरायसी बण्डापत्रको लिखत खडा भएको कुरामा वादी र प्रतिवादीको मुख मिलेको र सोलाई कुनै पनि रूपमा निष्क्रिय तुल्याइएका प्रमाणको अभाव रहेको अवस्थामा मानो छुट्टिएको मिति कायम गर्ने प्रयोजनका लागि सो लिखतको मितिलाई आधार बनाउन मिल्ने । ■ कसैको नाममा जग्गा रहनु वा त्यस्तो जग्गामा नक्सा पास गरी घर बनाउने क्रियाले अंशबण्डा भैसकेको वा सो घरजग्गा जसको नाममा छ, निजको एकलौटी हकभोगको वा निजको स्वार्जनको भन्ने तथ्यलाई पुष्टि नगर्ने । ■ घर व्यवहार सञ्चालनमा अवलम्बन गरिएका प्रक्रिया, सोसम्बन्धी सहमति वा समझदारीका कुराले अंश हकलाई प्रभावित पार्ने वा कसैलाई अंशहकबाट बञ्चित तुल्याउने वा अंशहकलाई संकुचन गर्ने भन्ने नहुने । ■ अंशबण्डाको सन्दर्भमा घरसारका लिखत, सम्पत्तिको स्वामित्व वा भोग जस्ता विषयले मान्यता पाउन सक्दैन । त्यसको एकमात्र आधार भनेको पारित लिखत हो । पारित नभएको

	<p>घरसारको बण्डापत्रमा कुनै कुरा उल्लेख हुँदा त्रुटिपूर्ण रूपमा मान्यता दिने हो भने अंशबण्डाको महल निरर्थक हुन जाने र रजिष्ट्रेशनसम्बन्धी कानूनी व्यवस्था औचित्यहीन हुन पुग्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> मुलुकी ऐनमा २०३४ सालमा भएको सातौँ संशोधन मितिभन्दा अघिको हकमा त्यसरी बाहेक गर्न मिल्ने खालको कानूनी व्यवस्थाको अभावमा अदालतले अन्यथा हुने गरी व्याख्या गर्नसक्ने स्थिति नरहने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८२९३, वैशाख, पृष्ठ ४८</p>
६३.	<ul style="list-style-type: none"> बाबु वा छोराको अपुताली पर्ने सम्पत्तिमा जे जस्तो हक हिस्सा रहन सक्थ्यो, त्यसरी नै निजहरूका छोरीहरूले प्राप्त गर्नु पर्दछ भन्ने तर्कले अपुतालीभन्दा पनि बढी अंशबण्डाको कानूनसँग सामीप्यता राख्ने । बाबु र छोराका छोरीहरू दुवैको समान तरिकाले अपुताली हक कायम नहुने विधायिकाको मनसाय रहेको भए सो कुरा प्रष्ट रूपले अभिव्यक्त हुनु सहज र स्वाभाविक मान्न सकिन्छ । जव कानूनको त्यस्तो विशेष अवस्था जनाउने उद्देश्य हुन्छ, त्यो प्रष्ट रूपमा अभिव्यक्त हुन्छ । तर विवादित कानूनमा त्यस्तो विशेष (Special) अभिव्यक्ति नभई दुवैले बाँडी खान पाउँछन् भन्ने सामान्य (General) वाक्यांशको प्रयोग भएको देखिँदा त्यसको आशय बाबु र छोराका छोरीले बराबर बाँडी खान पाउने हो भन्ने निष्कर्षमा पुग्नु सहज र स्वाभाविक हुने । कानूनमा प्रयुक्त भाषाले जे जस्तो अर्थ अभिव्यक्त गरिरहेको हुन्छ, त्यसलाई सोही रूपमा ग्रहण गर्नु स्वाभाविक र न्यायोचित हुन जाने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८२९५, वैशाख, पृष्ठ ७७</p>
६४.	<ul style="list-style-type: none"> एउटा निश्चित प्रयोजनका लागि छुट्याइएको जग्गा सो प्रयोजनमा उपयोग समेत भै बाँकी रहेको अवस्थामा त्यसलाई बण्डा गर्न नपर्ने निजी आर्जनको भनी अलग गर्न नमिल्ने । सगोलमा रहेका अंशियारले सगोलकै पैतृक सम्पत्तिबाट विद्याध्ययन प्रयोजनका लागि प्राप्त गरेको जग्गालाई आफ्नो निजी आर्जनको संज्ञा दिने हो भने अंश पाउने सबैको बराबर अंश गर्नुपर्छ भन्ने अंशबण्डाको २ नं. को व्यवस्था अर्थहीन हुन जाने । कुनै व्यक्ति विशेषको कथन मात्रै कुनै सम्पत्ति निजी आर्जनको हो भन्ने कुराको पुष्ट्याईको आधार बन्न त्यस्तो सम्पत्ति प्राप्त गर्दाको स्रोतलाई हेर्नुपर्ने । लिखतमा दाइजो पेवाको रकमबाट खरीद गरिएको भन्ने व्यहोरा उल्लेख हुनु मात्रले पनि दाइजो पेवाबाट प्राप्त भएको भन्ने मानिँदैन, को कसबाट कहिले र कति दाइजो वा पेवा प्राप्त भएको हो भन्ने स्रोत खुलाउन सक्नुपर्ने । निजी आर्जनको आफूखुश गर्न पाउने सम्पत्ति भन्ने कुनै पनि स्रोत र आधार प्रस्तुत हुन नसकेको अवस्थामा सगोलका अंशियारहरूमध्ये कुनै एक अंशियारका रूपमा रहेको सम्पत्तिलाई अन्य अंशियारले दावी गर्नसक्ने र त्यसलाई बण्डायोग्य सम्पत्तिबाट बाहेक गर्न सकिने स्थिति नरहने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८२९६, वैशाख, पृष्ठ ८२</p>
६५.	<ul style="list-style-type: none"> संस्था दर्ता गर्ने हक संस्थापकहरूको हुने भए पनि कसैको निजी गुठी हकमा असर पर्ने गरी संस्था राख्न दर्ता गर्न वा सो नाताले कार्य गर्न नपाइने । मठको सम्पत्ति एक ढंगले परम्परादेखि नै व्यवस्था भएकोमा मठका सम्बन्धित हकदारहरूको सहमतिबेगर अन्य वेसरोकार व्यक्तिहरू सम्मिलित भई संस्था खडा गरी व्यवस्थापन

	<p>हस्तान्तरण गर्न समेत नमिल्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ साविकदेखि मठको सेवा गरी मठको जग्गा लगायत सम्पत्ति संरक्षण गरी आएका व्यक्तिहरूसँग सरोकार नै नराखी सोही मठको नामबाट अर्को छुट्टै संस्था दर्ता गर्नुको औचित्य नदेखिने । ■ आफ्नो हितअनुसार संस्था खडा गरी कार्य गर्ने स्वतन्त्रता रहने भए पनि धार्मिक हक एवं कर्तव्य निर्वाह गरेको कुरामा दखल दिने उद्देश्यले भने त्यस्तो संस्था खडा गरी सञ्चालन गर्न नपाउने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३००, वैशाख, पृष्ठ ११३</p>
६६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ जग्गाधनीले नै मोहीको देहान्त भएपछि निजका पत्नी तथा छोराहरूसमेतका विभिन्न हकवाला रहेको अवस्थामा कुनै एक व्यक्तिलाई मोही मान्दै बालीको दावी साधिकार निकायमा विधिसम्मत तरिकाले गर्दछ भने यसलाई पत्याउने क्रियाकैरूपमा ग्रहण गर्नुपर्ने । ■ कसैको हकाधिकार नै सिर्जना भइसकेको मोहियानी हक अपहरण गर्न जग्गाधनीलाई पनि अधिकार हुँदैन । कानूनले मोही पत्याउने वा रोज्ने कार्यविधि नतोकेको अवस्थामा यो कानूनी प्रश्न नभई तथ्यको प्रश्न हो । यसमा विवन्धनको सिद्धान्तको कुनै भूमिका नहुने । ■ जग्गाधनीले साविक मोहीको मृत्युपछि निजका हकवालाहरू मध्ये कसलाई मोही पत्याउने भन्ने तथ्यको निर्णय एकपटकमात्र गर्न पाउँछ । जग्गाधनीलाई मोही रोज्न पाउने अधिकार छ भन्दैमा आज एउटा र भोलि अर्को हकवालालाई मोही पत्याउँदै जान पाउँछ भन्ने अर्थ गर्ने हो भने कानूनले दिएको यो अधिकारको दुरुपयोग हुन गई जग्गा कमाउने वास्तविक मोहीको हक सधैं जोखिममा पर्न जाने अवस्था सिर्जना हुन पुग्ने देखिन्छ, जो भूमिसम्बन्धी ऐनको मर्म र भावना अनुकूल नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३०८, जेठ, पृष्ठ १७३</p>
६७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ गुठीबाट व्यक्तिको हक समाप्त हुने र समूह, सम्प्रदाय वा समुदायको हक सिर्जना हुने प्रक्रिया भएकाले गुठी राखेले आफ्नो इच्छापत्रमार्फत् व्यक्त इच्छालाई नमासिने गरी जोगाई निरन्तरता (Perpetual continuity) प्रदान गर्नु राज्य वा राज्यको अङ्गका रूपमा रहेका सबै निकायहरूको कानूनी कर्तव्य हुने । ■ जग्गाको आकार र जग्गामा घरले चर्चेका कारण बाँडफाँड गर्न नमिल्ने हुँदा कानूनबमोजिम मोहीका नाममा पूरै जग्गाको स्वामित्व कायम हुन आएपनि परम्परा, धर्म, संस्कृति, प्रचलन, मान्यता र कानूनले नै गुठी प्रथालाई मान्यता प्रदान गरी गुठी नेपालको संस्कृति, धर्मको एक अभिन्न कानूनी अङ्ग भएको र त्यसलाई कानूनले नै मान्यता प्रदान गरेको अवस्थामा गुठियार नभएपनि गुठीको पूरै जग्गाको जग्गाधनी बनेपछि त्यस्तो जग्गासँग गाँसिएको र त्यस्तो जग्गाले बोकेको Legacy बाट उन्मुक्त हुन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१६, जेठ, पृष्ठ २६६</p>
६८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ पिता पुर्खाले बनाएको स्ववासी घर जग्गा निरन्तररूपमा भोग गरिआएको भन्ने दावी रहेकोमा १९१२ सालको लालमोहरभित्रको जग्गामा बनेको घर वादीलाई बहालमासम्म बस्न दिएको भन्ने इन्कारी प्रतिउत्तर देखिएकोले विवादित घरजग्गाको कसको हो भनी हकवेहकको प्रश्नमा नै वादी प्रतिवादीबीचमा मुख नमिलेको अवस्थामा विवादित घरजग्गाको हकवेहक सम्बन्धमा यकीन गरी सो पश्चात्मात्र अन्य दावी पुग्न सक्ने वा नसक्ने यकीन गर्न सकिने हुन्छ ।

	<p>काठमाडौं उपत्यकाका शहरी क्षेत्रको विशेषताको रूपमा रहेका स्ववासी घर जग्गाका विषयमा घर कसले बनाएको हो र भोग कसको छ, सो नै स्वामित्व निर्धारणको आधार हुने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> कसैले कुनै सम्पत्ति आफ्नो भनी सो हैसियतमा निरन्तर रूपमा गरिरहेको भोग विरुद्ध स्वामित्व मेरो हो भन्ने व्यक्तिले वैध स्रोत देखाउन सक्दैन र विपक्षीले भोगलाई परोक्ष रूपमा स्वीकार गर्दछ भने त्यस्तो सम्पत्तिमा भोगकर्ताको भोगाधिकारको सिर्जना हुन्छ । अर्को पक्षले वैध स्रोत प्रस्तुत गर्न नसके जसले भोग गरिरहेको छ, त्यसलाई नै स्वामी मान्नु पर्ने हुन्छ । तिरो नलागेको स्ववासी घर जग्गामा भएको भोग नै अन्यथा प्रमाणित भएमा बाहेक स्वामित्वको प्रमाण मान्नुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३२०, जेठ, पृष्ठ ३०२</p>
६९.	<ul style="list-style-type: none"> जग्गा नापजाँच हुँदाको अवस्थामा कसैको हकभोगको दावी नभएको र तत्कालीन अवस्थामा जंगल देखिई फिल्टवुकमा पनि जंगल जनिएको जग्गा सो ऐनको प्रावधानअनुरूप स्वतः सरकारी जग्गाको परिभाषाअन्तर्गत पर्न आउने हुँदा दावी लिएको जग्गाको अवस्थिति दावीअनुरूपको खेतको प्रकृतिको जग्गासँग मेल खान आएको नदेखिने । नापीको समयदेखि नेपाल सरकारको नाउँमा दर्ता गर्ने निर्णय भएको अवधिसम्ममा निरन्तररूपमा जंगलको रूपमा रहेको दावीको जग्गामा हाल आफ्नो भोग बसोवास छ भनी दावी लिए तापनि पछि निर्माण गरिने संरचना लगायतका भौतिक प्रमाणहरूले दावीको जग्गाको साविकको स्रोत र प्रकृतिलाई भने अन्यथा गर्न नसक्ने । पछि निर्माण गरिएका वा बनाइएका चिजबस्तु एवं भौतिक संरचनाहरूको वैधानिक स्थिति स्वतः गौण हुन पुग्ने हुँदा बिना प्रमाण भोगेको भन्ने आधारबाट मात्र वादी दावी पुग्छ भन्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३३३, असार, पृष्ठ ४४४</p>
७०.	<ul style="list-style-type: none"> जीवनकालपछि बाँकी रहेको सम्पत्ति पाउने हक मिलापत्रले सुरक्षित गरेको कारणले जीवनकालमा नै आफ्नो सो सम्पत्ति बेचबिखन, दान दातव्य वा हक हस्तान्तरण गर्ने स्वामित्वमा अन्तरनिहित अविभाज्य अधिकारलाई सीमित गर्न सक्छ भनी अर्थ गर्नु सम्पत्तिको स्वामित्वसम्बन्धी सिद्धान्त (Doctrine of ownership) को समेत विपरीत हुन जाने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३३६, असार, पृष्ठ ४९३</p>
७१.	<ul style="list-style-type: none"> केवल पहिलेदेखि अविच्छिन्न दर्तावाला मोही रहेको भन्ने बिना तथ्यको लेखाई सम्मकै आधारलाई अदालतले प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्नु कानूनसंगत नहुने । कुनै पनि जग्गामा मोहीको हैसियतले दावी गर्ने व्यक्तिले त्यस्तो जग्गाको जग्गाधनी हो भनी देखाएको जग्गाधनीले नै आफू जग्गाधनी नभएको भनी मुद्दा मामिलाको रोहबाट खण्डन गरिसकेको र त्यसलाई अन्यथा प्रमाणित गराउन नसकेको स्थितिमा केवल मोही हुँ भनी दावी गरेकै आधारमा मात्र त्यस्तो जग्गामा निजको मोही हक सिर्जना हुने र पछिसम्म सो मोही हकले निरन्तरता पाउन नसक्ने । कसैबाट चुनौती नदिई सक्षम अदालतबाट अन्तिम भएको फैसलाको अन्तरवस्तुमा असर पर्ने गरी अदालतबाट पुनः इन्साफमा प्रवेश गरी बोल्न नमिल्ने । पहिले दायर गरेको मुद्दामा यिनै प्रत्यर्थीहरूले प्रस्तुत गरेको हकको स्रोतलाई वैधानिक हकको प्रमाणको रूपमा अदालतले स्वीकार नगरी अन्तिम भई वसेको विषयमा हाल आएर सोही साविक

	<p>स्रोतलाई प्रत्यर्थीहरूको हकको स्रोतको रूपमा स्वीकार गर्न र मान्यता प्रदान गर्न नमिल्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> पहिले दायर भएको निर्णय बदर मुद्दामा प्रमाणको मूल्याङ्कन र विवेचना समेत भई वादीको दावी खारेज हुने ठहरी सकेपछि तिनै प्रमाणको आधारमा पुनः उही जग्गामा दावी लिएको देखिएवाट त्यस्तो दावीकै भरमा यी प्रत्यर्थीहरूको मोहियानी हक कायम हुने अवस्था नरहने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३३८, साउन, पृष्ठ ५१६</p>
७२.	<ul style="list-style-type: none"> ऐलानी नेपाल सरकारको हक स्वामित्व भित्रको जग्गालाई प्रचलित नेपाल कानूनका अधीनमा रही नेपाल सरकारमा निहीत कार्यपालिकीय अधिकारको प्रयोग गरी सरकारले भूमि वितरण र प्रयोगका सम्बन्धमा सार्वजनिक हितलाई ध्यानमा राखी आवश्यक नीति तर्जुमा गर्ने र सोलाई कार्यान्वयन गर्ने अधिकारलाई गैरकानूनी मान्न नमिल्ने । सुकुम्वासी समस्या समाधान आयोग वा यस्तै अन्य निकायका काम कारवाही र निर्णय न्यायिक परीक्षणका परिधिमा पर्ने नै विषय हुन् । तर, यसका लागि कानूनसम्मत प्रक्रियाले साधिकार निकायमा चुनौती दिइएको हुनुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३४४, साउन, पृष्ठ ५६८</p>
७३.	<ul style="list-style-type: none"> कानूनबमोजिम गठित कम्पनीहरूलाई विषयवस्तुको प्रकृति र अवस्थाअनुसार यस अदालतको असाधारण अधिकारक्षेत्रमा निवेदन गर्ने हक हुन्छ । संविधानको धारा १०७(२) को असाधारण अधिकारक्षेत्रमा locus standi केवल प्राकृतिक व्यक्तिलाई मात्र प्राप्त हुन्छ भन्न नमिल्ने । निक्षेपकर्ताको मृत्यु भएको स्थापित नभएको अवस्थामा निजका नामका निक्षेपमा रहेको रकम बण्डा गर्ने गरी भएको मिलापत्र हाल कार्यान्वयन हुन नसक्ने । वेपत्ता भएको भनेको भरमा निक्षेपकर्ताको त्वगकत वा विश्वासमा चलनुपर्ने बैकले अदालतमा मिलापत्र गरेको भन्दैमा निक्षेपकर्ताको रकम अरुलाई दिन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३४६, साउन, पृष्ठ ५८१</p>
७४.	<ul style="list-style-type: none"> जग्गाको लगत सेस्ता गुठी तैनाथी भैरहेको अवस्थामा सो लगतलाई खण्डन गर्ने बलियो प्रमाणको अभावमा कुनै कानूनले अधिकार नदिएको पदाधिकारी र कार्यालयले कानूनविपरीत गरेको काम कानूनसम्मत नहुने हुँदा त्यस्तो निर्णय र त्यसको आधारमा भएको अन्य काम कारवाहीले समेत वैधानिकता पाउन नसक्ने । मोही नै नलाग्ने, गुठी संस्थानको पूर्ण स्वामित्वमा रही आफैँले मात्र बन्दोवस्त गर्नसक्ने कानूनी व्यवस्था भएको जग्गालाई गुठी तहसील तथा खर्च कार्यालयको एकाधपत्रको आधार लिई गुठी अधिनस्थ जग्गा हो र मोही कायम हुन्छ भन्नु उपयुक्त र कानूनसम्मत नहुने । गुठी संस्थान (दोस्रो संशोधन) ऐन, २०३३ को दफा ३९(१) को व्यवस्थाबाट एउटा प्रकृतिको जग्गालाई अर्को प्रकृतिको जग्गामा दर्ता भएको प्रमाणित भएको अवस्थामा गुठी संस्थानको प्रशासकलाई पुनः सो जग्गा पुरानो प्रकृतिमा लग्न निर्णय गर्न पाउने अख्तियारी प्रष्ट शब्दमा प्रदान गरेको देखिँदा यो ऐनको सम्बन्धमा संशोधन पछिको कानून पहिलेको कार्यमा लागू हुन सक्दैन, गुठी प्रशासकलाई यस्तो निर्णय गर्न पाउने अधिकार छैन भन्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३६७, मदौ, पृष्ठ ७३४</p>
७५.	<ul style="list-style-type: none"> परिवारका कुनै व्यक्तिको मृत्युपश्चात् सम्पत्तिमा रहेको भोगाधिकार स्वतः समाप्त हुँदैन । कुनै पक्षले मोहीका रूपमा भोगाधिकार रहेको व्यक्तिको मृत्युपछि मोही लागेको जग्गाको भोगाधिकार आफूमा सारेको स्वघोषणा गर्नु मोहियानी हक समाप्तको आधार हुन नसक्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ मोहियानी हकको समाप्तिका लागि भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा २९ को बाटो जग्गाधनीले अपनाएको हुनैपर्छ । अन्यथा सो जग्गामा रहेको जग्गाधनीलाई बाली बुभाई जोत आवाद गर्ने हक मृतक मोहीका परिवारमा स्वतः सर्ने । ■ सम्पत्ति स्वामित्वहीन हुन सक्दैन । त्यसैले हक जग्गा पजनीको २६ ले पैंतीस दिन पछि दश रुपैया दस्तूर लिई जहिले सुकै पनि नामसारी हुन सक्ने गरी असीमित समय राखेको छ । मोहियानी हक नामसारी गर्न कुनै समय सीमा कानूनले तोकिएको छैन । बाबुको मृत्यु पछि निजका छोरा समेतका हकवाला मोहियानी हक नामसारी गर्ने औपचारिकता पूरै गर्नुपर्छ भन्ने कानूनी बाध्यता छैन । नामसारी गर्नु भनेको अभिलेख अद्यावधिक गर्नु हो । नामसारीको प्रक्रियाले नभएको हक सिर्जना गर्ने नभई कायमी हक हकवालामा सर्ने । ■ बाजेको मोहियानी हक निजको २०२४ सालमा देहान्त भएपछि अन्य हकवालाको विवाद नहुँदा यी प्रत्यर्थीका बाबुमा सय्यो । बाबुले नामसारी गराई अभिलेख अद्यावधिक नगराउँदैमा निजको मोहियानी हक सिर्जना नै नभएको मान्न नसकिने । ■ बाजेबाट बाबुमा सरेको मोहियानी २०३१ सालमा निजको देहान्तपछि यी प्रत्यर्थीमा सर्नु भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ को तत्काल बहाल दफा २६(१) को परिप्रेक्ष्यमा नितान्त कानूनसंगत छ । उक्त जग्गाको मोहीलाई प्रतिवादीले भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ ले तोकेको प्रक्रिया पूरा गरी नहटाएको अवस्थामा मोहीले निरन्तरता पाइरहेको मान्नु न्यायसंगत हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३८०, मदौ, पृष्ठ ८६३</p>
७६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ दावीको जग्गामा निवेदकहरूका पिता मोही कायम हुने मिति २०४४।०।१६ को गुठी संस्थानको निर्णय सर्वोच्च अदालतबाट समेत बदर भएर अन्तिम रहेको अवस्था हुँदा सो निर्णयको आधारमा २०४६।६।६ मा गणेशबहादुर अधिकारीले रैतान गराएको कुराको वैधानिक आधार समाप्त भई त्यसको कुनै अस्तित्व र औचित्य कायम रहन नसक्ने । ■ मोहीको हक प्राप्त सुमित्रा खड्काले निवेदकहरूलाई जग्गाधनीको हैसियत प्रदान गर्ने गरी गरेको मिलापत्रकै आधारमा गुठी जग्गाको हक स्वामित्व हस्तान्तरण हुन नसक्ने । ■ प्रचलित कानूनबमोजिम भएको मिलापत्रको आधारमा मालपोत कार्यालयले जग्गा दर्ता वा दाखिल खारेज गर्दा सम्बन्धित जग्गाको साविक दर्ता, मोठ वा नम्बरीसँग भिड्न आएमा मात्र त्यस्तो जग्गाको दर्ता वा दाखिल खारेज गर्नेछ, भनी उल्लेख भएको देखिँदा उक्त कानूनी व्यवस्थाबाट साविक मोठ, दर्ता वा नम्बरीसँग नभिड्ने गरी मिलापत्र भएमा त्यस्तो जग्गाको दर्ता वा दाखिल खारेज गर्न मालपोत कार्यालय वाध्य नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३८८, असोज, पृष्ठ ९६५</p>
७७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सार्वजनिक वा सरकारी जग्गा व्यक्ति विशेषका नाममा दर्ता गर्न गराउन कानूनले निषेध गरेको अवस्थामा कसैले त्यस्तो सरकारी जग्गा दर्ता गरे गराएमा कारवाही र निर्णय गर्न अख्तियारप्राप्त निकाय वा अधिकारीबाट बदर गर्न सक्ने । ■ मन्त्रपरिषद्को निर्णयबमोजिम गठन भएको सुकुम्वासी समस्या समाधान आयोगले कानूनबमोजिम जग्गा वितरण र दर्ता गर्न पाउने सीमित अधिकार मात्र पाएको राजपत्रमा प्रकाशित सूचनाबाट देखिएकोमा सो आयोगले आफूले पाएको अधिकार र प्रचलित कानूनको अधीनमा रही मात्र आफ्नो काम कर्तव्य पूरा गर्नुपर्ने हुन्छ, र असीमित अधिकार प्रयोग गर्न र कानूनबाहिर गई जग्गा विक्री वितरण गर्न नपाउने हुन्छ । त्यस्तो गरे कानूनबमोजिम सो कार्य बदर योग्य हुने ।

	<ul style="list-style-type: none"> कानूनले नै स्पष्ट रूपमा सरकारी वा सार्वजनिक जग्गा व्यक्तिको नाममा दर्ता गर्न गराउन निषेध गरेको अवस्थामा आफ्नो अधिकारक्षेत्र नाघी सुकुम्वासी समस्या समाधान आयोग जिल्ला समितिले निर्णय गरी जग्गा वितरण गरी दर्ता भएको जग्गाको दर्ता बदर गरी सेस्ताको लगत काटी यथास्थितिमा राख्ने गरी वन कार्यालयको निर्णयबमोजिम मालपोत कार्यालयबाट भएको काम कारवाही कानूनी व्यवस्था अनुकूल नै रहेको देखिँदा कानूनबमोजिम भए गरेको कार्यबाट कसैको संविधान र कानून प्रदत्त हक हनन् भएको सम्झन नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१८, असोज, पृष्ठ १००६</p>
७८.	<ul style="list-style-type: none"> जग्गा खिचोलामा दावी गर्नु पहिला त्यस्तो सम्पत्तिमा दावी गर्ने व्यक्तिको हक स्थापित भएको हुनुपर्दछ। आफ्नो नाममा दर्ता भई हक स्थापित नै हुन नआएको जग्गामा खिचोला गरेको भन्ने दावी लिई फिराद गर्न नमिल्ने । जग्गा कुनै व्यहोराबाट हक हस्तान्तरण गर्न पहिला त्यस्तो सम्पत्तिमा हक हस्तान्तरण गर्ने व्यक्तिको हक स्थापित भएको हुनु पर्दछ त्यसपछि मात्र त्यस्ता लिखतको कानूनी अस्तित्व र मान्यता रहने । विवादित जग्गामा हक नै स्थापित भई नसकेको अवस्थामा त्यस्तो व्यक्तिले गरिदिएको भनेको कथित शेषपछिको लिखतका आधारमा गरिएको दावी नै कानूनविपरीतको देखिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४००, असोज, पृष्ठ १०४३</p>
७९.	<ul style="list-style-type: none"> कानून र विकासका बीचमा अन्तरद्वन्द्व उत्पन्न भए कानून स्पष्टतः प्रतिकूल नै रहेकोमा बाहेक अदालत विकासकै पक्षमा उभिनु पर्दछ। तर, विकासकै नाममा व्यक्तिलाई कानूनद्वारा अभिनिश्चित हक कानूनबमोजिम बाहेक अपहरित हुन नसक्ने । कानूनी हकको संरक्षणको सन्दर्भमा बहुजनको हितका लागि एकल हक बिना कानूनी आधार पनि अपहरित गर्न सकिन्छ भन्ने मान्यता मनासिव होइन। कानूनको सर्वोपरिता यस्तो सिद्धान्त हो जसको विपक्षमा कसैले उभिन नमिल्ने । वादीका खानेपानीका पाइप तथा ढल समेत विवादित बाटो भएर आए गएको नक्साबाट देखिदा खानेपानी तथा ढलका पाइप साविकको ठाउँबाट हटाई नयाँ स्थानमा जोड्न सकिन्छ। तर, घरको मूल ढोका नै परिवर्तन गर्दा घरको आन्तरिक बनोट समेत परिवर्तन गर्नुपर्ने हुन्छ। कतिपय अवस्थामा घरको मूलद्वार तथा यसको निकास बनोट परिवर्तन गर्न असम्भव हुन्छ। यसो गर्दा घर नै धरासायी बन्ने स्थिति पनि पर्न सक्दछ। यस्तो अवस्थामा सम्बन्धित सम्पत्तिको स्वामीसँग आयोजनाले पूर्वसहमति कायम गरेको हुनुपर्दछ। प्रचलित कानूनका अधीनमा रही निर्माण भएको घरका हकमा त्यसको स्वामीलाई निजको मञ्जूरी र सहमतिबिना कुनै कर्तव्य लाद्न नसकिने । एउटै प्रकृतिको विवादमा एउटै निकायले कुनै कारण नखुलाई फरक फरक रूपमा गरिएको निर्णय समन्याय र औचित्यको दृष्टिकोणले पनि उपयुक्त नदेखिने । संविधान एवं कानूनको शब्द र भावनाविपरीत भएका जुनसुकै निर्णयहरू न्यायिक परीक्षणको विषय बन्दछन्। नगर विकास ऐन विशेष ऐन भएका आधारले मात्र उक्त ऐनमा मौन रहेका विषयहरूका हकमा सो ऐनअन्तर्गत भएका काम कारवाही न्यायिक परीक्षण नहुने भन्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४०२, असोज, पृष्ठ १०५७</p>
८०.	<ul style="list-style-type: none"> घर बनाउने महलको ११ नं मा हदम्यादसम्बन्धी भएको व्यवस्थालाई सार्वजनिक कायम भएको जग्गा सम्बन्धमा समेत लागू हुने गरी व्याख्या गर्दा सार्वजनिक एवं सरकारी कायम भैसकेको जग्गाहरूको संरक्षण नहुनुको साथै सार्वजनिक सम्पत्तिमा अन्तर्निहित आम जनताको

	<p>अधिकार संरक्षितसमेत हुन नसक्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ घर बनाउनको ११ नं मा भएको हदम्याद सम्बन्धी व्यवस्थालाई सार्वजनिक जग्गा कायम भैसकेको जग्गा सम्बन्धमा लागू गर्दा त्यस प्रकारको सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण हुन नसक्ने कुरा निश्चितप्रायः भएकाले घर बनाउनको ११ नं को हदम्यादसम्बन्धी व्यवस्थालाई सार्वजनिक कायम भैसकेको जग्गा सम्बन्धमा समेत अंगाल्न न्यायसंगत हुन नसक्ने । ■ सार्वजनिक एवं सरकारी जग्गामा कसैले घर बनाएमा हदम्यादको स्पष्ट व्यवस्था कुनै ऐनमा गरिएको नपाइएको अवस्थामा मुलुकी ऐन अदालती बन्दोबस्तको ३६ नं. अनुसार ऐनमा हदम्याद नलेखिएको कुरामा जहिलेसुकै नालिस दिएपनि लाग्न सक्छ भन्ने भएको व्यवस्था नै लागू हुनुपर्ने कुरा उपयुक्त एवं न्यायसंगत देखिने । ■ सार्वजनिक एवं सरकारी जग्गा मिची कसैले घर बनाएमा मुलुकी ऐन घर बनाउनेको ११ नं. ले व्यवस्था गरेको हदम्याद आकर्षित हुने कुरा कानूनसम्मत एवं न्यायसंगत नदेखिनाले मुलुकी ऐन अदालती बन्दोबस्तको ३६ नं ले व्यवस्था गरेअनुसार जहिलेसुकै पनि नालिस लाग्न सक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४०४, असोज, पृष्ठ १०६९</p>
८१.	<ul style="list-style-type: none"> ■ जग्गा छूट दर्ताका लागि दावी गर्नेले सर्वप्रथम दर्ता हुन छुट्टनाको औचित्यपूर्ण आधार देखाउन सक्नुपर्ने । ■ सार्वजनिक सूचनापश्चात् गरिने नापीको कार्यमा सोही जिल्ला, अझ सोही गा.वि.स. अझ यो भन्दा वढी सोही वडाका अन्य घरजग्गा सम्पत्ति नापी गराउन सक्नेले नापीमा आफ्नो भनिएको सो सम्पत्ति लेखाउन देखाउन छूट भएको र जग्गा नाप जाँच ऐनको दफा ८(२) बमोजिमका दायित्व पूरा गर्न नसक्नाका औचित्यपूर्ण आधार देखाउनै पर्छ । यी कुराको प्रतीतलायक कारण देखाउन सकेन भने अन्य पक्षमा प्रवेश गरिरहनै नपर्ने । ■ छूट दर्ताको मागमा दर्ता छूट्न जाने कारण भएको स्थापित भएपछि मात्र निवेदकका हकसम्बन्धी प्रमाणको अवलोकन गरिने दोस्रो चरणमा प्रवेश गर्नुपर्ने । ■ नापी हुँदा फिलडबुकमा पर्ति ऐलानी, बगर, वन जंगल, पाटी पौवा, पोखरी समेतका सार्वजनिक प्रयोगका स्वरुप जनिन्छ र तत्काल सम्बन्धित व्यक्तिले कुनै कारवाही नचलाई दशकौं पछि सो जग्गा नापी छूट वा दर्ता छूट भएछ भन्छ र उसको भोगचलनको कुनै आधार देखिन्न भने पनि मालपोत ऐन, २०३४ को दफा ७(२) र जग्गा नाप जाँच ऐन, २०१९ को २०५६।३।७ को आठौं संशोधनद्वारा थपिएको दफा ६(ख) को परिधिभित्र यो माग दावी नपर्ने । ■ अन्य जग्गा निजहरूले नापी गराइ जग्गाधनी प्रमाण पूर्जा लिएको अवस्थामा पोखरी नापी नभएको भ्रममा परेको भन्ने कथन छूट दर्ताका लागि औचित्यपूर्ण हुन नसक्ने । ■ सम्पत्तिको खोजी यथासमयमा गर्नु सम्पत्ति आफ्नो हो भन्ने दावी गर्नेको दायित्व हो । समयको लामो अन्तरालले छूट दर्ता गरिपाउँ भन्ने दावीमा प्रतिकूल प्रभाव पार्दछ । जग्गा मिच्नेको १८ नं. र जग्गा पजनीको साविक २ वर्ष र २०३४।९।२७ को संशोधनपछिको थाहा पाएको ६ महिने हदम्यादसम्बन्धी व्यवस्था पनि छूट दर्ताका सम्बन्धमा विलकूलै असान्दर्भिक होइनन् । जग्गाको विषयमा दावी गर्न विधिकर्ताले थाहा पाएको ६ महिने सीमा अकारण राखेको होइन । देख्ने बुझ्ने र अनुभव गर्न सकिने कुरा सोही समयमा थाहा पाएको मान्नु पर्ने हुन्छ । थाहा पाएको मनोगत मितिलाई मान्यता दिन नमिल्ने । ■ छूट दर्ताका लागि सरकारद्वारा तोकिएको म्याद सार्वजनिक स्वरुप लिइसकेका सम्पत्ति व्यक्ति

	<p>विशेषका नाममा दर्ता गरिदिने उद्देश्यले गरिने नभई व्यक्ति विशेषको भोगचलन हक स्वामित्वको संरक्षणका लागि हो । दशकौं दशक पछिसम्म छूट दर्ताको प्रक्रिया चालू राख्ने विधिकर्ताको मनसाय होइन । विधिकर्ताको यो सतर्कताले दर्ता छुट्टनुको भरपर्दो औचित्यपूर्ण आधार दावीकर्ताले प्रस्तुत गरेपछि मात्र निजको सो जग्गामा भोगचलन स्थापित रहे नरहेको हेर्नुपर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ सन्दिग्ध र अर्थ्याउनु पर्ने खालका प्रमाण कुनै पनि व्यक्ति विशेषको स्वामित्वका निर्धारक तत्व हुन सक्दैनन् । यस सन्दर्भमा दावीकर्ताको आचरण र व्यवहारलाई मूल्याङ्कन गरेर मात्र छूट जग्गा दर्ता हुने वा नहुने कुरा कारणसहित निर्णयकर्ताले निष्कर्ष निकाल्नु पर्ने । ■ हक भन्ने कुरा परित्याग वा समर्पण गर्न सकिन्छ । एक पटक समुदाय वा समाजलाई समर्पण गरिसकिएको सम्पत्ति छूट दर्ताका नाउँमा प्रतिस्तरण गर्न नसकिने । ■ समर्पण लिखित माध्यमबाटै हुन आवश्यक छैन । दशकौंदेखि सम्पत्तिको प्रयोग वगर, वन, जंगल पर्ति, गौचरण, खेलकुद मैदान, पाटी, पौवा, धर्मशाला, औषधालय, विद्यालय, पोखरी र बाटो समेत जस्ता सार्वजनिकरूपमा भइरहेको र यो कुरा दावीकर्ताको जानकारीमा छ तथा यथासमयमा सो सार्वजनिक भोगचलनलाई कानूनबमोजिम चुनौती दिइन्न बरु उल्टो आचरणबाट सो सार्वजनिक भोगचलनलाई समर्थन गरी आइएको देखिन्छ भने वादीको सो कार्य समर्पणको परिधिमा पर्ने । ■ सम्पत्ति व्यवहारतः समाजलाई स्वेच्छिकरूपमा समर्पण गरिएको छ छैन भन्ने कुरामा भने अदालतले तथ्य र प्रमाणलाई सतर्कताका साथ मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने । ■ विवादित पोखरी निजी तवरले साविकमा खनाएको अवस्था थियो भने पनि समयक्रममा वादी पक्षबाट सो समाजलाई समर्पण गरिएको भई सार्वजनिक प्रयोगमा रहेको देखिँदा अहिले आएर निजी ठहर्नु पर्छ भन्ने वादी दावी पुग्न नसक्ने । <p style="text-align: center;">निर्णय नम्बर ८४१७, कात्तिक, पुष १९८१</p>
८२.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कपाली तमसुकको लिखत कीर्ते जालसाजी भनी अ.बं.७८ नं. बमोजिम अदालतमा वयान गरेको भए तापनि प्रतिवादीको मृत्यु भइसकेकोले कपाली तमसुकको सहिछापसँग भिडाउन उल्लेख भएको मितिसँग समकालीन कुनै लिखतमा निजको सहिछाप परेको भए सो पेश गर्न आदेश भएकोमा निजले सो समकालीन कुनै लिखत पेश गरी कपाली तमसुकको सहिछाप मृतकको होइन भन्न नसके समेतवाट उक्त कपाली तमसुकमा भएको सहिछाप मृतकको होइन भन्न नमिल्ने । ■ कानूनबमोजिम लिखत गर्न सक्षम व्यक्तिले गरेको कपाली तमसुकउपर करकापमा फिराद नपरेको र करकापवाट लिखत गरेको भन्ने र लिखत कीर्ते जालसाजीबाट खडा गरेको भन्ने जिकीर लिनेले सोको प्रमाण पुऱ्याउन नसकेको अवस्थामा पेश गरेको कपाली तमसुक रीतपूर्वकको र सद्दे व्यहोराबाट खडा भएको मान्नुपर्ने । ■ घरको मूली बाहेक अन्य व्यक्तिले कुनै ऋण लिनुदिनु गरेमा सो कारोवारलाई घर व्यवहार मिलाउन लिएको भन्न सकिने अवस्था नरहने । ■ मृतकले कपाली तमसुक गरेको समयमा घरको मूली रहेको नदेखिएको र कपाली तमसुकमा सहिछाप गरेको समेत नदेखिएकोले उक्त ऋणको दायित्व निजमाथि पर्ने भन्ने नदेखिने । ■ मृतकलाई सम्पत्ति प्राप्त हुने भनी कुनै किसिमको किटान नभएको र अपुताली पर्नको लागि

	<p>मर्नेको स्पष्ट सम्पत्तिको अधिपत्य नभएका मृतकको अपुताली के हुने भन्ने नै स्पष्ट नभएको एवं मृतकको नाउँको यो यस्तो सम्पत्ति अपुताली खाएको भनी दावी लिन र किटान गरी सम्पत्ति देखाउन नसकेको अवस्थामा अपुताली पाउने भन्ने अवस्था नै नरहने ।</p> <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४२४, कात्तिक, पृष्ठ १२४३</p>
८३.	<ul style="list-style-type: none"> ■ जग्गाधनी प्रमाण पूर्जा तथा फिल्डबुकमा नै मोही जनिएको र बाली दिलाई मोही निष्काशन मुद्दा चली अन्तिम भएको अवस्थामा मोहीका लागि आवश्यक पर्ने लगत तथा अनुसूची फारम नभएको भनी मोही नामसारी मुद्दामा विवाद उठाउनु प्रासंगिक नहुने । ■ नापी हुँदाकै अवस्थामा फिल्डबुकमा र जग्गाधनी प्रमाण पूर्जामा समेत मोहीको नाउँ जनिएको अवस्थामा उक्त जग्गामा मोहीको हैसियत प्राप्त गरिसकेको तथ्य स्थापित भएको मान्नुपर्ने । ■ आफूसँग लामो समय रहेको जग्गाधनी प्रमाण पूर्जाको मोही महलमा कसैको नाम जनिन्छ, र त्यसलाई बदर गराउने प्रयास गरिन्न भने पछि आएर सो जग्गामा मोही नै छैन् भन्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४२६, कात्तिक, पृष्ठ १२५६</p>
८४.	<ul style="list-style-type: none"> ■ स्वामित्व स्थापित हुनसक्ने सम्भावना भएको प्रमाण कागजको विद्यमानता भएको तर विधिवत् रूपमा स्वामित्व स्थापना भै नसकेको अवस्थामा आफ्ना सबूद प्रमाणबाट वैधानिक स्वामित्व स्थापना गर्न सम्बन्धित पक्ष आफै अग्रसर रहनु पर्दछ । स्वामित्व सिर्जना भै नसकेको अवस्थामा सो स्वामित्व प्राप्तको प्रमुख आधार भोगलाई नै मान्ने गरिन्छ । साम्पत्तिक अधिकारसम्बन्धी विधिशास्त्रीय मान्यताले पनि स्वामित्व प्राप्तको प्रारम्भिक आधार भोग नै हो भनी स्वामित्वको लागि भोग हुनुपर्ने । ■ सार्वजनिक निकास नै बन्द हुने गरी लामो समय सार्वजनिक पर्तिकै रूपमा रहेको जग्गा व्यक्तिका नाउँमा दर्ता गर्न कानूनतः नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४४७, मंसिर, पृष्ठ १४१०</p>
८५.	<ul style="list-style-type: none"> ■ दाईजो पेवा वा निजी आर्जनको सम्पत्ति हो भनी जिकीर लिने पक्षले सो जिकीरको समर्थनमा वस्तुनिष्ठ प्रमाण पेश गरी प्रमाणित गराउन सक्नुपर्ने । ■ तायदाती साथ पेश गरिएका कागजातले आफ्नो निजी ज्ञान, सीप वा प्रयासबाट सम्पत्ति आर्जन गरेको भन्ने तथ्य प्रमाणित भएको नदेखिई राजीनामा लिखत समेतबाट सम्पत्ति खरीद गरी लिएको देखिएकाले अंशियारहरू एकासगोलमा रहेका अवस्थामा कुनै अंशियारको नाममा खरीद भएकै कारणले त्यस्तो सम्पत्ति निजको मात्र निजी आर्जनको हो भनी प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ६(क) बमोजिम अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म अनुमान गर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४५४, पुस, पृष्ठ १४६३</p>
८६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ वादीले दावी लिएको कुरामा निजको हक नपुग्ने वित्तिकै त्यस विवादको विषयवस्तुमा प्रतिवादीको स्वतः हक स्थापित हुँदैन । खासगरी सम्पत्तिको विवाद रहेको मुद्दामा वादीको सो सम्पत्तिमा हक नपुग्नु वा वादी दावी खारेज हुनु वा डिसमिस हुनु एउटा स्वतन्त्र कानूनी प्रक्रिया हो । यस प्रक्रियाले सो सम्पत्तिमा प्रतिवादीको हक कायम भएको परिणाम निस्कदैन । सो सम्पत्तिमा प्रतिवादीको हक कायम हुन निजसँग हकका स्रोत र प्रमाण हुनैपर्ने । ■ खासगरी गाउँ ब्लाकका नापी हुन बाँकी रहेका मिन्ही तथा ऐलानी प्रकृतिका भोगकै आधारमा स्वामित्व स्थापित हुने जग्गाका हकमा वादी तथा प्रतिवादीले दावी तथा प्रतिवादमा व्यक्त

	<p>गरेका कुराले नभई प्रमाणले मात्र हक स्थापित हुनसक्दछ। अ.व.१८४(क) ले मुख नमिलेका कुरामा प्रमाण बुझी इन्साफ गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। कुनै जग्गा वादी र प्रतिवादीले आफ्नो भएको दावी गर्दछन् भने सो जग्गा कसको हो भन्ने प्रश्न नै मुख नमिलेको प्रश्न हो। यस प्रश्नमा इन्साफ दिँदा सो सम्पत्ति वादी र प्रतिवादी दुवै पक्षको नभएको निष्कर्ष निस्कन सक्दछ। यस्तो अवस्थामा सो सम्पत्ति वादीको पनि नठहर्ने र प्रतिवादीको पनि नठहर्ने भनी निर्णय हुनु वादी दावीभन्दा बाहिर गएको मान्न नमिल्ने।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ विवादित सम्पत्ति आफ्नो भनी प्रतिवाद कथन रहेको अवस्थामा प्रतिवादीले सो जग्गा खिचोला गरेको देखिएन भनी पुनरावेदन अदालतले समेत बोलेको अवस्थामा प्रस्तुत गरेका प्रमाणको विश्लेषण नै नगरी विवादित सम्पत्तिमा परोक्षरूपमा हक स्थापित गरिदिनु जग्गा मिच्नेको १ र १८ नं. समेतको प्रतिकूल हुनजाने। ■ सार्वजनिक हक भोग हुने ऐलानी, मठ, मन्दिर, पौवा, पोखरी, पर्ति, गौचरन, खोलाका बगर, वन जस्ता सम्पत्तिका हकमा वादी र प्रतिवादीले परस्पर दावी गर्दै वादप्रतिवाद गरे भन्दैमा सो सम्पत्ति कुनै पक्षको ठहर्नुवाउनु वा त्यस्तो परिणाम निस्कने खालको निर्णय अदालतले गर्दैन र गर्नुहुँदैन एवं गरेमा सो सारतः कानूनप्रतिकूल हुने। ■ वादी प्रतिवादीले दावी जिकीर गरेकै आधारमा देखाएको हकको स्रोत एवं स्रेस्ता प्रमाणबाट नभिडेको स्थितिमा यस्तो सार्वजनिक प्रकृतिको जग्गा कसैको हकको ठहर गर्नु उचित नदेखिने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४५८, पुस, पृष्ठ १५०९</p>
८७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ मुद्दा परिसकेपछि अंश भरपाई गरी छोरा छुट्टिई भिन्न भएको भनी सो अंश भरपाईका आधारमा आफ्नो जग्गा रोक्का राख्न नमिल्ने भनी अदालत प्रवेश गरेमा सफा हात लिई अदालत प्रवेश गरेको नदेखिने। ■ दावीका विवादित जग्गाहरू आफ्नो निजी आर्जनको भई अरु कसैलाई बण्डा गर्न कर नलाग्ने सम्पत्ति हुन् भनी दावी लिएको भएपनि ती जग्गाहरू निजी आर्जनका हुन् होइनन् भन्ने कुरा प्रमाणको मूल्याङ्कनका आधारमा गरिनु पर्ने तथ्यगत कुरा रिट क्षेत्रबाट हेर्न नमिल्ने। ■ आफ्नो छोराउपर बैदेशिक रोजगार ठगीमा मुद्दा चलिसकेपछि छोरोले नगद अंश लिई छुट्टिएको भनी अंशको भरपाई खडा गरेको देखिएको हुँदा रोक्का रहेको जग्गा फुकुवा गरिपाउँ भनी दिएको निवेदनमा जिल्ला अदालत र पुनरावेदन अदालतबाट बैदेशिक रोजगारसम्बन्धी मुद्दाको विगो समेतलाई विचार गरी रोक्का रहेको जग्गा फुकुवा गर्न नमिल्ने भनी गरेका आदेशहरूमा कुनै कानूनी त्रुटि रहेको नदेखिनुका साथै त्यस्ता कानूनबमोजिम भए गरेको कामकारवाहीबाट सम्पत्तिसम्बन्धी हकमा आघात परेको भन्न नमिल्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४६२, पुस, पृष्ठ १५३७</p>
८८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अनावश्यक एउटा नम्बर लेखियो भन्दैमा अन्य कानूनहरूको जिकीर अनदेखी गर्न मिल्दैन। तथ्य र कानूनको सुन्दर समायोजन नै न्याय हो। तथ्यले मुद्दाका कुनै पक्षलाई न्यायको आवश्यकता दर्शाउँछ र सारवान तथा कार्यविधि कानूनले त्यसलाई अंगीकार पनि गर्दछन् भने अति प्राविधिकतामा न्यायकर्ता रुमलिन हुँदैन। अति प्राविधिकताले यान्त्रिकतालाई प्रश्रय दिन्छ। न्याय मानवीय संवेदनामा आधारित हुनु पर्दछ। अति यान्त्रिकताले न्यायलाई पराजीत गर्ने।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै व्यक्तिको सम्पत्ति निजकी पत्नी छँदाछँदै पारित लिखतका माध्यमद्वारा छुट्टी भिन्न भएको भाइको नाममा नामसारी हुन सक्दैन । छुट्टी दर्ताको प्रक्रियाबाट प्रतिवादीको नाममा भएको दूषित दर्ता जग्गा मिच्नेको १८ नं. र जग्गा पजनीको १७ नं. को परिधिमा पर्दछ । यस्तो दर्तालाई मान्यता दिनु न्यायोचित नहुने । ■ न्यायकर्ताले निर्णय गर्दा त्यसले निकाल्ने निष्कर्षलाई पनि हेक्का राख्नुपर्छ । पुनरावेदन अदालतको फैसला कायम रहने हो भने एउटी विधवा नारी लोग्नेले पारित वण्डापत्रबाट पाएको सम्पत्ति निजलाई दोस्रो विवाह गरेको दाजुको सिन्दूर सतमा नरहेको मिथ्या आरोप लगाउने देवरको हुन पुग्दछ । कानूनले मद्दत गर्नु नसकिने स्थितिमा निष्कर्ष परिणाम बेग्लै हो । तर, फिरोदमा उल्लिखित अन्य कानूनले न्याय दिन सकिन्छ, भने न्यायकर्ता प्राविधिकता र यान्त्रिकतामा जकडिनु अनुचित हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५२२, चैत, पृष्ठ २०८२</p>
८९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ ऋण लिई कारोवार गर्नसक्ने भनी कानूनले योग्य ठहराएको व्यक्तिले गरेको ऋण कारोवारको दायित्व बहन गर्नुपर्ने भनी अदालतबाट अन्तिम फैसला भइसकेको अवस्थामा ऋण लिएको आफूलाई जानकारी नभएको भन्ने जिकीर लिएर मात्र दायित्वबाट उन्मुक्ति पाउने अवस्था नरहने । ■ फैसला कार्यान्वयनको दायित्व रहेको पक्षले यो वा त्यो बहानामा फैसला कार्यान्वयनलाई निस्तेज पार्न नमिल्ने । ■ सगोलमा रहेको व्यक्तिको अंशियारको हैसियतले पाउने अंश भागसम्म रोक्का गरी फैसला कार्यान्वयनको कारवाही अगाडि बढाएकोलाई निस्तेज पार्ने गरी प्रारम्भमा नै सो कारवाही बदर गर्नु न्यायसंगत नहुने । ■ फैसलाबमोजिम दायित्व बहन गर्नुपर्ने व्यक्तिको नाउँमा सम्पत्ति नभएको भन्ने मात्र आधारमा फैसला कार्यान्वयन नै हुन नसक्ने होइन । जिम्मेवार व्यक्तिको साथ सगोलमा रहेका जहान परिवारका नाउँमा रहेको चल अचल सम्पत्ति समेत बुझी यकीन गरी फैसलाबमोजिम तिर्नु बुझाउनु पर्ने व्यक्तिको भागमा पर्न आउने कुनै सम्पत्ति रहेछ भने त्यस्तो सम्पत्ति समेतबाट देवानी दायित्व पूरा गराउन अदालत समेत सक्रिय रहनु पर्ने । ■ आफ्नो पेशा व्यापार वा घर व्यवहारमा पनि स्वतन्त्र रूपले आफ्नो विश्वसनीयताको आधारमा बन्द व्यापार, कारोवार वा व्यवहार गरेको जोसुकैलाई लेनदेन व्यवहारको ९ नं.को प्रयोजनका लागि घरको मुख्य भई काम गरेको सम्झनु पर्ने । ■ अदालतले आफूले गरेको फैसला कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा कानूनबमोजिम र न्यायका मान्य सिद्धान्तलाई आत्मसात् गरी अन्य अंशियारको साम्पत्तिक अधिकारमा खलल नपुग्ने गरी त्यस्तो सगोलको धनबाट फैसलाबमोजिम ऋणीउपरको दायित्वअनुसारको विगो भरी भराउ गर्न उक्त ऐन र ऐनको प्रावधानले रोकेको मान्न नमिल्ने । ■ फैसला कार्यान्वयनको कार्य विलम्बरहित किसिमले सम्पन्न गर्नुपर्ने अवस्था भएको हुँदा र प्रचलित कानूनले निजको सम्पत्ति अलग गरी त्यस्तो सम्पत्तिले ऋणको सावा व्याज खामेसम्म भराउन नमिल्ने भन्ने बन्देजात्मक कानूनी व्यवस्था समेत नरहेकोले फैसला कार्यान्वयन हुने गरी प्रचलित कानूनको अर्थ र व्याख्या गर्नुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५२८, चैत, पृष्ठ २१२९</p>

५. देवानी कानून : पारिवारिक

९०.	<ul style="list-style-type: none"> ■ नागरिकताको प्रमाणपत्रलाई नाताको प्रमाणपत्र भन्न नमिल्ने । ■ नागरिकताको प्रमाणपत्र वादीसँग रहने वादीको प्रयोजनको लागि तयार हुने कागज भएकाले सो प्रमाण पत्र लिंदा प्रतिवादीको सहमति संलग्नता रहने कुरा हुँदैन । प्रतिवादीको सहमतित्वेग त्यहाँ लेखिएको व्यहोरा अकाट्य प्रमाण हुन नसक्ने । ■ नाताको कुरा स्वाभाविक रूपमा पहिलो रक्त सम्बन्धको कुरा र दोस्रो भावनात्मक कुरा हो, रक्त सम्बन्ध बारे भौतिक प्रमाणबाट पुष्टि गर्न वादी पक्ष अनिच्छुक देखिनुले वादीको विपक्षमा अनुमान गर्नुपर्ने । ■ डी.एन.ए. परीक्षण गर्न असहयोग गर्नुका पछाडि सो डी.एन.ए. परीक्षण भए निजका विरुद्ध प्रमाण लाग्नसक्ने भएकाले नै अनुपस्थित रहेको अनुमान गर्नुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३०१, वैशाख, पृष्ठ ११८</p>
९१.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अदलको ३ नं. मा प्रयुक्त अंश प्राप्त भयो भने भन्ने शब्दहरू भित्र अंशमा दावी गर्ने र प्राप्त गर्ने हक पनि पर्दछ । कानूनले प्रदान गरेको कुनै पनि हक आलंकारिक मात्र हुन सक्दैन । अपुतालीमा दावी गर्ने हक विदेशी नागरिकलाई प्राप्त नहुने मान्यता राख्ने हो भने विदेशी नागरिकका हकमा अदलको ३ नं. द्वारा संरक्षित हकको कुनै अर्थ रहँदैन । विधिकर्ताले निष्क्रिय र निष्प्रयोजित शब्दावली प्रयोग गरेको मान्न नमिल्ने । ■ राष्ट्रिय कानूनका रूपमा हाम्रो मुलुकी ऐनमा समाहित भएर रहेका यी अंश र अपुतालीको हक प्राप्त गर्ने र अदलको ३ नं. को सीमाभित्र रही उपभोग गर्नसमेत विदेशी नागरिकलाई कानूनले कुनै बन्देज लगाएको छैन । केवल विदेशी नागरिकको दावी भन्दैमा अंश वा अपुताली प्राप्त गर्न बाधा खडा गर्ने लिखत यदि प्रचलित नेपाल कानूनले बदर हुने प्रकृतिको रहेछ भने त्यो बदर हुने । ■ नेपालभित्रको सम्पत्तिमा नेपाल ऐन कानून नै लागू हुने हुँदा अंशवण्डाको महलले वादीको समेत हक लाग्ने सम्पत्ति विषयमा प्रतिवादीहरूबीच भएको लिनु दिनु व्यवहारबाट वादीहरूको अंशसम्बन्धी हकमा असर पुगेको र अंशसम्बन्धी हकले हाम्रो कानूनी प्रणालीमा नैसर्गिक हकको रूपमा मान्यता पाएको हुँदा सोको स्थापनाको लागि उपचार खोज्नलाई विदेशी नागरिकको हकमा उक्त ऐनले अवरोध पुऱ्याउने नभै त्यस्तो सम्पत्ति निजहरूको नाममा दर्ता हुनबाट रोक्ने अभिप्राय मात्र राखेको देखिन्छ । अंश वा अपुतालीबाट प्राप्त हुने सम्पत्तिमा विदेशी नागरिकको हक कायम हुने अवस्था भए उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाअनुसार त्यस्तो सम्पत्ति नेपाल नागरिकलाई विक्री गरी वा कुनै व्यहोराले हक छाडी दिन मिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३५३, साउन, पृष्ठ ६२५</p>
९२.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै घरायसी लिखतको कार्यान्वयन भए नभएको निक्यौल गर्नु पर्दा अदालत अति संवेदनशील हुनु पर्दछ । अकाट्य ठोस प्रमाणको अभावमा अनुमानको आडमा अंशवण्डाको ३० नं. प्रयोग गरी वण्डा भइसकेको निष्कर्ष निकाल्न नमिल्ने । ■ घर व्यवहारबाट छुट्टिभिन्न भएको स्थापित हुन लिखतबमोजिम वण्डामा परेको सम्पत्ति वण्डा पाउने व्यक्तिहरूका नाउँमा नरम-गरम मिलेको हुनुका अतिरिक्त नामसारी दाखिल खारेज विक्रीव्यवहार भएको हुनुपर्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ आफूबाहेक अरु हकवालाको साम्पत्तिक हकलाई निजहरूको मञ्जूरीविना तिलाञ्जलि दिने अधिकार परिवारको मुख्यलाई पनि हुँदैन । मुख्यले नै सम्पत्ति छाडेपछि निजको हकवालाको पनि हक भएको अर्थ निकाल्न न्यायोचित नहुने । ■ धार्मिकस्थलको विभाजन सो स्थलको समाप्तिको कडी भएकाले यस्ता धार्मिकस्थल वण्डा गर्न नमिल्ने । ■ गुम्बा धार्मिकस्थल भएको कारणले सोको सार्वजनिक रुपमा प्रयोग हुन्छ । धार्मिक आस्थाअनुरूप त्यहाँ जो कोहीले धार्मिक उपासना गर्न पाउने हुन्छ । यस्तो मानवमात्रको आस्थाको केन्द्रको रुपमा रहेको गुम्बालाई विभाजित गरी धर्म र संस्कृतिमा आँच पुऱ्याउनु न्यायोचित नहुने । ■ निजी नाममा दर्ता सम्पत्तिलाई स्वआर्जन प्रमाणित भएको अवस्थामा बाहेक दरवार भन्ने संज्ञा पाउँदैंमा कुनै कानूनले विशेष सम्पत्ति नमानेकाले सम्पत्तिमा हक छाडेको अर्थ नलाग्ने । ■ ऐतिहासिक भवन भन्दैमा बासस्थानको रुपमा प्रयोग भइआएको सम्पत्ति वण्डा नलाग्ने भन्न नमिल्ने । ■ नेपाली नागरिकभन्दा छुट्टै विशिष्ट स्थान प्राप्त गरी व्यक्तिगत नाममा दर्ता रहेको पैतृक सम्पत्तिका सम्बन्धमा निजले विशेषाधिकार प्राप्त गर्ने भन्ने कुरा संविधान र कानूनतः नमिल्ने । ■ दरवारको ऐतिहासिक सांस्कृतिक र पुरातात्विक स्वरूप प्रचलित नेपाल कानूनका अधिनमा रही यथावत् कायम गर्ने गरी सम्पत्ति अंशवण्डा हुनुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३५९, साउन, पृष्ठ ६६७</p>
<p>९३.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ वण्डापत्रमा अवण्डा भनी नजनिएको सम्पत्ति यदि कुनै अंशियारको नाउँमा दर्ता कायम रहेको छ भने त्यो सम्पत्ति वण्डा गर्ने नगर्ने भन्ने कुराको निर्णय गर्ने अधिकार सम्बन्धित पक्षमा नै निहित रहन जाने । ■ कुनै अचल सम्पत्ति राजिखुसी साथ अंशियारबीच वण्डा गर्दैमा त्यस्तो अंशियारले निजी आर्जन तथा स्रोतबाट खरीद गरेको अन्य सम्पत्ति समेतबाट त्यस्तो अंशियारलाई वण्डा दिन पक्ष बाध्य हुन्छ भनेर भन्न नमिल्ने । ■ लिखतमा एकासगोलको अंशियार भनी साक्षी नराखेको अवस्थामा कुनै अंशियारको नाउँमा रहेको जग्गा त्यस्तो अंशियारले बेचविखन तथा वकस गरी दिँदा अर्को अंशियार साक्षी राखेको भन्दैमा अंशियारहरू एकासगोलमा रही बसी आएका रहेछन् भनी अनुमान गर्न नमिल्नुका साथै त्यस्तो अवस्थामा बसेको साक्षीको हैसियत साक्षीको रुपमा मात्र सीमित रहन जाने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३७१, मदी, पृष्ठ ७७४</p>
<p>९४.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ अपुतालीको महलको १८ नं. मा उल्लेख भएको “वारेश” भन्ने शब्दले भेषधारीको चेलो भन्ने बुझिने हुन्छ, किनकी भेषधारी भएका साधु सन्तहरूको कुनै जात वा थर नहुने हुँदा त्यस्ता भेषधारीको आफ्नै छोरो पनि निजको हकमा वारेश हुन नसक्ने । ■ भेषधारीको अपुताली चेलोमा जाने भएकाले चेलो भन्ने नदेखिदा पछिबाट भनिएका चेलो हुँ, दीक्षा पनि लिएको हुँ, पगडी पनि पाएको छु भन्ने कुराले प्रमाणिक बल नराख्ने । ■ बकसपत्र गरिदिने दाताले चलाई आएसरह आउने अतिथि अभ्यागतलाई सेवा सत्कार गरी भोगचलन गर्नु भनी दाताको शर्त रहेको देखिएको र बकसपत्र प्राप्त गर्ने व्यक्तिले विवादित सम्पत्ति सोही शर्तबमोजिम सञ्चालन गरिआएको कुरामा विवाद नहुँदा सोही शर्तअनुरूप सम्पत्ति प्रयोग हुने भई यस सम्पत्तिमा अपुताली हक कायम हुन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३८३, मदी, पृष्ठ ८९०</p>

<p>९५.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ आमाको जन्म नेपालमा भई निजका सन्तानको जन्म समेत नेपालमा भएको भए पनि नेपाल नागरिकता ऐन, २००९ को प्रारम्भमा नै उल्लिखित भएको अनिवार्य व्यवस्था अर्थात् नेपालको नागरिक हुनको लागि नेपाल राज्यको अधिवासी (Domicile) हुनुपर्ने । ■ कुनै देशको अधिवासी कोही व्यक्ति हो, होइन भन्न त्यो व्यक्ति उक्त देशको स्थायी वासिन्दा हो, होइन वा त्यस व्यक्तिले सो देशलाई आफ्नो स्थायी बसोवास भएको देश मानेको छ छैन एवं कुनै व्यक्ति अर्को देशमा पेशा व्यवसाय वा अध्ययन अध्यापनको उद्देश्यले गएपनि उसको भित्री विचारमा उसले यदि म फलानो देशमा बसोवास गर्ने व्यक्ति हुँ भनी मानेको र त्यस देश मै बसोवास गर्ने मनसाय राखेको अवस्था छ छैन सो विचार गर्नुपर्ने । ■ वंशजको नाताले नागरिकता प्राप्त गरेका र नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र नेपाल नागरिकता ऐन, २०२० अनुसार प्राप्त गरेकोमा सो ऐनको दफा ३ मा वंशजको नाताले नेपालको नागरिकता प्राप्तिको लागि सोही दफाको उपदफा (१) मा सो ऐन प्रारम्भ भएपछि जन्मेको कुनै व्यक्तिको बाबु निजको जन्म हुँदा नेपालको नागरिक रहेछ त्यस्तो व्यक्ति वंशजको नाताले नेपालको नागरिक हुनेछ भनी व्यवस्था गरिएकोले पिता भारतीय नागरिक भएको भन्ने कुरा स्वयं स्पष्ट गरेकाले सोही ऐनअनुसार वंशजको नाताले नेपालको नागरिक हुन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४०९, असोज, पृष्ठ १०४८</p>
<p>९६.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ सगोलमा बस्ने भनिएको आधारमा मात्र विधिवत् बण्डा जोरिएको भनी मान्न उचित नहुने । ■ सगोलमा बस्नु र विधिवत् बण्डा छुट्टयाएको सम्पत्ति आ-आफूले राखी उपभोग गर्ने बिषयलाई छुट्टयाएर हेर्नुपर्ने देखिँदा केवल सँगै बसेको कारणबाट अंश जोरिएको लिखतको अभावमा सगोलका अंशियार मानी सोहीअनुरूप कानूनी मान्यता प्रदान गर्नु उपयुक्त एवं कानूनसम्मत नहुने । ■ २०३३ सालको बण्डाबमोजिम चल एवं अचल सम्पत्ति छुट्टाछुट्टै हिसावले आ-आफ्नो नाउँमा रहेको अवस्थामा सँगै बसेको भनेतापनि आ-आफ्नो अंश भाग छुट्टिएका कारणबाट आफ्नो-आफ्नो अंश भागवाटै खानपान गरिआएको मान्नुपर्ने । ■ सँग बसेको भएपनि सो मात्र कारणले निजको अपुताली पुनरावेदक वादीले मात्र पाउनुपर्छ भन्ने जिकीरसँग सहमत हुन नसकिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४१०, कात्तिक, पृष्ठ ११२३</p>
<p>९७.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ अंश मुद्दा चली अंशबण्डाको २०, २१ नं. बमोजिम सम्पत्तिको तायदाती फाँटवारी दाखिल गर्ने आदेश भएपछि मात्र पेश गरेको फाँटवारी तायदातीमा दवाए छपाएको छैन भनी कागज गरिसकेको अवस्थामा दवाए छपाएको उपर नदवाउनेले दावी नालेस गर्न सक्ने र त्यस्तो अवस्थामा मात्र दवाउनेले अंश दपोट गरेको ठहरी नदवाउने वादीले अंश दपोट गरेको जग्गा सम्पत्ति खान पाउने । ■ अंश नालेश नपरेको र सम्पत्तिको फाँटवारी पेश नभएको एवं सो फाँटवारीमा दवाए छपाएको छैन भनी उल्लेख हुने अवस्था नरहेकोले अंशबण्डाको २७ नं. र अंशबण्डाको २१ नं. आकर्षित नहुने । ■ सगोलको वा पैतृक सम्पत्ति भागबण्डा गर्नुपर्ने हुन्छ। निजी सम्पत्ति वा दाइजो पेवा वा निजी आर्जनबाट खरीद भएको वा आर्जन भएको र दान वा वकसबाट प्राप्त गरेको सम्पत्तिमा अरु कसैको अंश हक नलाग्ने । ■ देवानी मुद्दामा दावी जिकीर लिएको कुराको प्रमाण नपुऱ्याएमा वादी दावी खम्बीर हुन नसक्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> सगोलको जग्गा कुनै पनि प्रमाणबाट नदेखिएको र निजी स्रोतबाट प्राप्त जग्गा बण्डा लाग्न नसक्ने अवस्था रहेकाले अंश मुद्दा परी तायदाती फाँटवारी मागिएको अवस्था नभई वादी र प्रतिवादीहरूले बण्डापत्र खडा गरी सम्बन्धित मालपोत कार्यालयबाट पारित गराई आ-आफ्नो अंश लिनुदिनु गरेको देखिएको अवस्थामा अंशबण्डाको २७ नं. को कानूनी व्यवस्थाले अंश दपोट गरेको भन्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४२३, कात्तिक, पृष्ठ १२३८</p>
९८.	<ul style="list-style-type: none"> दुवै पक्षले हदम्यादभिन्न नालिस गरी आफ्नो अपुताली हक कायम गर्न नसकेको अवस्थामा कसैको पनि हक हुँदैन भन्न नमिल्ने । अंश हक खाने अंशियार भएको अवस्थामा निजहरूका हकमा अपुतालीको २० नं. ले ३ वर्षको हदम्याद गुज्नेको मानी अंश हकबाट प्राप्त हुने सम्पत्तिमाथिको हक समाप्त भएको अर्थ गर्न नमिल्ने । बाबुको नाममा रहेको सम्पत्ति आफ्नो जीवनकालमा कसैलाई लिखत गरी नदिएको एवं के कुन व्यक्तिहरूले पालन-पोषण, स्याहार संस्कार गरेको भन्ने तथ्य प्रमाणबाट खुल्ल नसकेको अवस्थामा बाबुको शेषपछि सन्तानहरूको बराबर हक हुनु न्यायोचित र कानूनसम्मत हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४४५, मंसिर, पृष्ठ १४००</p>
९९.	<ul style="list-style-type: none"> मुद्दाका पक्षहरूले विवादको विषयवस्तु वा मुद्दाको तथ्यलाई जे जस्तो तरिकाबाट प्रस्तुत गरेका हुन्छन् अदालतले सोही किसिमबाट ग्रहण गर्नु बाञ्छनीय हुन्छ । वादीको दावी वा प्रतिवादीको प्रतिउत्तर जिकीरभन्दा बाहिर गई अदालत स्वयंले पक्षको स्थान ग्रहण गर्न नसक्ने । कानूनको प्रयोग र व्याख्या निरपेक्ष ढंगबाट हुने नभई मुद्दाको तथ्यगत प्रस्तुति र दावीको कानूनी आधारको सापेक्षताबाटै हुने । अंशबण्डाको ६ नं. बमोजिम अंशबण्डा गरी बसेका बाबु आमाको अपुताली एकलौटी पाउन दुईवटा पूर्व शर्तहरूमा पहिलो अंशबण्डा भैसकेका स्वास्नी, छोरा बुहारीसँग अंश मिसाई बसेको हुनुपर्ने र दोस्रो यसले खानु भनी लिखत गरी दिएको भए सोही लिखतबमोजिम हुने । निस्सा दिने इजलासले नै कारण उल्लेख गर्न नसकेको कुरामा यस इजलासले अनुमान र तर्कका भरमा ठहर निष्कर्षमा पुग्न सम्भव नहुने । समान पुस्ताका बाजेको सम्पत्तिबाट आधामा अपुताली हक पाउने भएपछि सोही पुस्ताकी बज्यैको सम्पत्तिमा अपुताली नपाउने भन्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४५३, पुस, पृष्ठ १४५७</p>
१००.	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नै आर्जनको कमाइबाट आमाका नाममा खरीद गरेको जग्गा भए तापनि त्यसको वस्तुनिष्ठ प्रमाण पेश हुन नसकेको अवस्थामा आमाका नाममा रहेको त्यस्तो जग्गा स्वाभाविक रूपमा सन्ततिहरूका लागि पैत्रिक सम्पत्ति मानिन्छ, त्यस्तो सम्पत्तिमा छोराको मात्र हक लाग्छ भनी छोरीलाई बाहेक गर्ने गरी व्याख्या गर्न नमिल्ने । पैत्रिक सम्पत्तिको योगदान रहेको भन्ने तथ्य कहिँ कतैबाट स्थापित हुन नसकेको सम्पत्तिमा कसैले आफ्नो निजी आर्जनबाट जोडेको सम्पत्तिलाई सगोलको सम्पत्ति मान्न नसकिने । निजी आर्जनको सम्पत्तिमा सो आर्जन गर्ने अंशियारको निजी ठहरी आफूखुश गर्न पाउँछ भन्ने अंशबण्डाको १८ नं. मा स्पष्ट कानूनी व्यवस्था रहेको हुँदा त्यस्तो सम्पत्तिमा अन्यलाई अंश हक नलाग्ने । दाजु वहिनीका बीचमा अंश विवाद रहेको अवस्थामा बाबु आमाको सम्पत्तिमा जस्तो निरपेक्ष हकको स्थिति हुँदैन । बाबु आमाको नाममा रहेको सम्पत्तिको स्रोत जे जस्तो भएपनि त्यस्तो

	<p>सम्पत्ति छोरा छोरीका लागि पैत्रिक मानिन्छ। तर दाजु भाउजूको स्वआर्जनको सम्पत्तिमा बहिनीले पैत्रिक सम्पत्तिसरह दावी गर्न नमिल्ने।</p> <ul style="list-style-type: none"> कुनै सम्पत्ति निजी ज्ञान, सीप र प्रयासको परिणती हो भन्ने तथ्य स्थापित भएको अवस्थामा त्यस्तो ज्ञान, सीप र प्रयासको अवमूल्यन हुने गरी व्यवहार गरिनु नहुने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४७५, माघ पृष्ठ १६६२</p>
१०१.	<ul style="list-style-type: none"> मतदाता नामावली कुनै निर्वाचनमा भाग लिन कानूनले मतदाता हुनसक्ने व्यक्तिहरूको नाम संकलन गरिएको र निर्वाचन प्रयोजनमा मात्र प्रयोग हुनसक्ने मतदाताहरूको नामको आधिकारिक सूची हो। सो सूचीलाई मतदान गर्ने प्रयोजनको लागि अन्तिम प्रमाणको रूपमा लिन मिल्ने भएपनि सोलाई अथवा त्यसमा जनिएको कुनै व्यहोरालाई कसैको अंश हक कायम गर्न वा सो सूचीमा नजनिएको व्यहोराबाट कसैको अंश हक समाप्त भएको मान्ने आधारभूत प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न नसकिने। मतदाता नामावलीमा जनिएको अन्य कुनै व्यहोराले कसैको उमेर, नाता आदिलाई विवादरहित र निश्चयात्मक रूपमा स्थापित र प्रमाणित गर्ने निर्णायक प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न नमिल्ने। कानूनले जुन उद्देश्य र प्रयोजनको लागि जे जो प्रमाणपत्र वा सूची अधिकारप्राप्त अधिकारीबाट जारी गरिएको हुन्छ, सो प्रमाणपत्र वा सूचीलाई सो उद्देश्यवाहेक अन्य उद्देश्य वा प्रयोजनमा सहायक प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न सकिने भए पनि आधारभूत र निर्णायक प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न कानूनसंगत नहुने। अंश मुद्दामा Merit तथा सम्बद्ध प्रमाणहरूलाई नै आधार मानी निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ। मतदाता नामावली वा मतदाता परिचयपत्रलाई अंशियार वा नाता प्रमाणपत्रको रूपमा ग्रहण गर्न नमिल्ने। जैविक माता पिता नभएको भनी डी.एन.ए. परीक्षण प्रतिवेदन प्राप्त भएको अवस्थामा तथा सो परीक्षण गर्ने विशेषज्ञले आफ्नो परीक्षण र प्रतिवेदनको आधिकारिकता एवं यथार्थता (Accuracy) को सम्बन्धमा अदालतमा साक्षीसरह बकपत्र गरी दिएको अवस्थामा सो बकपत्र जिरहको माध्यमद्वारा अन्यथा देखिन नआए अदालतले त्यस्तो वैज्ञानिक परीक्षण प्रतिवेदनलाई अमान्य गर्ने कानूनी आधार नदेखिने। जीरह समेतबाट अन्यथा देखिन नआएको विशेषज्ञको रायलाई प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २३(७) बमोजिम अदालतले प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्नुपर्ने हुन्छ। यस्तो हालसम्मको सर्वमान्य DNA जस्तो वैज्ञानिक परीक्षणको आधारमा विशेषज्ञले दिएको रायलाई त्यस्तै वैज्ञानिक परीक्षण गर्ने विशेषज्ञको अन्यथा राय भएमा मात्र खण्डन गर्न सकिने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४८३, माघ पृष्ठ १७२६</p>
१०२.	<ul style="list-style-type: none"> यथार्थमा पती पत्नीबीचको सम्बन्ध आपसी समझदारी र मेलमिलापबाट मात्र सुमधुर हुने हो। अन्यथा यी कुराको अभावमा त्यस्तो सम्बन्ध निरन्तर कायम राख्नुको कुनै औचित्य नरहने। अंश मुद्दा दायर गरी अंश पाउने फैसला प्राप्त गरेपश्चात् आफूले पाउने भाग आफ्ना नाममा दर्ता समेत गरिसकेको अवस्थामा आर्थिक रूपमा अब पतिसँग पूर्णत भिन्न भै उनीसँग सरोकार नभएको र विगत २२ वर्षदेखि आफूखुशी माइतीमा बसेको अवस्थामा पारिवारिक पहिचानको लागि वैवाहिक सम्बन्धको निरन्तरता कायम गर्ने भन्ने जिकीर उचित नदेखिने। आपसी समझदारी र सुमधुर सम्बन्ध कायम भए मात्र सो सम्बन्ध निरन्तर कायम हुन सक्ने हो।

	<p>तर एकपछि अर्को गर्दै विगत २२ वर्षसम्म चलेको निरन्तर विवाद भैभगडाले दुवै पक्षबीच शान्तिपूर्ण जीवन व्यतीत गर्ने भावना र अवस्था नभई भैभगडा र विवाद विवाद निरन्तर रहिरहेको अवस्थामा त्यस्तो सम्बन्ध कायम राखी रहनुको कुनै औचित्य नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४८७, माघ पृष्ठ १७५८</p>
१०३.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अलग-अलग ठाउँमा व्यवसाय गरी बसेको भन्दैमा स्वतः मानो छुट्टिएको मान्न मिल्दैन । अर्को स्थानमा बसी व्यवसाय गरे पनि अन्य कुनै परिवार सदस्य रहेको ठाउँमा सम्पत्ति जोर्न निजको योगदान नै नरहेको स्पष्ट रूपमा प्रमाणबाट नदेखिएसम्म जो जहाँ छ त्यो उसैको आर्जन मान्न नसकिने । ■ विभिन्न ठाउँमा बसोवास गर्ने क्रममा अंशियारमध्येका जुनसुकै व्यक्तिको नाममा सगोलको सम्पत्ति रहेको हुन सक्छ । अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म वा कानूनबमोजिम निजी आर्जन ठहर्ने बाहेक एकाघर अंशियारमध्ये जुनसुकै अंशियारको नाममा रहेको सम्पत्ति सगोलको सम्पत्ति हो भनी अदालतले अनुमान गर्नुपर्ने । ■ व्यक्तिको अंशहक जस्तो विषयमा केवल अनुमानको आधारमा अंश नपाउने भनी ठहर गर्न न्याय र कानूनको रोहमा नमिल्ने । ■ एकाघर सगोलको एउटा अंशियारले अर्को अंशियारलाई सगोलको सम्पत्ति बकस गरिदिँदा निजी आर्जन मान्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४९२, माघ पृष्ठ १७८९</p>
१०४.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अंशियार कानूनबमोजिम छुट्टी भिन्न भै अंश लिई अलग बसेको भन्ने नदेखिएको अवस्थामा सगोलको सम्पत्ति समान हाँगाका जीवित अंशियारका नाउँमा नामसारी हुने कुरामा विवाद हुन नसक्ने । ■ सगोलका अंशियारहरू बीच बण्डा नलाग्ने वा आफ्नो मात्र हक लाग्ने भन्नलाई यस प्रकारको लिखत व्यहोराले निजी आर्जनको हो अन्य कसैको हक लाग्दैन भनी दावी जिकीर लिनेले पुष्टि गर्नुपर्ने । ■ समान पुस्ताका अंशियारहरू मध्ये जसको नाममा दर्ता रहेको सम्पत्ति भए पनि मूल अंशीपछिको अर्को पुस्ताका छोरीहरूको नाममा हक कायम नामसारी हुन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४९७, फागुन, पृष्ठ १८२८</p>
१०५.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सम्बन्ध विच्छेद भएकी स्वास्नी मानिसले अर्को विवाह नगरेमा मात्र सो अंशमा पाएको सम्पत्ति आफ्नो जीवनभर मात्र भोग गर्न पाउने र निजको शेषपछि अधिल्लो लोग्नेका सन्तान वा लोग्नेले फिर्ता पाउने हुन्छ । यस्तो प्रावधानबाट यस्तो सम्पत्तिमा सम्बन्ध विच्छेद भएकी स्वास्नी मानिसको सर्वकालीन र पूर्ण अधिकार (Absolut Right) हुँदैन । अर्थात् निजले अर्को विवाह गरेमा निजको भरण पोषण र जीविकाको व्यवस्थापन अधिल्लो लोग्नेले गर्न नपर्ने । ■ सम्बन्ध विच्छेद भएकी स्वास्नी मानिसले अर्को विवाह गरेमा पूर्व पतिसँग अंशमा दावी गर्ने अधिकारको अन्त्य भएको सम्झनुपर्ने । ■ कुनै स्वास्नी मानिसको एक वखतमा एकभन्दा बढी व्यक्तिसँग वैवाहिक सम्बन्ध कायम रहन नसक्ने र वैवाहिक सम्बन्धको आधारमा एकभन्दा बढी लोग्नेसँग कानूनतः अंश हक सिर्जना हुन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५०९, फागुन, पृष्ठ १९३२</p>

१०६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ बण्डापत्रको अस्तित्व स्वीकार गरी सोअनुसार आफ्नो अंश भाग लिई खाइसकेपछि सोही बण्डापत्रका अन्य शर्त र व्यवस्थाहरू सबै अंशियारले मान्नु पर्ने हुन्छ र बण्डापत्रका शर्त र व्यवस्थाहरू मान्न त्यसमा हस्ताक्षर गर्ने सबै पक्ष र व्यक्ति विवन्धित हुने भएकाले कसैले त्यसको विपरीत जान नमिल्ने । ■ सगोलका अंशियारका नाममा रहेको जग्गा नामसारी र दर्ता गराउँदैमा अन्य अंशियारहरूको हक जान सक्दैन । त्यस्तै एउटाको हकको अंशको जग्गा अर्का अंशियारले नामसारी दर्ता गराएमा त्यो दूषित दर्ता हुन्छ । दूषित दर्ता बदर गराउन हदम्यादको सीमा बाधक बन्न सक्दैन । त्यस्तो दूषित दर्ताले अंशहकको जग्गा दर्ता गर्नबाट रोक्न नसक्ने । ■ बण्डापत्रको पक्ष नरहेको व्यक्तिलाई बण्डापत्रको शर्तले विवन्धित गर्न सक्ने अवस्था नदेखिएको र आफ्नो अंश भाग जीउनीको सम्पत्ति कानूनको अधीनमा रही कसैलाई विक्री, दान वा बकस गरिदिन नपाउने भन्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५११, फागुन, पृष्ठ ११४५</p>
१०७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ बण्डापत्रको लिखत स्थापित भएको अवस्थामा त्यसमा लेखिएका सम्पूर्ण व्यहोरा पढेर नै निष्कर्ष निकाल्न पर्ने हुन्छ । वादीले अंश लिएकोमा मञ्जूरी नै व्यक्त गरेको भए पेटबोलीमा लेखिन सक्दथ्यो, पक्ष नै कायम हुन सक्दथ्यो भन्ने तर्कहरूलाई न्यायसंगत मान्न नसकिने । ■ लेख्ने मस्यौदाकारको सोचाई, ज्ञान र स्थानीय चलनले पनि मस्यौदा गर्नेलाई प्रभाव पारिरहेको हुन्छ । मूल कुरा व्यहोरा कहाँ के कसरी लेखियो भन्दा पनि त्यो व्यहोराले के अर्थ बोक्दछ भन्ने कुरा नै न्यायकर्ताले ठम्याउन पर्ने कुरा हो । लिखतमा कुनै घोषणा गरिन्छ । त्यसमा पक्षको सही पर्दछ र त्यो कुनै प्रमाणबाट थपिएको, भुक्त्याइएको, कीर्ते वा जालसाजी भएको प्रमाणित हुन सक्दैन भने प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ३४ को विवन्धनको परिधिमा त्यो कथन पर्दछ । साक्षी लेखिने ठाउँमा लेखियो भन्दैमा त्यो कथन स्वतः निष्क्रिय र निरर्थक हुन नसक्ने । ■ आफूतर्फका छोराहरू विरुद्ध विधिवत रूपमा अंशमा दावी लिएको खण्डमा निजका छोराहरू जिम्मा रहेको सम्पत्तिबाट आफ्नो हकको अंश पाउने नै हुँदा गलत व्यक्तिउपर अंशको दावी गरेकोलाई न्यायसंगत मान्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५३१, चैत, पृष्ठ २१४६</p>

६. फौजदारी कानून : सरकारवादी

१०८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ आवेश प्रेरित हत्यामा मूलतः मृतकको ज्यान मार्ने मनसाय वा पूर्व रिसइवी नभएपनि कुनै विषयमा केही गर्दा वा भनाभन वा विवाद हुँदा तत्कालै रिस उठी सो रिसलाई थाम्न सक्ने सामर्थ्य गुमाई आरोपित व्यक्तिले मृतकउपर साधारण लाठी, ढुंगा प्रहार गर्दा वा लात मुक्का वा यस्तै प्रकारको गैर जोखिमी साधनले प्रहार गर्दा त्यसको प्रहारको चोटबाट तत्कालै वा ऐनका म्यादभिन्न ज्यान मर्न गएको स्थिति हुनु पर्ने । ■ भवितव्यको वारदातमा ज्यान मार्ने मनसाय वा पूर्व रिसइवी नभई कसैले केही कार्य गर्दा
------	---

	<p>त्यस्तो कार्यबाट मानिसको ज्यान जानसक्ने स्थिति पनि नदेखिएको र तत्काल रिस उठी सो रिसको आवेगमा त्यस्तो कार्य गरेको स्थिति पनि नभएको, सामान्य समझको मानिसले हेर्दा पनि कुनै कार्यबाट मानिस मर्नसक्ने सम्मको अवस्था नहुँदा नहुँदै पनि त्यही कार्यबाट केही भई मानिस मर्न गएको स्थिति हुनुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१५, जेट, पृष्ठ २५४</p>
१०९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ नेपालमा स्थायी बसोबास गर्ने कुनै व्यक्तिले कुनै कालखण्डमा नेपालको नागरिकताको प्रमाणपत्र नलिएको मात्र कारणबाट निज विदेशी नागरिक हुने भनी सम्भन्धन नमिल्नुका साथै त्यसको कुनै कानूनी आधार नहुने । ■ नेपालमा स्थायी बसोबास भएको हरेक व्यक्तिले नागरिकताको प्रमाणपत्र लिनै पर्ने कुनै कानूनी प्रावधान रहेको नपाउँदा पिताले तत्कालको अवस्थामा नागरिकताको प्रमाणपत्र नलिएको मात्र कारणबाट निज स्वतः गैरनेपाली नागरिक वा विदेशी नागरिक रहेको भनी सम्भन्धन नमिल्ला । ■ नेपालको स्थायी बासिन्दा नभएको अथवा विदेशी नागरिक रहेको भनी जिकीर लिनै पक्षले नै निज कुन विदेशी राष्ट्रको नागरिक हो भनी तथ्यपूर्ण रुपमा स्थापित गर्नुपर्ने । ■ प्रत्येक निर्णयकर्ताले प्रचलित नेपाल कानून तथा तथ्य र प्रमाणहरूको आधारमा मात्र निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ । नभएको तथ्य र प्रमाणको आधारमा गरिएको निर्णय स्वेच्छाचारी एवं न्यायिक मनको अभावमा गरिएको निर्णय मान्नुपर्ने हुन्छ र यस्तो निर्णय बदरयोग्य हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३४९, साउन, पृष्ठ ६००</p>
११०.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै कागज मृत्युकालीन घोषणा हो वा होइन निक्यौल गर्न घोषणाकर्तालाई आफू मृत्युको सन्निकट रहेको आभास भएकै हुनुपर्ने मानेको छ । सिद्धान्ततः आफू पक्कै मर्ने अवस्थामा पुगेको आभास घोषणाकर्तालाई भएको सम्बन्धित कागजबाट देखिएको छ भन्ने स्थापित भएपछि मात्र त्यसका अन्तरवस्तुमा प्रवेश गर्न मिल्ने । ■ मृतकको कथन मृत्युकालीन घोषणा हुनका लागि घोषणाकर्ता कति समयभित्र मर्न पर्छ भन्ने सीमारेखा तोकिएको हुँदैन । तर, सो कथन र मृतकको मृत्युका बीच मृत्युका अन्य कारण र अवस्था विद्यमान हुन भन्न नहुने । ■ प्रमाण ऐनको दफा ११ को सीमामा परेन भन्दैमा कुनै लिखित अभिव्यक्ति प्रमाणशून्य हुँदैन । प्रमाण ऐनका अन्य कुनै व्यवस्थाअन्तर्गत त्यो प्रमाण हुन सक्दछ भने त्यसको न्यायिक मूल्याङ्कन हुन सक्ने । ■ आफूउपर घटेको घटनाका सम्बन्धमा सविस्तार व्यक्त गरी गरिदिएको कागजलाई अन्य स्वतन्त्र प्रमाणबाट खण्डित भएको अवस्था नहुँदा प्रमाण ऐनको दफा १० बमोजिम प्रमाणको रुपमा ग्राह्य हुने । ■ मुख्य रुपमा आफूले गरेको कार्यले पीडित मानिसको मृत्युको परिणाम निम्त्याउँदैन भन्ने तर्फ कर्ता सचेत रहेको अवस्थामा दुर्भाग्यवस मानिसको मृत्यु भएमा त्यो भवितव्य हुने कानूनी मनसाय देखिन्छ । त्यसैले भवितव्य हत्यालाई सांयोगिक घटनाको रुपमा ग्रहण गरिन्छ । यसमा फौजदारी अपराधमा हुने अपराधिक तत्वमध्येको महत्वपूर्ण तत्व 'मनासय' को अभाव रहेको हुन्छ । संयोगवस मानिसको मृत्यु हुने हुनाले यस्तो हत्यालाई मनसायप्रेरित हत्याको रुपमा हेरिँदैन । आफूले गरेको कामबाट मानिस मर्न सक्छ भन्ने परिणामको ज्ञान पनि यसका कर्तामा हुनुहुँदैन । ज्यान लिनेसम्मको रिसइवी पनि हुनु नहुने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ आवेशप्रेरित हत्या पनि प्रतिवादीले आफूले आफैलाई नियन्त्रण गर्न नसकी तत्काल उत्पन्न कुनै कारणबाट उत्तेजित भै आफ्नो कार्यबाट हुने परिणामको ख्यालै नगरी पीडितउपर आक्रमण गर्दा त्यो आक्रमणको कारणबाट पीडितको मृत्यु भएको अवस्था हो । यसमा प्रतिवादीलाई उत्तेजित पार्ने काम पीडित अर्थात मृतकबाटै हुनुपर्दछ । यो उत्तेजना योजनाबद्ध वा पहिलेदेखि नै विद्यमान रहेको नभई तत्काल नै मृतकको व्यवहारका कारणले जन्मेको हुनुपर्ने । ■ पीडितको कारणबाट उत्पन्न हुन आवेशको अवस्था त्यो हदसम्म हुनुपर्ने मानिन्छ, जुन अवस्थामा सामान्य सुभ्रवुभ्र भएको मानिस समेत सामान्य मानवीय कमजोरीका कारणबाट उत्तेजित हुन्छ र आफ्नो उत्तेजित अवस्थालाई नियन्त्रण गर्न सकिरहेको हुँदैन । यस्तो उत्तेजना पीडितको क्रियाकलापबाट अचानक उत्पन्न भई प्रतिवादीले त्यसको आवेशले क्षणिक रूपमा आत्मनियन्त्रण गुमाएको हुनुपर्छ । आत्मनियन्त्रण गुमाउने अवस्था थियो थिएन घटनाको परिस्थिति तथा मानवीय संवेदनशीलता जस्ता कुरामा भर पर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३५४, साउन, पृष्ठ ६३०</p>
१११.	<ul style="list-style-type: none"> ■ वैदेशिक रोजगारमा पठाउन इजाजत पत्र नपाएको व्यक्तिले गफलतमा पारी आफूलाई फाइदा र अरुलाई नोक्सान पार्ने कार्य गरेको कसूर ठगीको महलको २ नं. ले परिभाषित गरेको कसूरभित्र नै पर्ने देखिएको र सरकारवादी भै चलाएको मुद्दालाई वैदेशिक रोजगार ऐनअन्तर्गत नचलाएको भन्ने कारणले मात्र कानूनविपरीतको अभियोग पत्र दायर गरेको भन्न नमिल्ने । ■ अभियोग पत्र दायर गर्दा ठगीको महलको १ नं. को कसूर स्थापित गरेको भए तापनि कसूरको प्रकृति र अवस्थाबाट ऐ. महलको २ नं. को परिभाषाअन्तर्गत पनि पर्न सक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३५७, साउन, पृष्ठ ६५७</p>
११२.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सँगसाथबाट बरामद भएको सवारी चालक अनुमतिपत्र सद्दे नदेखिई त्यसमा लागेको सरकारी छाप र दस्तखत कीर्ते पाइएको, सो अनुमतिपत्र बनाई ल्याई दिने भनी पोल गरेका व्यक्तिका नाममा म्याद नै तामेल हुन नसकेको अवस्थामा प्रतिवादी निर्दोष रहेको मान्न मिल्ने आधार कारण नदेखिने । ■ उनाउ व्यक्तिको नाउँमा जारी भएको सरकारी छाप र दस्तखत कीर्ते गरी आफ्नो नाउँको सवारी चालक अनुमतिपत्र बनाई प्रयोग गर्नु नै अभियोग दावी प्रमाणित हुने यथेष्ट आधार हुने अन्यथा प्रमाणित गर्न चाहने पक्षले नै प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २७(१) बमोजिम प्रमाण पुऱ्याउनु पर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३६१, मदी, पृष्ठ ७६२</p>
११३.	<ul style="list-style-type: none"> ■ राज्यले कानूनबमोजिम सजाय नै गर्नुपर्दा पनि कैद वा जरीवानासम्म मात्र गर्न सक्छ । सजायस्वरूप कुटपीट वा यातना दिन नसक्ने । ■ कुटपीट एक फौजदारी अपराध भएकाले कुटपीटको अपराधमा कुटिने व्यक्तिको शरीरमा यातना पीडा घाउ आदि भई क्षति पुग्दछ । कसैको अनतिक्रम्य शरीरमा कसैले कुटपीट गरी क्षति पुऱ्याउँछ भने त्यसरी क्षति पुऱ्याउने व्यक्तिलाई सजाय गर्नुका साथै कुटपीटको कारण कुटिने व्यक्तिको शरीरमा पुगेको क्षतिबापत क्षतिपूर्ति ऋकउभलकबतप्यल समेत पाउनु पर्ने । ■ क्षतिपूर्ति भराउने कार्य सजाय नभई यो कार्य Civil Liability अन्तर्गत पर्ने कार्य हो । त्यसैले प्रतिवादी दोषी ठहर भएपछि क्षतिपूर्ति भराउने सम्बन्धमा न्यायको रोहमा यस अदालतले पनि विगो रकम यकीन गर्न सक्छ । पीडितले उपचार गर्दा फलफूल र खाना खर्च

	<p>समेतमा खर्च गरेको भनी विल भरपाइ समेत पेश गरेमध्ये औषधि उपचारबापत र कुरुवा खर्चबापत खर्च गरेको प्रमाणित भएको रकम व्त ऋयकत घा खर्चबापत भराई दिनुपर्ने ।</p> <p style="text-align: center;">निर्णय नम्बर ८३७४, मदौ, पृष्ठ ७९४</p>
<p>११४.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ मृतकको हत्या कुनै व्यक्तिको कर्तव्यबाट भएकोले कसूरजन्य कार्य गर्ने अपराधीलाई प्रचलित कानूनबमोजिम सजाय गर्नुपर्ने हुँदा अप्रत्यक्ष प्रमाणको आधारमा पनि कसूरदार देखिएको व्यक्तिलाई सजाय गर्नु अदालतको कर्तव्य हुने । ■ अपराध र अपराधीको शिकार भएका पीडित व्यक्तिप्रति न्याय परोस् भन्ने कुरा पनि न्यायाधीशले त्यति नै सुनिश्चित गर्नु पर्दछ । अभियुक्त र अपराधबाट पीडित व्यक्ति दुवैलाई सन्तुलित रूपमा न्याय प्रदान गर्नु नै न्यायप्रणालीको आधारभूत लक्ष्य हुन्छ । कुनै एकप्रति मात्र लक्षित गरी गरिएको निर्णयले न्यायको आकार ग्रहण गर्न नसक्ने । ■ अपराध गर्दा अपनाइएको तरिका र अपराधको प्रकृति हेर्दा अपराधी पूर्ण सचेत, सावधान रही नियोजित र सँगठित रूपमा आफ्नो कार्य योजनालाई पूर्णता दिएको देखिन्छ । यस्तो अवस्थामा अभियोजन पक्षद्वारा प्रस्तुत अप्रत्यक्ष प्रमाण र खास गरी परिस्थितिजन्य प्रमाणको आधारमा नै अपराधीसम्म पुग्नु पर्ने र त्यस्तो प्रमाणको आधारमा कसूरदार देखिन आएको अभियुक्तलाई सजाय गर्नुपर्ने । ■ कानूनअनुरूप प्रमाणको रूपमा पेश गरिएका कुराहरूको मुद्दामा सम्बद्धता छ वा छैन भन्ने विषय अदालतले निर्धारण गर्नसक्ने । ■ सँगठित अपराधलगायत अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका अपराधीहरूको सूचना आदान-प्रदान गरी सदस्य राष्ट्रहरू बीच सहयोग आदान प्रदान गर्नको लागि स्थापना भएको इन्टरपोल प्रहरीहरूको अन्तर्राष्ट्रिय सँगठन भै संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभाद्वारा यसलाई मान्यता दिइएको हुँदा अपराध अनुसन्धानका सम्बन्धमा यस निकायले दिएको तथ्याङ्कहरूलाई सहजै अन्यथा भन्न सकिने अवस्था नरहने । ■ कुनै अभियोग लागेको अभियुक्तले कसूरसम्बन्धी कुरामा साविती भएको वा इन्कार गरेको निजको कथनले मात्र निजको पक्ष वा विपक्षमा स्वतः प्रमाणको स्थान ग्रहण गर्दैन बरु सो साविती वा इन्कारी वयानलाई कुनै आधारभूत, तथ्यपरक एवं निश्चयात्मक प्रमाणबाट समर्थित गराउन पर्ने । ■ कुनै प्रमाणविनाको इन्कारी वयान अर्थहीन र प्रयोजनहीन हुन्छ र यस्तोमा संकलित अप्रत्यक्ष प्रमाणलाई पनि निजका विरुद्ध अदालतले प्रमाणमा ग्रहण गर्नुपर्ने । ■ कुनै अभियुक्तले वारदातको समयमा आफू घटनास्थलमा नभई अन्यत्र छु भनी अन्यस्थल (Alibi) को जिकीर लिन्छ भने सो जिकीरलाई प्रमाणित गर्ने भार पनि निज अभियुक्तउपर नै रहन्छ । यस्तो अन्य स्थल Alibi को जिकीर तथ्यपरक, निश्चयात्मक तथा लिखतको प्रमाणबाट समर्थित हुन सके मात्र सो जिकीर लिने व्यक्तिको पक्षमा प्रमाणयोग्य हुन सक्ने हुन्छ र सो जिकीर त्यस्तो निर्विवाद र तथ्यपरक प्रमाणबाट स्थापित हुन नसके त्यस्तो जिकीर लिने व्यक्तिका विरुद्ध नै प्रमाण लाग्न जाने । ■ कुनै काम, घटना वा अपराधका सम्बन्धमा अभियुक्तको काम वा व्यवहारका विभिन्न अवस्था र क्रियाकलापबाट तथ्यहरूको कडी एक आपसमा श्रृंखलाबद्ध रूपमा जोडिदा अपराधिक कार्य सम्पादन भएको स्वाभाविक निष्कर्ष निस्कने भएमा र सो कार्य र व्यवहारबाट अभियुक्तले

	<p>अपराध गरेको स्थापित भएको देखिएमा यस्तो तथ्यहरूको मालाकार कडीलाई परिस्थितिजन्य प्रमाणको रूपमा परिभाषित गरिन्छ। यसको लागि तथ्यका प्रत्येक कडी एक आपसमा आवद्ध र अन्योन्याश्रित भएको हुनुपर्ने र तथ्यको कुनै एक कडीको पनि अनुपस्थिति भएमा सो प्रमाण खण्डित भएको मान्नुपर्ने।</p> <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३७८, मदी, पृष्ठ ८१४</p>
११५.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै पीडितलाई लागेको घाउ चोटको पीडाको मूल्याङ्कन घाउ चोट लागेकै समयमा देखिएको चोटको प्रकृति र अवस्थाबाट नै गर्नुपर्ने। ■ अस्पतालका अभिलेखलाई अमान्य घोषित गर्नु कुटपीटको २० नं. को मनसाय होइन। कानूनको व्याख्या र प्रयोग समयसापेक्ष रूपमा गरिनु पर्दछ। समयको परिवर्तन, विज्ञान र प्रविधिको विकास, सामाजिक रूपान्तरणलाई पनि कानूनले ठाउँ दिएसम्म लचिलो रूपमा व्याख्या गर्दै आत्मसात् गर्दै जानु पर्ने। ■ ढिलो जाहेरी पर्दा जाहेरवालाले असत्य तथ्यहरू समावेश गर्ने वा कसैसँग रिसइवी साध्न सक्ने सम्भावनालाई नकार्न सकिँदैन। तर, घटना र वारदातलाई स्वतन्त्र प्रमाणहरूले पुष्टि गरिरहेका छन् तथा सार्वजनिक निकायका अभिलेखले समर्थन गरिरहेका छन् भने जाहेरीको ९ दिनको ढिलाई नै प्रतिवादीले सफाइ पाउने आधार बन्न नसक्ने। ■ कानूनको प्रयोग गर्दा पीडित तथा पीडितका परिवारको तत्कालको मानसिक पीडा पनि न्यायकर्ताले महसूस गर्न सक्नु पर्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३८७, असोज, पृष्ठ १५६</p>
११६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ ठगी गर्ने उद्देश्यले कीर्ते गरी तयार पारिएको नक्साअनुसारको जग्गा धितो राखी कर्जा लिइएको र कर्जा प्रयोजनका लागि तयार पारिएका धितो बन्धक कागज र शर्तबन्देज कागजमा प्रतिवादी साक्षी समेत बसेको देखिँदा निजलाई ठगीको ५ नं. बमोजिमको कसूरबाट उन्मुक्ति प्रदान गर्न नमिल्ने। ■ कसूर स्थापित भएको अवस्थामा आपराधिक क्रियामा निजको संलग्नताको मात्रा र त्यसबाट प्राप्त गरेको लाभ समेतलाई आधार बनाई सजाय निश्चित गर्नुपर्ने। ■ ठगीजन्य क्रिया गरी कर्जा लिएको मूल रकमबाट निजले के कति रकम प्राप्त गरेको भन्ने यकीन अङ्क किटान गरी अभियोगपत्र दायर नभएको र अन्य प्रमाणबाट पनि अङ्क यकीन हुने गरी खुल्ल नआएको अवस्थामा प्रतिवादीको हकमा विगो खुलेको मान्न नसकिने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४०९, कात्तिक, पृष्ठ १११६</p>
११७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ आवेशमा उत्तेजित अवस्था कुन हदसम्म थियो भनी गणितीय हिसावले यकीन गर्न नसकिने भए पनि प्रतिवादी र मृतकबीचको सम्बन्ध र व्यवहार, मानवीय संवेदनशीलता, कुनै खास घटना वा परिस्थिति जस्ता कुरालाई आँकलन गर्न सकिने। ■ आवेशको उत्तेजना मृतकको क्रियाकलापबाट अचानक उत्पन्न भई त्यसको प्रभावले अभियुक्तले क्षणिकरूपमा आत्मनियन्त्रण गुमाएको अवस्था हुनुपर्ने। ■ मृतकको असह्य क्रियाउपर अभियुक्तले तत्कालै भावावेशको अवस्थामा प्रतिक्रियात्मक रूपमा मृतकउपर आक्रमण गरेको छैन र मृतकउपर आक्रमण गर्न मद्दतगार बोलाउने वा उपयुक्त र अनुकूल वातावरणको खोजी गरी मृतकउपर आक्रमण गरेको अवस्था छ भने त्यस अवस्थालाई आवेशको अवस्था समाप्त भएको मानिने हुँदा त्यस्तो हत्यालाई आवेशप्रेरित

	<p>हत्याको संज्ञा नदिई मनसायप्रेरित हत्या नै मानिने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ फौजदारी विधिशास्त्रमा मनसायप्रेरित हत्या हुन प्रतिवादीले मार्ने मनसाय राखेको हुने पर्ने, मार्नुपर्ने खास कारण भई त्यसको लागि तयारी र योजना जस्ता कुराहरू रहनुपर्ने मानिए तापनि सबै परिस्थिति र अवस्थामा मनसायप्रेरित हत्यामा योजना र तयारी हुनैपर्छ भन्ने अवस्था नरहने । ■ अवस्था र परिस्थितिअनुरूप अभियुक्तमा तत्काल मृतकउपर ज्यान लिनुपर्ने मनसाय तत्व जागृत भएको हुनसक्छ । वारदातमा प्रत्यक्ष प्रमाण भएको अवस्थामा मार्नु पर्ने खास कारणको खोजी गर्नु उपयुक्त नमानिने । ■ हरेक मनसायप्रेरित हत्यामा घातक वा जोखिमी हतियारको प्रयोग निर्णायक तत्व हुन सक्दैन । साधारण लाठा, ढुङ्गा वा लात, मुक्काको निर्घात प्रयोग मृत्युवरण गराउनमा पर्याप्त हुनसक्छ । त्यसैले आवेशप्रेरित हत्यामा कानूनले निर्धारण गरेका सबै तत्वहरू एक आपसमा गाँसिएर रहेको अवस्था हुनु अनिवार्य हुने । ■ मृतकले प्रतिवादीहरूलाई असह्य उत्तेजित पार्ने कुनै पनि क्रिया वा व्यवहार गरेको भन्ने नदेखिएको अवस्थामा मृतकलाई समूहगत रुपमा कुटपीट गरेको र उपचारको लागि लगेको अवस्थामा सोही कुटपीटको जरीयाबाट मृतकको मृत्यु भएको अवस्थामा प्रतिवादीहरूको कार्य आवेशप्रेरित हत्याको रुपमा स्थापित नभै मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. अनुरूप मनसायप्रेरित हत्याकै कोटीमा पर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४१५, कात्तिक, पुष १९५९</p>
११८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ मैले कानून थाहा नभएर अपराध गरेको हुँ भनेर कसैले फौजदारी दायित्वबाट छुटको दावी गर्न नसक्ने । ■ तथ्यको अज्ञानता वा भूल (Mistake of Fact) को प्रश्न छ त्यो क्षम्य मानिन्छ । तथ्यको अज्ञानता सबै कानूनमा क्षम्य मानिन्छ, केवल फौजदारी कानूनमा मात्र क्षम्य मानिन्छ । तथ्यको अज्ञानताको कारणले फौजदारी दायित्वबाट मुक्ति पाउन जुन तथ्यको भूलले गर्दा नघट्नु पर्ने कार्य घटित भएको छ त्यस्तो तथ्यको ज्ञान भएको भए सो व्यक्तिले त्यस्तो कार्य गर्ने थिएन भन्ने कुरा प्रमाणित हुनुपर्छ र तथ्यको भूल उचित र कारणसम्मत हुनुपर्ने । ■ मृतकलाई मार्नुपर्ने मनसाय, रिसइवी र पूर्व योजना नदेखिएको, शिकार खेल्न जंगलमा गएको अवस्थामा तथ्यको भूलको कारणले जनावरलाई भनी हानेको गोली मृतकलाई लाग्न गई ज्यान गएको परिस्थिति समेतको मूल्याङ्कन गर्दा ज्यानसम्बन्धी महलको ६(२) नं. बमोजिम एक वर्ष कैद हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४३५, मंसिर, पुष १९७७</p>
११९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कसूरको कार्यमा धेरैजना भै काम पूरा गरिन्छ भने सबैको व्यक्तिगत उत्तरदायित्व सिर्जना हुने । ■ अन्तिम कीर्ते अक्षर कसले लेखेको हो सो मात्रै कीर्तेका अभियुक्त हुने भन्ने प्रश्न उठ्न सक्दैन । कीर्ते गर्ने मतलवमा पस्दछ, लाभ लिन्छ, सरोकार राख्छ र सो काम पूरा गर्न कुनै न कुनै संलग्नता देखाउँदछ भने पनि कीर्तेको कसूरदार हुने । ■ लिखतसम्बन्धी कसूरमा भइरहेको सच्चा लिखतमा भएको अङ्क, अक्षर वा मिति वा केही व्यहोरा घटी बढी पारी सच्याउने कार्यमा संलग्न भएको व्यक्तिका हकमा केही नगरी

	<p>लिखतवालालाई मात्रै जिम्मेवार बनाउने हो भने त्यस्ता अरु षडयन्त्र गर्ने आदेश गर्ने वा मतलबमा बसी काम गरी गराई लाभ लिने ठूलो आपराधिक समूहले नै आपराधिक दायित्वबाट मुक्ति पाउने अवस्था रहने ।</p> <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४४४, मंसिर, पृष्ठ १३१६</p>
<p>१२०.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ अभियोगपत्रबमोजिमको दुपाट बस्ने विक्रम महर्जन म होइन उक्त वडामा धेरै विक्रम महर्जन छन् म त्यागल बस्ने विक्रम महर्जन हुँ भनी पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकीर रहेको सन्दर्भमा वास्तविक रूपमा वारदातमा संलग्न विक्रम महर्जन यी पक्राउ परी आएका पुनरावेदक विक्रम महर्जन हुन होइनन् भनी यकीन गर्नुपर्ने अवस्था भएबाट सोको निराकरणको लागि यस अदालतबाट पुनरावेदक विक्रम महर्जनलाई वादीको चश्मदित साक्षी मनोज महर्जन र जाहेरवालाबाट मुलुकी ऐन अ.व. १७३ नं. बमोजिम ३० दिनभित्र सनाखत गराइ पठाउनु भन्ने आदेशानुसार जिल्ला अदालतमा लेखी पठाएकोमा निज मनोज महर्जन र चन्द्र अवालेका नाउँमा जिल्ला अदालतमा सनाखत गराउन ७ दिनभित्र उपस्थित हुन आउनु होला भनी पठाएको म्याद २ पटक आफैले बुझी लिएकोमा पनि निजहरू दुवै पटक अदालतसमक्ष उपस्थित भै सनाखत गरेको अवस्था नभएबाट अभियोगपत्रमा उल्लिखित विक्रम महर्जन यिनै पुनरावेदक हुन भनी यकीन गर्न नसक्ने । ■ प्रत्यक्षदर्शी मनोज महर्जन र जाहेरवाला चन्द्र अवाले समेतले अदालतको आदेशानुसार पुनरावेदक विक्रम महर्जन नै अभियोगपत्रमा उल्लिखित विक्रम महर्जन हुन् भनी यकीन गर्न नसकेको र सहअभियुक्त लेकमान महर्जनले दुपाट बस्ने विक्रम महर्जन वारदातमा संलग्न रहेको भनी किटानी रूपमा अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गरेको तथा अभियोगपत्रमा उल्लिखित विक्रम महर्जन यिनै पक्राउ गरी ल्याएका पुनरावेदक विक्रम महर्जन हुन् भन्ने पुष्टि हुने कुनै तथ्ययुक्त ठोस सबूद प्रमाण वादी पक्षले पेश दाखेल गर्न सकेको नदेखिएको अवस्थामा केवल जाहेरवालाको जाहेरीलाई मात्र आधार मानी ज्यान जस्तो गम्भीर प्रकृतिको फौजदारी अभियोगमा विना आधारप्रमाण यी पुनरावेदकको मृतकलाई मारना संलग्नता थियो भन्न नसकिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४६१, पुस, पृष्ठ १५६१</p>
<p>१२१.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ जबरजस्ती करणीको अपराध सामान्य प्रकृतिको अन्य अपराधजस्तो होइन । सामान्यतयाः अन्य अपराधमा पीडकले गर्ने आपराधिक कार्य (Criminal Act) बाट एक वा अर्को प्रकार र परिमाणको प्रतिफल (Return) प्राप्त हुन्छ । त्यो प्रतिफल आर्थिक लाभ होस, इवी साधन होस अथवा मनोवैज्ञानिक संतुष्टि (Psychological Satisfaction) नै किन नहोस् एक वा अर्को प्रकारको प्रतिफलका लागि मानिसले अपराध गर्दछ । त्यसैले अपराधबाट हुने लाभ वा प्रतिफलको आधारमा अन्य अपराधहरूको स्वरूप र गम्भीरता निर्धारण हुन्छ । जबरजस्ती करणीको अपराध भिन्न प्रकृतिको विशेष र गम्भीर अपराध हो । यसको स्वरूप र गम्भीरताको मापन दुई प्रकारले हुन्छ । पहिलो मापदण्ड हो पीडितलाई हुने क्षति र दोस्रो हो पीडकलाई प्राप्त हुने प्रतिफल । ■ जबरजस्ती करणीको अपराधमा पीडितको शारीरिक, मानसिक र मनोवैज्ञानिक जुन क्षति हुन्छ, त्यो अपूरणीय हुन्छ । यसबाट पीडितको स्वतन्त्र मानवीय अस्तित्व, मान, सम्मान र उसको व्यक्तिगत एवम् सामाजिक प्रतिष्ठा, मान-मर्यादा र मानवीय अस्मिता लुटिएको हुन्छ । उसको स्वतन्त्र अस्तित्व नै खण्डित भएको हुन्छ । त्यसैले पीडितको क्षतिको आधारलाई

	<p>जबरजस्ती करणीको अपराध प्रमाणित गर्ने सन्दर्भमा पहिलो मापकको रूपमा अदालतले ग्रहण गर्नुपर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ एउटी सातवर्षीया नाबालिकासँगको घृणित आपराधिक कार्यको सन्दर्भमा अरु कार्यहरू गरी सकेको अवस्थामा पीडितको योनीमा पीडकको लिङ्ग प्रवेश आँशिक वा पूर्ण जे जस्तो अवस्थाको भएपनि जबरजस्ती करणीको कसूर प्रमाणित हुन त्यति नै पर्याप्त हुन्छ । उद्योग भनेको जबरजस्ती करणीको प्रयास गर्नुसम्म हो । जबरजस्ती करणी गर्ने कामको प्रारम्भ गरी सकेपछि उद्योगको अवस्था रहदैन । त्यो काम जुन चरणसम्म गरेको भएपनि कामको उद्योग नभै कामै गरेको ठहरिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४६६, पुस, पृष्ठ १५८८</p>
१२२.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै फौजदारी अपराध नैतिक पतन देखिने फौजदारी कसूर हुनका लागि सो कसूर निज कसूरदारको नैतिक आचरणसँग सम्बन्धित कार्य वा कसूर हो भनी ठोस आधार र वस्तुगत कारण हुनुपर्दछ । साथै सो कसूर गर्दा कसूरदारको आपराधिक मनसाय वा उद्देश्य, कसूर गर्दाको परिस्थिति, अवस्था र परिणाम तथा त्यसबाट समाजमा पर्नसक्ने प्रभाव समेतलाई विचार गर्नुपर्ने । ■ कुनै कार्य नैतिक आचरणसँग सम्बन्धित कार्य वा कसूर हो भन्ने कुरा व्यक्ति वा समाजको परिवेश, अवस्था, विचार र दृष्टिकोणमा पनि आधारित हुन्छ । फौजदारी अपराध र नैतिक पतन देखिने फौजदारी अपराध पर्यायवाची होइन । कानूनले दुवैलाई पर्यायवाची मानेको भए फौजदारी अपराधमा नैतिक पतन देखिने भन्ने विशेषण लगाउनु आवश्यक हुने थिएन । नैतिक पतन देखिने कसूरलाई कुनै कानूनद्वारा परिभाषित गरिएको नभए पनि सो कसूर सामान्य फौजदारी कसूरभन्दा पृथक र सामान्य समझ (Ordinary Prudence) भएका व्यक्तिको दृष्टिकोणमा नैतिकता, आचरण, तथा मानिसको चरित्रलाई गिराउने र धमिलो पार्ने, दाग लगाउने किसिमका कसूर हो भनी बुझ्नुपर्ने । ■ दुई पक्षबीच भैँभगडा भई मानिसको मृत्यु भएको कारणबाट फौजदारी मुद्दा चलेको र सो फौजदारी मुद्दामा सजाय पाएको परिस्थितिमा चलेको ज्यान मुद्दालाई नैतिक पतन देखिने कसूर हो भनी कुनै दृष्टिकोणले भन्न नमिल्ने । ■ फौजदारी कसूरमध्ये केवल नैतिक पतन देखिने फौजदारी कसूरमा अदालतबाट सजाय पाएकोलाई हटाउनेसम्म व्यवस्था भएबाट ज्यान मुद्दालगायतका अन्य फौजदारी कसूरमा सजाय पाएकालाई उक्त कानूनी व्यवस्थाबमोजिम शैक्षिक नोकरीबाट हटाउन नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४८१, माघ, पृष्ठ १७१७</p>
१२३.	<ul style="list-style-type: none"> ■ बालबालिकासम्बन्धी ऐनको परिभाषाभित्र पर्ने दुवै पक्ष बालक भएको अवस्थामा घटित जबरजस्ती करणीको अपराधमा Rapist बालकको अधिकार मात्र हेर्ने हो भने Victim पीडित बालिकाको हकको संरक्षण हुनसक्ने अवस्था नदेखिँदा यस प्रकारको अपराधमा पीडितका विरुद्ध तर्क गर्दै जाने हो भने बालकहरूका हकमा जबरजस्ती करणीको अपराधले समाजमा विकृति र विसंगति ल्याउन सक्ने । ■ जबरजस्ती करणीको अपराधमा पीडक कसूरदारबाट पीडित जुनसुकै वयष्क महिलाले पाउने कानूनबमोजिमको क्षतिपूर्ति वच्चा महिला अर्थात् बालिकाले पाउँदैन भनी तर्क गरी व्याख्या गर्दै जाने हो भने समाजमा दण्डहीनतालाई प्रोत्साहन मिल्न जाने । ■ बालबालिकासम्बन्धी ऐनको व्यवस्थाले नाबालक कसूरदारलाई सजायमा केही छूट दिएको

	<p>आधारमा जवर्जस्ती करणीको अपराधमा पीडित हुने बालिकाले पाउने मनासिव क्षतिपूर्तिको हकमा समेत छुट पाउने भनी सो कानूनी व्यवस्थाको संकुचित अर्थ गर्दा बालबालिकाको अधिकारमा संकुचन आउने अवस्था देखिने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ जवर्जस्ती करणीको अपराधमा सजायको वर्गीकरण पीडित बालिकाको उमेरको आधारमा गरिएको र यस्तो अपराधमा संलग्न च्वउष्कत बालक प्रमाणित भए बालबालिकासम्बन्धी ऐनको दफा ११ मा अपराधीक दायित्व व्यहोर्नु पर्ने कुरा उल्लेख भएको आधारमा पीडितले पाउने क्षतिपूर्ति समेत सोही सजायभित्र पर्ने भनी कानूनले स्पष्ट नगरेको कुरालाई स्वाभाविक रूपमा अर्थबोध नगरी बलपूर्वक व्याख्या गर्नु सान्दर्भिक नहुने । ■ सजायसम्बन्धी कुरा र आर्थिक क्षतिपूर्तिको विषय भिन्ना भिन्नै प्रकृति र अवस्था भएकाले यसलाई एउटै दृष्टिकोणले हेर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४९४, फागुन, पृष्ठ १८०२</p>
१२४.	<ul style="list-style-type: none"> ■ आफ्नो फोटो टाँसी नागरिकताको प्रमाणपत्रको नक्कल तयार गरी बैकलाई भुक्त्याई ऋण रकम लिई कीर्तेजन्य कार्य गरेको स्पष्ट रुपबाट देखिन आउँदा सक्कल लिखत पेश नभए तापनि उक्त कार्य सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते कै परिभाषाभित्र पर्न आउने । ■ अर्काको नामको नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्रमा आफ्नो फोटो टाँस गरेको कार्य मुलुकी ऐन कीर्ते कागजको महलको १ नं. अनुरूप कै कीर्तेजन्य कार्यको परिधिभित्रै पर्न आउने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५०४, फागुन, पृष्ठ १८७६</p>
१२५.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सवारी दुर्घटनाबाट सवारी चल्ने सडक वा सवारी सञ्चालन वा नियमन गर्ने प्रयोजनका लागि निर्माण गरिएका वा जडान गरिएका संरचनाको क्षतिबापत सो निर्माण गर्ने सार्वजनिक वा सरकारी निकाय वा सरकारले क्षतिपूर्ति नपाउने । ■ प्रत्यक्ष र स्पष्ट रूपले सार्वजनिक निकाय वा सरकारको अधिकार वा ती निकायहरूप्रति व्यक्तिको कर्तव्य वा दायित्वको व्यवस्था कानूनले गरेको छैन भने अप्रत्यक्ष रूपले वा कानूनको आसयबाट त्यस्तो हो भनी निष्कर्षमा पुग्नु कानून व्याख्या सम्बन्धी सिद्धान्त समेतको विपरीत हुनजाने । ■ क्षतिपूर्तिसम्बन्धी सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ ले गरेको व्यवस्था स्पष्ट रूपले सडक वा सोसँग सम्बन्धित वा जडित सार्वजनिक निर्माणका अन्य संरचनाको क्षति वा सोको क्षतिपूर्तितर्फ इंगित नगरी तेस्रो पक्षको रूपमा रहेका व्यक्ति वा व्यक्तिगत सम्पत्तिको क्षतिको क्षतिपूर्तिसम्बन्धी व्यवस्था गरेको देखिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५१०, फागुन, पृष्ठ १९३९</p>
१२६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ गोदामबाट बरामद भएका सामानहरूको नियमानुसार भन्सार तिरेको बील विजक नभएपछि ती सामानहरू चोरी पैठारी गरी ल्याएको मान्नुपर्ने । ■ अवैध रूपमा सामानहरू बरामद हुनु नै भन्सार चोरीमा कारवाहीको लागि पर्याप्त मानिन्छ । तर राजश्व न्यायाधिकरणले प्राविधिक रूपमा सुराकीको निवेदन पछाडि परेको भन्ने लिएको आधार कानूनसम्मत नहुने । ■ सुराकी पर्नु र नपर्नुले भन्सार चोरी जस्तो गम्भीर विषयमा अभियुक्तउपरको कारवाहीलाई उन्मुक्ति दिन मिल्दैन । सुराकीका प्रतिवेदन वा निवेदन निर्णय आधार हुन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५१४, फागुन, पृष्ठ १९६५</p>

१२७	<ul style="list-style-type: none"> ■ आर्थिक ऐनले आयकर प्रयोजनका लागि गरेको व्यवस्था र त्यसरी आयकर तिरेको अवस्थामा स्वयं घोषणा गरिएको सम्पत्तिको स्रोतको बारेमा कुनैपनि प्रयोजनका लागि छानवीन नगरिने भनिएको कुरालाई आधार बनाई आयकरबाहेक अन्य कुनै पनि प्रयोजनका लागि समेत सम्पत्तिको स्रोत खोज्न नसकिने गरी विस्तार गर्न नसकिने । ■ जग्गा जमीनको मूल्य समयक्रममा परिवर्तन हुनु स्वाभाविकै देखिन्छ । जहाँसम्म विवादित कित्ता जग्गाहरूको मूल्य र त्यसको स्रोतको पहिचान गर्ने सन्दर्भ आउँछ, त्यो स्वभावतः खरीद वा प्राप्त गरिएको समयको मूल्यमा आधारित हुनुपर्ने । ■ आधिकारिक निकायमा रीतपूर्वक रजिष्ट्रेशन दस्तूर समेत बुझाई पारित गरी लिएको लिखतलाई अप्रमाणित दावीकै भरमा अन्यथा संज्ञा दिन नमिल्ने । ■ न्यायोचित अनुमान शून्यताको उपज नभई त्यसलाई कुनै न कुनै तथ्यले समर्थन गरेकै हुनुपर्ने । ■ अनुसन्धानका क्रममा आएका कुराहरू र प्रतिवादीले प्रमाण पुऱ्याउने गरी आएका कुरा बाहेक अन्य प्रमाणहरूको खोजी गर्ने कार्य पुनरावेदन तहबाट हुन पनि सक्दैन । संकलित तथ्य एवं प्रमाणहरूबाट प्रमाणित हुनुपर्ने र यकीन गरिनुपर्ने विषयमा कोरा अनुमानबाट निक्क्यौलमा पुग्न सकिदैन । न्यायोचित अनुमानको जिकीर लिनेले त्यसका स्पष्ट आधारहरू खुलाउन सक्नु पर्ने । ■ नेपाल राष्ट्र बैकबाट प्रकाशित Income and Employment Generation in Nepal मा उल्लेख भएका विषय समग्र राष्ट्रिय क्रियाकलाप र तथ्याङ्कमा आधारित भएकाले त्यो तथ्याङ्क सबै संस्थाका लागि निरपेक्ष रूपमा आधार बनाउन मिल्ने विषय बन्दैन । त्यसलाई आधार बनाउनु पर्ने भन्ने दावी गर्दा आफ्ना क्रियाकलाप र त्यसलाई Support गर्ने लिखत, अभिलेख वा वैज्ञानिक र वस्तुगत विवरणहरूसँगको तादात्म्यता देखिनै पर्ने । ■ एकासगोलमा रहेका बाबु छोराबीच एकबाट आर्जित सम्पत्ति अर्कोको नाममा राख्ने वा रहने प्रक्रिया अत्यन्त स्वाभाविक मानिन्छ, त्यत्तिकै भरमा एकको अपराधिक क्रियामा अर्को पनि संलग्न थियो भनी स्वतः अनुमान गर्न नमिल्ने । ■ वैध रूपमा नै आय आर्जन गर्नसक्ने हैसियतमा रहेका आफ्ना बाबुले आर्जन गरेको सम्पत्ति छोराको नाममा राख्दा छोरालाई सो आयको वैधता अवैधताको जानकारी हुन्छ नै भनी मान्न नसकिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५९९, टैत, पृष्ठ १००७</p>
-----	---

७. फौजदारी कानून : दुनिया वादी

१२८	<ul style="list-style-type: none"> ■ सधैं अड्डा अदालतमा लेखापढी वा कानून व्यवसायसंग सम्बन्धित रहेका पेशाकर्मीहरू एक अर्कामाथि विश्वास गरी वारेसनामा इत्यादिका लिखतहरूमा साक्षी बस्नु तिनीहरूको लागि दिनानुदिनको कार्य हुने हुनाले यस्तो कार्यलाई वदैनियतपूर्वक कसैको हक मेट्ने उद्देश्यले भएको कार्य भन्नको लागि सो कुरालाई समर्थन हुने विश्वासलायक प्रमाणको आवश्यकता पर्ने । ■ जानीजानी हक मेट्ने उद्देश्यले प्रेरित भै वारेसनामामा साक्षी बसेको कुरा प्रस्तुत भएका कुनै प्रमाणबाट स्पष्ट नभएकाले हक मेट्ने उद्देश्यले कीर्ते कागजको १ नं. वा ३ नं. लगायतको हुने कसूर गरेको प्रमाणित हुन नआउने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३०८, वैशाख, पृष्ठ १८३</p>
-----	--

१२९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अदालतको गरिमा र मर्यादा कायम गरी जनविश्वास अक्षुण्ण राख्दै जनविश्वास अभिवृद्धि गर्नु नै अपहेलनाको कारवाहीको मकसद हुने हुँदा कसैले आत्मआलोचना गरी क्षमा माग्दछ र अदालतप्रति विश्वास व्यक्त गर्दछ भने अदालत त्यसप्रति क्षमाशील हुनुपर्ने । ■ स्वच्छ टिकाटिप्पणी र आलोचनाबाट नै गल्ती त्रुटि सच्चिने, काममा निखार आउने, काम गर्ने व्यक्तिमा सजगता बढ्ने र परिणामत काम कारवाही आदेश फैसलाप्रति जनविश्वास बढ्ने भएकाले न्यायालय, न्यायमूर्ति, अन्य न्यायकर्मीको आचरण व्यवहार, निजहरूले गरेको आदेश फैसला समेतमा पूर्वाग्रहरहित भै स्वच्छ रुपमा टिकाटिप्पणी, आलोचना गर्दा अदालतको अपहेलनाको विषय बन्न नसक्ने । ■ अपहेलनाको कारवाहीको निवेदक वा प्रतिवेदक जो भएपनि अदालतको अपहेलनाको कारवाहीमा अदालत स्वयं वादी हुने भएकाले निवेदन वा प्रतिवेदनमा के दावी वा जिकीर छ भनी व्यक्तिवादी मुद्दाको जस्तो दावीमा केन्द्रीत नभई व्यक्त विचार, टिकाटिप्पणी, आलोचना वा गरेको क्रियाकर्म कुन परिवेश, समय र कुन प्रयोजनको लागि कस्तो व्यक्ति वा संस्थाले कुन मकसदबाट गरेको छ हेरी वस्तुनिष्ठ भै अदालतको अपहेलना भएको छ वा छैन भनी निष्कर्ष गर्नुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३४२, साउन, पृष्ठ ५५६</p>
१३०.	<ul style="list-style-type: none"> ■ गाली बेइज्जतीको लागि गरिएको कुनै कार्य (Actus) भन्दा त्यस्ता व्यक्तिको नियत वा मनसाय (Intention) के रहेको छ, त्यसले व्यक्तिको चरित्रमा के कति ह्रास पुऱ्याएको छ त्यसमा विचार गर्नुपर्ने । ■ नारीको सतित्व र अस्मिता सामाजिक अनुशासन हो । यो सदैव उच्चस्थान र मर्यादामा रहेको हुन्छ । मर्यादा उल्लंघन नगरेको अवस्थामा कुनै व्यहोराबाट आक्षेप लगाइन्छ भने लगाइएको आक्षेप सबूद प्रमाणद्वारा पुष्टि गरी प्रमाणित गराउन असमर्थ हुने व्यक्ति दण्डको भागीदार भई दाण्डिक दायित्वबाट उन्मुक्ति पाउन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३५५, साउन, पृष्ठ ६४५</p>
१३१.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कसैको जग्गा खिचोला गर्नु र जग्गाको बाली लैजानु वेग्ला वेग्लै वारदात र विषय हुन् । अर्काको जग्गा खिचोला गरी बाली लगाएको अवस्थामा बाली खिचोला गर्नेले लगाएको मानी खिचोला गर्नेको बाली स्वीकार गरी लुटपीट ठहर नगर्ने हो भने खिचोलाले वैधानिकता प्राप्त गर्ने र अवैधानिक कार्यले प्रश्रय पाउन सक्ने । ■ अवैधानिक तरिकाबाट कब्जा खिचोला गरी लगाएको बालीमा, बाली जसले लगाए पनि सो जग्गाको बालीमा वैधानिक जग्गाधनीको हक निरन्तर रहिरहेको मान्नु नै औचित्यपूर्ण एवं विवेकसम्मत समेत हुन्छ । यस्तो अवस्थामा जग्गाको बाली वैधानिक जग्गाधनीले नलिई अन्यले लिएको छ भने लुटपीट गरेको मान्नुपर्ने हुँदा खिचोला ठहरे लुटपीट हुँदैन र लुटपीट ठहरे खिचोला हुँदैन भन्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४७६, माघ, पृष्ठ १६७१</p>
१३२.	<ul style="list-style-type: none"> ■ विशेषज्ञले दिएको रायको आधारभन्दा फरक स्वरुपमा निर्णय निष्कर्षमा पुग्दा त्यसको परीक्षणको विश्वासनीयता र परीक्षणको आधार समेतलाई स्पष्ट रुपमा खण्डित गर्नुपर्ने हुन्छ । वैज्ञानिक आधारमा परीक्षण भै प्राप्त भएको रायलाई अन्यथा हो भन्न त्यसको

	<p>विश्वसनीयताउपर चुनौती दिन स्पष्ट रूपमा विवादरहित आधार स्थापित हुनुपर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ लिखतमा विश्वसनीयता कायम नरहोस् भन्ने नियतले लिखत तयारीकै क्रममा विभिन्न किसिमका प्राविधिक त्रुटि राखी लिखत तयार गरेकाले यस अदालतका लेखा तथा रेखा विशेषज्ञले दिएको रायमा विभिन्न अवस्थाको चित्रण गरी लिखतको सहिष्णुप अन्य हस्ताक्षरसँग मेल खाने भनी राय प्रदान गरेको अवस्थामा लेखकको लिखत लेखनमा दूषित मनसाय रहेको तथ्ययुक्त आधार पुष्टि हुने । ■ एकै विषयमा विज्ञहरूद्वारा नै फरक-फरक राय पेश भएको अवस्थामा कुन रायलाई आधार लिने भनी हेर्दा जुन रायको परीक्षणका आधार सबल र भरपर्दा छन् त्यसैलाई निष्कर्षको आधार बनाइनु पर्ने । ■ लिखतको प्रकृतिलाई नाङ्गो आँखाले हेर्दा समेत साक्षी, कारणी लिखतको साईज लेखाई आदि स्वाभाविक भै सद्दे जस्तो नै देखिएको र सो पुष्टि हुने गरी विशेषज्ञको राय समेत प्राप्त भएको अवस्थामा लिखतको विश्वसनीयता माथि प्रश्न उठाउने ठाउँ नभएकाले स्वाभाविक र सद्दे रूपमा रहेको पुष्टि भएको लिखतलाई कीर्त जालसाजी भन्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४८९, माघ, पृष्ठ १७६७</p>
--	--

द. कार्यविधि कानून : देवानी

१३३.	<ul style="list-style-type: none"> ■ आरोपको सूचना दिनु मात्र पर्याप्त हुने नभई सो सूचनाबमोजिम आरोपको खण्डन गर्न, प्रतिवाद गर्न र प्रमाण प्रस्तुत गर्न पर्याप्त र मनासिव समय पनि दिनुपर्ने हुन्छ । साथै सो प्रतिवाद र प्रतिवादको समर्थनमा प्रस्तुत प्रमाण समेतको विश्लेषण गरी स्वतन्त्र भई निर्णयकर्ताले तर्क र प्रमाणमा आधारित भएर प्रचलित कानूनको प्रयोग गरी निर्णय गर्नुपर्ने तथा सो निर्णयमा निष्कर्षमा पुगेको स्पष्ट आधार र कारण खुलाउनु पर्ने । ■ कुन निकायमा पुनरावेदन गर्न पाउने हो वा के कुन आधारमा पुनरावेदन गर्न नपाउने हो, कुन कानून र प्रमाणको आधारमा त्यस्तो निर्णय गरिएको हो भन्ने जस्ता कुराहरू समेत निर्णयमा उल्लेख हुनुपर्छ र सो कुराको जानकारी सम्बन्धित व्यक्तिलाई सहज रूपमा उपलब्ध गराउनु पर्दछ । अन्यथा त्यस्तो निर्णयलाई न्यायिक दृष्टिकोणबाट उचित, निष्पक्ष र न्यायसंगत नमानिने । ■ कानूनबमोजिम कारवाही र निर्णय गर्ने अधिकार पाएको कर अधिकृतले कानूनले स्पष्ट रूपमा तोकेको कार्यविधि र प्रक्रियालाई पूर्णरूपमा अनुशरण र पालना गर्नुपर्छ । कानूनको प्रयोग र पालनामा सम्बन्धित कानूनमा अन्यथा उल्लेख भएमा बाहेक अन्य आधार र प्रक्रियाबमोजिम वा आफ्नो स्वविवेकीय अधिकारबमोजिमको छुट्टै प्रक्रिया वा कार्यविधि निर्धारण गर्न मिल्ने हुँदैन । साथै कानूनले म्याद जारी गर्ने स्पष्ट रूपमा ढाँचा तोकिएकोमा कुनै प्रशासकीय वा अर्धन्यायिक अधिकारीले कानूनले नै अधिकार दिएमा बाहेक सो ढाँचालाई बदल्न, हेरफेर वा संशोधन गर्ने अधिकार नराख्ने । ■ कार्यविधि कानूनको प्रयोग र पालनमा स्वेच्छाचारी प्रयोग वा त्रुटिपूर्ण प्रयोग भएमा सारवान
------	--

	<p>कानूनको प्रयोग प्रभावित हुनसक्ने खतरा हुन्छ। साथै अनिवार्य रूपमा पालना गर्नुपर्ने कार्यविधिसम्बन्धी कानूनको प्रयोग नगरी मुद्दाको कारवाही र निर्णय गरिएमा सो निर्णय नै त्रुटिपूर्ण मान्नुपर्ने।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ सुनुवाइको मौका भनेको प्राकृतिक न्यायको आधारभूत विधिशास्त्रीय सिद्धान्तको रूपमा रहेको छ। जुन व्यक्तिको हक वा हितको प्रतिकूल कारवाही वा निर्णय गर्न लागिएको हो सो व्यक्तिको कुरा सुन्नु (Audi Alteram Partem) तथा निजलाई आफ्नो प्रतिरक्षा गर्न मनासिव अवसर दिइनु पर्दछ, भन्ने प्राकृतिक न्यायको आधारभूत सिद्धान्त रहेको छ। यस्तो व्यक्तिलाई प्रशासकीय वा न्यायिक कारवाही र निर्णयको प्रतिकूल प्रभावबाट कार्यविधिगत सुरक्षा प्रदान गर्नु नै सुनुवाइको सिद्धान्तको मूलभूत उद्देश्य रहने। ■ कसैको संविधानप्रदत्त सम्पत्तिसम्बन्धी उक्त हकहरूको प्रचलनमा रोक लगाउँदा सम्पत्ति धारकलाई सो सम्बन्धमा सफाइ पेश गर्ने वा तत्सम्बन्धी प्रमाण पेश गर्ने अवसर दिएर मात्र निर्णय गर्नुपर्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८२९४, वैशाख, पृष्ठ ६०</p>
१३४.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म कसैका नाममा दर्ता रहेको जग्गा दर्तावालाको नै मान्नुपर्ने। ■ कुनै साधिकार निकायको आधिकारिक निर्णय र स्रोतविना कसैको सम्पत्ति अनिश्चितकालसम्म निरर्थक रूपमा रोक्का गर्ने र त्यस्तो सूचना प्रकाशित गर्ने अधिकार नरहने। ■ कानूनी राजमा कानूनको परिपालना सबैले गर्नुपर्छ। सरकार वा राज्य वा राज्यका निकाय साधन स्रोत सम्पन्न निकाय भएको र स्वभावैले नागरिकको संरक्षक भएको हुँदा कानूनी राजको पालनामा अझ बढी गम्भीर हुनुपर्छ र नागरिकको हक हितको संरक्षणमा संवेदनशील बन्नुपर्ने। ■ राज्य वा राज्यका निकायले नागरिकको सम्पत्ति अनिश्चितकालसम्म विनाआधार र कारण रोक्का राख्न मिल्ने देखिदैन। यदि त्यसरी रोक्का राखी नागरिकका मौलिक हक हनन् भएको देखिएमा यस अदालतले असाधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत नागरिकको मौलिक हक संरक्षणको लागि रिट क्षेत्रबाट त्यस्ता अनाधिकार निर्णय वा सूचना बदर गर्नसक्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८२९८, वैशाख, पृष्ठ ९५</p>
१३५.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै विषयमा निर्णय गर्ने न्यायिक वा अर्धन्यायिक निकायले गरेको निर्णयमा चित्त नबुझेमा सोउपर पुनरावेदन गर्ने हकको सिर्जना कानूनबाट हुने भएकोले निर्णयमा चित्त नबुझे पुनरावेदन गर्न जान पाउने कुरा उल्लेख नगरेकै कारणले उक्त कानूनी हक मर्दैन र कानूनबमोजिम पुनरावेदन गर्न पाउने निकायभन्दा फरक निकायमा पुनरावेदन गर्न जानु भनी निर्णयमा उल्लेख गरेकै कारणले मात्र पुनरावेदन गर्न पाउने हक मर्ने वा कानूनबमोजिम पुनरावेदन गर्न पाउने निकायमा पुनरावेदन गर्न नपाउने भन्ने अवस्था नरहने। ■ कुनै नयाँ ऐनको निर्माण हुँदा साविकको व्यवस्थालाई आंशिक रूपमा मात्र स्वीकार गरिएको हो भने त्यो कुरा प्रष्ट रूपमा आउनु पर्छ। कर निर्धारण प्रक्रिया पूरा नभै असूलीको कार्य शुरु हुन नसक्ने। ■ कर अधिकृतको कर निर्धारणसम्बन्धी निर्णय पुनरावेदन तहबाट समेत अन्तिम नभएसम्म कर निर्धारण अन्तिम हुदैन। यसैले कर निर्धारण प्रक्रियाभित्र पुनरावेदनको बाटो पर्दैन भन्नु नमिल्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३०५, वैशाख, पृष्ठ १४९</p>

१३६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सक्षम निकायमा नगएको भनी क्षेत्राधिकारको प्रश्न उठाई खारेज भएको अवस्थालाई दावीको विषयमा अन्तिम फैसला भएको भन्ने अर्थ गर्न नमिल्ने । ■ पुनरावेदन अदालतको प्रादेशिक क्षेत्राधिकारभित्र रहेका अन्य कुनै निकाय वा अधिकारीले गरेको फैसला वा अन्तिम आदेशउपर पुनरावेदन अदालतले पुनरावेदकीय क्षेत्राधिकार ग्रहण गर्नसक्ने अर्थ गर्ने हो भने अन्य ऐनमा पुनरावेदन लाग्ने निकाय वा अदालतको सम्बन्धमा व्यवस्था गर्नुको सान्दर्भिकता नरहने । ■ न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ र गुठी संस्थान ऐन, २०३३ अलग-अलग विषयका स्वतन्त्र ऐन भएका कारण गुठी संस्थान ऐनले न्याय प्रशासन ऐनको कानूनी व्यवस्थालाई इङ्गीत गरेको अवस्थामा बाहेक गुठी संस्थान ऐन, २०३३ अनुरूप भएका काम कारवाहीको सन्दर्भमा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को व्यवस्था आकर्षित हुन्छ भन्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३०६, जेठ, पृष्ठ १५५</p>
१३७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ देवानी प्रकृतिका मुद्दाहरूमा पक्ष विपक्षको मौखिक भनाइभन्दा लिखतकै आधारमा वास्तविक न्याय निरूपण गरी निष्कर्षमा पुग्नु बाञ्छनीय हुने हुँदा लिखतमा लेखिएको व्यहोरालाई अनदेखा गर्नु न्यायसंगत नहुने । ■ आफ्नो तथा बाबुको नाममा दर्ता नै नरहेको मिन्ही प्रकृतिको जग्गामा भोग समेत पुष्टि गर्न नसकेको अवस्थामा जग्गामा खिचोला मेटाई घर उठाई पाऊँ भन्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३०९, जेठ, पृष्ठ १८८</p>
१३८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ नामसारी दाखल खारेजका लागि यति अवधिभित्र सम्बन्धित निकायमा जानुपर्ने गरी कानूनले सीमित गरेको नपाइँदा निश्चित अवधिभित्र नामसारी दाखिल खारेज नगर्दैमा त्यस्तो सम्पत्तिमाथिको हक समाप्त हुने अवस्था नदेखिने । ■ सूचना जारी गर्दा गलत ठेगाना उल्लेख भएपछि त्यस्तो सूचनालाई सम्बन्धित हकवालाले आधार बनाई त्यसैका आधारमा दावी गर्न उपस्थित हुनुपर्ने भन्ने तर्कलाई न्यायोचित मान्न सकिँदैन । जग्गा पजनीको महलको २क नं. ले आफ्ना मूल पुर्खाका नाममा रहेको जग्गा निजको शेषपछि नामसारी दाखिल खारेज गर्नका लागि कुनै अवधि निश्चित नगरी सम्बन्धित हकवालाको स्वेच्छामा छाडेको विषयलाई कोही हकदार नभएको अवस्थामा आकर्षित हुने अपुतालीको १७ नं. को व्यवस्थाअन्तर्गत सीमित तुल्याउन नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१२, जेठ, पृष्ठ २३७</p>
१३९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै निकायले कानूनबमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी निर्णय गरिसकेपश्चात् सो निर्णयउपर चित्त नबुझेमा कानूनद्वारा तोकिएको निकायमा उजूर वा पुनरावेदन गर्नुपर्ने हुन्छ । कानूनबमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी निर्णय गरिसकेपश्चात् सो निर्णयउपर कानूनद्वारा तोकिएको निकायमा उजूरी वा पुनरावेदन नपरी वा उजूर परेपनि उक्त निर्णयलाई अन्यथा हुने गरी अर्को निर्णय नभएसम्म पूर्व निर्णय नै आधिकारीक र अन्तिम हुने । ■ गुठी संस्थान ऐनमा भएको कानूनी प्रावधानको आधारमा नेपाल सरकारको स्विकृती समेत नलिई राजगुठीअन्तर्गत आफ्नो स्वामित्वमा रहेको गुठीलाई गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालयले आफ्नो स्वामित्व त्यसै छाड्न नमिल्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> गुठीको सम्पत्तिको संरक्षण गर्नुको सट्टा स्वामित्व नै निजी गुठीअन्तर्गत वा अन्य कुनै किसिमबाट छाडी गुठी संस्थान आफ्नो दायित्व वा कर्तव्यबाट विमूख हुन नपाउने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१९, जेठ, पृष्ठ २१४</p>
१४०.	<ul style="list-style-type: none"> अ.वं. ३० नं. आकर्षित हुनका लागि मुद्दाका कुनै पक्षसँग न्यायकर्ताको सम्बन्ध देखिनु पर्छ । मुद्दाका कुनै पनि पक्षसँग कुनै पनि प्रकारको सम्बन्ध नदेखिएको अवस्थामा लगाउको कुनै एक मुद्दामा अ.वं. ३० नं. को प्रश्न उठेको भन्दैमा सबै मुद्दालाई मिसाएर अन्यौल, अनिश्चय र अनिर्णयको स्थिति पैदा गर्नु न्यायोचित नहुने । विदेशमा रहेका व्यक्तिको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्ने र निजको हक अधिकार सुरक्षित राख्ने प्रयोजनका लागि निजका तर्फबाट हकवालाले नालिस, प्रतिउत्तर, पुनरावेदन, निवेदन दिनसक्ने समेतको व्यवस्था गरिएबाट विदेशमा रहेको व्यक्तिले आफू विदेशमा रहेको भन्ने मात्र आधारमा मुद्दा गर्ने हदम्यादलाई लम्ब्याउन सक्ने व्यवस्था कानूनले नगरेकाले यसरी कानूनले नै प्रदान नगरेको छुट वा सुविधाको दावी गर्न नमिल्ने । मुद्दा दायर भएपछि प्रथमतः हदम्याद, हकदैया जस्ता कानूनी प्रश्नमा प्रवेश गरी त्यसबाट मुद्दाको औचित्यभित्र प्रवेश गरी हेरिनु पर्ने अवस्था भएमात्र मुद्दाको अन्य प्रक्रिया प्रारम्भ हुन्छ । यो न्यायिक प्रक्रियाको आधारभूत मान्यता नै हो । दावी नपुग्ने निष्कर्षले समान परिणाम दिँदा दिँदै पनि त्यसले खारेज हुने निष्कर्षको स्थान लिन नसक्ने हुँदा हदम्यादविहीन फिरादपत्र ग्रहण गरी मुद्दाको औचित्यमा प्रवेश गरी इन्साफ गर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३२३, असार, पृष्ठ ३२१</p>
१४१.	<ul style="list-style-type: none"> फिरादपत्रमा दावी गरिएको राजीनामाको लिखत देख्न नपाएको भन्ने समेतको जिकीर गर्दै फिरादपत्रमा उल्लेख गरेको कित्ता नं. लिखतभन्दा फरक परे पनि लिखतमा लेखिएको कित्ता नम्बरकै जग्गाको हकमा दावी गरिएको अवस्थामा फिरादपत्रमा लेखिएको र लिखतमा लेखिएको जग्गाको कित्ता नम्बर फरक-फरक देखिएको अवस्थामा अड्डाको आदेशले कागज गरी दावी गरिएको कित्ता नम्बरसम्मलाई प्रष्ट पारेको अवस्थालाई दावी परिवर्तन गरेको भन्न नमिल्ने । थैली थाहा हुँदाहुँदै जालसाजी मुद्दाबाट थैलीमा विवाद उठाई थैली धरौट राख्न नपर्ने छुट कानूनले प्रदान गरेको भनी अर्थ गर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३२८, असार, पृष्ठ ३७२</p>
१४२.	<ul style="list-style-type: none"> स्वभाविक रूपमा जन्मेका प्रमाण र पछिबाट कुनै उद्देश्य प्राप्तिका लागि खडा भएका प्रमाणको विश्वसनीयता समान हुन नसक्ने । बिना कुनै कारण कुनै पनि व्यक्तिद्वारा सहज रूपमा खडा भएको र पारिवारिक स्थिति समेत उल्लेख गर्ने पर्ने प्रकृतिको आधिकारिक लिखतमा उद्घोष नगरेको कुरालाई निजको देहान्तपछि निजको सम्पत्ति समेतका सन्दर्भमा सत्य मानी मृतकका घोषणाका प्रतिकूल अवधारणा बनाउन न्यायसंगत नहुने । दुई विपरीत प्रकृतिका प्रमाणहरू प्रस्तुत भएकोमा अदालतले आधार लिने भनेको तिनको विश्वसनीयताको मात्रा र प्रकृति हो । कानूनबमोजिम पारित लिखतद्वारा सिर्जित सम्बन्ध तथा रक्त सम्बन्धका आधारमा कायम हुने नाता सम्बन्ध र स्नेहवस वा संरक्षकत्वका हिसाबले केवल सम्बोधनका रूपमा प्रयोग हुने नाता सम्बन्धमा अन्तर छ । केवल पहिलो अर्थात् रक्त तथा कानूनी सम्बन्धले मात्र कानूनी अधिकार र दायित्व जन्माउने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३३५, असार, पृष्ठ ४८६</p>

१४३.	<ul style="list-style-type: none"> ■ आफ्नो जग्गा अरुले कब्जा गरेको थाहा पाएपछि, खिचोलामा नालेस गर्नुपर्ने कारण (Cause of Action) सिर्जना भएको मान्नुपर्दछ र सोही मितिबाटै नालिस गर्ने हदम्याद सिर्जना हुने । ■ वादीको जग्गामा पर्खाल लगाउँदैमा वादीको स्वामित्व समाप्त हुने र प्रतिवादीको स्वामित्व सिर्जना नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३४७, साउन, पृष्ठ ५८९</p>
१४४.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अधिकारक्षेत्रविहीन निकायले गरेको निर्णयको अस्तित्व कानूनको दृष्टिमा शून्य हुने र त्यस्तो निर्णय स्वतः बदरभागी हुने हुनाले उक्त निर्णयबाट तत्कालीन मोहीहरूको मोहीयानी हकमा असर परेको सम्झन नमिल्ने । ■ जग्गाधनी नै कायम नभएका उनाउ व्यक्तिको नालेसका आधारमा अधिकारक्षेत्रविहीन गाउँ पञ्चायतको निर्णयले कानूनी मान्यता प्राप्त गर्न नसक्ने । ■ सर्जमिनको आधारमा एउटा कायम भइरहेको मोहीलाई निष्काशन गरी अर्कै व्यक्तिलाई मोही कायम गर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३४८, साउन, पृष्ठ ५९३</p>
१४५.	<ul style="list-style-type: none"> ■ आफूले नियमित रूपमा गर्नुपर्ने कार्य र पूरा गर्नुपर्ने पदीय जिम्मेवारी स्वाभाविक रूपले कर्तव्यनिष्ठ भै इमानदारीपूर्वक निर्वाह गर्नुपर्नेमा Malafied intention राखी रोक्का रहेको जग्गालाई रोक्का छैन भनी उल्लेख गरिदिएको कारणबाट हस्तान्तरण भएको जग्गा र सो जग्गा कृषि विकास बैंकको सूचना पत्रवमोजिम आफैले सकार गरेको स्थितिबाट गैरकानूनी हानि नोक्सानी हुन गएको कार्यबाट उत्पन्न परिणाम समेतका कार्य बदलनियतपूर्ण रहेभएको मान्नुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३५२, साउन, पृष्ठ ६१७</p>
१४६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ पक्षहरूका बीचमा तेरो मेरोको प्रश्न उपस्थित भई हक बेहकको प्रश्न उपस्थित भएमा त्यस्तो प्रश्नको निरूपण गर्ने अधिकार अदालत बाहेक अन्य निकायलाई भएको नदेखिएको अवस्थामा हक बेहकतर्फ यकीन गराई ल्याउनु भनी गरेको नगरपालिकाको निर्णयउपर पुनरावेदन नै लाग्न नसक्ने अवस्थामा कानूनविपरीत पुनरावेदनपत्र लिई सो पुनरावेदन पत्रका आधारमा आदेशात्मक रूपमा भएको पुनरावेदन अदालतको फैसलामा स्पष्ट रूपमा अधिकारक्षेत्रात्मक त्रुटि रहे भएको देखिने । ■ पक्षहरू बीच उत्पन्न तेरो मेरो प्रश्नमा गैरकानूनी रूपमा पुनरावेदन परेकै कारणले प्राविधिक रूपमा जीवित रही रहेमा विवादको निरन्तरता कायम रही रहने हुँदा मुद्दाको अन्तिमता (Disposable of the case) को सिद्धान्तसमेतलाई दृष्टिगत गरी यो फैसला प्राप्त गरेको मितिबाट ३५ दिनभित्र शुरु जिल्ला अदालतमा नालेश गर्न जाने हक प्रत्यर्थीको सुरक्षित नै रहने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३५८, साउन, पृष्ठ ६६३</p>
१४७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ संस्थाले कहिले कति अवधिपछि आफ्नो लेना असूली गर्ने हो र धितोको जग्गा कति बाँकी रहने हो पूर्वअन्दाज गर्न सकिने अवस्था पनि रहँदैन । साथै कानूनले तोकेको सीमित समय सीमाभित्र रही छिटो छरितो रूपमा फैसला कार्यान्वयन गरिनु पर्ने हुँदा सहकारीको कर्जा असूलीको परिणामलाई पर्खेर अदालतले फैसला कार्यान्वयन गर्ने कार्यलाई कानूनी समयसीमा भन्दा बढी विलम्ब गरी रोक्नु न्यायसंगत नहुने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ फैसला कार्यान्वयन गर्ने दायित्व अदालतको मात्र नभई सरोकारवाला निकाय एवं मुद्दाका सम्बन्धित पक्षको पनि रहन्छ। मुद्दाका पक्षले यो वा त्यो वहानामा फैसला कार्यान्वयनमा बाधा व्यवधान खडा नगरी प्रभावकारी रूपमा सहयोग पुऱ्याउनु निजको दायित्व हुन जान्छ। फैसला कार्यान्वयनमा सघाउ पुऱ्याउने पक्षलाई अदालतले रहरले वा इच्छाले थुनामा राख्दैन बरु विशेष परिस्थितिमा फैसलाको मर्यादा राख्न अवलम्बन गरिने यो विशेष कानूनी प्रक्रिया हुने। ■ सामान्यतः फैसलाबमोजिम भरी पाउने लाखौंको विगोको माया मारी उल्टै सिधा खर्च दाखिल गरी पक्षलाई थुनामा राख्न व्यक्तिलाई रहर हुँदैन। यो एउटा अन्तिम उपायको रूपमा पक्षले अवलम्बन गर्नुपर्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३७७, मदौ, पृष्ठ ८०८</p>
१४८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अदालतबाट भएका फैसला कार्यान्वयन नहुने गरेकोले कार्यान्वयन गरिपाउँ भनी परेको हुँदा देशको सबैभन्दा माथिल्लो तहको अदालतको आदेश र फैसला कार्यान्वयन नहुने विषय संविधानको धारा ११६ सँग सम्बन्धित सार्वजनिक सरोकारको विषय पनि हो। यस्तोमा संवैधानिक र कानूनी दुवै प्रश्न समावेश हुने हुँदा सो विषयलाई यस अदालतले जोसुकैको निवेदनबाट पनि लिई सुनुवाई गरी उचित आदेश दिन सक्ने। ■ अदालतबाट जारी भएका आदेश वा फैसलाको सबैले पालना गर्नु र मान्नुपर्छ भन्ने व्यवस्था भएकाले अदालतको आदेश वा फैसला कार्यान्वयन नहुने कार्य अपहेलनाजनक कार्य समेत हुन सक्ने। ■ तोकिएको म्यादभित्र फैसला कार्यान्वयन हुन नसके वा नसक्ने भएमा आधार र कारण खोली फैसला कार्यान्वयन गर्नुपर्ने सम्बन्धित निकायले मनासिव अवधि बढाउन समय माग गरी महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमार्फत् यस अदालतसमक्ष पूरक निवेदन गर्न सक्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३९९, असोज, पृष्ठ ९७८</p>
१४९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ दुनियाँको विगोको रकम भराई दिने सम्बन्धमा कारवाही गर्दा ऋणीका नाउँमा कुनै सम्पत्ति नभै निजका एकासगोलका अन्य अंशियारका नाउँमा मात्र सम्पत्ति देखिएमा वा ऋणीका नाउँमा रहेको सम्पत्तिबाट विगो भरीभराउको कार्य गर्न सम्भव नहुने भएमा वा ऋणीको नाउँको सम्पत्ति कमसल किसिमको देखिई सो सम्पत्तिबाट विगो रकम असूलउपर हुन नसक्ने भएमा सगोलका अन्य अंशियारको जेथाबाट दण्ड सजायको २६ नं. समेतको प्रक्रिया पूरा गरी विगो असूलउपर हुन न्यायोचित हुने। ■ विगो भराई दिने सिलसिलामा प्रारम्भमै अदालतले साहूले देखाएको अन्य अंशियारको नाउँमा रहेको सम्पत्तिबाट विगो भराउँदा ऋणीलाई भन्दा निजका अंशियारहरूको हकमा प्रत्यक्ष असर पुग्ने हुँदा सर्वप्रथम ऋणीकै नाउँमा रहेको जेथाबाट भरीभराउ गरी सोबाट असूलउपर नभएमा मात्र मुलुकी ऐन दण्ड सजायको २६ नं.लगायतका प्रचलित कानूनको प्रक्रिया अवलम्बन गरी अन्य सगोलका अंशियारको नाउँमा रहेको सम्पत्तिबाट विगो असूलउपर गर्नुपर्ने। ■ लेनदेन मुद्दाको फैसलाबमोजिम वादीले प्रतिवादीसँग विगो भराई लिन पाउने कानूनी हक वादीमा निहीत भए तापनि सो हकलाई निरपेक्षरूपमा प्रयोग गर्न मिल्ने हुँदैन। दुनियाँका बीच हुने कारोवारमा साहूको हक र ऋणीको दायित्व समानान्तर रूपले क्रियाशील हुने हुँदा ऋणीको ऋण तिर्नु बुझाउनु पर्ने दायित्वलाई वाहेक गरी उसका अंशियारमा दायित्व सारी साहूको हकलाई क्रियाशील बनाउन नमिल्ने।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ ऋणीले लिएको ऋणउपरको प्रथम दायित्व ऋणीमा नै निहित रहने भएबाट दर्खास्तअनुसारको विगो दाखिला गर्नु भनी सर्वप्रथम ऋणीलाई नै सूचना दिई निजले विगो दाखिला नगरेमा साहूले दरखास्तमा देखाएको ऋणीको नाउँमा रहेको जेथाबाट कानूनबमोजिम विगो भरीभराउको काम कारवाही अगाडि बढाउनु पर्ने । ■ ऋणी वाहेकका ऋणीका अन्य सगोलका अशियार वा ऋण खाँदा सँग बसेका पछि छुट्टी भिन्न भएका अशियारहरूको समेत ऋणीले लिए खाएको ऋणका सम्बन्धमा कानूनी दायित्व रहने व्यवस्था मुलुकी ऐन दण्ड सजायको महलको २६ नं. बमोजिम रहने भए तापनि त्यस्ता व्यक्तिको दायित्व प्रथम पटक नै सिर्जना हुन नसक्ने । ■ कुनै व्यक्ति विशेषको निर्विवाद हक स्थापित सम्पत्ति लिलाम गर्नु पूर्व सुनुवाइको मौका दिनुपर्ने भन्ने प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तबमोजिम सम्पत्ति लिलाम गर्नु पूर्व दर्तावाललाई समेत आफ्ना धारणा अभिव्यक्त गर्न र आफ्नो सबूद प्रमाण पेश गर्ने अवसर दिई लिलाम गर्नुपर्ने । ■ मातहत अदालत वा सार्वजनिक निकाय वा सरकारी निकायबाट हुने कुनै पनि काम कारवाहीमा कानूनी वैधता सम्बन्धी प्रश्न समावेश भएको छ भने सो सम्बन्धमा यस अदालतले रिट क्षेत्रबाट तथ्यगत विषयमा समेत विवेचना गरी त्यस्तो निर्णय वा काम कारवाहीको वैधता परीक्षण गर्नुपर्ने । ■ एक पटक कानूनको म्यादभिन्न परेको निवेदनकै कारवाहीको क्रममा परेको पूरक प्रकृतिको निवेदनलाई दण्ड सजायको ६१ नं.को म्याद नाघी परेको निवेदनको संज्ञा दिई पुनरावेदन अदालतबाट भएको आदेश कानूनसम्मत मान्न नमिल्ने । ■ विगो मुद्दाको मूल उद्देश्य समेत ऋणीको अमुक सम्पत्ति देखाएर अन्तिमतः साहूको विगो रकम फिर्ता लिने नै रहेको मान्नु पर्ने हुन्छ । विगो रकम नगर्दै दाखिला भएसम्म साहूले ऋणीको अचल सम्पत्ति लिन खान खोज्नु उचित नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१८, असोज, पृष्ठ १०२६</p>
<p>१५०.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ आफूलाई जुन कानूनले हक दिलाउँछ, सोही कानूनको अनुशरण गरेमा मात्र कानूनले पनि मद्दत गर्न सक्तछ । एउटा कानूनी व्यवस्थाले निर्धारण गरेको कुरालाई लिएर अर्को कानूनी व्यवस्थाको अनुशरण गरेको अवस्थामा तत्सम्बन्धी कानूनी आधारलाई विर्सिने हो भने पृथक-पृथक कुराहरूको सम्बन्धमा छुट्टाछुट्टै कानूनी व्यवस्था गर्नुको उद्देश्य नै पराजीत हुन जाने । ■ न्यायालयले पृथक विषयमा बनेको कानूनी व्यवस्थालाई सोही विषयसँग आवद्ध गरेर हेर्नुपर्ने । ■ कुनै एक विषयमा बनेको कानूनी व्यवस्था अर्को पृथक विषयको कुरामा पनि आकर्षित हुने भनी अर्थ लगाइने हो भने त्यसले कानूनी अराजकताको अवस्था उत्पन्न हुनुको साथै न्यायिक मर्यादा र अनुशासनको उल्लंघन हुनजाने भएकाले न्यायिक मर्यादा र अनुशासनमा रही कानूनको उचित रूपमा प्रयोग गर्नुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४०७, कात्तिक, पृष्ठ ११०३</p>
<p>१५१.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ एउटै मुद्दामा एकै विषयमा दुई पक्षले अलग-अलग पुनरावेदन दिएकोमा पुनरावेदन अदालतबाट एकै मितिमा एकै इजलासबाट अलग-अलग र परस्परमा विरोधाभाषपूर्ण फैसला भएको देखिन्छ । यस्तो निर्णयलाई कानूनसंगत भएको भन्न नमिल्ने । ■ एकै साथ एउटै मुद्दामा दुई पक्षबाट परेको दुई पुनरावेदनमा पुनरावेदन अदालतबाट भएको दुई परस्पर विरोधाभाषपूर्ण फैसलाहरूको कार्यान्वयन हुन नसक्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ जुनसुकै निकायबाट भएको शुरुको एउटै फैसला र एउटै मिसिलमा जतिसुकै पुनरावेदन परे पनि पुनरावेदन तहको अदालतबाट एउटै फैसला हुनुपर्ने । ■ पुनरावेदन अदालतले शुरुको फैसलामा रहेको प्रक्रियागत, तथ्यगत र कानूनी त्रुटि एवं प्रमाणको मूल्याङ्कनसम्बन्धी त्रुटिहरूलाई सच्याउने काम गर्दछ । आफूले गरेको फैसला नै निरर्थक र कार्यान्वयन हुन नसक्ने वा एउटै मुद्दामा विरोधाभाषपूर्ण हुने गरी फरक-फरक फैसला पुनरावेदन अदालतले गर्ने होइन । त्यसो गरेमा त्यो कानूनविपरीत, त्रुटिपूर्ण हुन्छ र त्यस्तो निर्णय गर्ने निर्णयकर्ताहरूको कार्यक्षमता सम्बन्धी गम्भीर प्रश्न उठ्न सक्ने । <p style="text-align: center;">निर्णय नम्बर ८४२२, कात्तिक, पृष्ठ १२३४</p>
१५२.	<ul style="list-style-type: none"> ■ मोही हक बाँडफाँड गर्न मोही र जग्गाधनी दुवैको वा एक पक्षको मात्र निवेदन परेमा वा कसैको निवेदन नपरेमा पनि तोकिएको समयभित्र तोकिएको अधिकारीले बाँडफाँड गरी दिनुपर्ने कानूनी व्यवस्था भएको देखिँदा ऐनले सिर्जना गरेको हक अधिकारको सारभूत विषयमा तारेख गुज्रेको र नगुज्रेको एवं तामेली जगाउने कार्यविधिगत प्रक्रियाले जग्गा बाँडफाँडमा कुनै तात्त्विक असर पार्न नसक्ने । ■ सारवान कानूनले प्रदान गरेको अधिकारलाई सोही सारवान कानूनले नै कार्यविधि समेत निर्धारण गरेको स्थितिमा अन्य सामान्य कार्यविधिले सारवान कानूनले प्रदान गरेको अधिकार निस्तेज गर्न नसक्ने । ■ तारेख गुजारेको कारण मुद्दा डिसमिस भै जग्गा बाँडफाँडको कारवाही अन्त्य हुन्छ भन्ने अर्थ गरी मोही बाँडफाँडको कार्य अवरुद्ध हुने गरी कानूनको मर्म र भावनाविपरीत व्याख्या गर्न नमिल्ने । ■ पक्षहरू आएपनि वा नआएपनि जग्गा बाँडफाँड गर्नुपर्ने कर्तव्य कानूनले नै निर्धारण गरेको अवस्थामा उपस्थित हुन आएको पक्षलाई तारेखमा राखी जग्गा बाँडफाँडको निर्णय गरेको कार्यलाई अन्यथा भन्न नमिल्ने । ■ दुवै पक्षले तोकिएको अधिकारीसमक्ष उपस्थित भै आ-आफनो भनाई राख्छन् भने कुरा मिलेको हदसम्म सोहीअनुसार बाँडफाँड गर्नुपर्ने हुनआउँछ । तर दुवै पक्ष उपस्थित भएनन् वा उपस्थित भए पनि बाँडफाँडमा कुरा मिलेन वा एक पक्ष उपस्थित भयो अर्को पक्ष उपस्थित भएन भने यस्तो स्थितिमा तोकिएको अधिकारीले दुवै पक्ष उपस्थित छैनन् वा सहमति भएन भनी निर्णय नगरी बस्न नमिल्ने स्थितिमा जग्गा बाँडफाँड गर्ने प्रयोजनका लागि नरमगरम मिलाउन तोकिएको अधिकारीले प्राविधिकको सहयोग लिई निर्णय गर्न मिल्ने । <p style="text-align: center;">निर्णय नम्बर ८४३६, मंसिर, पृष्ठ १३४१</p>
१५३.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै विषयमा पुनरावेदन लाग्ने अधिकार कुनै विशेष ऐनले सीमित गरेको छ वा छुट्टै विशेष व्यवस्था गरेको छ भने सोही विशेष व्यवस्था लागू हुन्छ । स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा १६१ र दफा १६२ को कानूनी व्यवस्था पनि विशेष व्यवस्था हो । जुन सामान्य व्यवस्थाको सट्टा पहिला लागू हुनुपर्ने । ■ पुनरावेदन अदालतको फैसलाउपर पहिला-पहिला सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन लाग्ने गरेको भन्ने परिपाटीको आधारमा अथवा पुनरावेदन अदालतले आफूले गरेको फैसलाउपर पुनरावेदनको म्याद दिएकै आधारमा सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन लाग्न नसक्ने । ■ स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा १६१ को उपदफा (४) वा (५) बमोजिम प्रमुखले दिएको आदेशउपर पुनरावेदन अदालतमा पुनरावेदन परी प्रमुखको आदेश सदर वा उल्टी जे भए पनि

	<p>त्यसमा ऐनको दफा १६२ अनुसार पुनरावेदन अदालतले गरेको फैसला नै अन्तिम हुने व्यवस्था भएबमोजिम फैसला अन्तिम हुनुको तात्पर्य र आसय त्यसउपर सामान्य प्रक्रियाबमोजिम पुनरावेदन नलाग्नु हो । नलाग्ने पुनरावेदन दर्ता भए पनि त्यसबाट तथ्य र औचित्यभित्र प्रवेश गरी सर्वोच्च अदालतले ठहर इन्साफ गर्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४४६, मंसिर, पृष्ठ १४०४</p>
१५४.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कानूनमा तोकिएको अधिकारक्षेत्रको सीमाभित्र रही निर्णय गर्नुपर्ने अधिकारीले सोही निर्दिष्ट अधिकारअन्तर्गत रही निर्णय गर्नु अनिवार्य मानिन्छ । सीमावन्धन पार गरी अर्को निकायको अधिकारक्षेत्रमा प्रवेश गरी निर्णय गर्न कानूनतः नमिल्ने । ■ अधिकारक्षेत्रको त्रुटि गरी निर्णय निष्कर्षमा पुगेको अवस्थामा त्यसलाई सच्याउने दायित्व पुनरावेदन सुन्ने निकायको हुने । ■ एकै कित्ताका जग्गामा आ-आफना दावी सबूद प्रमाण र कानूनी जिकीर समेतका आधारमा दोहोरो दावी सिर्जना भएपश्चात् उत्पन्न हुने हक बेहकसम्बन्धी प्रश्न सिर्जना भएको अवस्थामा ऐनको व्यवस्थाअनुसार निर्णय गर्नसक्ने अधिकार मालपोत कार्यालयलाई रहे भएको नदेखिने । ■ छूट जग्गा दर्ता गर्ने जस्तो स्वाभाविक अवस्था विद्यमान नहुँदा जग्गाको धारण अधिकार (Title) सारिदिए जस्तो सामान्य प्रक्रिया सरह निर्णय गर्न मिल्ने देखिदैन । कानूनी व्यवस्था अवलम्बन नगरी निर्णय गर्ने छूट मालपोत कार्यालयलाई रहेको देखिदैन । हक बेहक सम्बन्धी द्विपक्षीय विवादको अवस्था विद्यमान भएको स्पष्ट रूपमा देखिँदा देखिँदै सो सम्बन्धमा पछिल्लो दावीकर्तालाई हक कायम गरी ल्याउनका लागि सुनाउनु पर्नेमा मालपोत कार्यालयले निर्णय नै गरेको अवस्थामा सो हदसम्म मालपोत कार्यालयको निर्णय उल्टी गरी क्षेत्राधिकार प्राप्त निकायमा निर्णयको लागि पठाउनु पर्ने । ■ तेरो मेरो विवाद भै हक बेहकको अवस्था सिर्जना भएको अवस्थामा अनिवार्य रूपमा हक कायम गराई ल्याउनु भनी निर्णय गर्नुपर्ने बाध्यात्मक दायित्व मालपोत अधिकृतलाई रहेको हुनाले मुद्दामा हक बेहकको विवाद देखिएको अवस्था रहिरहेकोमा मालपोत अधिकृतले गरेको निर्णय र सो सम्बन्धमा विचारै नगरी उक्त निर्णय उल्टी गर्ने पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेको नदेखिने । ■ पुनरावेदन अदालतको निर्णय बदर भएबाट सोही निकायमा पठाउने र त्यहाँबाट मालपोत कार्यालयमा पठाई त्यहाँबाट पर्चा खडा गर्ने र सोबाट ३५ दिनभित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा नालिस गर्नुपर्ने प्रचलनको पछ्याडि औचित्य छैन । यसले न्यायिक प्रक्रियालाई भ्रम लामो र भ्रन्कटिलो बनाइ न्याय प्रदान गर्ने प्रक्रियामा जटिलता समेत थप्ने अवस्था हुँदा जग्गाको हक बेहक सम्बन्धमा सम्बन्धित क्षेत्राधिकारप्राप्त निकायमा ३५ दिनभित्र नालिस गर्न जानु भनी पक्षहरूलाई सुनाई दिनु । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४४८, मंसिर, पृष्ठ १४१५</p>
१५५.	<ul style="list-style-type: none"> ■ फैसलाको ठहर खण्डमा एउटा निष्कर्षमा पुगी सकेपछि सो ठहरको भावनाअनुकूल तपसील खण्डमा बोल्ल सकिएन भने त्यहाँ न्यायको मनसाय दिशाभ्रमित हुन जाने । ■ तायदाती फाँटवारीअनुसार अंश पाउने भनी ठहर खण्डमा बोलिसकेपछि अशियारका नाउँमा रहेको बण्डा लाग्ने सम्पत्ति तपसील खण्डमा छूट हुन गएको कारणले मात्र अंश हक नलाग्ने भनी अर्थ गर्न नमिल्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ फिराद दावी एवं प्रतिउत्तर जिकीर हेरी तथ्यको विवेचना गरी ठहर निष्कर्षमा पुगिसकेको कुरामा फैसलाको ठहर खण्डमा असर नपर्ने गरी ठहर खण्डको भावनाअनुकूल गरिने संशोधन आदेश फैसलाको एक अभिन्न अंगको रूपमा मानिने कानूनी व्यवस्था रहेको र संशोधनको व्यहोरा फैसलाकै रूपमा कार्यान्वयन समेत गर्नुपर्ने । ■ पुनरावेदन तहको अदालतले कुनै आदेश गर्न तल्लो अदालत वा निकायमा मुद्दा विचाराधीन अवस्थामा रहनुपर्ने र त्यस्तो विचाराधीन अवस्थाको मुद्दामा भएको कुनै कामकारवाही म्यादविहीन वा वेरीतको भन्ने देखिनुपर्ने । ■ पुनरावेदन तहबाट तल्लो अदालतले गरेको फैसला वा त्यस्तो फैसलामा भएको संशोधनको विषयलाई हेरी जाँची त्यस्तो फैसला वा संशोधन मिले नमिलेको भन्ने हदसम्म बोली हस्तक्षेप गर्ने अधिकार समेत रहेको भनी फैसलाको मूलभूत उद्देश्यलाई भ्रमित पार्ने गरी परीवर्तन गर्ने अधिकार रहेको मान्न नसकिने । ■ फैसलामा भएको लेखाई वा टाइपको भूल यति नै अवधिभित्र सच्याउनु पर्छ भनी कानूनद्वारा समय सीमा किटान नगरिएको अवस्था हुँदा त्यस्तो फैसला कार्यान्वयन हुनु पूर्व अर्थात् ऐनद्वारा तोकिएको कार्यान्वयनको अवधि व्यतीत नहुँदै जुनसुकै अवस्थामा पनि भूल सुधार गर्न सकिने । ■ ऐनमा यो यति समयावधिभित्र फैसला संशोधनका लागि जानुपर्ने भनी उल्लेख नभएको अवस्थामा न्यायको फराकिलो दायरालाई संकुचित पार्ने गरी यति समयावधिभित्र संशोधनका लागि जानु अनिवार्य हुने भनी अनुमानका भरमा निष्कर्ष निकाल्न नमिल्ने । ■ ठहर खण्डमा बोलिएको व्यहोरालाई कार्यान्वयनमा सरल र सहज बनाउने उद्देश्यले गरिएको संशोधन फैसलाकै एक अभिन्न अंगको रूपमा रहे बसेको अवस्थामा सो संशोधन आदेशलाई अ.बं.१७ नं.को सीमित कानूनी व्यवस्थाको परिधिभित्र रहेको भनी न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १६ अन्तर्गत हेरिने अन्तरकालीन आदेशको समकक्षमा राखी सोउपर निवेदन लिई अन्तिम फैसलामा तात्त्विक असर पर्ने गरी जिल्ला अदालतको आदेश बदर गरेको पुनरावेदन अदालतको आदेशमा अधिकारक्षेत्रात्मक त्रुटि समेत देखिन । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४४९, मंसिर, पृष्ठ १४२१</p>
१५६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सम्बन्धित ऐनमा नै के कस्ता कुरामा पुनरावेदन लाग्ने हो भनी किटानी व्यवस्था गरेको अवस्थामा सो भन्दा बाहेकका विषयवस्तुमा पुनरावेदकीय क्षेत्राधिकार नहुने भनी निष्कर्षमा पुग्नु पर्ने । ■ विशेष कानूनले पुनरावेदकीय अधिकार नदिएको विषयवस्तुका सम्बन्धमा कुनै पनि साधिकार निकायबाट गरिएको निर्णयबाट असर पर्ने पक्षलाई परेको कानूनी मर्का वा हनन् भएको अधिकारका सम्बन्धमा उपचार तथा प्रचलन गराई माग्न वैकल्पिक बाटो रिट क्षेत्राधिकार प्रयोग गर्न पाउने । ■ न्यायिक निरोपण निमित्त प्रवेश गरेको विषयवस्तुको निरोपण कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम नै हुनुपर्ने हुन्छ । यस्तो कानूनी व्यवस्थाको अनुशरण गर्नु सो विवादित विषयवस्तुसँग सम्बन्धित पक्ष विपक्ष तथा निर्णय गर्ने निर्णयकर्ताको कर्तव्य तथा दायित्व हो । कुनै विवादित विषयको कानूनी हैसियत परीक्षणका लागि कानूनी प्रक्रियामा प्रवेश गरी सोको अन्तिम टुङ्गो नलाग्दै अदालतमा मुद्दा विचाराधीन रहेको अवस्थामा त्यसैसँग अन्तरसम्बन्धित विषयवस्तुका बारेमा अर्धन्यायिक निकायबाट निर्णय गरिने हो भने सो निर्णयको कानूनी हैसियत शून्य बराबर हुन जान्छ । यसरी निर्णय गर्दा स्वतन्त्र न्यायपालिकाको संविधान एवं कानून प्रदत्त

	<p>अधिकारक्षेत्रमा अतिक्रमण हुन गै कानूनी राजको अवधारणाको प्रत्यक्ष उल्लंघन हुने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ अदालतमा विचाराधीन रहेकै अवस्थामा अर्धन्यायिक निकाय वा अधिकारीबाट त्यसरी भएका निर्णयहरू कानूनको प्रत्यक्ष उल्लंघन हुन गै स्वतः बदरभागी हुने । ■ अदालतमा मुद्दा परी अन्तिम नभई विचाराधीन रहेको अवस्थामा मातहत कार्यालयबाट पहिला भएका दाखिल खारेज दर्तासम्बन्धी विषयमा भूलसुधार गर्ने नाममा महानिर्देशकबाट कुनै पनि निर्णय गर्न कानूनतः मिल्ने देखिँदैन यदि त्यस्तो गरिन्छ भने त्यो ऐनको भावना तथा मर्मविपरीत हुनजाने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४६८, पुस, पृष्ठ १६००</p>
१५७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अंश माग गर्दै फिराद लिएर आउने पक्षले नै अधिल्लो अंश मुद्दामा मुद्दा सकार गरी सोही हैसियतले पुनरावेदन समेत गरेको पाइन्छ भने दोस्रो अंश मुद्दामा स्वयम् नै पक्ष कायम भएको देखिन्छ । ती दुवै अंश मुद्दामा स्वयम् नै पक्ष कायम भएको देखिन्छ । ती दुवै अंश मुद्दामध्ये पहिलो मुद्दामा यस मुद्दाकी वादी संभादेवीको हैसियत वादी नै कायम भएको छ । निजका छोराहरू निजबाटै अंश हक पाउने व्यक्ति हुन् । सो अन्तिम निर्णयबाट अंश हक सम्पत्तिको छिनोफानो भइसकेको स्थितिमा पुनः वादी नै बनी प्रतिवादीबाट तायदाती लिई अंश पाऊँ भन्ने वादी दावी उही पक्ष विपक्षबीच उही अदालतमा उही विषयमा परेको मुद्दा मान्नुपर्ने स्थितिमा अ.वं. ८५ लाग्ने । ■ नजीर प्रयोग हुन तथ्य र विषयवस्तुमा समानताको आवश्यकता पर्ने । ■ पूर्व मुद्दामा वादीका पति पिताले पाउने ठहरेको सम्पत्ति किटान गरी सो माग प्रतिवादी पक्ष समेतसँग गर्न र निजहरूले इन्कार गरेमा अदालत प्रवेश गर्न यी वादीहरू सदैव सक्षम छन् । अंश हक प्राप्त नगरेसम्म समाप्त नहुने । ■ दण्ड सजायको ४६(१) नं. मा व्यवस्थित हदम्याद सो मुद्दामा भएको फैसला कार्यान्वयन गर्ने समयसीमा मात्र हो । अंश मुद्दामा अन्तिम फैसला भएको शुरु दुई र थप एक वर्ष समेत तीन वर्षपछि सो फैसला कार्यान्वयनको लागि दरखास्त लिन र अड्डाबाट बण्डा छुट्ट्याई दिन मात्र दण्ड सजायको ४६(१) नं. ले निषेध गरेको हो । यस कानूनले सो अवधिपछि पाउने ठहरेको अंश हक लोप नै हुन्छ, समाप्त नै हुन्छ भनेको होइन । के कुन सम्पत्ति सो अंश मुद्दाको फैसलाबाट प्राप्त भयो सो विवरण खोली हक कायम दर्ता नामसारी जस्ता कानूनी प्रक्रिया अवलम्बन गर्न अदालतको अन्तिम फैसलाबाट अंश हक प्राप्त गर्ने पक्षलाई कानूनी मार्ग नै बन्द गरिएको अर्थमा दण्ड सजायको ४६(१) नं. लाई ग्रहण गरिन नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४७०, पुस, पृष्ठ १६२०</p>
१५८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अ.वं. १० नं. अनुसार सार्वजनिक हित वा सरोकार निहीत रहेको मुद्दामा फिरादपत्र दायर गर्न अड्डाको अनुमति दिँदा अ.वं. १० नं. को अधीनमा रही मुद्दा हेर्ने हाकिम अर्थात् जिल्ला अदालतको हकमा जिल्ला न्यायाधीशले अनुमति दिनुपर्ने । ■ जिल्ला अदालतमा अ.वं. १० नं. अनुसार सार्वजनिक हित र सरोकारनिहीत समावेश भएको मुद्दाको फिराद दर्ता गर्नको लागि दिइने अनुमति पत्रको निवेदनमा फिराद गर्ने अनुमति दिने वा नदिने सम्बन्धमा निर्णय गर्ने अधिकार सेस्तेदारको हुन्छ, भनी सम्भन नमिल्ने । ■ सेस्तेदारको अधिकार नै नभएको विषयमा सेस्तेदारले फिराद दायर गर्न अनुमति प्रदान गरी दायर भएको फिरादपत्रबाट तथ्यभित्र प्रवेश गरी इन्साफ गर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४७७, माघ पृष्ठ १६७५</p>

<p>१५९.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ एउटै अदालतबाट भएको आदेशलाई नयाँ घटनाक्रम विकास भएर थप तथ्य सिर्जना नभएसम्म सोही अदालत र समान अधिकारक्षेत्र भएको इजलासले बदर गर्नसक्ने अवस्था नहुने । ■ समान इजलासले गरेको प्रक्रियागत आदेश अर्को इजलासले मान्नु नपर्ने वा पहिलेको आफ्नो आदेश आफैले वा समानस्तरको अर्को इजलासले बदर गरी अर्को आदेश गर्दै जाने अधिकार सो अदालत वा इजलासलाई प्राप्त नहुने र त्यसो गरेमा सो कानूनविपरीतको र न्यायिक अनुशासनविपरीतको कार्य भै त्यस्तो आदेश न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ८, १७ र १९ समेतको विपरीत हुने । ■ अ.व. १७ नं. अर्न्तगतको सुनुवाई गर्दा तल्लो निकाय वा अदालतबाट भएको आदेश वा निर्णयलाई सच्याउने र तथ्य एवं प्रमाणको जाँच गर्नसक्ने पुनरावेदकीय अधिकारक्षेत्र ग्रहण गरी इन्साफ गर्ने जस्तो गरी बोल्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४८६, माघ पृष्ठ १७५१</p>
<p>१६०.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ शुरुको डिसमिस फैसलाउपर परेको पुनरावेदनमा पक्ष वा विपक्षलाई अवस्था र आवश्यकतानुसार भिकाइएको भए पनि पुनरावेदन तहमा गरिएको कारवाही मुद्दा डिसमिस हुनका लागि आधार बन्न नसक्ने । ■ अदालती बन्दोबस्तको १७९ र १८५ नं. को डिसमिससम्बन्धी व्यवस्था पुनरावेदन तहको लागि नभै शुरु तहको लागि भएकाले शुरु तहमा अदालतबाट रीतपूर्वक म्याद जारी भएको छ र अ.व. ११० नं. अनुसार तामेल भएको छ भने सोही म्यादमात्र डिसमिसको आधार बन्न सक्दछ । यसको छानबीन र जानकारी पुनरावेदन सुन्ने अदालतले मुद्दाको जुनसुकै चरणमा पनि गर्न र लिन सक्ने । ■ डिसमिस फैसलाउपर परेको पुनरावेदन सुनुवाईको दौरान सो मुद्दामा अरु कारवाही अगाडि बढी सकेको छ भने पनि सोही आधारमा शुरुमा म्याद गुजारी बसेको तथ्य लोप वा अप्रासङ्गिक हुन नसक्ने । ■ निर्धारित मितिमा अदालतमा हाजिर नहुने र आफ्नो उपस्थिति नजनाई म्याद गुजारी बसेको र कानूनले थाम्न, थमाउन पाउने म्याद समेत व्यतीत भइसकेको अवस्थामा अरु कारवाही हुन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४८८, माघ पृष्ठ १७६१</p>
<p>१६१.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ विशेषज्ञको राय वा प्रतिवेदन कुनै कुरा, तथ्य वा घटना प्रमाणित गर्न एकलो निर्णायक प्रमाण (Single Deterimental Evidence) नभए पनि त्यो एउटा महत्वपूर्ण प्रमाण हो र अन्य प्रमाणसँग मिलेमा, साक्षी वकपत्र वा पक्षको भनाईसँग मिल्न भिड्न आएमा विशेषज्ञको प्रतिवेदनले ठोस र निर्णायक प्रमाणको रूप ग्रहण गर्ने । ■ विशेषज्ञको विशेषज्ञता र दक्षता विवादरहित हुनुका अतिरिक्त निजले ठीक, निश्चित, असन्दिग्ध वा द्विविधाविहीन ढंगले अदालतमा आई वकपत्र पनि गरेको हुनुपर्ने । ■ विशेषज्ञको राय, प्रतिवेदन निश्चित, ठोस र वैज्ञानिक तर्कहरू र रसायनिक परीक्षणबाट निकालिएको निष्कर्षहरूमा आधारित रहनुका अतिरिक्त विशेषज्ञले अदालतमा आई परीक्षण प्रक्रिया र निष्कर्ष एवं प्रतिवेदनलाई पुष्ट्याई हुने गरी स्पष्ट एवं द्विविधारहित ढंगले वकपत्र गरी दिएको अवस्था भएमा यस्तो प्रतिवेदनलाई प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्नुपर्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> मुद्दा परिसकेपश्चात् आफू अनुकूल प्रमाण सिर्जना गर्दै जाने र अदालतले पनि त्यस्ता प्रमाणलाई मान्यता दिंदै जाने हो भने न्याय निरूपणको कार्य जटिल बन्न पुग्ने । विवादमा रहेको तथ्यलाई नै फरक पार्ने किसिमबाट पछि सिर्जना गरेको प्रमाणलाई न्यायको रोहमा प्रमाणिक महत्व दिइँदैन । कुनै पनि लिखतमा वा लिखत खडा हुने प्रक्रियाको कुनै चरणमा अर्को पक्षको स्वीकारोक्ति वा संलग्नता रहेको नदेखिएको अवस्थामा मुद्दा परेपछि एकतर्फी ढंगले सिर्जना गरिएको प्रमाणको आधारमा नाता र अंशसम्बन्धी दावीको पुष्टि नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५०१, फागुन, पृष्ठ १८५६</p>
१६२.	<ul style="list-style-type: none"> विगो भरी भराउ गर्ने प्रक्रियाअन्तर्गत गरिने सम्पत्तिको मूल्याङ्कनबाटै विगो तिर्नु, बुझाउनु पर्ने दायित्व भएको व्यक्तिको हकहितमा तत्काल र प्रत्यक्ष असर पर्नसक्ने स्थिति हुँदैन । त्यो मूल्याङ्कन न्यूनतम मात्र हो । सम्बन्धित सम्पत्तिलाई खरीद गर्न चाहने व्यक्तिले न्यूनतम मूल्यभन्दा जति बढी मूल्य दिन कानूनले कुनै बाधा नगर्ने । लिलाम प्रक्रिया खुल्ला रूपमा सम्पन्न हुने हुनाले सम्पत्ति खरीदकर्ताहरू लिलाम प्रतिस्पर्धामा सहभागी भै न्यूनतम मूल्यभन्दा जति बढी पनि प्रस्तावित गर्न सक्ने । पाउनु पर्ने विगोको रकम तिर्नु, बुझाउनु पर्ने कानूनी दायित्व पूरा गर्नेतर्फ ऋणी अग्रसर रहनु पर्दछ । विगो भरी पाउनेले जग्गा वा अचल सम्पत्ति पाउँ भनी माग राखेको हुँदैन । अपितु विगो भरी पाउन दरखास्त दिएको हुन्छ । आफूले तिर्नु बुझाउनु पर्ने रकम बुझाएमा लिलाम गर्ने गराउने अवस्था नै आउँदैन । त्यसकारण आफूले पूरा गर्नुपर्ने दायित्व पूरा नगरी फैसला कार्यान्वयनको प्रक्रियामा छिद्रान्वेषण गर्दै त्यसैको आडमा फैसला कार्यान्वयनतर्फ जटिल र बिलम्बित गर्न पाउने अधिकार नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५१२, फागुन, पृष्ठ १९५३</p>
१६३.	<ul style="list-style-type: none"> कुनै विवाद निरोपण गर्न नियुक्त व्यक्तिलाई जस्तोसुकै नाम यदि निजको निर्णय करारका पक्षहरूलाई वाध्यात्मक रूपमा लागू हुने अवस्था छ र निजको निर्णयले कुनै पक्षको सम्पत्तिसम्बन्धी हकमा असर गर्दछ भने यस्ता व्यक्तिले गर्ने कामकारवाहीलाई न्यायसम्पादनको कामको अभिन्न अङ्गको रूपमा मान्नुपर्ने र लिनुपर्ने । निर्णयकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्ने कामको लागि नियुक्त व्यक्तिको नियुक्ति अनियमित भयो वा क्षेत्राधिकार नभएको व्यक्तिबाट नियुक्ति भयो वा हदम्यादभित्र नियुक्त भएन भन्ने किसिमको विवाद निरोपण गर्ने सम्बन्धमा अन्य वैकल्पिक उपचारको व्यवस्था नभएको अवस्थामा यस अदालतको असाधारण क्षेत्राधिकार आकर्षित हुने । तोकिएको अवधिभित्र एडजुडिकेटरको नियुक्तिको लागि निवेदन दिनुपर्नेमा सो अवधिपछि नेपाल मध्यस्थ परिषदलाई एडजुडिकेटर नियुक्त गर्ने बारेमा प्राप्त अख्तियारी तथा क्षेत्राधिकार समेत स्वतः समाप्त हुने हुँदा सो अख्तियारी तथा क्षेत्राधिकारको अभावमा मध्यस्थ परिषद्को अध्यक्षले गरेको एडजुडिकेटरको नियुक्ति क्षेत्राधिकारविहीन हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५१३, फागुन, पृष्ठ १९५९</p>
१६४.	<ul style="list-style-type: none"> फैसला कार्यान्वयनको प्रक्रियामा सामान्यतः माथिल्लो अदालतबाट हस्तक्षेप गरिँदैन र त्यसमा रिट क्षेत्रबाट हस्तक्षेप गर्दा पनि अत्यन्त सावधानी अपनाइन्छ । अदालतको साधारण अधिकारक्षेत्र अन्तर्गत तहतह निर्णय हुँदै अन्तिम भएर रहेको फैसलालाई कार्यान्वयन हुने नपाउने अवस्थामा पुन्याइएको छ भने त्यसमा असाधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गतबाट हस्तक्षेप

	<p>गरिनु पर्ने परिस्थितिको निर्माण हुनसक्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ फैसलाले जहिले पनि कार्यान्वयनको अपेक्षा गरेको हुन्छ, कार्यान्वयन नहुने फैसलाको कुनै औचित्य रहदैन । यदि फैसलाको कार्यान्वयन भएन भने सम्बन्धित पक्षले साँचो अर्थमा न्यायको अनुभूति गर्न नै पाउदैनन् । त्यसैले न्यायापेक्षीलाई न्यायको अनुभूति गराउने प्रक्रियाका रूपमा रहेको फैसला कार्यान्वयनलाई प्रभावित तुल्याउने वा त्यसमा अबरोध सिर्जना गर्ने खालका कुनै पनि कार्यलाई निरुत्साहित गरिनुपर्ने । ■ फैसला कार्यान्वयनका सिलसिलामा तहसीलदारले गर्ने निर्णय, सोउपर दण्ड सजायको ६१ नं. अन्तर्गत जिल्ला न्यायाधीशसमक्ष निवेदन गर्न सकिने र जिल्ला न्यायाधीशको निर्णयउपर समेत अ.व.१७ नं. अन्तर्गत पुनरावेदन अदालतसमक्ष समेत निवेदन दिन सकिने सम्मका अन्य प्रक्रियाहरू पनि छन् । त्यसैले फैसला कार्यान्वयनका सिलसिलामा दायर हुन आएका निवेदनमा सम्बन्धित अधिकारीले सो निवेदनमा प्रयुक्त शब्दका आधारमा भन्दा पनि अन्तिम भएर रहेको फैसलाले निरूपण गरेको विषयका आधारमा निर्णय दिनुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५२०, चैत, पृष्ठ २०८९</p>
--	--

९. कार्यविधि कानून : फौजदारी

<p>१६५.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ कसूर गरे तापनि अनुसन्धान र अदालतमा समेत कसूरमा सावित भई अदालती प्रक्रियालाई सहयोग पुऱ्याउने इमानदार अपराधी र अपराध गरेर पनि अन्तिमसम्म आफ्नो अपराध लुकाई सजायबाट उम्कन चाहने अपराधीलाई एउटै तराजुमा राखी समान सजाय तोकिनु न्याय र कानूनको दृष्टिकोणबाट उपयुक्त नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८२९७, वैशाख, पृष्ठ ८९</p>
<p>१६६.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ऐन, नियमको परिधि नाघी कारोबार गरेकोमा सहकारी ऐन, २०४८ को दफा ४१(३) अन्तर्गत दर्ता खारेजीको कारवाही गर्न सकिने व्यवस्था छ । तर त्यस अन्तर्गत कारवाही नभएमा वा कारवाही गर्ने निकायले कारवाही नगरेमा सो संस्थाको आडमा वा नाउँमा जे पनि गर्न पाइने भन्ने अर्थ गर्न नमिल्ने । ■ जुन उद्देश्यका लागि सहकारी संस्था खोलियो, सो उद्देश्यअनुरूप कार्य भए गरेको छ छैन हेर्नुपर्ने । ■ प्रलोभन देखाएर सर्वसाधारणको रकम लिने र कबूल गरिएको शर्तअनुसार फिर्ता नगर्ने कार्यलाई सामान्य अर्थमा शुद्ध लेनदेनसम्बन्धी व्यवहार मान्न नमिल्ने । ■ संस्थाका पदाधिकारीहरूले नियतबश बचतकर्ताहरूलाई भुक्त्याई रोजगारी वा उच्च प्रतिफल दिने भन्ने गफलतमा पारी रकम जम्मा गरेको देखिन आएबाट ठगीको १ नं. मा उल्लिखित ठगीका सम्पूर्ण तत्वहरू विद्यमान रहेकोले ठगीतर्फ अनुसन्धान, कारवाही भई अभियोग दायर भएको कार्य कानूनसम्मत देखिने । ■ संस्थाको एउटा उद्देश्य देखाई रकम संकलन गरी उद्देश्यअनुरूपको काममा संकलित रकम खर्च गर्नेतर्फ वा बचतकर्ताहरूलाई शर्त कबूलअनुसार प्रतिफल दिने कार्यतर्फ कुनै

	<p>पदाधिकारीले पनि अग्रसरता देखाएको नपाउँदा संस्थाका सञ्चालक समितिका सदस्य एवं पदाधिकारीहरू समेत सबैले सामूहिक रूपमा नै संस्थाको नाउँमा ठगी गर्नेतर्फ लागेको स्पष्ट देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३०२, वैशाख, पृष्ठ १२४</p>
१६७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ विशेषज्ञको राय प्रतिवेदन यो यति करणबाट शंकास्पद वा विरोधाभाषयुक्त छ भनी इजलाससमक्ष प्रष्टयाउनु पर्ने सम्बन्धित पक्षको दायित्व हुने हुँदा यस्तो दायित्वलाई शंकारहित तवरबाट पुष्टि गर्नुपर्ने । ■ विशेषज्ञले दिएको प्रतिवेदन शंकास्पद, द्विविधायुक्त वा अस्पष्ट नभई फटिक भैं स्वच्छ (Crystal Clear) र अन्य स्वतन्त्र प्रमाणले समर्थित गर्दछ भने त्यस अवस्थामा अदालत स्वयंले तर्क वितर्क गरी शंका उपशंका उठाउनु समेत न्यायोचित नहुने । ■ बिनाआधार विशेषज्ञले दिएको प्रतिवेदनलाई अन्यथा गर्दा वास्तविक न्याय प्रदान गर्ने उद्देश्यबाट दिशाभ्रमित हुने अवस्था उत्पन्न हुन जाने अवस्थाप्रति अदालत सजग हुनुपर्छ । अपराधलाई प्रमाणित गर्ने कडीको रूपमा रहने अनुसन्धानको क्रममा संकलित प्रमाणका रूपमा अभिन्न अङ्ग मानिने प्रतिवेदनलाई अस्वीकार गर्न अदालतलाई त्यति नै स्पष्ट आधार र कारणको आवश्यकता पर्दछ । यसमा वस्तुनिष्ठ व्याख्यान गरी अस्वीकार गर्नुपर्ने वैज्ञानिक आधार समेतको स्पष्ट उल्लेखन गरी विमति राखी खण्डन गर्न सक्नु पर्दछ र यो खण्डन चिकित्सा विधिशास्त्र (Medical Jurisprudence) का सर्वमान्य सिद्धान्तमा आधारित हुनुपर्ने । ■ मृतकको लाश र त्यसमा विशेषज्ञले गर्ने अध्ययनले मृत्युको कारणका बारेमा धारणा बनाउन अदालतलाई सहयोग गर्दछ । यस अर्थमा विशेषज्ञको रायले पनि बलियो प्रमाणको स्थान ग्रहण गर्न सक्दछ भन्ने सन्दर्भ नै चिकित्सकीय प्रमाण (Medico-Evidence) को मूल मर्म हुने । ■ वास्तविक मृत्युको कारण पत्ता लगाउने ज्ञाता विशेषज्ञ हुँदा सो रायमाथिको निर्भरता नै न्यायको लक्ष्यप्राप्तिको लागि सबैभन्दा बढी सहायक हुन्छ भन्नेमा विमति राख्न नहुने । ■ कुनै नारीको मृत्युको प्रश्न सन्मूख आएकोमा पुरुष संलग्न घरायसी हिंसाकै कारण भएको हो भनी पूर्वानुमान गरी आवेशात्मक भावनामा बगेर न्यायको बलिबेदीमा कसैलाई चढाई दावी ठहर्‍याउनु न्यायोचित नहुने । ■ विश्वासिलो अकाट्य प्रमाणको अभावमा अनुमान, आशंका र संभावना जस्ता मनोगत प्रमाणलाई मात्र आधार बनाई कर्तव्यबाटै मृतकको मृत्यु भएको भनी निष्कर्षमा पुग्नु न्यायोचित नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३११, जेठ, पृष्ठ २००</p>
१६८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ समाजमा शान्ति, अमन चयन र कानूनको शासन स्थापित गर्नका लागि कानूनले निश्चित गरेको प्रक्रियाअन्तर्गत रहेर कसूरदारलाई दण्डित गर्न सकिन्छ, तर त्यस्तो दण्ड दिँदा कानूनले निर्धारण गरेको सीमा उल्लंघन गर्ने छूट राज्यका कुनै पनि संयन्त्रलाई नहुने । ■ अन्तिम भएर रहेको फैसलाले निश्चित गरेको सजायबाट सामान्यतः कसैले पनि उन्मुक्तिको अपेक्षा राख्नु हुँदैन र अदालतले पनि त्यस्तो अपेक्षालाई जायज ठहर्‍याउन नसक्ने । ■ निश्चित गरिएको हदभन्दा बढी कैद ठेकिनु भनेको आफैँमा कानूनको उल्लंघन हो । कुनै पनि व्यक्ति, अधिकारी वा निकायको गल्तीको परिणाम व्यक्तिले भोग्नु पर्ने अवस्था आउनु हुँदैन । कसैको गल्तीको कारणबाट कुनै पनि व्यक्तिको वैयक्तिक स्वतन्त्रता एक क्षणका लागि पनि कुण्ठित हुन नहुने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ फैसलाबमोजिम भन्दैमा कानूनले तोकेको हदभन्दा बढी कैदमा बस्नु पर्ने र वैयक्तिक स्वतन्त्रता कृण्ठित हुने अवस्था आउन नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१३, जेठ, पृष्ठ २४२</p>
१६९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै अपराधको वारदातको पटक कायम गर्नु पर्दा उक्त वारदातले कार्यरूप प्राप्त गरेको अवस्थालाई मात्र विचार गरेर हुँदैन । सो वारदातले कार्यरूप लिनभन्दा अगाडि बनाइएको योजना र अपराधसँग सम्बन्धित अन्य तथ्यहरू समेतलाई विचार गर्नुपर्ने । ■ चोरीको अपराधको पटक गणना गर्दा एकै चोटी योजना बनाई एउटै मितिमा एकै समयको अन्तरालमा एउटै अपराधीहरूको समूहबाट भएको वारदातलाई पटक-पटक अपराध गरेको भन्न सो कानूनको मनसाय हुन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१४, जेठ, पृष्ठ २४७</p>
१७०.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अपराध अनुसन्धानकर्तासमक्ष भएको साविती मात्रका आधारमा न्यायिक निष्कर्ष निकाल्न मिल्दैन । तर त्यो साविती अन्य प्रमाणबाट सत्य रहेको स्थापित हुन्छ भने त्यसलाई मुद्दाको अनुसन्धानकर्ता प्रहरीसमक्ष भएको भन्ने मात्र आधारमा प्रमाण शून्य लिखतको रूपमा ग्रहण गर्न न्यायोचित हुँदैन । प्रहरी सावितीको पुष्टि गर्ने अन्य प्रमाण स्वतन्त्र हुन् वा होइनन् र ती के कसरी संकलित भए भन्ने प्रश्नमा भने अदालतले संवेदनशीलताका साथ शर्तक हुनु पर्ने । ■ प्रहरीसमक्ष भएको कागजले कुनै प्रमाणिक महत्व राख्दैन भन्न सकिन्छ । प्रमाणको महत्व संख्यामा होइन आफ्नो गुणवत्तामा निर्भर रहन्छ । प्रमाण भन्ने कुरा प्रकृतिले होइन, आफ्नो विश्वसनीयताका आधारमा मूल्याङ्कित हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१८, जेठ, पृष्ठ २८५</p>
१७१.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सँगठित अपराधको प्रकृति सामान्य अपराध भन्दा पृथक हुन्छ । अपराधका यी दुवै प्रकृतिलाई एउटै दृष्टिले हेर्न सकिन्छ । वृहत् योजना र विस्तारित तैयारीका साथ सम्पन्न हुन सँगठित अपराधमा धेरै व्यक्तिको वेगला वेगलै भूमिका हुन्छ । पृथक-पृथक व्यक्तिको फरक-फरक कार्यले एउटा सँगठित अपराध सम्पन्न हुन्छ । तसर्थ, प्रत्येक प्रतिवादीको सम्पन्न अपराधमा संलग्नतालाई प्रमाणको आधारमा पुष्टि हुने वा नहुने कुरा निर्धारण गर्नुपर्ने । ■ बिगोबमोजिम जरीवाना भन्नाले प्रत्येक व्यक्तिलाई बिगोबमोजिम नै जरीवाना गर्नुपर्छ भन्ने कानूनको अर्थ गर्न नमिल्ने । ■ कृत्रिम लेटर प्याडमा नक्कली सरकारी छाप दस्तखत बनाउने कार्य, स्वीकृति नै प्राप्त नगरी विदेशी विनिमयको कारोवार गर्ने कार्य र बैंकलाई भुक्त्यानमा पारी ठग्ने- तीन पृथक कानूनद्वारा व्यवस्थित तीन स्वतन्त्र कसूर भएकाले समान प्रतिवादी भए भन्दैमा दोहोरो खतराको सिद्धान्त आकर्षित हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३२१, जेठ, पृष्ठ ३०९</p>
१७२.	<ul style="list-style-type: none"> ■ फैसलामा भएका त्रुटिहरू सच्याउने प्रक्रिया कानूनले निर्धारण गरेको हुन्छ । फैसलामा चित्त बुझाई पुनरावेदन नगरी बसेको मुद्दाका पक्षका हकमा कानूनद्वारा निश्चित गरिएको प्रक्रियाभन्दा बाहिरबाट अदालत आफैँ सक्रिय भई तल्लो अदालतको फैसला उल्टाई न्याय निरूपण गर्दा त्यसले न्यायमा निश्चित मापदण्ड खलबलिई न्यायिक अराजकताको स्थिति समेत सिर्जना हुन सक्ने कुरामा पनि विचार पुऱ्याइनु पर्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ समान अवस्थामा रहेका पक्षहरूमध्ये कसैको हकमा सजायबाट छुटकारा पाउने अवस्थामा अन्यलाई सजाय हुने अवस्था नबनोस् भन्ने नै हो। तर, त्यसका लागि समान अवस्थाका व्यक्तिहरूमध्ये कुनै एकको उजूरी वा पुनरावेदन पर्नुपर्ने पूर्वशर्त कानूनले निश्चित गरेको र सोही उजूरी वा पुनरावेदनको रोहमा मात्र निजहरूको हकमा न्याय निरुपण गरिने कानूनको स्पष्ट आशय रहेको अवस्थामा वादी पक्षको पुनरावेदनबाट प्रतिवादीहरूको हकमा न्याय निरुपण गर्न नमिल्ने। ■ कानूनमा उल्लेख नभएको विषयलाई अन्यथा अर्थ लगाई सम्बोधन गर्न वा एक पक्षको मागबाट सो मागको ठीक उल्टो हुने गरी अर्को पक्षलाई उपचार दिन विद्यमान न्यायप्रणालीले अनुमति नदिने। ■ तह-तह न्याय निरुपण हुँदै आएको कुनै एक मुद्दामा अदालतको साधारण अधिकारक्षेत्र अन्तर्गतबाट न्याय निरुपण गरिँदा विद्यमान कानूनी व्यवस्थालाई प्रयोजनहीन बनाउने, त्यसको दायरा अत्यन्त फराकिलो पार्ने वा त्यसमा संकुचन ल्याउने गरी व्याख्या गर्न नसकिने। ■ रिट अधिकारक्षेत्रबाट हेरे जस्तो गरी पूर्ण न्याय भन्दै पुनरावेदकीय अधिकारक्षेत्र अन्तर्गतको न्यायिक परिपाटी र न्यायको निश्चित मान्यतालाई खल्बल्याउन मिल्दैन। एउटा निश्चित कानूनी संरचनाले दिएको वा दिन खोजेको विषयभन्दा फरक अर्थ र सन्दर्भमा सो कानून प्रयोग गर्नु न्यायपालिकाको उद्देश्य र कर्तव्य नहुने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३२५, असार, पृष्ठ ३३९</p>
१७३.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै एउटा तथ्यमा सावित भए पनि त्यसबाट निजउपरको सम्पूर्ण अभियोगको पुष्टि नहुने। ■ समग्र परिस्थिति र घटनाक्रमलाई सूक्ष्मरूपमा विश्लेषण नगरी केवल सावितीकै आधारमा मात्र कसैउपर कसूर कायम गरी सजाय गर्नु न्यायसंगत नहुने। ■ विरोधाभाषपूर्ण र अस्पष्ट बयानलाई अन्य प्रमाणबाट समर्थित नभएको अवस्थामा साविती बयानको रूपमा ग्रहण गरी निजउपर कसूर कायम गर्ने अकाट्य र एकमात्र प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न नसकिने। ■ वारदात हुँदाका वखत चश्मदिद गवाहको रूपमा रहेका व्यक्तिले मौकामा र अदालतमा उपस्थित भई वकपत्र गर्दा आफूले प्रत्यक्षरूपमा घटना देखी घटनाको यथार्थ व्यहोरा खुलाइरहेको स्थितिमा अदालतले त्यस्ता चश्मदिद व्यक्तिको मौकाको कागज र अदालतसमक्ष गरेको वकपत्रको व्यहोराको सत्यताउपर शंका गर्न नपर्ने। ■ फौजदारी मुद्दामा चश्मदिद व्यक्तिहरूको भनाई कसूर कायम गर्ने एउटा निर्णायक प्रमाण भएकाले यस्तो व्यक्तिको भनाई वारदातको प्रकृति र अन्य प्रमाणबाट समर्थित भएको छ भने अदालतले त्यस्तो प्रत्यक्ष साक्षीको कथनलाई अनदेखा गरी न्यायिक निष्कर्ष निकाल्नु न्यायसंगत नहुने। ■ हत्याको कसूर प्रमाणित भए पनि पूर्व रिसइवीको स्थिति, वारदातको प्रकृति, पूर्व आपराधिक चरित्र, घटनाको गम्भीरता, तयारी र योजनाको स्वरूप, कसूरदारको उमेर, शारीरिक अवस्था र पारिवारिक पृष्ठभूमि लगायतका कुराहरू विचार गरी कसूर र सजायबीचको समानुपातिकता (Proportionality of Punishment) स्थापित गर्नु नै न्यायपूर्ण हुने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३३०, असार, पृष्ठ ४०३</p>

<p>१७४.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ अदालत आफूले आदेश गरी पुर्पक्षका लागि अन्य कारागारमा पठाउने तर आफ्नै आदेशले थुनामा रहेको थुनुवालाई पेसीको जानकारी नदिने यो कार्य Fair Trial को मान्य सिद्धान्तविपरीत हुने । ■ फौजदारी अपराधको आरोप लागेको व्यक्तिलाई निजको विरुद्ध भएको प्रत्येक कानूनी कारवाहीको जानकारी पाउने हक हुने । ■ फौजदारी अपराधमा अभियोग लागेको व्यक्तिलाई उसले आफूले रोजेको कानून व्यवसायीको साथ प्रत्येक पेसीमा अदालतमा उपस्थित भई वा उपस्थित गराई आफ्नो विरुद्ध सम्पूर्ण अदालती कारवाही आफ्नै रोहवरमा भएको हेर्न पाउने अधिकार प्रत्येक ब्यअगकभम को मौलिक हक हो । ■ स्वच्छ सुनुवाईको लागि देहायको कुराहरू आवश्यक पर्दछः <ul style="list-style-type: none"> क) मुद्दा हेर्ने अधिकारी वा अदालत कानूनद्वारा गठित हुनुपर्छ । ख) मुद्दा हेर्ने अधिकारी Competent, Independent र Impartial हुनुपर्छ । ग) अभियोग लागेको अभियोगको बारेमा उसले बुझ्ने भाषामा तुरुन्त जानकारी गराउनुपर्दछ । घ) अभियुक्तलाई लागेको अभियोगको बारेमा उसले प्रतिरक्षालाई तयारीको लागि थुनामा रहेको अभियुक्तलाई पर्याप्त सहूलियत र समय प्रदान गरिदिनुपर्दछ । ङ) अभियोग लागेको व्यक्तिले लागेको अभियोगको बारेमा आफूले चाहेमा आफूले रोजेको कानून व्यवसायीबाट प्रतिरक्षा गराउन पाउनुपर्दछ, तर त्यस्तो अभियुक्तले आर्थिक कमजोरीका कारण आफै कानून व्यवसायी राख्न सक्दैन भने राज्यले निःशुल्क कानून व्यवसायी उपलब्ध गराइदिनुपर्छ । च) अभियोग लागेको व्यक्तिले मुद्दाको कारवाहीमा आफै उपस्थित भै आफ्नो साक्षी प्रमाण अदालतसमक्ष प्रस्तुत गर्न पाउनुपर्छ र आफ्नो साक्षी बकाउन र आफ्नो विरुद्धका साक्षीको जीरह गर्न पाउने मौका पाउनुपर्दछ । छ) अभियुक्त भाषा नबुझ्ने भए उसलाई भाषा बुझ्ने दोभाषे (Interpreter) उपलब्ध गराई दिनुपर्छ । ■ थुनामा रहेको व्यक्तिले मुद्दामा पुर्पक्षका सिलसिलामा अदालती कारवाही हुने दिन वा मुद्दा पेसी भएको जानकारी पाउनु पर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३४५, साउन, पृष्ठ ५७४</p>
<p>१७५.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ जबरजस्ती करणी जस्तो गम्भीर किसिमको फौजदारी अपराध कायम भए पश्चात् पीडितलाई पीडकबाट क्षतिपूर्तिस्वरूप आधा अंश भराई दिने विषयलाई देवानी दायित्व भराउँदाको जस्तो अर्थात पक्षहरूले म्याद भित्र प्रक्रिया क्रियाशील बनाएको अवस्थामा मात्रै आकृष्ट हुने गरी तर्क गर्नु कानून र न्यायको दृष्टिकोणबाट उपयुक्त नदेखिने हुँदा फौजदारी न्यायमा पीडितले पाउने यस किसिमको हकलाई राज्यले उचित सम्बोधन गर्नुपर्ने हुन्छ । न्यायपालिका समेत राज्यकै एक महत्वपूर्ण अंग भएको अवस्थामा न्यायालयले यस कुरालाई नजरअन्दाज गर्न नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३५१, साउन, पृष्ठ ६१४</p>
<p>१७६.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०४८ को दफा ११(३) मा भएको कानूनी व्यवस्था न्यायकर्ताले आफ्नो विवेकअनुकूल प्रयोग गर्नसक्ने प्रकृतिको नभई वाध्यात्मक प्रकृतिको भएकाले चौध वर्ष वा सोभन्दा बढी र सोह्र वर्षभन्दा कम उमेरको बालकले प्रचलित कानूनविपरीतको कसूर गरेमा निजको उमेर तत्वको कारणले एउटा वयष्क व्यक्तिलाई हुने सजायको आधा सजाय घोषणा गर्दा प्रतिवादीले गरेको कसूरको गाम्भीर्यता वा कसूरको मात्रामा कमी नआउने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ सर्वश्वसहित जन्मकैदको सजाय भएको मुद्दामा बालबालिका सम्बन्धी ऐनको प्रयोग भएकै आधारमा १८८ नं. बमोजिम राय व्यक्त गर्न अथवा व्यक्त गर्न नमिल्ने भन्न नसकिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३८९, असोज, पृष्ठ ९६८</p>
१७७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष भएको बयान अन्य स्वतन्त्र प्रमाणबाट समर्थित भइरहेको र वलपूर्वक बयान गराएको भन्ने समेत पुष्टि हुन नसकेको अवस्थामा प्रमाणयोग्य हुने । ■ मानिस अपहरण गरी विदेशमा लगी रकम लिई बिक्री गरेको कार्य तत्कालीन अवस्थामा प्रचलनमा रहेको कानून जीउ मास्ने बेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन, २०४३ ले निषेध गरेको अपराधिक कार्य मान्नुपर्ने । ■ मानिस बेच्ने जस्तो जघन्य अपराध गरेको पुष्टि भएको र त्यस्तो अपराध रोकन एवं अपराधीलाई सजाय गर्न बनेको विशेष ऐन कार्यान्वयनमा रहेकै अवस्थामा उक्त कानून नै आकर्षित हुने । ■ सार्वजनिक अपराध र सजाय ऐन, २०२७ र जीउ मास्ने बेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन, २०४३ का कुनै प्रावधान बाभिएका भएमा समेत पछिल्लो अर्थात् २०४३ सालको ऐनको प्रावधान लागू हुन्छ । अर्कातर्फ यो २०४३ सालको खास अपराधको रोकथामका लागि बनेको विशिष्ट ऐनले आफ्नो परिधिमा समावेश गरेको अपराधका लागि अन्यन्य प्रयोजनका लागि २०२७ सालमा बनेको ऐन आकर्षित नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४२९, कात्तिक, पृष्ठ ९२२६</p>
१७८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सारवान वा कार्यविधि कानूनको व्याख्या गर्दा परस्पर विरोधाभाषपूर्ण अर्थ आउने वा एक अर्को कानूनी व्यवस्था निष्प्रयोजित वा पराजीत हुने गरी गर्नु विवेकसम्मत हुँदैन । दुबैको समन्वित र सन्तुलित व्याख्याबाट नै न्याय प्रशासनको अभीष्ट वा लक्ष्य हासिल हुनसक्नेतर्फ ध्यान पुऱ्याइनु बाञ्छनीय हुने । ■ ठगी सम्बन्धमा भएको हदम्याद सम्बन्धी संशोधित व्यवस्थाले वारदात हुँदाका बखत कसूर नमानिने कुरालाई पछिबाट ठगीको अपराध घोषित गरेको, कम गम्भीर अपराधलाई बढी गम्भीर अपराध बनाएको वा कम सजाय हुने कसूरलाई बढी सजाय तोक्ने तथा प्रमाण सम्बन्धी कानूनमा परिवर्तन गरी कम प्रमाण भए पनि ठगीको कसूर प्रमाणित गर्ने गरी पछिबाट कानूनको निर्माण गरिएको समेतका कुनै अवस्था विद्यमान देखिन नआउँदा संशोधित व्यवस्था प्रयोग गर्न नसकिने र नमिल्ने अवस्था नदेखिने । ■ साविक कानूनले व्यवस्था गरेको २ वर्षको हदम्याद व्यतीत नहुँदै हदम्याद सम्बन्धी कानून संशोधन भई थाहा पाएको एक वर्षभित्र नालेस दिन सकिने भन्ने हदम्याद सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको स्थितिमा नालेस दिँदाका बखत कायमै रहेको हदम्याद सम्बन्धी कार्यविधि कानून नै अलवम्बन हुनु न्यायसम्मत र कानूनसम्मत देखिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४२८, मंसिर, पृष्ठ ९२६५</p>
१७९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ साविती बयान आफैमा महत्वपूर्ण प्रमाण भए तापनि साविती मात्र अभियोग पुष्टि गर्ने आधार बन्न सक्दैन । सावितीलाई अभियोग पुष्टि गर्ने एकमात्र आधार बनाइयो भने त्यसले फौजदारी न्यायप्रणालीमा थुप्रै जटिलताहरूलाई जन्म दिन्छ । त्यसले अनुसन्धान एवं अभियोजन पक्षबाट दावी प्रमाणित गर्नका लागि अन्य प्रमाणहरूको संकलन र विश्लेषणमा भन्दा अभियुक्तलाई साविती बयान दिन बाध्य पारिने सम्भावनालाई बल प्रदान गर्ने हुँदा वास्तविक अपराधी उम्कने र अनुसन्धानका क्रममा अभियुक्तका रूपमा प्रस्तुत गरिएका व्यक्ति दण्डित हुनुपर्ने विडम्बनापूर्ण अवस्था पनि आउन

	<p>सक्ने भएकाले त्यस्ता सम्भावनाहरूलाई बल पुग्ने गरी न्यायिक व्याख्या गरिन नहुने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ अदालत स्वच्छ सुनुवाईका लागि सम्पूर्ण वातावरण निर्माण गर्न सदैव तत्पर रही तदनुरूपको परिस्थितिमा हुने अन्य पक्षको दवाव, प्रभाव र डर, धाक, धम्कीको सम्भावना रहँदैन । त्यसैले अदालतसमक्ष गरेको बयानलाई समेत अन्यथा सजा दिईदा सो कुराका भरपर्दा आधार पक्षले नै पेश गर्न सक्नुपर्ने । ■ अदालतमा आई गरेकै अपराधलाई पनि इन्कार गरेमा लाभान्वित हुने र भन्न सत्य कुरा स्वीकार गरेमा प्रताडीत हुने हाम्रो न्यायिक मान्यता तथा मानसिकतामा परिवर्तनको खाँचो छ । विकसित न्यायप्रणालीले स्वीकारी सकेको अपराध कबुल गरी अनुसन्धानमा सहयोग पुऱ्याई पश्चाताप गर्नेलाई सहूलियत दिनुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४३३, मंसिर, पृष्ठ १३२१</p>
१८०.	<ul style="list-style-type: none"> ■ व्यक्ति वा सरकार जसले मुद्दा चलाए पनि कुनै व्यक्तिउपर एउटै कसूरमा पटक-पटक मुद्दा चलाउने हो भने व्यक्तिको वैयक्तिक स्वतन्त्रतामा खतरा उत्पन्न भै उही व्यक्ति पटकपटक प्रताडित हुन पुग्ने । ■ दोहोरो खतराको सिद्धान्त मुद्दा कसले चलायो भन्ने विषयवस्तुमा केन्द्रित नभै एउटा व्यक्तिमाथि एउटै कसूरमा एक पटकभन्दा बढी कारवाही चलाउन र सजाय गर्न नपाओस् अर्थात् पटक-पटक जीवनमा खतरा उत्पन्न गर्न नपाउने भन्ने विषयसँग सम्बन्धित रहने विषय हुँदा मुद्दा जसले गरे पनि एक पटक मुद्दा परी सक्षम अदालतबाट विवादको टुङ्गो लागिसकेपछि सो फैसला बदर नगराएसम्म अधिको मुद्दा दुनियाँवादी भै चलेको भन्ने नाताले मात्र सरकारवादी भै पुनः सोही विषयमा मुद्दाको कारवाही (अनुसन्धान तहकीकात) गर्न र मुद्दा चलाउन मिल्छ भन्न र कानूनको अभावमा एक पटक सक्षम अदालतबाट निरोपण भैसकेको विषयमा पुनः कारवाही प्रारम्भ गर्न सरकारी पक्षले विशेष सुविधा पाउँछ भन्न कुनै कानून र सिद्धान्तले मिल्ने नदेखिने । ■ एकपटक सक्षम अदालतबाट फैसला भै अन्तिम भएको फैसलाउपर उजूर परी बदर नभएको स्थितिमा निर्णय अन्तिमताको सिद्धान्त (Finality of the Judgement) अनुसार पूर्व फैसला परिवर्तन वा निरर्थक हुने गरी उसै विषयमा अर्को कारवाही चलाई निर्णय गर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४५९, पुस, पृष्ठ १५१४</p>
१८१.	<ul style="list-style-type: none"> ■ जबरजस्ती करणीको वारदातको प्रमाणको पहिलो कडी भनेकै स्वयं पीडित हो भने अर्को कडी पीडितको शारीरिक परीक्षणलाई मान्नुपर्ने । ■ प्रतिवादीहरूले अदालतमा इन्कारी बयान गर्नु मात्र निर्दोषिता ठहर हुने आधार बन्न नसक्ने । ■ पीडितको मौकाको कागज, सनाखत कागज र बकपत्र, जाहेरवाला र मौकामा बुझिएका व्यक्तिको भनाई, पीडिताको शारीरिक परीक्षण अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष कसूरमा एकआपसमा पोल गरी गरेको साविती बयान लगायतका सम्बद्ध प्रमाणहरूबाट सामूहिक जबरजस्ती करणीको वारदात स्थापित भएको र सोमा प्रतिवादीहरूको संलग्नतालाई पुष्टि गरिरहेको अवस्थामा सो प्रमाणलाई बाहेक गरी प्रतिवादीहरूको अदालतको इन्कारी बयानलाई मात्र निर्दोषिताको आधार बनाई वास्तविक अपराधीलाई अभियोग दावीबाट सफाई दिदै जाने हो भने समाजमा दण्डहीनताको स्थिति सिर्जना हुनजाने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४६९, पुस, पृष्ठ १६१०</p>

<p>१८२.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ मुद्दाको कारवाही प्रारम्भ भएपछि मुद्दाको शुरुमा सुनुवाई गर्ने निकाय वा पदाधिकारीले कुनै विवादको निर्णय गर्दैमा सामान्यतया: मुद्दामा सो निर्णय अन्तिम नहुने । ■ कुनै एक व्यक्ति वा निकायले गल्ती गर्न सक्छ । त्यसकारण अर्को व्यक्ति वा निकायबाट निर्णय परीक्षण गर्नुपर्छ भन्ने मान्यताका आधारमा शुरु वा प्रारम्भिक तहबाट भएको निर्णयउपर माथिल्लो निकाय वा पदाधिकारीसमक्ष वा निकायमा पुनरावेदन गर्न पाउने र त्यहाँबाट निर्णय परीक्षण हुनुपर्ने । ■ तल्लो निकाय वा अधिकारीबाट भएको निर्णयउपर उजूर परेपछि माथिल्लो निकाय वा पदाधिकारीबाट परीक्षण भै अन्तिम भएपछि निर्णयमा परिवर्तन नहुने भएकोले तत्पश्चात् मात्र सो निर्णय कार्यान्वयन गर्नुपर्ने । ■ गोरखापत्र संस्थानको सम्पत्ति हिनामिना गरेको ठहराई नोक्सानीको विगो असूलउपर गर्ने संस्थानको कार्यकारी अध्यक्षको निर्णयउपर संस्थानकै सञ्चालक समितिसमक्ष पुनरावेदन परी विचाराधीन रहिरहेको अवस्थामा सो पुनरावेदनमा निर्णय भै अन्तिम भएपछि मात्र निर्णय कार्यान्वयन गर्नुपर्नेमा अन्तिम निर्णय नहुँदै विगो असूलउपर गर्नका लागि भएको निर्णय र सोवमोजिम तलव कट्टा गरेको कार्य न्यायोचित नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४७८, माघ, पृष्ठ १६८०</p>
<p>१८३.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ अदालतले वयान वकपत्र गराउँदा शक्तिको प्रयोग गर्दै र त्यहाको काम स्वतन्त्रपूर्वक हुन्छ भन्ने ठानिन्छ । यो सर्वमान्य मान्यता र वास्तविकरता पनि हो । प्रमाण ऐन २०३१ को दफा २(क) ले मुद्दा हेर्ने अधिकारीलाई समेत अदालतको परिभाषाभित्र समेटेको छ । प्रतिवादीले मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष वयान गरेका छन् । प्रमाण ऐन २०३१ को दफा ९ मा अदालत बाहेक अन्यत्र गरेको कागज स्वतन्त्रपूर्वक भएको छैन भनी प्रमाणित भएको स्थितिमा मात्र त्यस्तो वयान वा कागजलाई मान्यता दिन नमिल्ने हो । मौकाको वयान नै स्वच्छाले भएको होइन भनी प्रतिवादीले पुष्टि गर्न नसकेको स्थितिमा मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष गरेको वयानलाई स्वेच्छापूर्वक भएको होइन भनेकै आधारमा प्रतिवादीको वयान स्वेच्छापूर्वक भएको छैन र सो वयान निजको विरुद्ध प्रमाणमा लिन मिल्दैन भन्न नमिल्ने । ■ अदालत वा मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष गरेको वयान नै स्वतन्त्र छैन भन्ने कुरा मान्ने हो भने समग्र न्याय प्रणाली र कानूनी पद्धति नै परिवर्तन गर्नुपर्ने स्थिति आउँछ । त्यसैले अदालत र मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष गरेको वयान स्वतन्त्रपूर्वक भएको छैन भन्ने जिकीरलाई कानूनी मान्यता र सिद्धान्तको आधारमा नै स्वीकार गर्न नसकिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५०३, फागुन, पृष्ठ १८६९</p>
<p>१८४.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ मन्त्रीस्तरको निर्णयको आदेशबाट अधिकारक्षेत्र सिर्जना हुन नसक्ने । ■ मुद्दा चलाउने अधिकारी तथा मुद्दा हेर्ने निकाय समेत विधिसम्मत रुपमा हुनुपर्दछ नत्र जसलाई पनि जसले पनि अधिकारक्षेत्र बाहिर गै मुद्दा चलाए पनि हुने अवस्था रहने हुन्छ । अतः अधिकारक्षेत्र कानूनद्वारा नै स्थापित हुने यस्तो अवस्थामा मन्त्रीबाट भएको भनिएको निर्णयको आधारमा अधिकारक्षेत्र स्थापित हुन नसक्ने भएबाट उक्त मन्त्रीको आदेशबाट स्थापित अधिकारक्षेत्रको आधारमा निर्णय हुने कार्य समेत कानूनसम्मत नदेखिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५२४, चैत, पृष्ठ २०१६</p>

१८५.	<ul style="list-style-type: none"> ■ वारदात भएपछि जाहेरी पर्नुभन्दा अगाडिसम्मको भन्डै एक हप्तासम्मको अवधिमा खडा भएका कुनै पनि कागजपत्रमा उक्त वारदात निज प्रतिवादीले घटाएका हुन् वा उक्त वारदातमा निजको संलग्नता रहेको तथा निजले बचन दिएको भनी कोही कसैले लेखाउन एवं खुलाउन सकेको पाइँदैन । त्यस्तो जाहेरी दरखास्त स्वयंलाई मौकामा व्यक्त गरेको कुराको रूपमा प्रमाणमा ग्रहण गर्न नमिल्ने । ■ कुनै वारदात भएपश्चात् पनि त्यस्तो वारदात गर्ने गराउने व्यक्तिका विरुद्ध पीडित पक्षबाट स्वाभाविक रूपमा किटानी अभिव्यक्ति आउनुपर्दछ तबमात्र त्यस्तो अभिव्यक्तिलाई विश्वसनीय प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न मिल्ने देखिन्छ । आफू विरुद्ध वारदात घटाउने व्यक्तिको परिचय कि त नचिनेको भए वा अन्य कुनै डर धाक धम्की भएको अवस्थामा बाहेक त्यस्तो व्यक्तिको नाम त्यस्तो वारदातबाट पीडित परिवारले तुरुन्तै उल्लेख गर्न सक्नुपर्ने । ■ जाहेरी व्यहोरा प्रमाण ग्राह्य हुनको लागि त्यसलाई अन्य स्वतन्त्र प्रमाणहरूबाट पुष्टि हुन आवश्यक देखिन्छ । सोका अलावा जाहेरी पनि युक्तियुक्त रूपमा विश्वसनीय देखिनु आफैमा अपरिहार्य पनि हुन्छ । जाहेरी व्यहोरा यथाथपरक हुनको लागि महत्वपूर्ण तत्व भनेको सो जाहेरी वारदात भएको समयदेखि अनुचित विलम्ब गरी दायर गरेको हुनुहुँदैन । अनुचित विलम्ब गरी दिइएको जाहेरी व्यहोरालाई प्रमाण मूल्याङ्कनको कसीमा खरो उत्रनको लागि अन्य स्वतन्त्र प्रमाणहरूबाट पुष्टि हुन जरुरी हुने । ■ कुनै वारदातको बारेमा वारदात हुनासाथ जाहेरी नदिई केही समयको विलम्ब गरी पछिबाट सोच विचार गरी किटान गरी दिएको (After thought statement) जाहेरीलाई प्रमाण मूल्याङ्कनको रोहमा उच्चस्तरको प्रमाण मान्न मिल्ने देखिँदैन र त्यस्तो जाहेरी व्यहोरालाई प्रमाणित गर्ने गरी भएका बकपत्र व्यहोरा समेतलाई सोहीबमोजिम हेर्नुपर्ने । ■ अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्षको बयान व्यहोरालाई अन्य स्वतन्त्र प्रमाणबाट पुष्टि हुन नसकेसम्म सो बयान व्यहोरालाई प्रमाणमा लिइनु मनासिब नदेखिने । ■ प्रतिवादीले तेस्रो व्यक्तिलाई प्रयोग गरी वारदात गराएको भए आफू सो वारदातस्थलमा उपस्थित हुनुपर्ने कुनै तार्किक आधार देखिँदैन । आपराधिक मत वा सल्लाहमा पसेको व्यक्ति वारदातपश्चात् वारदातस्थलमा नै बसी उद्धार कार्यमा संलग्न हुन्छ भन्ने कुरा विश्वसनीय नहुँने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५२५, टैत, पृष्ठ २१०१</p>
------	--

१०. उद्योग, वाणिज्य र कर

१८६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सम्झौता गर्ने विषयमा पक्षहरू स्वायत्त हुनेहुँदा सम्झौताका विभिन्न शर्तहरू पक्षहरूको सहमतिमा निर्धारण हुने हुन्छ । किस्तावन्दी रूपमा वस्तुको पूर्व निर्धारित मूल्य भुक्तानी भइसकेपछि त्यो वस्तुको स्वामित्व खरीदकर्तामा हस्तान्तरण हुने हुन्छ । रकम भुक्तानी गरिसकेको अवस्थामा भाडामा दिने पक्ष अर्थात् वस्तुको मालिकले स्वामित्व हस्तान्तरण
------	---

	<p>नगरेमा त्यस्तो स्वामित्वको हक हस्तान्तरण गराई पाउने अधिकार भाडामा लिने पक्षमा रहेको हुन्छ। सामान्यतया किस्तावन्दीमा भुक्तानी गरिएको रकम खरीद रकमको हिस्सा मानी भुक्तानी गरिने हुँदा यस्तो रकम फिर्ता नहुने प्रकृतिको हुने।</p> <ul style="list-style-type: none"> सामान्य भाडा सम्झौता (Lease Agreement) अन्तर्गत अर्को व्यक्तिको वस्तु प्रयोग गर्दा त्यो वस्तु प्रयोग गरेबापत प्रयोगकर्ताले वस्तुको स्वामीलाई निश्चित रकम भुक्तानी गर्ने गरी सम्झौता गरिएको हुन्छ। भाडा सम्झौता अन्तर्गत प्रयोग गरिएको वस्तुको स्वामित्व वास्तविक स्वामीमा नै रहेको तथा रहने हुन्छ। प्रयोगकर्ताले सम्झौतामा उल्लेख भएको अवधिसम्म त्यो वस्तु प्रयोग गरी समय व्यतीत भएपछि स्वामीलाई नै फिर्ता गर्नुपर्ने। लिज पर्चेजका सम्बन्धमा सम्झौताको शर्तअनुसार किस्ता रकम वा भाडाको रकम नबुझाई उक्त लिज पर्चेज सम्झौता समाप्त भएको अवस्थामा सम्झौता समाप्त हुनुभन्दा पहिला बुझाएको रकमलाई भाडामा लिएको वस्तुको मूल्य नमानी बहाल वा भाडाको रकम नै मानिने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३०३, वैशाख, पृष्ठ १३६</p>
१८७.	<ul style="list-style-type: none"> विधायिकाले नै सरकारले नियम बनाई नियमन गर्न पाउने गरी छाडेको शुल्क वा दस्तूरसम्बन्धी नीतिगत विषयमा यो यसलाई यो यति दरमा शुल्क वा दस्तूर लिनु उपयुक्त हुन्छ वा हुँदैन भनी निर्देश गर्न वा औल्याउन न्यायोचित नहुने। मुनाफा आर्जन गर्ने प्रसारण संस्थाको मुख्य उद्देश्य नै नाफा आर्जन गर्ने हुँदा आफूले प्रसारण र वितरण गरेको नाफामूलक कार्यक्रमबाट आर्जन भएको कूल वार्षिक आम्दानीको केही निश्चित हिस्सा शुल्क वा दस्तूरका रुपमा राज्यलाई तिर्नुपर्ने कुरा अपेक्षित नै हुने। जुन प्रसारण संस्था नाफाको उद्देश्य नराखी सामाजिक सेवाभाव र सहकारितामा आधारित भई खडा भएका हुन्छन्, स्थानीय स्तरमा सानो क्षमतामा सञ्चालित भएका हुन्छन् तिनले प्रसारण गर्ने कार्यक्रमहरूबाट सामाजिक हित प्रवर्द्धनमा योगदान पुग्ने अपेक्षा लिनु अस्वाभाविक नहुने। राष्ट्रिय प्रसारण ऐन, २०४९ को दफा १० ले नै प्रसारण संस्थाले कुनै कार्यक्रम सञ्चालन गरेबापत टोकिएवमोजिम शुल्क वा दस्तूर लगाउन सकिने व्यवस्था गरेको तर त्यस्तो शुल्क वा दस्तूर तोक्ने कुरामा सरकारउपर कुनै शर्तबन्देज वा नियन्त्रण नराखेको अवस्थामा कार्यक्रमको प्रसारण र वितरण गरेबापत के कति शुल्क वा दस्तूर तोक्ने वा के कस्ता प्रसारण संस्थालाई बढी शुल्क लिने र के कुन प्रकृतिका संस्थालाई त्यस्तो दस्तूर वा शुल्क छुट दिने वा शुल्क दस्तूर नै नलिने भन्ने विषयहरू नियम बनाउने अख्तियार भएको नेपाल सरकारको जिम्मामा छाडेको मान्नुपर्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३२६, असार, पृष्ठ ३८९</p>
१८८.	<ul style="list-style-type: none"> करार Public Law domain भित्र पर्दैन। करार Private Law domain भित्र पर्ने विषय हो। करार दुइ पक्षले वरावरीको हैसियतले सम्पन्न हुन्छ। राज्यले नागरिकसँग करार गर्दा पनि Sovereign Authority को हैसियतले Executive Power अन्तर्गत नभई Statutory Power अन्तर्गत Equal Footing को आधारमा करार गर्दछ। करार उल्लंघनको च्छभमथ कैद हुँदैन। करार उल्लंघनको च्छभमथ करारका पक्षहरूले मञ्जूर गरेअनुरूप Restitution वा Compensation हो। करार कानून पूरा नगर्दा कैद सजाय नहुने।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ बैंक तथा वित्तीय संस्था ऋण असूलीसम्बन्धी ऐन, २०५८ को दफा २५(२)(ग) को व्यवस्था करार उल्लंघन गरेबापत करार ऐन अन्तर्गत सजाय हुने व्यवस्था नभई सक्षम अदालतको फैसलाअनुसार भराउन वा तिर्नुपर्ने रकम नतिरेबापत सजाय हुने कानूनी व्यवस्था भएको हुंदा उक्त ऐनको दफा २५(२)(ग) ICCPR को धारा ११ सँग बाभिएको भन्न नमिल्ने । ■ वित्तीय संस्थाले लगानी गरेको ऋणको भुक्तानी सम्बन्धमा बैङ्किङ पद्धति (Banking system) अनुसार ऋण असूल गर्ने प्रक्रियाको रूपमा रहेको उक्त ऐनको दफा २५ को उपदफा (२) को देहाय खण्ड (ग) को व्यवस्था संवैधानिक प्रावधानसँग बाभिएको नदेखिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३२७, असार, पृष्ठ ३६१</p>
१८९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ जुन विषयको सम्बन्धमा (धरौटी रकम जफत) करारले स्पष्टरूपमा सम्बोधन गरेको छैन त्यस्तो अवस्थामा केवल एकपक्षीय रूपबाट गरिएको विवादित करारको व्याख्यालाई कानूनसम्मत एवं विवेकसम्मत मान्न नसकिने । ■ जुन कुरालाई विवादका पक्षहरूले करार गर्दाकै अवस्थामा स्पष्टरूपमा व्यक्त गर्नसक्ने आधार एवं अवस्था हुँदाहुँदै सो कुरालाई विवादरहित वा स्पष्टरूपमा व्यक्त गर्दैनन् भने त्यस कुरालाई विवाद परेका वखतमा मात्र अव्यक्त रूपमा व्यक्त गरिएको छ भनी एकपक्षीय रूपमा दावी लिनु कानूनसम्मत एवं तर्कसम्मत नहुने । ■ करार गर्दाको अवस्थामा पनि करार भंग भएको अवस्थामा सेक्युरिटी पेमेन्टबापतको रकमको वैधानिक स्थितिको सम्बन्धमा करारमा नै स्पष्टरूपको प्रावधान राख्न करारका दुवै पक्षहरू स्वतन्त्र रहेको अवस्था हुँदाहुँदै पनि सोसम्बन्धी प्रावधान करारमा प्रष्टसाथ नसमेटेको अवस्थामा करार समाप्त भएको घोषणा गर्दैमा वादीले धितोबापत राखेको रकम पनि स्वतः जफत हुन्छ भन्न न्यायोचित नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३४३, साउन, पृष्ठ ५६२</p>
१९०.	<ul style="list-style-type: none"> ■ बियर आफैमा पेय पदार्थ हो । तर यस्तो बियर भरिने बोतलहरू खाद्य वा पेय वस्तु नभएको हुनाले यी प्रत्येकको उत्पादनको प्रक्रियाको भिन्नता वा प्रकृतिले नै बोतल उत्पादन गर्ने उद्योगको प्रकृति र यी बोतलमा राखिने बियर, वाइन, हिस्की जस्ता पेय पदार्थ उत्पादन गर्ने कम्पनी वा फर्म एउटै हुन्छन् भन्ने परिकल्पना गर्न नसकिने । ■ औद्योगिक वस्तुको उत्पादनकर्तालाई निजले उत्पादन गरेको वस्तुमा दुई प्रकारको स्वामित्व सम्बन्धी हक अधिकार प्राप्त हुन्छ । यसरी उत्पादन गरेको वस्तुको भौतिक स्वामित्व सम्बन्धी अधिकार पहिलो अधिकार हो भने यसरी उत्पादित वस्तुलाई अन्य प्रतिस्पर्धी उत्पादकहरूले उत्पादन गरेको वस्तुबाट छुट्याउनको लागि प्रयोग गरिने ट्रेडमार्क वा डिजाइनलाई बौद्धिक वा औद्योगिक सम्पत्ति (Intellectual Or Industrial Property) सम्बन्धी दोस्रो महत्वपूर्ण अधिकार मानिन्छ । यी दुई अधिकारमध्ये प्रत्येकको प्रकृति फरक हुने हुदा यी प्रत्येक अधिकारको विक्री वा हस्तान्तरणको प्रक्रिया पनि फरक हुन्छ । यस्ता औद्योगिक उत्पादन वा वस्तुहरूको भौतिक स्वामित्वमाथिको अधिकारको हस्तान्तरण सामान्य खरीद विक्रीको प्रक्रियाबाट हुन्छ । तर यस्ता वस्तुमा लगाइने वा प्रयोग हुने ट्रेडमार्क वा डिजाइन जस्ता बौद्धिक सम्पत्तिको हस्तान्तरणको प्रक्रिया कानूनले निर्धारण गरेको हुन्छ । यस्तो प्रक्रिया नअपनाई यस्तो अधिकार हस्तान्तरण हुन सक्दैन र यस्तो प्रक्रिया पूरा गरी हक हस्तान्तरण नगरिएसम्म यस्तो ट्रेडमार्क लगायत अन्य बौद्धिक सम्पत्तिको स्वामित्व यसको वैधानिक मालिकमा नै रहने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ उत्पादन गरेका वस्तु विक्री भएपछि, यस्तो वस्तुमा रहेको भौतिक स्वामित्वसम्बन्धी हक खरीदकर्तामा हस्तान्तरण हुन्छ। तर उक्त वस्तुमा रहेको उत्पादनकर्ताको वौद्धिक सम्पत्तिसम्बन्धी हक वस्तु विक्रीको प्रक्रियाबाट खरीदकर्तामा हस्तान्तरण भएको हुँदैन। यस्तो हक उत्पादनकर्तामा नै रहने। ■ बियर र यसको वोतलमा अंकित ट्रेडमार्क अर्थात् वौद्धिक तथा औद्योगिक सम्पत्तिउपर कुनै हक वा स्वामित्व प्राप्त गर्न सक्दैन। वोतलमा भरिएको बियर उपभोग गरेपछि यो वोतलको भौतिक स्वामित्व प्राप्त गर्ने खरीद कर्तालाई यो वोतल फोर्न, तोड्न, कुनै व्यहोराले नास गर्न वा त्यसलाई गलाई अर्कै वस्तु बनाउन वा यसबाट नयाँ वोतल बनाउने हक पनि प्राप्त हुन सक्दछ, र यस्ता खाली वोतल अन्य प्रतिस्पर्द्धी उद्योगहरूले उत्पादन गरेका बियर भरी उपभोग कर्तालाई विक्री गर्ने काम बाहेक अन्य प्रयोजनको लागि खरीद विक्री हुन पनि सक्दछ। तर उक्त वोतलमा अंकित गरिएको “ट्रेडमार्क ” भौतिक सम्पत्ति नभई वौद्धिक तथा औद्योगिक सम्पत्ति भएकोले यस्तो वौद्धिक तथा औद्योगिक सम्पत्तिमा उक्त वोतलको खरीदकर्ताले कुनै पनि हक प्राप्त गरेको हुँदैन। र, निजले यस्तो ट्रेडमार्क अंकित वोतल वा च्यापरलाई समान प्रकृतिको वस्तु प्याक गर्ने वा ट्रेडमार्क धनीको हकमा असर पार्ने गरी वा सर्वसाधारण उपभोक्ता भुक्तिकने किसिमले यसको प्रयोग गर्न नसक्ने। ■ कुनै व्यक्तिको नाममा दर्ता भएको ट्रेडमार्क अंकित च्यापर वा वोतललाई कुनै अर्कै प्रतिस्पर्द्धी व्यक्तिले अनाधिकृत रूपले प्रयोग गर्दा उपभोक्ता भुक्तिन्छन् भन्ने कुरामा विवाद वा शंका गर्ने ठाउँ नै रहँदैन। यदि यस बारेमा शंकाको स्थिति देखिए पनि यस्तो शंकाको सुविधा ट्रेडमार्क धनीले प्राप्त गर्दछ, र अन्य प्रतिस्पर्द्धीहरूले शंकाको सुविधा प्राप्त गर्न नसक्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३५६, साउन, पृष्ठ ६४९</p>
<p>१९१.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ विश्वसनीय आधार र कारण नभई आफैले जारी गरेको चेकको भुक्तानी रोक्का गर्न छुट दिने हो भने बैंकमार्फत हुने भुक्तानी प्रणालीमा अविश्वास पैदा भई सम्पूर्ण बैंक तथा वित्तीय प्रणालीको सञ्चालनमा नै नकारात्मक असर पर्न सक्ने। ■ ड्रअरले काटेको चेक कहिलेकाँही गल्ती हुन सक्तछ। भुक्तानी दिनु नपर्नेलाई भुक्तानीको लागि गएको हुन सक्तछ रकम घटी वा बढी हुन सक्तछ वा करकाप गरी चेकमा सही गराएको अवस्था वा चेक चोरी भएको अवस्था पनि पर्न सक्तछ, यस्तो अवस्था पर्न आएमा निजले तुरुन्त भुक्तानी दिने बैंकलाई खबर गर्नुको अतिरिक्त प्रचलित कानूनअनुसार अधिकार प्राप्त निकायमा उजूर वा फिराद गर्नुपर्ने। ■ चेकको भुक्तानी पाउने व्यक्तिसँगबाट वा चेक जारी गरिसकेपछि उक्त चेक भुक्तानी पाउन पर्ने व्यक्तिको जिम्मामा आउनु पहिले नै हराएको वा चोरी भएको अवस्था पनि परेको हुन सक्तछ। यस्तो परिवन्द परेको वा घटना घटेको विषयमा विश्वसनीय प्रमाण प्राप्त भएको अवस्थामा बैंकहरूले आफ्ना ग्राहकहरूको हीत रक्षाको लागि यस्तो चेकको भुक्तानी रोक्न सक्तछ। तर विश्वसनीय आधार र कारण नदेखिए चेक जारी गर्ने व्यक्ति अर्थात ड्रअरको सो निवेदनलाई स्वीकार गर्न बैंक बाध्य हुन नसक्ने। ■ विना आधार र कारण चेकको भुक्तानी रोकी नियमित रूपमा हुने भुक्तानी प्रणालीमा अविश्वास खडा गरी आफैले जारी गरेको चेकबाट हुने भुक्तानीमा अवरोध खडा गरेकोले सो क्रियालाई चेकको अनादर गरेको मानी कालो सूचीमा राख्ने प्रक्रिया अगाडि बढाउने बैंकको कार्य कानून विपरीत रहेछ, भनी मान्न नमिल्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३६१, साउन, पृष्ठ ६८७</p>

<p>१९२.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ आफ्नो सम्पत्तिसम्बन्धी हकको उपभोग गर्ने कम्पनीको साधारण सभामा समेत सहभागी हुने हक भएका तथा सञ्चालनमा समेत महत्वपूर्ण भूमिका रहने शेयरधनीले कम्पनीका तर्फबाट प्राप्त हुने लाभांश कानूनले निर्धारण गरिदिएको अवधिभित्र लिनुपर्ने कर्तव्य निर्वाह गर्नुपर्ने । ■ संविधान र कानूनद्वारा प्रदत्त हक उपभोग गर्ने व्यक्तिले संविधान र कानूनले तोकेको समय, शर्त र प्रक्रियालाई पनि अनिवार्यरूपमा पालना गर्नुपर्ने । ■ कम्पनीको संस्थापना गर्दा शेयरधनीहरूको भूमिका रहने भएपनि कम्पनीको स्थापना भैसकेपछि यसको शेयरधनीभन्दा अलग्गै आफ्नो छुट्टै व्यक्तित्व हुन्छ । त्यसमा शेयरधनीको आफूले प्राप्त गरेको शेयरको हदसम्म मात्र सीमित दायित्व हुने । ■ आफ्नै स्वतन्त्र र कानूनी व्यक्तिको रूपमा अस्तित्व कायम भएको कम्पनीले आफूले आर्जन गरेको मुनाफाको केही हिस्सा शेयरधनीलाई वितरण गर्ने निर्णय गरेपछि, कानूनले निर्धारण गरेको निश्चित समयावधिभित्र बुझी लिनु सम्बन्धित शेयर धनीको कर्तव्य हुने । ■ आफूले लगानी गरेको पूँजी सम्बन्धित कम्पनीमार्फत परिचालन भई प्राप्त हुन आएको मुनाफामा शेयरधनीलाई अनन्तकालसम्म दावी गर्ने हक सुरक्षित हुन्छ भन्नु कानून र न्यायको मान्य सिद्धान्तअनुकूल नदेखिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३६२, मदी, पृष्ठ ६१५</p>
<p>१९३.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ करारका पक्षहरूद्वारा संशोधन नगरिएको अवस्थामा करारका कुनै एक पक्षको कुनै व्यवहार वा कुनै घटनालाई लिएर त्यसमा संशोधन भएको भनी बलात् अर्थ गर्नु करारसम्बन्धी अवधारणाको प्रतिकूल हुनजाने । ■ जुन काम वा उद्देश्यका लागि करार भएको हो, ठेक्कादाता पक्षले सो काम वा उद्देश्य प्राप्त गरेको हुनुपर्दछ । यस्तो उद्देश्य प्राप्त नभएको अवस्थामा सारभूत रूपमा काम सम्पन्न भएको मान्न नसकिने । ■ रोपत्रे निर्माण जस्तो करारको पूर्णतासँग जोडिएको महत्वपूर्ण कार्यको सम्पन्नताको प्रमाणपत्र जारी गर्ने विषयलाई सामान्य प्रशासकीय पत्राचारको श्रेणीमा राखेर हेरिनु हुँदैन । त्यस्तो प्रमाणपत्र जारी गर्ने जिम्मेवारी करार लिखतले कसैलाई तोकेको अवस्थामा निज स्वयंले र त्यसरी नतोकेएको अवस्थामा कम्पनीको तर्फबाट आधिकारिक व्यक्तिले वहन गर्नु पर्दछ । त्यस बाहेकका अन्य कसैले निर्णयमा दस्तखत गरेको भन्ने मात्र आधारमा त्यसैलाई सम्पन्नताको आधार बनाउनु कम्पनीको कार्य सम्पादन गर्ने स्थापित प्रक्रिया र मान्यता प्रतिकूल हुन जाने । ■ मध्यस्थताद्वारा विवाद समाधान गर्ने प्रक्रिया भनेको न्यायिक प्रक्रियाअन्तर्गतकै एउटा अनौपचारिक र वैकल्पिक प्रक्रिया मात्र हो । अदालत बाहिर सम्पन्न हुने भन्ने आधारमा यसलाई अनुमान, आशंका र काल्पनिक कुरालाई समेत निर्णयाधार बनाउन मिल्ने प्रक्रियाका रूपमा स्थापित गरिनु हुँदैन । मध्यस्थताको प्रक्रियामा पनि विवादित विषयमा ठहरमा पुग्नका लागि तथ्यहरू स्थापित हुनुपर्छ, सम्बद्ध प्रमाणहरूले त्यसलाई समर्थन (ऋयचयदयचवतभ) गर्नु पर्दछ र त्यो सम्बन्धित करारको लिखतअनुरूप हुनुपर्छ । करारका शर्तहरू अस्पष्ट रहेको वा मौन रहेको अवस्थामा मात्र प्रचलित कानून, यससम्बन्धी अवधारणा र मान्यताका आधारमा व्याख्या गर्नुपर्ने हुन्छ । तर त्यस्ता स्थापित मूल्य, मान्यता र प्रचलित कानूनको आधारमा नभै सीधै अनुमानका आधारमा निष्कर्षमा पुग्ने परिपाटीले निष्पक्ष न्यायको

	<p>सम्भावनालाई कमजोर पार्दछ, त्यस्तो निर्णय तथ्य र कानूनमा आधारित नभै निर्णयकर्ताको मनोगत तर्क र स्वविवेकमा आधारित हुन पुग्छ। त्यसरी कुनै पनि न्यायिक निर्णयलाई अनुमानको अधिन बनाउने अनुमति न्यायका मान्य सिद्धान्तहरूले प्रदान नगर्ने।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै दुई पक्षबीच भएको करारले सिर्जना गरेको दायित्व कुनै व्यक्तिले पूरा नगरेको अवस्थामा त्यस्तो दायित्व म पूरा गर्नेछु भनी पहिलो करारका कुनै पक्ष र अर्कै तेस्रो पक्षका बीचमा भएको करार नै जमानतसम्बन्धी करार हुने हुँदा जमानतसम्बन्धी करारलाई सबै अवस्थामा शर्तरहित मान्न नसकिने। ■ जमानत सम्भौता स्वयंमा पनि विभिन्न दफाहरू रहेको र त्यसले दुवै पक्षका दायित्वलाई स्पष्ट रूपमा सूचीकृत गरेको अवस्थामा कुनै एउटा दफा वा कुनै एउटा शर्तलाई निरपेक्ष ढंगले अलग गरेर हेर्न मिल्ने अवस्था रहँदैन। सम्भौताका शर्तहरू एक आपसमा सम्बन्धित र सापेक्ष रहन्छन्। यो करारीय विधिशास्त्रको सामान्य सिद्धान्त नै हो र जमानतको वाणिज्यिक आसय पनि त्यसभन्दा पृथक हुन नसक्ने। ■ करारको लिखत आफैमा एउटा सिंगो र पूर्ण दस्तावेज हुने, त्यसमा रहेका प्रत्येक दफाहरूको आ-आफ्नै महत्व रहने र एकको अभावमा अर्कोले समेत प्रयोजन गुमाउने करार कानूनको सामान्य सिद्धान्तलाई जमानतको वाणिज्यिक आसयको रूपमा फरक किसिमले मनोगत अर्थ गरी गरिएको निर्णय स्वयंमा नै प्रचलित कानूनको विपरीत, कानूनी दृष्टिले त्रुटिपूर्ण, अस्पष्ट, सम्भौताको शर्तविपरीत र गलत सिद्धान्तमा आधारित मान्नुपर्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३६८, मदौ, पृष्ठ ७४२</p>
<p>१९४.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ऋण लिँदा दिँदा सम्पन्न सम्भौता उल्लंघन भएको छ, छैन, उल्लंघन भएको छ भने कुन पक्षबाट र ऋण दिँदा लिँदा धितो सम्पत्तिको दुवै पक्षले स्वीकारेको मूल्य के कति रहेछ तथा लिलामपूर्व मूल्याङ्कन भएको भए सो मूल्य कति रहेछ भन्ने कुराको विश्लेषण केन्द्रविन्दुमा राख्दै ऋण असूल गर्न तोकिएको कानूनी कार्यविधिको परिपालन भएको छ, छैन भन्ने कुराको परीक्षण गर्नुपर्ने। ■ ऋण प्रदायकले कुनै मौखिक आश्वासन दिएको भन्ने कुरा वा व्याज भिन्हा वा हर्जानामा छूट कसैलाई दिइयो कसैलाई दिइएन भन्ने जस्ता कुरा ऋणीका कानूनी अधिकारका विषयवस्तु वन्न नसक्ने। ■ ऋणीको सम्पत्ति कब्जा नै गर्ने वा साम्पत्तिक हक गैरकानूनी रूपले अपहरण नै गर्ने मात्र नियत ऋण प्रदायकले राखेको छैन भने ऋण असूलीको कारवाही न्यायिक परीक्षणको विषय वन्न नसक्ने। ■ ऋण प्रदायकले धितो लिएको सम्पत्तिको ऋण प्रदायकले नै निर्धारण गरेको मूल्य अदालतका लागि विचारवस्तु वन्न सक्दछ, तर ऋणीले नै स्वघोषणा गरेको धितो सम्पत्तिको मूल्य विचारवस्तु वन्न नसक्ने। ■ ऋण प्रदायकले कानूनी कार्यविधिको परिपालना नगरी ऋणीको साम्पत्तिक हकमा आघात पुऱ्याउने उद्देश्य नै राखी काम कारवाही गरिएको देखिएको अवस्थामा वाहेक लिलामी प्रक्रिया न्यायिक परीक्षणको विषय वन्न नसक्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३७०, मदौ, पृष्ठ ७६५</p>

<p>१९५.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ भन्सार ऐनबमोजिम जफत हुने मालसामान भन्सार अधिकृत वा निजबाट अधिकार प्राप्त भन्सार अड्डाका कर्मचारी वा सरकारबाट अधिकृत कर्मचारीले जुनसुकै ठाउँमा र जहिलेसुकै पनि कब्जा गर्नसक्ने । ■ मन्त्रपरिषद्को निर्णयबाट अधिकार प्रत्योजन भएबमोजिम भन्सार अधिकृतको अधिकारसमेत प्रयोग गरी भन्सार ऐन, २०१९ अनुसार अनुसन्धान कारवाही गरिरहेको अवस्थामा मन्त्रपरिषद्को निर्णयबाट अधिकार प्रत्योजन भएबमोजिमको अधिकारसमेत प्रयोग गरेको कार्य कानूनबमोजिम नै कारवाही गरेको देखिने । ■ अवैध पैठारी भएको सामानका सम्बन्धमा अनुसन्धान तहकीकात भइरहेको अवस्थामा अधिकार प्राप्त निकाय र अधिकारीले आफ्नो क्षेत्राधिकारभित्र रही गरेको कार्यमा हस्तक्षेप हुने गरी रिट जारी गर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३७५, मदौ, पृष्ठ ७९९</p>
<p>१९६.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ जरीवाना असूल गर्ने वा दण्ड दिने कार्य राज्य निहित कानूनको आधारमा मात्र गर्न सकिन्छ । कुनै करार यसका पक्षहरूले आफूलाई मात्र लागू हुने गरी बनाएको व्यक्तिगत कानून (private law) भएको हुनाले यस्तो करारमा व्यवस्था गरी करार उल्लंघन हुँदा प्राप्त हुने क्षतिपूर्तिको नाममा जरीवाना असूल गर्ने अधिकार यसका पक्षलाई प्राप्त नहुने । ■ करारमा उल्लेख गरेको कुनै रकम करार उल्लंघन हुँदा निर्दोष पक्षलाई पुग्न गएको वास्तविक नोक्सानीभन्दा बढी भएको देखिएमा यस्तो बढी रकमले जरीवाना (Penalty) को रूप धारण गर्ने भएकोले यस्तो बढी रकम भराई लिन दिन नहुने । ■ अदालतलाई क्षतिपूर्तिको रकम निर्धारण गर्ने बारेमा ठूलो स्वविवेकीय अधिकार दिएको छ र यो अधिकार प्रयोग गर्दा करारको उल्लंघनबाट पुग्न जाने भनिएको नोक्सानीको वास्तविक मूल्याङ्कन गर्नु पर्दछ । करार उल्लंघन भएको कारणले मर्का पत्रो भन्ने पक्षले यसबाट नोक्सान सहन परेको कुरा प्रमाणित गर्न नसकेको अवस्थामा करारमा तोकिएको रकम वा क्षतिपूर्तिबापत पाउने भनिएको रकम भराउनै पर्दछ, भन्ने अनिवार्य छैन । नोक्सानी परेको अवस्था प्रमाणित भएको अवस्थामा पनि करारमा तोकिएको रकमको सीमा भन्दा बढी नहुने रकम मात्र भराई दिनुपर्ने । ■ करार उल्लंघन गरेको कारणले करारमा उल्लेख भएको रकम वा क्षतिपूर्तिबापत पाउने भनेको रकम भराई पाउँ भन्ने दावी गर्ने पक्षले करार ऐन, २०५६ को दफा ८३(२) अनुसारको स्पष्ट दावी लिएको हुनु पर्दछ र करार उल्लंघन भएको कारणले आफूलाई नोक्सानी परेको कुराको आधार र प्रमाण पनि पेश गर्न सक्नुपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३८२, मदौ, पृष्ठ ८८३</p>
<p>१९७.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ पुनरावेदक र विपक्षी जग्गाधनीबीच स्वेच्छाले भएको करारको परिपालना दुवै पक्षले अनिवार्य रूपमा गर्नुपर्ने हुन्छ । एकपक्षीय रूपमा करारीय शर्तको उल्लंघन भएमा मर्का पर्ने पक्षले उपचारको खोजी गर्न नमिल्ने देखिदैन । दुई वा दुईभन्दा बढी पक्षहरू बीच कुनै काम गर्न वा नगर्नका लागि भएको कानूनबमोजिम कार्यान्वयन गर्न सकिने सम्झौता नै करार भएकोले कानूनबमोजिम भएको करारलाई एकपक्षीय रूपमा उल्लंघन गर्न नमिल्ने । ■ करारका पक्षहरू उपर नै करारीय दायित्व परिपालना गर्ने कर्तव्य निहीत रहेको हुन्छ । दुई पक्षबीच जग्गा भाडामा लिने दिने गरी करार भएकोमा एकतर्फी रूपमा भाडा घटाउन वा बढाउन पाउने अधिकार कुनै एक पक्षलाई मात्र निहीत भएको नदेखिँदा आर्थिक स्थिति कमजोर भएको भन्ने कारणबाट भाडा घटाउने करारको इमानदारीपूर्वक परिपालना भएको नदेखिने ।

	<ul style="list-style-type: none"> करारीय दायित्व पूरा गर्नुपर्ने कर्तव्य भएका व्यक्तिले आफूखुसी जग्गाको भाडा घटाउने निर्णय गर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१६, असोज, पृष्ठ १०१८</p>
१९८.	<ul style="list-style-type: none"> सम्झौताबाट सिर्जना नभएका अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारिक विवादहरू मध्यस्थताको प्रक्रियाबाट समाधान गर्दा अपनाउनु पर्ने प्रक्रियाको सम्बन्धमा लागू हुने नियमले नेपालको कानूनलाई प्रतिस्थापन गर्न वा निष्क्रिय पार्न नसक्ने । तत्कालीन मध्यस्थता ऐन, २०३८ को बाध्यात्मक व्यवस्थालाई नियमले काट्न वा निष्क्रिय पार्न सक्ने अवस्था नहुँदा मध्यस्थको प्रक्रिया शुरु भई उक्त मध्यस्थसमक्ष दावी पेश गरेपछि नयाँ दावीलाई स्वीकार गरी सोको आधारमा क्षतिपूर्तिको रकम भराउने सम्बन्धमा मध्यस्थहरूले गरेको निर्णय ऐनको दफा ११ विपरीत हुने । मध्यस्थको निर्णयमा मध्यस्थता ऐन, २०३८ को ऐनको दफा २१(२) मा उल्लेख गरिएको कानूनी व्यवस्थाको त्रुटि भएको देखिएमा सो निर्णय बदर गरी पुनरावेदन अदालत आफैले उक्त त्रुटि सच्याई सबूद प्रमाणको आधारमा निर्णय गर्नसक्ने पुनरावेदकीय अधिकारक्षेत्र पुनरावेदन अदालतलाई प्रदान नगरिएको अवस्थामा मुलुकी ऐन अ.बं.१९२ नं.को व्यवस्था आकर्षित हुन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१७, असोज, पृष्ठ १०२१</p>
१९९.	<ul style="list-style-type: none"> औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०४९ को दफा ३(ग) ले चिनी र छुवालाई कृषिजन्य उद्योगमा समावेश गरेको देखिँदैन । यस्तो अवस्थामा कृषकहरूले उत्पादन गरेको उखुलाई कच्चा पदार्थको रूपमा प्रयोग गरी चिनी उत्पादन गरेको भन्ने आधारमा मात्र उत्पादनमूलक उद्योगको रूपमा मान्यता पाई सोही आधारमा औद्योगिक व्यवस्था ऐनको सुविधा प्राप्त गरेको उद्योगलाई कृषिजन्य उद्योगको रूपमा मान्यता दिनुपर्ने अवस्था नदेखिने । कुनै बस्तुमा कर लगाउने कार्य वा कुनै बस्तुलाई कर लाग्ने सूचीमा राख्नको लागि कानूनी अख्तियारी आवश्यक हुने । कर लाग्न सक्ने बस्तुको सूची दिई उक्त बस्तुमा लाग्ने करको दर तोक्ने सीमित अधिकारभित्र कर लाग्ने बस्तु नै तोक्ने अधिकार नपर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१९, असोज, पृष्ठ १०३७</p>
२००.	<ul style="list-style-type: none"> उत्पादन हुनासाथ अन्तःशुल्क असूल गर्ने भनी तोकेको वस्तु बाहेक अन्य वस्तु प्रतिष्ठान वा कारखानाबाट बाहिर नपठाएसम्म वा निकासी नभएको वा प्रतिष्ठान वा कारखानाभित्र नै रहेभएको अवस्थामा पनि अन्तःशुल्क असूल गर्ने अधिकार सरकारमा हुँदैन र उत्पादित वस्तुमा अन्तःशुल्क तिर्ने दायित्व उक्त वस्तुको उत्पादकमा नरहने । कुनै प्रतिष्ठानबाट उत्पादित वस्तुमा अन्तःशुल्क तिर्ने दायित्व निरपेक्ष होइन र यसका विभिन्न शर्त र अवस्था कानूनले तोक्न सक्ने । बिक्री गर्न भनी प्रतिष्ठानबाट बाहिर पठाएको वा निकासी भएको कुनै वस्तु पूर्ण रूपमा नष्ट भएको अवस्थामा वा सेवन गर्न वा खान वा उपभोग गर्न अयोग्य भई बिक्री हुन नसकेको कुरा शंकाहित तवरबाट प्रमाणित भएको अवस्थामा यस्तो वस्तुमा अन्तःशुल्क तिर्ने दायित्व सिर्जना नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४१८, कात्तिक, पृष्ठ ११११</p>

<p>२०१.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ विश्वसनीय आधार र कारण नभई आफैले जारी गरेको चेकको भुक्तानी रोक्का गर्न छुट दिने हो भने बैंकमार्फत् हुने भुक्तानी प्रणालीमा अविश्वास पैदा भई सम्पूर्ण वैङ्क तथा वित्तीय प्रणालीको सञ्चालनमा नै नकारात्मक असर पर्न सक्ने । ■ बैंकहरू मार्फत हुने भुक्तानी प्रक्रियाको संवेदनशीलता तथा विश्वसनीयताको विषयलाई पनि गम्भीर रूपमा हेर्नु पर्दछ । चेकबाट हुने भुक्तानीसम्बन्धी प्रक्रियालाई व्यवस्थित गर्न र स्वस्थ तथा विश्वसनीय भुक्तानी प्रणालीको विकास गर्न, चेकको भुक्तानीलाई नियमित गर्नको लागि राष्ट्र बैंकले निर्देशिका जारी गर्न सक्ने र सो निर्देशिकालाई पालना गर्नु अन्य बैंकको कर्तव्य र दायित्व हुने । ■ विना आधार र कारण चेकको भुक्तानी रोकी नियमित रूपमा हुने भुक्तानी प्रणालीमा अविश्वास खडा गरी आफैले जारी गरेको चेकबाट हुने भुक्तानीमा अवरोध खडा गरेकोले सो क्रियालाई चेकको अनादर गरेको मानी निजलाई कालो सूचीमा राख्ने प्रक्रिया अगाडि बढाउने बैंकको कार्य कानूनविपरीत रहेछ भनी मान्न नमिल्ने । <p style="text-align: center;">निर्णय नम्बर ८४२५, कात्तिक, पुष १२४९</p>
<p>२०२.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ मध्यस्थतासम्बन्धी UNCITRAL Rule मा गरिएको व्यवस्था कुनै विवादको समाधानको प्रक्रियामा राष्ट्रिय कानून सरह स्वतः लागू नहुने, यसको प्रयोग र बाध्यात्मकता सम्झौताको माध्यमबाट प्राप्त हुने र सम्झौताको शर्तको रूपमा मात्र उक्त चाभि का व्यवस्थाहरू सम्झौताको शर्तको रूपमा सोही सम्झौताको पक्षहरूलाई लागू हुने र पक्षहरूले पालना गर्नु र मान्नु पर्ने । ■ राष्ट्रिय कानून सरह बाध्यात्मक रूपबाट लागू हुने प्रकृति नभएकोले उक्त Rule का व्यवस्थाहरू मध्ये पनि कुनै व्यवस्था लागू नहुने गरी पक्षहरूले यसको प्रयोगलाई संकुचित गर्न सकिने हुँदा उक्त Rule को दायरा पक्षहरू बीच भएको सम्झौताको शर्तमा भरपर्ने । ■ मध्यस्थता ऐन, २०५५ को दफा ७(१) को (क) र (ख) मा गरिएको व्यवस्थाअनुसार सम्झौतामा मध्यस्थ नियुक्त गर्ने विषयमा विवादका पक्षहरू बीच भएको सम्झौतामा कुनै कुरा उल्लेख नभएको अवस्थामा वा सम्झौतामा उल्लेख भएको प्रक्रिया अपनाउँदा मध्यस्थ नियुक्ति हुन नसकेमा मध्यस्थ नियुक्ति गर्ने अख्तियार पुनरावेदन अदालतमै हुने । ■ सम्झौतामा तोकिएको प्रक्रियाअनुसार विवाद समाधान गराउने विषयमा कटिबद्ध भएको र आफ्नो तर्फबाट मध्यस्थ नियुक्त गर्न पाउने अधिकारप्रति सजग पक्षले प्रथम पक्षबाट मध्यस्थ नियुक्तिको अनुरोधप्राप्त भएपछि आफ्नो तर्फबाट मध्यस्थ नियुक्त गर्न पाउने अधिकार प्रयोग नगरे पछि आफ्नो अधिकार परित्याग गरेको मानिने हुनाले यस्तो पक्षले निजको तर्फबाट मध्यस्थ नियुक्त गर्ने गराउने प्रथम पक्षलाई (अर्थात् मध्यस्थ नियुक्तिको प्रक्रिया शुरु गर्ने पक्ष) मध्यस्थतासम्बन्धी स्थायी अदालतको महासचिवले तोकेको निकायबाट नै मध्यस्थ नियुक्त गराउन बाध्य गराउन पाउने अधिकार UNCITRAL Arbitration Rule को व्यवस्थाले प्रदान गरेको छ भन्ने सकिने अवस्था नदेखिने । ■ सम्झौतामा उल्लिखित प्रक्रिया अपनाउँदा मध्यस्थ नियुक्ति हुन नसकेको अवस्थामा वा सम्झौतामा मध्यस्थ नियुक्त गर्ने सम्बन्धमा कुनै कुरा उल्लेख नभएको अवस्थामा कसले मध्यस्थ नियुक्त गर्ने भन्ने बारेमा राष्ट्रिय कानून र पक्षहरू बीच भएको सम्झौता अर्थात् ग्लभल कन्ट्रिब्युटिबल व्वदष्टचवतष्यल चाभि मा भएको व्यवस्था बाभिन भएको अवस्थामा राष्ट्रिय कानूनको व्यवस्था लागू हुने भन्ने बारेमा दावीको मूल आधारको रूपमा लिएको ग्लभल कन्ट्रिब्युटिबल व्वदष्टचवतष्यल चाभि को दफा १(२) मा नै स्पष्ट व्यवस्था गरेको देखिएकोले मध्यस्थ

	<p>नियुक्तिको प्रक्रियाको दोस्रो पक्षले आफ्नो तर्फबाट मध्यस्थ नियुक्त नगरेको अवस्थामा निजको तर्फबाट मध्यस्थ नियुक्त गरी दिने अख्तियारीका सम्बन्धमा मध्यस्थता ऐन, २०५५ को दफा ७(२) को व्यवस्था आकर्षित हुने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> विवादका दुई पक्षको तर्फबाट नियुक्त मध्यस्थले तेस्रो मध्यस्थ नियुक्त गरी मध्यस्थको संख्या तीन जना कायम हुनुपर्नेमा सो संख्या पुऱ्याउनको लागि पुनरावेदन अदालत आफैँले दुईजना मध्यस्थ नियुक्त गर्ने कार्य अनाधिकार तथा क्षेत्राधिकारविहीन हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८८३७, मंसिर, पृष्ठ १३६६</p>
२०३.	<ul style="list-style-type: none"> ऋण प्रवाह गर्दा कसलाई ऋण प्रवाह गर्ने हो, त्यसको असूल गर्ने पूर्वशर्तको रूपमा कुन सम्पत्ति धितो राख्नुपर्ने हो, धितो राखिएको सम्पत्ति पक्का छ, छैन भनी हेरी जाँची मात्र धितोमा राखी रोक्का राख्नुपर्ने विषय नितान्त बैंकको काम कर्तव्य अधिकार र दायित्वसँग सम्बन्धित विषय भएकाले बैंकले प्रवाह गरेको ऋण र सो असूलीसँग असम्बन्धित व्यक्तिले अर्काको हकभोगको जग्गा बिना आधार कारण रोक्का राख्ने कामलाई कानूनसम्मत मान्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८८३९, मंसिर, पृष्ठ १३६८</p>
२०४.	<ul style="list-style-type: none"> एउटा कानूनी व्यक्तित्वधारी कम्पनीको सञ्चालक समितिको नेतृत्व एउटा सरकारी पदाधिकारीबाट २०४६ सालभन्दा अगाडिसम्म हुनु र कुनै पनि शेयर होल्डरका लागि आपत्तिजनक नहुनुबाट कम्पनीमा नेपाल सरकारको कुनै सम्बन्ध सरोकार थिएन र छैन भन्ने कथन कानूनसंगत नभएकाले कुनै पनि कम्पनीले बिना स्वामित्व हक सरकारी पदाधिकारीलाई अध्यक्ष पदमा बीस वर्षसम्म बस्न दियो होला भन्ने कुरा प्रतीतलायक नहुने । आफैँले स्वीकारी आफैँले गरेको आग्रहअनुसार नै भए गरेका कामकारवाहीलाई अहिले आएर आफैँले कुनै स्पष्ट आधारबिना चुनौती दिन नमिल्ने । समन्यायिक सिद्धान्तमा आस्रित यस अदालतको असाधारण अधिकारक्षेत्रको प्रयोग गर्दा अदालतले अपनाउने आत्मसंयम, विवेकशीलता र सक्रियताका लागि पक्षको सदाशयताको पनि त्यत्तिकै आवश्यकता पर्दछ । आफ्नो मौलिक तथा कानूनी हक आघातित भएको भनी दावी लिनेकर्ताले अदालतलाई भुक्त्याउने, ढाट्ने र छलछाम गरी आफ्नो पक्षमा निर्णय लिन अभिप्राय राख्न नहुने । सम्पत्ति विषयक आफ्ना पूर्वनिर्णय, सहमति, समर्पण र स्वीकृतिलाई निवेदनमा उल्लेखसम्म नगरी आफ्नो निर्विवाद भोगचलनको सम्पत्तिको प्रचलनमा आघात परेको भनी दायर रिट निवेदनलाई सफा र शुद्ध हात नलिई अदालतलाई भुक्त्याउने अभिप्रायले आएको समूहमा नै राख्नुपर्ने । सरकारी सम्पत्तिको लाभको प्रतिफल समस्त नागरिकले पाउनु पर्ने भएकाले यस्तो सम्पत्ति निःशुल्क उपभोग गरिरहन कसैले पाउनु न्यायका दृष्टिले उचित नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८८८०, मंसिर, पृष्ठ १३६७</p>
२०५.	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो संस्था शिक्षण संस्था भएको र शिक्षा कर र आयकर मात्र लाग्नुपर्ने, मूल्य अभिवृद्धि कर लाग्ने होइन भनी मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ बमोजिम कर दाखिला गर्नु नपर्ने आधार र कारण तथा त्यसको पुष्ट्याईसहितको प्रमाण कागजात कर अधिकृतसमक्ष दाखिला गरी सफाई लिन सक्ने । तोकिएको रकमभन्दा बढीको सेवा प्रदान नगरेको भए सोहीबमोजिमको स्पष्टीकरण सो पत्रमा तोकिएको म्यादभित्र दिनपर्नेमा सो स्पष्टीकरण नदिएको अवस्थामा कानूनी व्यवस्थाबमोजिम

	<p>कर अधिकृतले प्रारम्भिक मूल्य अभिवृद्धि कर निर्धारण गर्न नपाउने भन्ने अवस्था नदेखिने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ प्रचलित कानूनबमोजिम उपलब्ध रहेको प्रशासकीय पुनरावलोकन अथवा राजस्व न्यायाधिकरणमा उपचारको अवलम्बन गर्दा कानूनले तोकेको धरौट राख्नुपर्ने कारण देखाई संवैधानिक उपचार वा असाधारण अधिकारक्षेत्र गुहार्न सकिने भन्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेको नपाइने । ■ राजस्व असूलउपर गर्ने अधिकारप्राप्त अर्ध न्यायिक निकाय वा अधिकारीले आफ्नो अधिकारक्षेत्रभित्र रही गरेको कार्यबाट आर्थिक दायित्व सिर्जना हुन गएको कारणले मात्र त्यस्तो आदेश वा निर्णयबाट मौलिक हकको अपहरण वा अतिक्रमण भयो भनी भन्न नसकिने । ■ कानूनद्वारा नै त्यस्तो अधिकारी वा निकायलाई कर निर्धारणसम्बन्धी निर्णय गर्न पाउने अधिकार प्रदान गरेको र सो अधिकारअन्तर्गत गरिएको निर्णयमा कुनै त्रुटि नहुने हुँदैन र त्यस्तो त्रुटि हुन गएमा कानूनबमोजिम माथिल्लो अधिकारी वा निकायबाट सो त्रुटिपूर्ण निर्णय बदर गराउन सकिने हुन्छ र बदर नगराएसम्म त्यस्तो निर्णयलाई अन्यथा भन्न नमिल्ने । ■ इन्स्टिच्यूटले प्रदान गर्ने शिक्षा विद्यालय, विश्वविद्यालय, महाविद्यालय तथा प्राविधिक शिक्षालयको जस्तो शैक्षिक योग्यता सम्बन्धी प्रमाणपत्र दिन पाउने शैक्षिक संस्था नभई प्रवेश परीक्षाको लागि पूर्व तयारी कक्षा सञ्चालन गर्ने सेवा प्रदायक इन्स्टिच्यूट भएको तथा कानूनबमोजिम मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता भएकोले मूल्य अभिवृद्धि कर नलाग्ने भनी अर्थ गर्नु सान्दर्भिक नदेखिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४४१, मंसिर, पृष्ठ १३७८</p>
२०६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ लिखित सम्झौता गर्ने वा मौखिक सम्झौताको आधारमा ढुवानीको व्यवस्था मिलाउने भन्ने कुरा करदाताको स्वविवेक र इच्छाको कुरा हो । तर दुई प्रतिशतमात्र कर कट्टीको सुविधा लिन चाहनेले ढुवानीसम्बन्धी लिखित सम्झौता नै हुनपर्ने । ■ उद्योगले ढुवानीको लागि लिखित सम्झौता गरी ढुवानी गरेको भनी उल्लेख गर्न र प्रमाण पेश गर्न समेत नसकेको स्थितिमा उद्योगले आर्थिक ऐन, २०५२ को अनुसूची ४ को दफा २५(१)(१६) बमोजिम १० प्रतिशतले स्रोतमा कर कट्टी गर्नुपर्ने नै देखिन आएकोले आयकर ऐन, २०३१ को दफा ४(ग) बमोजिम मिनाहा हुन नसक्ने । ■ डिलरदेखि होलसेलर एवं रिटेलरसम्मको ढुवानी खर्च भएकोमा यस्तो खर्च उद्योगले नै व्यहोर्ने भन्ने बारेमा लिखित सम्झौताको अभावमा उक्त खर्च डिलर स्वयंले आफ्नो कमिशनको रकमबाट व्यहोर्नु पर्ने । ■ डिलरहरूसँग भएको सम्झौताको आधारमा डिलरहरूले के कस्ता काममा के कति खर्च भएको छ सोको बील भरपाईसहितको फेहरिस्त पेश गरेपछिमात्र सोको आधारमा खर्च भुक्तानी गर्नुपर्नेमा केवल डिलरहरूको नोटको आधारमा खर्च भएको हो भनी अनुमानको भरमा त्यस्तो अप्रमाणित खर्चको रकम भुक्तानी गरेकोलाई आयकर ऐन, २०३१ (सं.स.) को दफा ४१(भ) अनुसार आयकर प्रयोजनको लागि ग्राह्य नहुने भै मिनाहा दिन नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४५०, मंसिर, पृष्ठ १४२८</p>
२०७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ दुई पक्षबीच भएको करारअनुसारको दायित्व पूरा गर्ने गराउने जिम्मेवारी बैंकको रहने भनी मान्न कानूनअनुरूप मिल्ने नदेखिँदा करारअनुसारको दायित्व पूरा गराउन Performance Bank Guarantee को सहारा लिन कदापि नमिल्ने । ■ Performance Bank Guarantee विशेष प्रकृतिको दायित्व भएको हुँदा त्यस्तो दायित्व सो बहन गर्दाकै अवस्थामा उल्लिखित शर्तभन्दा बाहिर गै बहन गर्नुपर्छ भनी मान्न कानूनी तथा तथ्यगत आधारले नमिल्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ विशेष प्रकृतिको दायित्व तोकिएको शर्तअनुसार पूरा गर्न सो दायित्वबाहेक अनिवार्य रूपमा विवन्धित हुनुपर्ने हुन्छ। तोकिएका शर्त पूरा नभएकै अवस्थामा उक्त विशेष दायित्व वहन गर्नुपर्ने भनी बाध्य पार्न कानून, तथ्य तथा न्यायको रोहमा युक्तिसंगत नदेखिने। ■ करारअनुसारको सम्झौता पूरा नगर्ने मुख्य पक्ष नै विपक्षी नभएको अवस्थामा त्यसबाट पूर्ण उपचारको अपेक्षा गर्न सकिदैन। उपचार प्राप्तिको मार्गमा गल्ती गर्नेले त्यसको परिणाम स्वयं आफै भोग्नुपर्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४५१, मंसिर, पृष्ठ १४३८</p>
२०८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ विवादसँग सम्बन्धित तथ्य केलाउने र तथ्यगत रूपमा मध्यस्थको निर्णयको परीक्षण गर्ने अधिकार अदालतलाई हुँदैन। विवादको विषयसँग सम्बन्धित तथ्य केलाउने र उक्त तथ्यको विषयमा निर्णय गर्ने अन्तिम अधिकार मध्यस्थलाई नै हुन्छ। मध्यस्थ नै विवादमा सम्बद्ध तथ्य केलाउने र यसको बारेमा निर्णय गर्ने सबैभन्दा सक्षम निर्णयकर्ता (Last Judge) हो। खास गरी प्राविधिक प्रकृतिको कामसँग सम्बन्धित सम्झौता वा ठेक्कासँग सम्बन्धित विवाद निरोपण गर्दा प्राविधिक प्रकृतिको तथ्यहरू केलाउनु पर्ने। ■ विवादको मूल विषयवस्तुको रूपमा रहेको सम्पन्न भएको कामको मूल्याङ्कन गर्ने कार्य र कति काम सम्पन्न भयो भन्ने कुरा यकीन गर्न विभिन्न तह र चरणमा हुने कामको नाप (Measurement) गर्नुपर्ने विषयमा अदालतभन्दा मध्यस्थ नै वढी विज्ञ हुने हुँदा मध्यस्थको निर्णयउपर पुनरावेदन लाग्ने व्यवस्था नगरी मध्यस्थको निर्णयमा गम्भीर कानूनी त्रुटि देखिएको आधारमा मात्र मध्यस्थको निर्णय बदर गराउन नियमित अदालतमा पुनरावेदन लाग्ने। ■ विष्फोटक पदार्थ खरीद गर्न सरकारी पक्षबाट व्यवस्था मिलाउनु पर्ने र खरीद गरेपछि ढुवानी र भण्डारण एवं प्रयोगको समस्या पनि आउन सक्ने भएकाले देशमा विद्रोह चलिरहेको र संकटकाल लागेको समयमा एउटा व्यक्तिले ती सामान खरीद गर्न, ल्याउन र प्रयोग गर्न कति सम्भव छ त्यो वास्तविकतालाई पनि हेर्नुपर्ने। ■ विवादको सडक खण्डको चट्टान हातले नै फोड्नु पर्ने प्रकृतिको हो वा विष्फोटक पदार्थ प्रयोग गर्ने प्रकृतिको हो ? निवेदकले विष्फोटक पदार्थको व्यवस्थापनमा सहयोग नगरेको हो वा विपक्षीनै ती पदार्थ व्यवस्थापन गर्नेतर्फ नलागेको हो ? चट्टानमध्ये कति कडा चट्टान हातले फोडेको हो, कति मध्यम चट्टान फोडेको हो ? भन्ने जस्ता तथ्यगत विवाद समेत उठेमा सिद्धान्ततः रिट क्षेत्रबाट सामान्य प्रकृतिका मुद्दा जस्तो मध्यस्थको अधिकारभित्र हुन गै निजले निर्णय गर्नुपर्ने तथ्यगत प्रश्नमा प्रमाण बुझी प्रमाणको मूल्याङ्कन विश्लेषण विवेचना गरी हेर्न नमिल्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४७१, माघ, पृष्ठ १६८५</p>
२०९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ आफूले लिएको जिकीर पुष्टि गर्ने जिम्मेवारी स्वयं करदातालाई हुने हुँदा सो जिकीर पुष्टि गर्ने यथेष्ट प्रमाण गुजार्न नसकेको अवस्थामा केवल रकम जम्मा गरिसकेको भनी भनेकै आधारमा मात्र सो कुरा आफैमा प्रमाणयोग्य नहुने। ■ रकम बुझाएको रसिद, बील भरपाई आदिको अभावमा कानूनले आय मान्नुपर्ने गरी निर्धारित गरेको कुरालाई अन्यथा गर्न नमिल्ने। ■ आमदानी भएको अवस्थामा मात्र लगाइने आयकर, आमदानी नै नहुँदा वा आमदानी भएको तथ्य पुष्टि नभईकन निर्धारण गर्नु सिद्धान्ततः नमिल्ने। ■ आयकर प्रयोजनको लागि सबैभन्दा आधारभूत तथ्य कुनै पनि व्यक्तिले कारोबार गरी उक्त कारोबारबाट आय गरेको देखिनु पर्ने।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ भाडाबापत रकम प्राप्त गरेको भए पहिले सो पक्षहरूको बीच भएको सम्झौता पत्रमा उल्लेख भै मासिक वा वार्षिक रूपमा के कति रकम प्राप्त हुने हो सो समेत खुलेको हुनुपर्ने । ■ आयकर प्रयोजनको लागि आय गणना गर्दा आम्दानी भएको ठोस सबूद प्रमाणसहित पुष्टि भएको हुनुपर्दछ । केवल अनुमानको भरमा वस्तुषुष्ठि प्रमाणको अभावमै आम्दानी गच्यो भनी कर लगाउनु न्यायोचित नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४८५, माघ, पृष्ठ १७४३</p>
२१०.	<ul style="list-style-type: none"> ■ क्षमता अभिवृद्धिको काम भए गरेको हो भन्ने पुष्टि गर्ने प्रमाण पेश गर्न र सोबाट कम्पनीलाई के कस्तो फाइदा वा उपलब्धी हुने हो भन्ने तथ्य पुष्टि हुने कुनै ठोस सबूदप्रमाण पेश गर्न नसकेको अवस्थामा सो खर्च मिनाहा हुनुपर्ने कानूनी प्रावधानसमेत विद्यमान भएको नदेखिएकोले खर्चको यथोचित औचित्यसहितको फाँटवारीसहितको प्रमाणको अभावमा मिनाहा पाउन नसक्ने । ■ मनासिब आधार र कारणबिना वितरण गर्नुपर्ने बोनसबापतको रकम कम्पनीले आफ्नो नियन्त्रणमा आफ्नै खातामा राखेको अवस्थामा कर्मचारीको कल्याणको लागि खर्च गरेको मान्न नमिल्दा बोनसबापतको रकम कर्मचारीलाई वितरण गरेको प्रमाणको अभावमा यस्तो रकमलाई खर्चको रूपमा मान्यता दिन नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४९१, माघ, पृष्ठ १७८३</p>
२११.	<ul style="list-style-type: none"> ■ पक्षलाई मध्यस्थताको प्रक्रियाको बारेमा सूचना नदिइएको अवस्थामा वा दिइएको भनिएको सूचना निजले प्राप्त गर्न नसकेको अवस्थामा निजले उक्त ऐनको दफा ३०(१) अनुसार मध्यस्थको निर्णयमा चित्त नबुझे उक्त निर्णय बदर गराउन पुनरावेदन अदालतमा निवेदन दिन सक्दछ । तर, निजलाई रीतपूर्वक सूचना दिइएको अवस्था वा अन्य कुनै व्यहोराले प्रतिवादी पक्षले मध्यस्थताको प्रक्रियाको बारेमा सूचना प्राप्त गरेको वा प्राप्त गरेको थियो भनी विश्वास गर्न सक्ने पर्याप्त र विश्वसनीय आधार प्रमाण देखिएको अवस्थामा प्रतिवाद नगर्ने पक्षले उक्त ऐनको दफा ३०(१) अनुसारको मध्यस्थको निर्णय बदर गराउन पुनरावेदन अदालतमा निवेदन दिन पाउने अवस्था नरहने । ■ चेक अनादर भएको कारण थप खर्च गर्न परेको अवस्थामा यस्तो खर्च भराई पाऊँ भन्ने दावीको विषय उक्त एजेन्सी एग्रीमेन्टसँग सम्बन्धित हुनुको साथै सोहीको जरियाबाट सिर्जना भएको विवाद भएकोले यस्तो विवाद उक्त सम्झौताअनुसार नियुक्त मध्यस्थको क्षेत्राधिकारभित्र पर्ने विषय नै भई यस्तो विषयमा मध्यस्थले निर्णय गर्न पाउने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५२३, चैत, पृष्ठ २०८६</p>
२१२.	<ul style="list-style-type: none"> ■ दुर्घटना बीमा रकम दावीको सम्बन्धमा शुरु तहमा एकपटक स्वीकार गरिसकेपछि पछि अन्यथा जिकीर लिन बीमा कम्पनी विवन्धित भएको मानिने । साथै शुरु तहमा बीमा समितिसमक्ष नउठाएको तथ्यसम्बन्धी विवाद पुनरावेदन तहमा आएर उठाउन मिल्दैन । तथ्यसम्बन्धी विवाद शुरुमै उठेको हुनुपर्ने । ■ विवादको तथ्यको निरोपणार्थ सबूद प्रमाण शुरु तहमा सामान्यतया बुझिने हुँदा प्याराग्लाइडिङ्गको क्रममा दुर्घटना हुनुभन्दा अगाडिदेखि नै प्रतिवादी बीमा कम्पनीसँग व्यक्तिगत दुर्घटना बीमा गराएको हुँदा दुर्घटना बीमा रकम लिन वादीले नवीकरण गरी प्रमाण सिर्जना गरेको भनी मान्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५२९, चैत, पृष्ठ २१३५</p>

११. राष्ट्रसेवक कर्मचारी

२१३.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कसैलाई आरोप वा अभियोग लगाउनुपर्दा मात्र त्यस्तो आरोप वा अभियोगअनुसारको काम गरेको हो होइन भनी सफाइको प्रमाण पेश गर्ने मौका प्रदान गर्नुपर्ने । ■ गभर्नरको पदलाई सँगठनको कर्मचारीको पद मान्न मिल्दैन तर कुनै सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले Criminal prosecution मा सफाइ पाएपछि पुनः पदमा बहाली हुने अधिकार हुन्छ हुँदैन भन्ने सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्थामा भर पर्ने कुरा हो । सम्बन्धित सेवा, शर्तसम्बन्धी कानूनमा वा अन्य सम्बन्धित कानूनमा कर्मचारीलाई भ्रष्टाचारको आरोपमा मुद्दा चलाएकोमा सक्षम अदालतबाट सफाइ पाएमा पुनः पदमा बहाल गरिने र निलम्बन अवधिको तलब भत्ता लगायतका सम्पूर्ण सुविधा दिने गरी सेवा शर्तसम्बन्धी कानूनमा व्यवस्था भएको छ भने मात्र सफाइ पाउने कर्मचारीले स्वतः पुनर्वहालीको हक प्राप्त गर्दछ । यदि कानूनमा त्यस्तो व्यवस्था छैन भने पुनर्वहाली गर्ने हक प्राप्त गर्न नसक्ने । ■ भ्रष्टाचार मुद्दा चलेकोमा कसैले सफाइ पाएमा त्यस्तो व्यक्तिलाई पुनः स्थापित गर्ने नगर्ने भन्ने कुरा सरकारको नीतिगत स्वविवेकको कुरा भएकाले कर्मचारीको अधिकारको कुरा नहुने । ■ भ्रष्टाचार मुद्दामा सफाइ पाएको व्यक्तिलाई देहायका अवस्थामा अभियोग लागेको व्यक्ति दोषी नठहर्ने । <ul style="list-style-type: none"> क) मुद्दाको Merit भित्रै अदालत प्रवेश गरी लगाएको अभियोग प्रमाणित गर्ने प्रमाणको अभाव भएको कारण दोषी नठहरीने अवस्था र ख) विभिन्न कानूनी/प्राविधिक कारण विभिन्न कानूनी/ प्राविधिक कारण भन्नाले, <ul style="list-style-type: none"> १) अधिकारै नभएको निकायले भ्रष्टाचारको अपराधको अनुशन्धान गरी कानूनी त्रुटि भएको/गरेको, २) अधिकारै नभएको निकायले अभियोग लगाई मुद्दा चलाइ कानूनी त्रुटि भएको/गरेको, ३) हदम्याद नाघी मुद्दा दायर गरी कानूनी त्रुटि भएको/गरेको, ४) अधिकारै नभएको अदालतमा मुद्दा दायर गरी अधिकारै नभएको अदालतले मुद्दा हेरी कानूनी त्रुटि गरेको/भएको, ५) अधिकारै नभएको व्यक्तिले मुद्दा हेर्दा कानूनी त्रुटि गरेको/भएको, ६) कानूनले हेर्न नहुने मुद्दा हेरी छिनी कानूनी त्रुटि गरेको/भएको । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१७, जेठ, पृष्ठ २७४</p>
२१४.	<ul style="list-style-type: none"> ■ नियुक्त गर्ने अधिकारीले परीक्षणकालमा रहेकालाई सेवाबाट हटाउन मिल्ने प्रावधान भएपनि सो अधिकार स्वेच्छाचारी एवं अनियन्त्रित बनाउनको लागि प्रदान गरिएको हो भन्ने तर्क गर्नु न्यायोचित नहुने । ■ वस्तुनिष्ठ आधार र पर्याप्त कारण तथा औचित्यको विश्लेषण बिना न्यायिक मनको प्रयोग नगरी शिक्षक सेवा आयोगको निर्देशनलाई एकमात्र आधार बनाई निर्णय गर्नु न्यायका स्थापित मान्य सिद्धान्तविपरीत हुन जाने । ■ निर्णयकर्ताले आफ्नो स्वविवेकीय अधिकार प्रयोग गर्दा स्वतन्त्र रूपमा प्रयोग भएको आभास देखिनु पर्दछ । अनाधिकार निकायबाट दिएको निर्देशन वा निर्णयलाई शिरोधार्य गरी सोलाई एक मात्र आधार बनाई निर्णय गर्दा निर्णयकर्ताको विवेक शून्यमा परिणत हुन जाने हुँदा निवेदकलाई अनाधिकार निकायको आदेशबाट उत्प्रेरित भइ सेवाबाट हटाउने कार्य नियम अनुकूल नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३२२, जेठ, पृष्ठ ३१७</p>

२१५.	<ul style="list-style-type: none"> ■ आफ्नो क्षेत्राधिकारभन्दा बाहिर गएर जमानत दिने व्यक्तिको सीमा स्वीकृती नगराई एउटै व्यक्तिको जमानीमा ठूलो रकमको प्रतीतपत्र खोल्दा बैकलाई हानि नोक्सानी पुग्न सक्छ र प्रतीतपत्र खोल्ने व्यक्तिहरूले गैरकानूनी लाभ प्राप्त गर्नसक्ने सम्भावना रहन्छ भन्ने सामान्य अनुमान गर्न नसक्ने परिस्थिति थियो भन्ने नदेखिँदा प्रतीतपत्र खोल्ने सम्बन्धमा गरेका काम कारवाहीहरू असल नियतबाट भएको भन्न नमिल्ने । ■ कुनै व्यक्तिउपर कुनै कसूरमा दावी लिनु मात्र पर्याप्त हुँदैन । आफ्नो दावी प्रमाणित गर्न अन्तिम अवस्थामम्म प्रयासरत हुनु वादीको जिम्मेवारी हुन जाने । ■ आफूले लिएको दावी प्रमाणित गर्न थप सबूद प्रमाण संकलन गर्न क्रियाशील हुनुको सट्टा दावी नपुग्ने निर्णयउपर एकतह पुनरावेदन गर्नेसम्मको पनि तत्परता नदेखाई उदासिन रहने सम्बन्धित अधिकारीले आफ्नो जिम्मेवारी पूरा गरेको अवस्था नहुँदा निजलाई ध्यानाकर्षण गराउनु पर्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३३१, असार, पृष्ठ ४२३</p>
२१६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ अभियोग लागेको व्यक्तिले सो अभियोगबाट उन्मुक्ति पाउन वा सजायमा कमी वा छूट पाउने जिकीर लिएमा सो कुराको प्रमाण पुऱ्याउने भार पनि निजउपर नै हुन्छ । खल्लीबाट घूसको रकम वरामद भएको अवस्थामा घूस रिसवत लिएको होइन भनी जिकीरसम्म लिएको तर त्यसलाई कुनै वस्तुनिष्ठ प्रमाण पेश गरी प्रमाणित गर्न नसकेकोले वरामद भएका नोटहरू प्रतिवादीको जानकारी र सहमति बेगर निजको अज्ञानतामा नै निजको खल्लीमा राखिएको वा जबरजस्ती राखिएको भनी अनुमान गर्न नमिल्ने । ■ गर्नुपर्ने काम यथासमयमा नगरी घूसको माग गरेकाले अधिकार प्राप्त निकायबाट नोटहरू लिएर घूसबापत प्रतिवादीलाई दिएका क्रियाहरू आरोपित कसूरका लागि गरिने अनुसन्धान प्रक्रियाका अङ्ग हुन् र कानूनअनुकूल नै सम्पन्न भएकाले अभियोजन पक्षको नियत र अनुसन्धान कारवाहीमा दूषित मनसाय र कानूनी त्रुटि समेत देखिन नआएकोले त्यसको आधारमा एकत्रित प्रमाणहरू आरोपित कसूर प्रमाणित गर्नका लागि प्रमाणको रूपमा ग्रहणयोग्य देखिन्छन् । घूसको रकम, रङ्गे हात पक्राउ परेको स्कूल दर्ता गर्ने क्रममा घूस, रिसवत मागी लिएको अवस्थामा त्यस्तो रिसवत लिने राष्ट्रसेवक कर्मचारी कानूनबमोजिम सजायको भागी हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३४०, साउन, पृष्ठ ५४२</p>
२१७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ कानूनले नै रोक नलगाएको अवस्थामा कुनै स्थायी दरबन्दीका शिक्षकको लियन पद यथावत् राखी अन्यत्र काजमा खटाइएको मात्र कारणबाट निज शिक्षक बहुवाको लागि अयोग्य हुने भनी आत्मनिष्ठ अर्थ र व्याख्या गर्न नमिल्ने । ■ आफ्नो हक अधिकारको संरक्षणको लागि आफूसरहका अन्य शिक्षकको बहुवा पाउने हकलाई कानूनविपरीत समाप्त पार्ने कार्य मनासिब भन्न नमिल्ने । ■ कानूनले निषेध गरेको अवस्थामा बाहेक स्थायी दरबन्दीको शिक्षकलाई स्रोत व्यक्तिको रूपमा खटाउन मिल्ने नै हुन्छ । स्रोत व्यक्तिको रूपमा रहेको अवधिमा निजको शिक्षकको हैसियत समाप्त हुन्छ भन्न नमिल्ने । ■ स्रोत व्यक्तिको रूपमा अन्यत्र काजमा रहेको व्यक्ति बहुवाको लागि उम्मेदवार हुन नपाउने भनी कानूनले निषेध नगरेको अवस्थामा त्यस्तो व्यक्ति उम्मेदवार भई बहुवा भएको कार्यलाई कानूनसम्मत नै मान्नु पर्ने । ■ काजमा खटिने कुरा शिक्षकको आफ्नो रुचि र नियन्त्रणको कुरा नभई अधिकार प्राप्त

	<p>अधिकारीको नियन्त्रणभित्र हुने र काजमा खटिएको अवस्थामा साविक लियन पदको हैसियत नै समाप्त भै बढुवा जस्तो वृत्ति विकासको अवसरबाट वञ्चित हुन्छ भन्न नमिल्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> आफू कार्यरत रहेको निकायमा भरेको का.स.मू. फारामको आधारमा दिएको नम्बर र सोही आधारमा भएको बढुवालाई अन्यथा मान्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३५०, साउन, पृष्ठ ६०६</p>
२१८.	<ul style="list-style-type: none"> कानूनमा रहेको प्रावधानमा कुनै किसिमको द्विविधा वा अस्पष्टताको अवस्था नरहेमा बलपूर्वक अर्को अर्थ निकाल्नुपर्ने वा विधिकर्ताको मनसाय के थियो भनी अनुमान गर्नुपर्ने आवश्यकता तथा कानून नै प्रष्ट रहेको अवस्थामा व्याख्या गर्ने कुनै ठाउँ नरहने । सेवा अबधि जोडाउँदा सबै अवस्थामा फाइदा नै हुन्छ भन्ने पनि हुँदैन । त्यसैले त्यस्तो अबधि जोडाउने भन्ने कुरालाई सम्बन्धित कार्यालयले निर्णय गर्ने विषयभित्र नपारी सम्बन्धित कर्मचारीले त्यसबाट हुने लाभ हानिको मूल्याङ्कनका आधारमा निर्णय गर्ने विषयभित्र पारिएको हो भन्ने स्वाभाविक अनुमान गर्नुपर्ने । निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम १२३ मा गरिएको सेवा अबधि जोड्नेसम्बन्धी कानूनी व्यवस्थाअन्तर्गत कुनै कर्मचारीको अस्थायी सेवा अबधिलाई निजको सेवा अबधिमा स्वतः जोडिने नभै त्यसका लागि कानूनले निर्धारण गरेको प्रक्रियाको अवलम्बन गर्नुपर्ने । निश्चित सेवा अबधि पूरा गरेका कर्मचारी भन्नाले स्थायी अस्थायी सबै खालको सेवा अबधि समेतलाई गणना गरिने भन्ने अर्थवोध गर्न सकिने हुँदैन । ऐनको सम्बन्धित प्रावधानलाई हेर्दा त्यसले सेवा अबधिको मात्र कुरा गरेको अवस्थामा त्यस्तो सेवा अबधिभित्र अस्थायी सेवा अबधिलाई पनि स्वतः समावेश भएको मान्ने हो भने त्यसले निजामती सेवालालाई नै अनिश्चित र अन्यौलग्रस्त तुल्याउन सक्छ । त्यसले अस्थायी र स्थायी सेवाका बीचमा कुनै किसिमको अन्तर नरहेको भन्ने सन्देश प्रवाहित हुन जान्छ । अस्थायी सेवा अबधिलाई स्थायी सरह नमानिने । सम्बन्धित कर्मचारीको कामको मूल्याङ्कन नै नगरिएको अस्थायी सेवा अबधिलाई स्वतः स्थायीसरह मानी बढुवाको सम्भाव्य उम्मेदवार बनाउनु पर्ने भन्ने मागलाई कानूनानुरूपको माग मान्न नसकिने । निजामती सेवा ऐनको दफा २४घ१ को बढुवा भनेको कार्यसम्पादन तथा अनुभवको मूल्याङ्कनमा आधारित बढुवा प्रणाली हो, त्यस्तो बढुवामा अस्थायी सेवा अबधि जस्तो कुनै किसिमको मूल्याङ्कन हुन नसक्ने अबधिलाई समेत गणना गरी बढुवाको लागि आवश्यक पर्ने न्यूनतम सेवा अबधि पुगेको मान्न सकिने अवस्था नरहने । निजामती सेवा नियमावलीको नियम १२३ ले बढुवा प्रयोजनका लागि अङ्क प्रदान गर्दा मात्र त्यस्तो अस्थायी सेवा अबधिलाई मान्यता दिन सकिने गरी गरेको व्यवस्थालाई समुच्चा सेवा अबधिको गणनामा त्यसलाई समावेश गर्ने गरी व्याख्या गर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३६३, मदौ, पृष्ठ ६१९</p>
२१९.	<ul style="list-style-type: none"> न्यायाधीशले न्यायिक मनको प्रयोग गरी विवादका विषयवस्तुका सम्बन्धमा मिसिल प्रमाण र सम्बद्ध कानूनको वस्तुनिष्ठ मूल्याङ्कन र विश्लेषण गरी आधार र कारण खोली आफ्नो निर्णय दिने गर्दछ । त्यसैले न्यायिक अधिकारको प्रयोग न्यायाधीश वा तोकिएको न्यायिक अधिकारीबाट मात्र हुन सक्दछ । यस्तो अधिकार प्रत्यायोजन हुन नसक्ने । प्रशासकीय अधिकारीले न्यायिक अधिकारको प्रयोग गर्दा तह-तह उठेको टिप्पणी सदर नगरी न्यायिक मनको प्रयोग गरी न्यायिक प्रक्रिया र विधिको अवलम्बनबाट आधार र कारणसहित निर्णय गर्नुपर्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ कानूनले स्पष्ट व्यवस्था गरी अन्यथा गरेमा बाहेक अर्धन्यायिक अधिकारको प्रत्यायोजन हुन नसक्ने हुँदा तोकिएको अधिकारीबाटै त्यसको प्रयोग हुनुपर्दछ भन्ने जस्ता कुराहरू अर्ध न्यायिक प्रक्रियाका आधारभूत मापदण्ड हुन्। न्यायको मूल मर्म र कानूनका आधारभूत प्रक्रियाको अनुशरण बिना अर्धन्यायिक निर्णय न्यायपूर्ण हुन नसक्ने। ■ प्रशासकीय अधिकारीबाट प्रशासनसम्बन्धी काम कारवाहीका विषयमा हुने निर्णय प्रशासनिक निर्णय हो। यस्तो निर्णयमा सरकारी नीति, प्रशासकीय परम्परा, स्वविवेक र तजवीजलाई मान्यता दिइन्छ। सामान्यतः प्रशासकीय निर्णयबाट व्यक्तिको हक अधिकारमा असर नपर्ने हुँदा त्यस्तो निर्णयका विषयमा चुनौती दिइरहनु आवश्यक नहुने। ■ निजामती कर्मचारीहरूलाई व्यक्तिगत रूपमा पेशा, रोजगारको उपभोगमा पर्न जाने असरको विषयमा गरिने निर्णयलाई कार्यकारी वा प्रशासकीय प्रकृतिको निर्णयका रूपमा लिन नमिल्ने। ■ निजामती कर्मचारीहरू सरकार मातहतकै कर्मचारी हुने र सेवासम्बन्धी कानूनद्वारा उनीहरूको पेशा रोजगार नियमन हुने कुरालाई स्वीकार नै गर्दा पनि कानूनबमोजिम प्राप्त हुने निजामती कर्मचारीको पदमा प्रतिकूल असर पर्ने गरी निर्णय गर्दा कानूनबमोजिम निर्धारण गरिएका प्रक्रियाहरू पूरा भएको हुनुपर्ने। ■ कार्यालय प्रमुख वा विभागीय प्रमुखको अनुपस्थितिमा कार्यालयको दैनिक रूपमा भैपरी आउने प्रशासकीय काम सम्पन्न गर्नका लागि निजभन्दा तल्लो तहका कर्मचारीले निमित्त भई अति आवश्यक प्रशासकीय काम कारवाहीसम्म गर्न पाउने हुन्छ र यसरी निमित्तको जिम्मेवारी तोकिएको पदाधिकारीलाई अर्धन्यायिक प्रकृतिको निर्णय गर्ने अधिकार कानूनतः नहुने। ■ निर्णय गर्ने अधिकारीले निर्णय गर्दा कसैको प्रभाव, निर्देशन र दवावमा नपरी स्वतन्त्र रूपले न्यायिक मन प्रयोग गरेको हुनुपर्दछ। यसो नभई निर्देशित निर्णयले वास्तवमा निर्णयको स्थान लिन नसक्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३६५, मदौ, पृष्ठ ७१३</p>
२२०.	<ul style="list-style-type: none"> ■ निश्चित र स्वीकृत शर्तहरू उल्लेख गरी कुनै लिखतका पक्षहरूले स्वेच्छक सहमति जनाई सोहीअनुरूप कार्य गर्दछन् भने सो लिखतको परिधिभित्र रही कार्य गर्नु सबै पक्षको समान दायित्व रहने। ■ नियुक्तिपत्रमा उल्लेख नै नभएको रकम पाउनु पर्छ भनी कुनै पक्षले तर्क गर्दछ भने उसले आफूले स्वीकार गरेको लिखत एवं त्यसमा उल्लिखित शर्तहरूलाई सम्मान गरेको ठहर्दैन। यस्तो कार्यलाई अदालतले समेत मान्यता दिने हो भने करार वा लिखतको पवित्रता (Sanctity of a Contract or Document) मा समेत आँच आउने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३७२, मदौ, पृष्ठ ७१९</p>
२२१.	<ul style="list-style-type: none"> ■ निगमको सञ्चालक समिति नीति निर्माण गर्ने सर्वोच्च निकाय भएको र त्यसले निर्धारण गरेका नीतिहरू महाप्रबन्धकले कार्यान्वयन गर्ने भन्ने निगम ऐनको उद्देश्य देखिन्छ। सञ्चालक समितिले महाप्रबन्धकको काम, कर्तव्य र अधिकार तोक्ने व्यवस्था भएको देखिदा सञ्चालक समितिको एक सदस्यको हैसियतले र प्रशासनिक र व्यवस्थापकीय जिम्मेवारी भएको महाप्रबन्धकलाई काम नदिई अधिकारविहीन बनाउने भन्ने निगम ऐनले परिकल्पना गरेको नदेखिने। ■ कुनै पनि पदमा नियुक्ति गर्दा Professional व्यक्ति नियुक्ति गरी त्यसरी नियुक्ति भएका व्यक्तिलाई कानूनमा तोकेको अवधिसम्म Security of Tenure प्रदान गरी Doctrine of

	<p>Pleasure वा Spoils System लागू हुने पद जस्तो सरकार परिवर्तनसाथ नियुक्ति भएको पदाधिकारीहरूलाई पनि बदल्ने प्रचलन हटाउनु पर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३७३, मदौ, पृष्ठ ७८२</p>
२२२.	<ul style="list-style-type: none"> ■ नेपाल सरकारको निर्णयले मिलेमतो गरी योजनाबद्ध ढंगले गरिएको भ्रष्टाचारजन्य फौजदारी अभियोगबाट कसैलाई उन्मुक्ति दिएको भन्न नमिल्ने । ■ ऐनविपरीत नेपाल सरकारले निर्णय गर्न सकदैन र गरिएको निर्णयबाट प्रचलित ऐनको व्यवस्था प्रभावहीन भएको अर्थ गर्न पनि नमिल्ने । ■ भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ४५ ले कुनै राष्ट्रसेवक आफू पदमा बहाल रहेको अवस्थामा गरेको कसूरजन्य कार्यको सम्बन्धमा निजले आफ्नो पदबाट अवकाश प्राप्त गरेपछि पनि निजउपर उक्त ऐनअन्तर्गत मुद्दा चलाउन सकिने स्पष्ट कानूनी व्यवस्था गरेकाले सरकारी राजस्व हानि हुने गरी गरेको कसूरको अभियोगमा भ्रष्टाचार निवारण ऐनअन्तर्गत अभियोग लगाई कारवाही गर्न सक्ने । ■ टिप्पणी उठाउने काम एक व्यक्तिबाट भएको र अर्का व्यक्तिले सो टिप्पणीमा सही भएको तथ्यलाई स्वीकार गर्नुलाई मात्र भ्रष्टाचारको कसूर गरेको आधारको रूपमा मान्न नमिल्ने । ■ आपराधिक मिलेमतो भएको कुरा सबूद प्रमाणबाट नदेखिएको अवस्थामा एउटा कर्मचारी भएकै कारण आरोपित कसूर गरेको ठहराउन नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३८१, मदौ, पृष्ठ ८६७</p>
२२३.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सेवा सर्तसम्बन्धी कानूनमा सरुवा र काजको व्यवस्था भएको हुन्छ, तर पदाधिकार नभएको निकायमा सरुवा र हाजिर गराउने भन्ने हुँदैन । काज र सरुवा सेवाको शर्तकै एक शर्तअन्तर्गतकै शर्त हो । तर काम नतोकी बिना माग र उद्देश्य अर्को कार्यालयमा हाजिर गराउने सेवाको शर्त होइन र हुन नसक्ने । ■ कुनै सँगठनसँग कुनै दक्षताप्राप्त कर्मचारी नभएको अवस्थामा त्यस्तो सँगठन वा कार्यालयले त्यस्तो दक्षता प्राप्त व्यक्ति भएको अर्को कार्यालयमा कारण खोली निश्चित अवधिको लागि कर्मचारी सापटीस्वरुप काजमा माग्न सक्छ र यसरी अवधि तोकी वा आयोजनाको काम हेरी निश्चित अवधि र निश्चित कार्यको लागि कुनै पनि सँगठनको कर्मचारीलाई अर्को सँगठनमा काजमा खटाउन सकिन्छ । तर एक सँगठनको कर्मचारीलाई अर्को सँगठनमा हाजिरी गराउन बोलाउन वा पठाउन नसक्ने । ■ मन्त्रिपरिषद् वा मन्त्री कार्यकारी अधिकार सम्पन्न र नीतिगत निर्णय गर्न सक्षम भए पनि मन्त्रिपरिषद्ले वा मन्त्रीले गर्ने निर्णय कानूनअनुकूल तर्कसंगत, जायज, मनासिव र कारणले समर्थित हुनपर्छ । यदि मन्त्रिपरिषद्को वा मन्त्रीको कुनै निर्णयलाई समर्थन गर्ने कानूनी आधार छैन भने त्यस्तो निर्णय यस अदालतसमक्ष संवैधानिक परीक्षण हुँदा अड्न नसक्ने । ■ वायुसेवा निगमको सञ्चालक समिति कानूनबमोजिम मन्त्रिपरिषद्ले गठन गर्ने हो । त्यसैगरी निवेदकलाई महाप्रबन्धक पनि मन्त्रिपरिषद्ले नै नियुक्ति गर्ने हो । तर निगम नेपाल सरकारको पूर्ण स्वामित्वको सरकारी Corporation भए पनि निगमको महाप्रबन्धकलाई नेपाल सरकारले मन्त्रालयमा हाजिर गराउने निर्णय गर्न नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३९२, असोज, पृष्ठ ९८७</p>

<p>२२४.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै प्रतिष्ठानको कर्मचारी सेवा शर्तसम्बन्धी विनियमका व्यवस्था उल्लंघन गर्ने कर्मचारीलाई पनि खराब आचरण गरेबापत विभागीय सजाय हुन सक्तछ । तर यो विभागीय सजायअन्तर्गत सेवाबाट अवकाश दिन नसकिने । ■ श्रम ऐन, २०४८ को दफा ५२(१) मा गरिएको व्यवस्थाअनुसार प्रतिष्ठानको विनियमको विपरीत कार्य गरेमा यस्तो कर्मचारीलाई नसिहत दिन सकिन्छ । तर कुनै प्रतिष्ठानको कर्मचारी तथा कामदारलाई सेवाबाट अवकाश दिन सकिने आधारको बारेमा श्रम ऐन, २०४८ को दफा ५२(४) मा उल्लिखित आधार भन्दा अन्य आधारमा सेवाबाट अवकाश दिने व्यवस्था श्रम ऐन लागू हुने प्रतिष्ठानको कर्मचारी विनियममा गरिएको व्यवस्था स्वतः अमान्य हुने । ■ विभागीय कारवाहीउपर पुनरावेदन सुन्ने आन्तरिक व्यवस्था गर्ने वा नगर्ने भन्ने कुरा सम्बन्धित प्रतिष्ठानले आफ्नो स्वविवेकमा कर्मचारी सेवा शर्त सम्बन्धी विनियममा व्यवस्था गर्न पाउने आन्तरिक व्यवस्था मात्र हो । यस्तो आन्तरिक व्यवस्थाले कुनै प्रतिष्ठानले अवकाश दिएको कुनै कर्मचारीले श्रम अदालतमा पुनरावेदन गर्न पाउने श्रम ऐन, २०४८ को दफा ६०(ग) अनुसार प्राप्त कानूनी अधिकारलाई प्रतिस्थापन गर्न वा संकुचित गर्न वा यस्तो अधिकारबाट कर्मचारीलाई बञ्चित गर्न नसक्ने । ■ तलव पारिश्रमिकभित्र पर्नेमा विवाद छैन । तर पारिश्रमिकभित्र सोही ऐनको दफा २(द) को प्रतिवन्धात्मक वाक्यांशअनुसार भत्ता वा सुविधा नपर्ने भन्ने उल्लेख भएकोले श्रम अदालतको फैसलामा उल्लेख भएको भत्तालाई महंगी भत्तासम्म हो भनी अर्थ गर्नुपर्ने हुन्छ । श्रम ऐन, २०४८ को दफा २१ मा न्यूनतम पारिश्रमिक भन्ने शीर्षकमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरेको महंगी भत्ता कामदार वा कर्मचारीलाई दिन पर्ने वाध्यात्मक व्यवस्था देखिन्छ । महंगी भत्ता कामदार वा कर्मचारीले अनिवार्य उपभोग गर्न पाउने वाध्यात्मक कानूनी हक भएको हुँदा यसलाई पारिश्रमिकसँग जोडेर हेर्नु न्यायोचित नै हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८३१५, असोज, पृष्ठ १०१३</p>
<p>२२५.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ सत्यापनको व्यहोरा हातैहात ल्याई अदालतमा दाखल गरेकै कारणले पेश गरेको सत्यापनमा उल्लिखित व्यहोरा सत्य मान्न नसकिने । ■ व्यक्तिगत रुपमा आफ्नो तर्फबाट पेश गरेको लिखत प्रमाण हुन्छ र त्यही लिखतका सम्बन्धमा एउटा कार्यालयले अर्को कार्यालयलाई सोधी कार्यालयमा जवाफ आएको हुन्छ भने त्यस्तो अवस्थामा व्यक्तिगत रुपमा आफैले ल्याएको प्रमाणपत्र (प्रतिलिपि) भन्दा कार्यालय स्तरीय रुपमा पेश भएको प्रमाणपत्रलाई विश्वसनीय मान्नुपर्ने । ■ कार्यालयतगत रुपमा पेश भएको लिखत प्रमाणलाई व्यक्तिगत रुपमा पेश भएको लिखतभन्दा तुलनात्मक रुपमा बढी ठोस, वस्तुनिष्ट एवं विश्वसनीय मान्नु पर्ने देखिँदा व्यक्तिले साथैमा ल्याई पेश गरेको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपिको प्रमाणलाई ग्राह्य गर्न नमिल्ने । ■ भ्रष्टाचार मुद्दामा पेश गरेको प्रमाणपत्र नक्कली ठहरेपछि त्यसबाट कुनै लाभ प्राप्त नगरे पनि बहुवा पाउने उद्देश्यले नै उक्त प्रमाणपत्र पेश गरेको मान्नु पर्ने हुनाले प्रतिवादीको बदनियत स्पष्ट रुपमा देखिन आएको हुँदा यस्तो अवस्थामा नक्कली प्रमाणपत्रको लिखत पेश गरेकै आधारमा भ्रष्टाचार भए गरेको पुष्टि हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४०३, असोज, पृष्ठ १०६४</p>

<p>२२६.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ आफूले पेश गरेको आवेदन फाराम रीतपूर्वकको भएको र प्राध्यापन गरेको अनुभव १० वर्षभन्दा बढी नै भएको भनी लिखित जवाफ व्यहोरामा उल्लेख गरेतापनि निवेदकले मूल दावी लिएको विज्ञापनमा उल्लिखित न्यूनतम योग्यता महेन्द्र संस्कृत विश्वविद्यालयमा नै १० वर्षसम्म पढाएको हुनुपर्ने हकमा विपक्षीले उपप्राध्यापक पदमा रही सम्बद्ध विषय पढाएको अवधि (१० वर्ष) पूरा भएको भन्ने तथ्य प्रमाणले पुष्टि पेश गरेको आवेदन फारामको प्रतिलिपि नहुनुका साथै निजको उपप्राध्यापक पदको स्थायी नियुक्ति २०५२ साल उल्लेख भएको अवस्थामा सो मितिदेखि विज्ञापन प्रकाशित मितिसम्म दश वर्ष सेवा अवधि पुगेको मान्न नमिल्ने । ■ सहप्राध्यापक पदमा बहुवा पाउने स्थिति स्पष्ट देखिएको विद्यमान अवस्थामा विश्वविद्यालयले विज्ञापन प्रकाशित गर्दा आफैले उक्त सूचनामा उल्लिखित न्यूनतम योग्यताको आधारभन्दा भिन्न प्रकारबाट उम्मेदवार चयन गरी नेपाली विषयको योग्यताक्रमअनुसारको सहप्राध्यापक पदका उम्मेदवारको हकमासम्म महेन्द्र संस्कृत विश्वविद्यालय कार्यकारी परिषद्को २०६२।५।१३, १६ र १९ गते समेतको निर्णय एवं सो निर्णयअनुसार शिक्षक छनौट समितिको कार्यालयद्वारा प्रकाशित सूचना कानूनसम्मत नदेखिने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४०८, कात्तिक, पुष ११०९</p>
<p>२२७.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ जेष्ठता, कार्यसम्पादन आदिबापत प्राप्त हुने अङ्क यान्त्रिक प्रकारले प्राप्त हुने अङ्क हुँदा छात्रवृत्ति मनोनयन गर्ने प्रयोजनका लागि परीक्षा सञ्चालन गरी परीक्षामा बढी अङ्क ल्याई उत्तीर्ण गरेपछि जेष्ठता, कार्यसम्पादन आदिको कारण देखाई परीक्षामा उत्तीर्ण भएको मनोनयन नगर्ने कार्य एवं निर्णयलाई स्वेच्छाचारी निर्णय मान्नुपर्ने । ■ त्रि.वि.शिक्षण अस्पताल कानूनबमोजिम गठित स्वास्थ्य क्षेत्रमा सर्वसाधारणको स्वास्थ्यसम्बन्धी हकको सुरक्षाका निमित्त स्थापित संस्था भएकोले त्यस्तो स्वास्थ्य सेवा जस्तो जनताको आधारभूत मानव अधिकारको रक्षाको निमित्त कानूनबमोजिम गठित संस्थाले कानूनको शासनको परिधि नाघ्नु उचित नहुने । ■ एउटै सेवामा समान पदमा कार्यरत् कानूनको अगाडि समान हुने हुँदा उनीहरूलाई गरिने व्यवहारमा असमानताको आभास आउन नहुने । ■ प्रवेश परीक्षामा बढी अङ्क ल्याएपछि कानूनतः प्राप्त गर्ने सुविधाबाट बञ्चित गर्नु भनेको कानूनको समान संरक्षणको हकको उल्लंघन भएको मान्नुपर्ने हुन्छ भने योग्य व्यक्तिलाई छनौट नगर्ने हो भने योग्यता प्रणाली नै समाप्त हुन गै अराजकता र निरकुंशताको स्थिति पैदा हुन जाने । ■ प्रतियोगितात्मक परीक्षामा बढी अङ्क प्राप्त गर्ने व्यक्तिलाई मनोनयन नगरी कम अङ्क प्राप्त गर्ने व्यक्तिलाई मनोनयन गर्ने निर्णयलाई स्वेच्छाचारी निर्णय मानिन्छ । कानूनी शासनमा यस्तो निर्णयको कुनै स्थान नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४१२, कात्तिक, पुष ११३५</p>
<p>२२८.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ उचित र पर्याप्त कारण भएमा तोकिएको अधिकारीले कानूनको रीत पुऱ्याई स्पष्टीकरण माग गर्ने कार्य सेवा शर्तसम्बन्धी कानूनको सामान्य र नियमित प्रक्रिया भएकाले स्पष्टीकरण माग गर्दैमा हक हनन नहुने । ■ स्पष्टीकरण माग गर्ने व्यवस्था संगठनको कर्मचारीको मनोमानी वर्खास्ती वा मनोमानी विभागीय सजायको पहरेदारको रूपले Employer विरुद्ध प्राप्त प्राकृतिक न्यायको हक हुने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ कर्मचारीले आचरणविपरीत काम गरेमा त्यस्तो कर्मचारीलाई विभागीय कारवाही एवं सजाय गर्नुपर्छ । छाडा र अनुशासनहीन गतिविधि कुनै पनि संगठन वा निकायलाई मान्य नहुने । ■ सजाय गर्नुपर्दा अख्तियारवालाले आवेश (Whim) मा आएर वा स्वेच्छाचारी भएर कारवाही गर्न सक्दैन । अख्तियारवालाले प्रयोग गर्ने सेवा शर्तसम्बन्धी कानून Fair Play बाट निर्देश हुनपर्ने । ■ तोकिएको अधिकारीबाट मात्र स्पष्टीकरण माग गर्ने लगायतको विभागीय कारवाही गर्ने कारवाही गर्न सक्छ । कर्मचारीको Decorum राख्न कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएका बाहेक नियुक्ति गर्ने अधिकार पाएको अधिकारी भन्दा तलको अधिकारीले विभागीय कारवाही गर्न नसक्ने । <p style="text-align: center;">निर्णय नम्बर ८८१८, कात्तिक, पृष्ठ ११५०</p>
२२९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ विदा माग गरेमा विदा स्वीकृत गर्ने अधिकारीले कर्मचारीको विदा सञ्चित भएमा सो विदा स्वीकृत गर्न सकिने हुन्छ । तर त्यस्तो कुनै विदा सञ्चित नरहेको अवस्थामा मागबमोजिम पेशकी वा असाधारण विदा स्वीकृत गर्नु नै पर्ने भन्ने बाध्यात्मक अवस्था नहुने कानूनी व्यवस्था निजामती सेवा ऐन, २०४९ मा नरहेकोले त्यस्तो पेशकी वा असाधारण विदालाई कर्मचारीले कानूनी अधिकारको रूपमा दावी गर्न नमिल्ने तथा विदा स्वीकृत नगराई कार्यालयमा अनिश्चित कालसम्म अनुपस्थित रहेको अवस्थामा विभागीय सजाय गरी कानूनको स्थापित प्रक्रियाबमोजिम सेवाबाट हटाएकोलाई अन्यथा भन्न नमिल्ने । ■ कर्मचारीले विदा स्वीकृत नगराई लामो अवधिसम्म कार्यालय अनुपस्थित रहेको भनी अख्तियारवालाबाट कानूनबमोजिम स्पष्टीकरण समेत माग गरी निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ५९(ख)(१) बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी सेवाबाट हटाएको अवस्थामा कानूनबमोजिम भए गरेको कार्यबाट संविधान र कानूनद्वारा प्रदत्त हक हनन भएको सम्झन नमिल्ने । <p style="text-align: center;">निर्णय नम्बर ८८१९, कात्तिक, पृष्ठ ११९७</p>
२३०.	<ul style="list-style-type: none"> ■ आशंकाकै आधारमा परीक्षामा बसी योग्यता परीक्षणमा समावेश हुन पाउने हकलाई कुण्ठित गर्न न्यायोचित हुन नसक्ने । ■ नागरिकलाई संविधान प्रदत्त पेशा, व्यवसाय गर्न र रोज्न पाउने मौलिक हकको सम्मान र पालना सरकारका सवै अङ्ग, निकाय एवं पदाधिकारीहरूले गर्नुपर्ने । ■ सारवान कानूनद्वारा प्रत्यायोजित अधिकार प्रयोग गरी लोकसेवा आयोगको निर्णयद्वारा निर्मित लोकसेवा आयोग परीक्षा पद्धतिसम्बन्धी निर्देशिका, २०५९ मा विधायिकी अधिकारक्षेत्रभित्रको सारवान व्यवस्था अर्थात् निजामती सेवाको पदमा उम्मेद्वार हुनको लागि चाहिने योग्यतामा शर्त बन्देज लगाउने गरी एक वर्ष व्यतीत नभई समान पदमा उम्मेद्वार हुन नपाउने वा नियुक्ति नदिने भनी रोक लगाउने गरी व्यवस्था गर्नु संविधान र कानूनअनुरूपको भन्न नमिल्ने । ■ प्रत्यायोजित विधायन (Delegated Legislation) अन्तर्गत निर्माण एवं संशोधित निर्देशिकाले मूल कानून (Fundamental Law) को रूपमा रहेको संविधान, निजामती सेवाको शर्त सम्बन्धमा व्यवस्थित गर्न बनेको निजामती सेवा ऐन, २०४९ एवं लोकसेवा आयोग (कार्यविधि) ऐन, २०४८ र लोकसेवा आयोग (कार्यविधि) नियमावली, २०५० ले तोकिएको सीमारेखालाई नियुक्ति भएको एक वर्ष व्यतीत नभई निजामती सेवाको समान श्रेणीको पदमा उम्मेद्वार हुन वञ्चित गरी आफ्नो क्षमता प्रदर्शन गरी योग्य र सक्षम

	<p>व्यक्तिलाई खुल्ला प्रतियोगितात्मक परीक्षा दिनबाट बन्देज लगाउने गरी निर्देशिका संशोधन गर्नु संविधान र कानूनविपरीत देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४२७, मंसिर, पृष्ठ १२५९</p>
२३१.	<ul style="list-style-type: none"> ■ तहगत प्रणालीअन्तर्गत बहुवा भै एघारौँ र बाह्रौँ तहमा रहेका स्वास्थ्य सेवाका कर्मचारीहरूबाट मात्र सरकारले सचिव नियुक्त गर्नसक्ने गरी भएको स्वास्थ्य सेवाको सञ्चालन निमित्त बनेको विशेष ऐनको सो प्रावधानलाई प्रस्तुत विवादको विषयवस्तुको रोहबाट अन्यथा भन्न नमिल्ने । ■ नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा १९ बमोजिम सचिवको बहुवा नभई नियुक्ति हुनसक्ने व्यवस्था रहेको र सचिवको बहुवा वा नियुक्तिसम्बन्धी कार्यविधिको व्यवस्था ऐनमा नतोकिाकै कारणले सो दफा १९ को व्यवस्था बाहेक अन्य प्रक्रिया अपनाउनु पर्ने भन्ने कानूनी आधार नदेखिने । ■ स्वास्थ्य सचिवको नियुक्तिको सन्दर्भमा रहेको ऐनको दफा १९ को व्यवस्था नै त्रुटिपूर्ण एवं गैरसंवैधानिक रहेको भन्ने निवेदन दावी समेत नभएको स्थितिमा स्वास्थ्य सेवाको सचिवको नियुक्ति प्रक्रियामा निजामती सेवा ऐनमा रहेको बहुवाको व्यवस्थासँग जोडेर हेर्नु सान्दर्भिक नदेखिने । ■ बहुवा र नियुक्ति छुट्टाछुट्टै प्रक्रिया र अवस्था हुन् । जुन कानूनी व्यवस्थाको प्रयोग गरी सचिव नियुक्ति गरिएको हो सो कानूनी व्यवस्थाको त्रुटि देखाउन नसकेको अवस्था हुँदा निवेदकले उठाएको पृथक रूपमा रहेको निजामती सेवा ऐनमा रहेको बहुवा प्रक्रियाको सम्बन्धमा प्रवेश गर्नुपर्ने औचित्य नदेखिने । ■ नेपाल सरकारको जुनसुकै निकायको सचिवको पद सार्वजनिक जवाफदेहीको पद हो । सो पदमा हुने नियुक्ति वा बहुवा जेसुकै शब्द ऐनमा उल्लेख भए तापनि सो पदमा बहाली हुने कर्मचारीको जेष्ठता, योग्यता, कार्यकुशलता, नेतृत्वदायी क्षमता आदिजस्ता कुराको विशेष भूमिका रहने कुरामा विवाद हुन सक्दैन । सचिव जस्तो सार्वजनिक जवाफदेहीको पदमा राजनीतिक पद जस्तो गरी नेतृत्वले चाहेकै आधारमा नियुक्त गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्थाले निष्पक्षता माथि प्रश्न उठ्न सक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४२९, मंसिर, पृष्ठ १२७५</p>
२३२.	<ul style="list-style-type: none"> ■ प्रहरी संगठन भनेको राज्यले राज्यभित्र शान्ति, सुरक्षा र अमनचैन कायम गर्ने गराउने प्रयोजनको लागि स्थापित गरेको आधारभूत सुरक्षा अंग हो । समाजमा शान्ति र सुरक्षाको स्थिति बहाल राख्न यस संगठनभित्र काम गर्ने व्यक्तिहरूले रातदिन अहोरात्र काम गर्नुपर्ने । ■ आफ्नो संगठनको जनशक्ति वा संगठन व्यवस्थापनको कुनै समस्या देखाएर राज्यले आफ्नो उत्तरदायित्वबाट उम्कन नसक्ने । ■ सघन उत्तरदायित्वको बीचमा रहेको संगठनले उच्चस्तरको व्यावसायिक धर्म निर्वाह गर्नुपर्ने हुन्छ र अरुले जस्तो सुविधा र प्राथमिकता खोज्न नमिल्ने । ■ समाजको महत्वपूर्ण संगठनहरूले आफ्नो सेवाको प्रकृति र महत्वको कारणले नै कतिपय सीमाहरूलाई स्वीकार गर्नुपर्ने हुन्छ त्यसलाई सेवाको स्वाभाविक आवश्यकताको रूपमा स्वीकार गर्नुपर्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ सार्वजनिक सरोकारको मुद्दा प्रस्तुत गर्नेले जुन विषयको उठान गरेको छ। सोको प्रकृति सार्वजनिक हो भन्ने देखाउन सक्नुपर्ने र त्यस विषयमा खास संस्था वा जनशक्तिले काम गर्दछ, भने सम्बन्धित वर्गले त्यस्तो विषयको उठान गर्न नसक्ने वा नसकेको कारण र निवेदकको आफ्नो संलग्नता र क्षमता समेतको स्थिति उजागर गर्न सक्नुपर्ने। ■ पद्धतिगत आधारमा विद्यमान कानून संवैधानिक रूपमा असंगत छ वा संविधान पद्धतिको कार्यान्वयनमा प्रभावकारिकताको अभाव छ भन्ने प्रश्नहरू प्रस्तुत गर्दा त्यस्तो पक्षले आफ्नो स्वाभाविक सरोकार र आफूले प्रतिनिधित्व गर्नुपर्ने आधार, कारण र क्षमता प्रष्ट गर्नुपर्ने। ■ सार्वजनिक सरोकारको विषय भनी दावी गरेको विषय यथार्थमा सार्वजनिक हो भन्ने प्रमाणित गर्नलाई विवादसँग सम्बन्धित विषयमा न्यूनतम अनुसन्धान नतिजाको पृष्ठपोषण नहुने गर्नाले वास्तवमा त्यस्ता प्रश्नहरूले सार्वजनिक हितको प्रवर्द्धन गर्छ भन्ने कुरा नै अनिश्चित हुनसक्ने। ■ सार्वजनिक हक वा सरोकारको मुद्दाका प्रतिनिधित्व गर्ने कुरा एउटा गम्भीर उत्तरदायित्व हो, यसले निश्चित अवधारणा, दृष्टिकोण, अनुभव, अनुसन्धान र सो भन्दा बढी असमर्थ पक्षको प्रतिनिधित्व गरी न्यायको विन्दुसम्म पुऱ्याउन अठोट र क्षमताको माग गर्ने विषयको उठान गर्ने निवेदक निजको कानून व्यवसायी वा सोको निर्णय गर्ने निर्णयकर्ता वा त्यस्तो प्रश्नको सम्बन्धमा वकालत गर्ने संस्थाको सार्वजनिक परिचय सिर्जना गर्ने माध्यमको रूपमा हेर्न नमिल्ने। ■ प्रहरी ऐन नियमको व्यवस्थाअनुसार गरिएको विभागीय कारवाहीको कुरालाई फौजदारी कसूरको अपराधमा गरिने न्याय प्रशासनसँग सम्बन्धित कारवाही तथा सुनुवाईको अधिकारसँग जोडी हेर्न नमिल्ने। <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४३१, मंसिर, पृष्ठ १३०३</p>
२३३.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सेवा शर्तसम्बन्धी कानूनले कर्मचारीका सम्बन्धमा विभागीय कारवाही गर्ने नगर्ने सम्बन्धमा जाँचबुझ समिति गठन गर्ने वा नगर्ने र जाँचबुझ गराउने वा नगराउने भन्ने अख्तियारवालाको अधिकार र तजवीजको कुरा भएकाले अख्तियारवालाको अधिकारमा यस अदालतले हस्तक्षेप गर्न नमिल्ने। ■ अख्तियारवालाले जाँचबुझ गराउन आवश्यक नदेखी कृषि विकास बैंक कर्मचारी सेवा शर्त नियमावली, २०२४ को नियम १०(३) बमोजिम सफाईको मौका दिई सजाय समेत प्रस्ताव गरी स्पष्टीकरण सोधेकोमा कानूनी रूपमा निर्धारित प्रक्रिया अवलम्बन नगरेको भन्न नमिल्ने। ■ सजाय प्रस्ताव गरी स्पष्टीकरण सोधेकोमा स्पष्टीकरणको जवाफ समेत अध्ययन र मूल्याङ्कन गरी प्रस्ताव गरेको सजाय गर्नुलाई अन्यथा भन्न नमिल्ने। ■ एउटै विषय वा अपराध वा आरोप र घटनाका सम्बन्धमा २ पटक सफाईको मौका दिइसकेपछि पटकपटक सुनुवाईको मौका दिई रहनु पर्छ भनी अर्थ गर्नु न्यायोचित नहुने। ■ सुनुवाईको मौका दिइसकेपछि आरोपित व्यक्तिले दिएको जवाफ र अन्य सम्बद्ध तथ्य वा प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी कानूनद्वारा निर्दिष्ट सीमाभित्र रही सजाय तोक्नु अख्तियारवालाको दायित्व र कर्तव्य हुने। ■ असाधारण अधिकारबाट निवेदकलाई परेको Impact अथवा प्रभाव वा मर्का नहेरी निर्णयकर्ताले निर्णय गर्दाको प्रक्रियामात्र हेरिने भएकाले कारवाहीमा प्राकृतिक न्यायको

	<p>सिद्धान्तान्तर्गत कारवाही गर्न लागिएको व्यक्तिलाई Show Cause गरी आरोपको सफाईको मौका दिइएको छु छैन, कारवाही गर्न अधिकार पाएको निर्णयकर्ताले कारवाही गरेको व्यक्तिका विरुद्ध कुनै प्रकारको Malafide Intention, Bad Faith थियो थिएन, कारवाही गर्ने अधिकार थियो थिएन र निर्णय गर्दा न्यायिक मन प्रयोग गरेको थियो थिएनसम्म मात्र हेरी पुनरावेदक हेरेको जस्तो विवादको विषयको तथ्य र तथ्यका सम्बन्धमा प्रमाण आदि नरहेरिने ।</p> <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४३८, मंसिर, पृष्ठ १३५८</p>
२३४.	<ul style="list-style-type: none"> ■ सैनिक सेवा बाहेकका साभ्ना संस्थाका कुनै कर्मचारी अनियमित गर्ने कार्यमा संलग्न रहे नरहेको भन्ने कुरा र निज निवेदक सो कार्यमा संलग्न रहेको भएसम्बन्धमा छानवीन गर्ने अधिकार नेपाली जंगी अड्डालाई कुनै ऐन नियमद्वारा प्रदान गरेको देखिन नआउने । ■ अनियमित कार्य भए नभएको सम्बन्धमा छानवीन गर्ने अधिकार प्रचलित कानूनले तोकेको अधिकारी वा निकायबाट नै सम्पन्न हुनुपर्ने । ■ अनियमित कार्य भए नभएको सम्बन्धमा छानवीन गर्ने र अनियमित भएको भए आवश्यक कारवाही गर्ने वा कारवाहीको सिफारिश गर्ने अधिकारी जोसुकैलाई पनि हुन्छ भनी मान्ने हो भने कानूनले निश्चित अधिकारीलाई कारवाही गर्ने अधिकारी तोक्नुको प्रयोजन निस्प्रयोजन हुने जाने । ■ सैनिक बाहेकका साभ्ना स्वास्थ्य सेवाका कर्मचारीले आफ्नो औषधि खरीदमा अनियमितता गरेको भनी निर्णय गरी निज निवेदकबाट रकम दाखिल गराउनु भनी नेपाली जंगी अड्डाको हवाला दिई लेखेको मिति २०६१।१२।१९ को साभ्ना स्वास्थ्य सेवाको पत्र उल्लिखित आधार र कारणबाट कायम रहन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४४२, मंसिर, पृष्ठ १३८५</p>
२३५.	<ul style="list-style-type: none"> ■ लाभको पदधारण गरेका प्रतिवादी नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडको सञ्चालक भएको र संस्थाको नीति निर्माण गर्ने गरिमामय पदमा आसीन सञ्चालकले सञ्चालक भई कामकारवाही गर्दाका अवस्थामा खराब बदनियतका साथ लिनेखाने उद्देश्यले नक्कली तथा वास्तविकभन्दा बढी रकमको बील बनाई पेश गरी भुक्तानी लिएको कार्यबाट आफ्नो पदीय हैसियत, जिम्मेवारी र ओहोदाको मर्यादाविपरीत गैरकानूनी रूपमा अख्तियारको दुरुपयोग गरी नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेडलाई आर्थिक नोक्सानी र आफूलाई गैरकानूनी आर्थिक लाभ पुऱ्याई भ्रष्टाचारको कसूर गरेको प्रमाणित भएको तथ्य स्थापित हुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४६३, पुस, पृष्ठ १५४१</p>
२३६.	<ul style="list-style-type: none"> ■ बैंकबाट ऋण लगानी गर्दा सो ऋण साँवा व्याजसहित उठ्न सक्छ वा सक्दैन भन्ने सन्दर्भमा ऋणीको हैसियत, ख्याति हेरिनु उपयुक्त हुने भए पनि शत प्रतिशत मार्जिनमा खोलिने प्रतीतपत्रमा सो खोल्ने कम्पनी वा फर्मको हैसियत वा क्षमता हेरिनु आवश्यक देखिदैन । बैंकमा पूरा रकम जम्मा गरेर प्रतीतपत्र खोलिने भएकाले बैंकलाई नोक्सान पर्नसक्ने सम्भावना नभएको अवस्थामा बैंकका कर्मचारीहरूले फर्मको क्षमता एवं हैसियत जाँच गरिरहन आवश्यक नपर्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ■ एक पटक खोलिसकिएको प्रतीतपत्रलाई आवश्यकताअनुसार मनासिव माफिकको कारण एवं आधारमा संशोधन गर्न एवं रकम थपघट गर्न सकिने । ■ प्रतीतपत्रबमोजिमको कार्य नगरी विदेशी विनिमयको अपचलन गरेको अवस्थामा सो कसूरलाई सम्बोधन गरी त्यस्तो कार्य गर्ने अभियुक्तहरूलाई कानूनबमोजिम सजायको समेत व्यवस्था गरेको अवस्थामा प्रतीतपत्रको शर्तबमोजिमको काम नगरी विदेशी मुद्राको अपचलन गर्ने कार्यलाई विदेशी विनिमय (नियमित गर्ने) ऐनअन्तर्गतकै कसूर मान्नुपर्ने । ■ पुनरावेदकले जिकीर लिए जस्तो प्रतीतपत्र संशोधन गरी रकम भुक्तानी दिने कार्य गर्दा बैंकका कर्मचारीले भ्रष्टाचार गरे भनी भने तापनि प्रतीतपत्र संशोधन गर्न पाउने नै देखिएको र बैंकले जहिले पनि लिखत कागजहरू हेरी कागजकै आधारमा पक्षसँग सम्बन्ध कायम गर्ने देखिएको हुँदा प्रतीतपत्र बमोजिमको सामान आयो भन्ने जस्ता वस्तुगत कुराहरूमा बैंकले ध्यान दिएन भनी आरोपित गर्नु न्यायोचित नहुने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४६५, पुस, पृष्ठ १५८०</p>
२३७.	<ul style="list-style-type: none"> ■ आचारसंहिता अर्थात् आचरणविपरीत काम गरेमा शिक्षकलाई सेवा शर्तसम्बन्धी कानूनअनुसार कारवाही र सजाय हुन सक्दछ । आचरणविपरीत काम गर्ने शिक्षक होस् वा कर्मचारी दुवैलाई कारवाही नगर्ने हो भने संगठन वा विद्यालय छाडा, अनुशासन हिन र अस्तव्यस्त हुनजाने । ■ कुनै संगठनमा कार्यरत कर्मचारी वा व्यक्ति वा शिक्षकले आचरणविपरीत कार्य गर्‍यो भन्दैमा कारवाही गर्ने अधिकारी जसमा कारवाही गर्न सक्ने अधिकार छ उसले पनि जानेर वा नजानेर गल्ती गर्न नसक्ने । ■ विभागीय कारवाही गर्नुपर्दा केही न्यूनतम मान्यताहरूको पालना अख्तियारवालाबाट हुनुपर्छ । विभागीय कारवाही गर्नुपर्दा आचरणविपरीत काम गर्ने व्यक्तिलाई उसँग कारवाही गर्न परेको कारण र आधारसहित स्पष्टीकरण माग्नु पर्ने एवं यस्तो कारवाही गर्न लागेको कुरा निजले थाहा पाउने गरी सूचित गरिएको हुनुपर्ने । ■ विदा स्वीकृत नगराई अनुपस्थित रहेमा आचरणविपरीत काम गरेको र कर्तव्य पालनामा लापरवाही गरेका आधारमा विभागीय कारवाही गर्न सकिने भएतापनि कारवाही गर्न नपर्ने कारण केही भए प्रमाणसहित सम्बन्धित व्यक्तिलाई आफ्नो कुरा राख्ने वा भन्ने मौका प्रदान गर्नुपर्ने । ■ यदि निवेदकलाई लागू हुने सेवा शर्तसम्बन्धी कानूनमा विभागीय कारवाही भएको कर्मचारीले मुद्दा गरी विभागीय कारवाही गर्ने निर्णय अदालतबाट बदर भएमा बीचको अवधिको तलब भत्तालगायतको सम्पूर्ण सुविधा पाउने कानूनी व्यवस्था भएमा विभागीय कारवाही गर्ने निर्णय बदर भएपछि त्यस्तो सम्पूर्ण सुविधा प्राप्त गर्दछ । तर यदि सोसम्बन्धी विषयमा सेवा शर्तसम्बन्धी कानूनमा त्यस्तो व्यवस्था छैन भने बीचको अवधिको तलब भत्तालगायतको सुविधा पाउन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४९६, फागुन, पृष्ठ १८२०</p>
२३८.	<ul style="list-style-type: none"> ■ वरिष्ठ पाचौँ तह भनेको पनि पाचौँ तह नै भएको हुँदा पाचौँ तहबाट स्तरवृद्धि (अपग्रेड) भएर छैठौँ तहमा नै जानुपर्ने हुन्छ, पाँचौँ तहबाट एकैचोटी सातौँ तहको अपेक्षा गर्न मिल्ने हुँदैन । यस्तो अपेक्षालाई न्यायोचित अपेक्षा (भनप्तबतभ भ्उभअतवतष्यल) को संज्ञा दिन नसकिने । ■ स्तरवृद्धि कर्मचारीको वृत्ति विकाससँग सम्बन्धित विषय हो, त्यसरी वृत्ति विकासको ढोका खोल्ने कानूनी व्यवस्थाको गलत व्याख्या गरी त्यसलाई संविधानको पेशा, रोजगार गर्ने

	<p>स्वतन्त्रता प्रतिकूल भन्नु पेशा रोजगार गर्ने स्वतन्त्रताको अपव्याख्या हुनजाने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै कानूनले समान अवस्थामा रहेका व्यक्तिहरूलाई समान व्यवहारको प्रत्याभूति प्रदान गरेको अवस्थामा त्यसलाई अन्यथा भनी अनुमान गरिँदैन । कुनै पनि कानूनको अर्थ र व्याख्या गर्दा सहज र स्वाभाविक अर्थबोध हुने गरी सकारात्मक रूपमा अर्थ लगाई व्याख्या गर्नुपर्ने । ■ स्तरवृद्धि (अपग्रेड) सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थाबाट स्वास्थ्य सेवाका सम्पूर्ण कर्मचारीहरूलाई प्रदान गरिएको वृत्ति विकासको अवसरलाई अवरुद्ध तुल्याउने गरी कानूनको व्याख्या गर्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८४९८, फागुन, पृष्ठ १८३८</p>
२३९.	<ul style="list-style-type: none"> ■ थप गरिएको व्यवस्थाका सम्बन्धमा सामान्य प्राविधिक त्रुटि हुँदा ती व्यवस्थाहरू नियमको व्यवस्थाअन्तर्गत क्रियाशील नहुनु पर्ने अथवा स्वतन्त्र कानूनी बल वा हैसियत नहुनु पर्ने कुनै कारण र आधार नदेखिने । ■ ऐनले दिएको प्रत्यायोजित अधिकारको अख्तियारी प्रयोग गरी नियम संशोधन गर्नसक्ने नेपाल सरकारको अधिकारलाई सीमित गर्न नसक्ने । ■ ३० वर्ष सेवा अवधि पुगेका प्रहरी कर्मचारीलाई नेपाल सरकारले चाहेमा दुई वर्ष सेवा अवधि थप गर्नसक्ने प्रहरी नियमावली, २०४९ को साविकको व्यवस्थालाई स्वीकार गर्ने निवेदकले हालको सोही संशोधित व्यवस्थालाई संविधानसँग बाभिएको भनी चुनौती दिई अस्वीकार गर्न नमिल्ने । ■ सेवा अवधि २ वर्ष थप गर्ने प्रथम संशोधनद्वारा संशोधित नियमको व्यवस्था आफूअनुकूल रहेको अवस्थामा संविधानसम्मत हुने र स्वतः अवकाशसम्बन्धी प्रहरी नियमावली, २०४९ को सोही संशोधनको हालको व्यवस्था आफ्नो प्रतिकूल रहेको भनी लिएको निवेदन दावीमा मागबमोजिम कुनै आदेश जारी हुन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५००, फागुन, पृष्ठ १८३८</p>
२४०.	<ul style="list-style-type: none"> ■ चालु आर्थिक वर्षभित्रमा अवकाश तथा बहुवाबाट रिक्त हुन आउने सम्भावित पदलाई समेत गणना गरी पदपूर्ति प्रक्रिया अघि बढाउनु पर्ने व्यवस्था रहेको परिप्रेक्ष्यमा संख्या नै किटान गरी बहुवा सूचना प्रकाशित भएको अवस्थामा बहुवाका सम्भाव्य उम्मेदवारहरू बाँकी रहँदासम्मै बहुवा सूचीको योग्यताक्रममा बीचको एक स्थान खाली नै राखी बहुवा समितिको निर्णयलाई नै कायम रहने गरी भएको निर्णय कानूनसम्मत नदेखिने । ■ आफैले रिक्त पदको संख्या यकीन गरी बहुवा दरखास्त आह्वान गरेकोमा सम्भाव्य उम्मेदवार उपलब्ध रहेको अवस्थामा पनि एक वा केही पद रिक्तको रिक्तै राखी अन्य पदमा मात्र बहुवा गर्न निजामती सेवा ऐन, २०४९ को उद्देश्य हो भनी अनुमान गर्न नमिल्ने । ■ ऐनको भाषा र उद्देश्यबीच सामाञ्जस्यता स्थापित गर्ने गरी ऐनको व्याख्या गर्नुपर्दछ । बहुवा समितिले प्रकाशित गरेको पहिलो बहुवा नामावलीउपर उजुरी गर्ने म्यादभित्र सो नामावलीमध्येको कुनै उम्मेदवारको अर्कै प्रक्रियाबाट बहुवा भएमा निजको सट्टा अर्को उम्मेदवारको बहुवा गर्न मिल्ने तर उक्त म्याद नाघेपछि बहुवा प्रक्रिया सम्पन्न नहुँदा अर्कै प्रक्रियाबाट बहुवा भएको व्यक्तिको सट्टा अर्को सम्भाव्य उम्मेदवारको बहुवा गर्न पनि मिल्ने । ■ बहुवा प्रक्रिया चलिरहँदा बहुवा हुने उम्मेदवारमध्ये कुनै उम्मेदवारको कुनै पनि कारणले उक्त चालू प्रक्रियाअन्तर्गत बहुवा गर्न नपर्ने अवस्था आएमा बाँकी सम्भाव्य उम्मेदवारहरूको पुनः

	<p>योग्यताक्रम निर्धारण गरी विज्ञापित सबै पदमा बढुवा गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यस्तो गर्नबाट ऐनले रोक लगाएको छैन । ऐनले स्पष्टसँग रोक नलगाएको अवस्थामा विज्ञापित पद संख्यामध्ये एक वा केही पद रिक्त राखी अन्य वा केही पदमा मात्र बढुवा गर्नु ऐनले गरेको व्यवस्थाविपरीत हुन जाने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ बढुवाका लागि प्रकाशित नामावालीमध्ये कसैको देहान्त भएमा वा त्यागपत्र दिएमा वा अन्य प्रक्रियाद्वारा बढुवा भएमा निजका ठाउँमा योग्यताक्रमअनुसार अर्कै उम्मेदवारको नाम बढुवा सूचीमा समावेश गरी बढुवा प्रक्रिया सम्पन्न गर्नुपर्दछ । सो प्रक्रिया आँशिक वा अधुरो राख्न नमिल्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५१८, चैत, पृष्ठ १११९</p>
२४१.	<ul style="list-style-type: none"> ■ ऐनले प्रष्ट रूपमा पदावधि निश्चित गरिसकेपछि उक्त पदावधिमा कुनै पनि शर्त एवं सम्भौताको बहानामा बीचमै हस्तक्षेप हुन दिनु ऐनको प्रष्ट व्यवस्थाको उल्लंघन हो भनी मान्नुपर्ने । ■ कुनै सञ्चालकलाई पुनः नियुक्ति नगरी कुनै शर्त एवं सम्भौताको आधार देखाएर पदावधि समेत थप्न मिल्ने हुँदैन । पदावधि थप्ने हो भने निजलाई पुनः नियुक्त गर्नुपर्ने । ■ जुन निकायले पदमुक्त गर्ने अधिकार राख्दछ उसैले नै पदमुक्त गर्नु पूर्व स्पष्टीकरण सोध्नु पर्दछ अन्यथा तल्लो निकाय वा तल्लो पदाधिकारीले सोधेको स्पष्टीकरणमा चित्त नबुभाई उपल्लो अधिकारीबाट पदमुक्त गर्ने कार्य रीतपूर्वकको मान्न नमिल्ने । ■ कानूनबमोजिम कुनै पदमा नियुक्ति भएको व्यक्तिको सेवा, शर्त र सुविधा कानूनी प्रक्रियाबमोजिम बाहेक करारबाट त्यसको स्वरूप र प्रकृति बदल्न पाउँछ भन्न नमिल्ने । ■ कानूनबमोजिम नियुक्त हुने पदको जिम्मेवारीलाई प्रभावकारी ढंगले सम्पादन गर्न लगाउन नियुक्तकर्ताले कार्यसम्पादनसम्बन्धी जवाफदेहिता तोक्नु वा सो सम्पादन गर्ने प्रक्रिया तोक्नुको कानूनी हैसियत वा कानूनी जवाफदेहिताको प्रकृति बदल्ने र सोको स्तर नै ह्रास गर्ने हुन नसक्ने । <p style="text-align: right;">निर्णय नम्बर ८५२६, चैत, पृष्ठ २११०</p>

सर्वोच्च अदालतबाट प्रकाशित

Some Landmark Decisions

(Volume - 2)

यस अदालतको बिक्री शाखाबाट मूल्य रु.५००।- मा बिक्री भैरहेको

व्यहोरा सम्बन्धित सबैमा जानकारी गराइन्छ ।

३. मुद्दाको पहिलो पक्ष (पुनरावेदक/निवेदक) को वर्णानुक्रमिक सूची

क्र.सं	पक्ष / विपक्ष	निर्णय नम्बर	अङ्क	इजलास	पृष्ठ
--------	---------------	--------------	------	-------	-------

अ

१.	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग वि.गोरखापत्र संस्थान समेत	८३४१	४	संयुक्त	५५०
२.	अर्जुन थापा वि.काठमाडौं जिल्ला अदालत समेत	८५१६	१२	पूर्ण	१९७६
३.	अर्थ मन्त्रालय वि.दामोदर रोपवेज एण्ड कन्स्ट्रक्शन कम्पनी समेत	८३६८	५	संयुक्त	७४२
४.	अच्युतप्रसाद खरेल वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८३६४	५	विशेष	७०७
५.	अच्युतप्रसाद खरेल वि.मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	८३८४	६	पूर्ण	८९५
६.	अच्युतप्रसाद खरेल वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८४९९	११	विशेष	१८४०
७.	अच्युतप्रसाद खरेल वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८५१७	१२	विशेष	१९८९
८.	अच्युतप्रसाद खरेल वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८४३१	८	विशेष	१३०३
९.	अनिल श्रेष्ठ समेत वि.लोकसेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालय समेत	८४२७	८	विशेष	१२५९
१०.	अशोक शमशेर ज.ब.रा.(डा.) वि.सावित्रीदेवी सापकोटा	८३२३	३	पूर्ण	३२१
११.	अशोककुमार वि.जलस्रोत मन्त्रालय समेत	८३३४	३	संयुक्त	४५१
१२.	असेसरप्रसाद चौरसिया वि.धनराजीदेवी भन्ने धनराजिया बरैनी समेत	८४०७	७	पूर्ण	११०३
१३.	अशोककुमार शाह वि.गृह मन्त्रालय	८३४९	४	संयुक्त	६००

आ

१४.	आचार्यनाथ मिश्रको मु.स.गर्ने ज्ञानमती मिश्र वि.तुल्सीदेवी मिश्र समेत	८५०८	११	संयुक्त	१९२४
१५.	आत्मेष राज पन्तको हकमा विश्वराज पन्त वि.रीता ढकाल समेत	८३७६	५	संयुक्त	८०४
१६.	आनन्दी पन्त समेत वि.शिक्षक सेवा आयोग, भक्तपुर समेत	८३५०	४	संयुक्त	६०६
१७.	आन्तरिक राजस्व कार्यालय धरान वि.पशुपति सोप इण्डष्ट्रिज प्रा.लि.	८४५०	८	संयुक्त	१४२८
१८.	आन्तरिक राजस्व कार्यालय वि.ज्वाइन्स्टक एयरलाइन्स	८३०३	१	संयुक्त	१३६
१९.	आयुर्त्न सिखाकार वि.छोरी सिखाकार समेत	८५११	११	संयुक्त	१९४५
२०.	आशालाल प्रजापती समेत वि.मञ्जू ढुंगाना समेत	८३४८	४	संयुक्त	५९३

इ

२१.	इन्दु निरौला वि.जिल्ला वन कार्यालय, मोरङ	८३९४	६	संयुक्त	१००७
२२.	इन्दुशंकर चिनी उद्योग वि.जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, सर्लाही	८३९९ ८३९९	६	संयुक्त संयुक्त	१०३७
२३.	इन्डुरेड इन्टरनेशनल समेत वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय समेत	८४८०	१०	संयुक्त	१६९४

उ

२४.	उपेन्द्रप्रसाद यादव विरुद्ध हिरालाल यादव समेत	८४०४	६	संयुक्त	१०६९
२५.	उमाशंकर शर्मा वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय समेत	८३६६	५	विशेष	७२५

ए

२६.	एभरेष्ट इन्स्योरेन्स कम्पनी लि. वि.श्रम अदालत	८३९५	६	संयुक्त	१०१३
२७.	एभरेष्ट इन्स्योरेन्स लि. वि.नारायणप्रसाद पराजुली	८५२९	१२	संयुक्त	२१३५
२८.	एल्मा श्रेष्ठ वि.कन्हैयाराज श्रेष्ठ समेत	८५०९	११	संयुक्त	१९३२

त्र

२९.	ऋषिराम घिमिरे वि.मन्त्रपरिषद्को कार्यालय	८३०७	२	विशेष	१६४
-----	--	------	---	-------	-----

क

३०.	कमल वजगाईं वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	८४९३	१०	विशेष	१७९७
३१.	कमला वि.क. वि.नेपाल सरकार	८५०२	११	संयुक्त	१८६३
३२.	कमलेश द्विवेदी वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	८४५२	९	विशेष	१४४५
३३.	करिमन भन्ने राजदेव हजरा दुसाध वि.नेपाल सरकार	८४२१	७	संयुक्त	१२२६
३४.	कम्युनिकेशन कर्नर प्रा.लि. वि.मन्त्रपरिषद्को कार्यालय	८२९९	१	संयुक्त	१०१
३५.	कृष्ण मानन्धर वि.संविधानसभा व्यवस्थापिका संसद	८३२७	३	विशेष	३६१
३६.	कृष्णकुमार कर्ण वि.मोहनप्रसाद थारू	८३०४	१	संयुक्त	१४३
३७.	कृष्ण गोसाईं समेत वि.नीलबहादुर बुढाथोकीको मु.स.गर्ने पूर्णबहादुर बुढाथोकी	८४४७	८	संयुक्त	१४१०
३८.	कृष्ण मानन्धर (डा.) वि.केशवदेव पन्त समेत	८४४८	८	संयुक्त	१४१५
३९.	कृष्ण शेरचन वि.पदमकुमारी शेरचन	८४८७	१०	संयुक्त	१७५८
४०.	कामेश्वरप्रसाद सिंह (डा.) वि.गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालय	८३६७	५	संयुक्त	७३४
४१.	कीर्तिनारायण महर्जन वि.पुनरावेदन अदालत, पाटन समेत	८३९८	६	संयुक्त	१०२६
४२.	कुलबहादुर लिम्बू विरुद्ध मन्त्रपरिषद्, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	८३७३	५	संयुक्त	७८२
४३.	कुलबहादुर लिम्बू विरुद्ध पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय समेत	८३९२	६	संयुक्त	९८७
४४.	कुलबहादुर लिम्बू विरुद्ध पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय समेत	८४१४	७	संयुक्त	११५०
४५.	कुलदेवराज शाही वि.रोमनराज शाही समेत	८४२२	७	संयुक्त	१२३४
४६.	केशरकुमार नेपाली वि.सान्नी पहाडी मिजार	८३५१	४	संयुक्त	६१४
४७.	केशवराज अर्याल वि.व्यवस्थापिका संसद समेत	८४७२	१०	विशेष	१६२९

ख

४८.	खड्गबहादुर गिरी समेत वि.विजयलाल श्रेष्ठ	८३४४	४	संयुक्त	५६८
-----	---	------	---	---------	-----

ग

४९.	गगनसिंह ठकुरी वि.कारागार कार्यालय	८३१३	२	संयुक्त	२४२
५०.	गणेश पञ्जियार वि.न्याय परिषदको सचिवालय समेत	८३२९	३	पूर्ण	३८१
५१.	गणेशप्रसाद बराल वि.कार्यरथी विभाग (प्राड विभाग) नेपाली जंगी अड्डा समेत	८४४२	८	संयुक्त	१३८५
५२.	गणेशप्रसाद सिग्देल वि.अर्थ मन्त्रालय समेत	८४४३	८	संयुक्त	१३८९
५३.	गुरुमुख शोभराज वि.नेपाल सरकार	८३७८	५	संयुक्त	८१४

घ

५४.	चन्द्रकान्त ज्ञवाली वि.मन्त्रपरिषद्को कार्यालय	८३२४	३	पूर्ण	३२९
-----	--	------	---	-------	-----

ज

५५.	जगन्नाथ मिश्र वि.सञ्चालक समिति, त्रि.वि.शिक्षण अस्पताल समेत	८४६७	९	संयुक्त	१५९३
५६.	जनहित संरक्षण मञ्च (प्रो पब्लिक) वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	८४११	७	संयुक्त	११२८
५७.	जनहित संरक्षण मञ्च वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय, काठमाडौं समेत	८४१६	७	संयुक्त	११७५
५८.	जयकलीदेवी भेडिहरिन वि.मोनिफ मिया अन्सारी	८२९०	१	पूर्ण	१
५९.	जयन्तीदेवी जोशी वि.प्रेमदेवी श्रेष्ठ	८३४७	४	संयुक्त	५८९
६०.	जागेश्वर कामैत वि.नेपाल सरकार	८५२५	१२	संयुक्त	२१०१
६१.	जिल्ला बारा लिपनीमाल गा.वि.स. वि.रामाज्ञा साह कलवार	८४९०	१०	संयुक्त	१७७३
६२.	जेष्ठ नागरिक समाज के.का. समेत वि.मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	८३३२	३	संयुक्त	४३७

६३.	ज्योती लम्साल पौडेल वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८५०७	११	विशेष	१९०३
६४.	जंगबहादुर न्यौपाने समेत वि.पुनरावेदन अदालत महेन्द्रनगर समेत	८५२०	१२	संयुक्त	२०४९

फ

६५.	भिग्मी पलवर विष्ट समेत वि.डिकी डोलकर पलवर विष्टको मु.स. गर्ने कर्साड लावाड	८३५९	४	संयुक्त	६६७
-----	--	------	---	---------	-----

ट

६६.	टीकादेवी विमली वि.गुठी संस्थान समेत	८३१९	२	संयुक्त	२९४
६७.	टेककुमारी शाह वि.धनु ओली	८४८८	१०	संयुक्त	१७६१

ठ

६८.	ठूला करदाता कार्यालय वि.हिमाल हाइड्रो एण्ड जनरल कन्स्ट्रक्सन	८४८५	१०	संयुक्त	१७४३
-----	--	------	----	---------	------

ड

६९.	डिलाराम पाण्डे वि.मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	८४६०	९	संयुक्त	१५२२
-----	--	------	---	---------	------

त

७०.	ताराबहादुर बस्याल वि.गोरखापत्र संस्थान समेत	८४७८	१०	संयुक्त	१६८०
७१.	तालपरी राजवंशी वि.रिसो राजवंशी समेत	८४९७	११	पूर्ण	१८२८
७२.	तुल्सीराम पाण्डे वि.नेपाल सरकार	८३८१	५	संयुक्त	८६७

थ

७३.	थकदेवी छन्त्याल वि.बलिमाया छन्त्याल समेत	८३५५	४	संयुक्त	६४५
-----	--	------	---	---------	-----

द

७४.	दमनबहादुर अमात्य (डा.) वि.उद्योग, विभाग	८३५६	४	संयुक्त	६४९
७५.	दिगम्बर चौधरी समेत वि.वैद्यनाथ भ्ना समेत	८४१७	७	संयुक्त	११८१
७६.	दिलीपकुमार यादव वि.अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग समेत	८४८४	१०	संयुक्त	१७३५
७७.	दीर्घसिंह बम (डा.) वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८४२९	८	पूर्ण	१२७५
७८.	दीपकचन्द्र देवकोटा वि.कृषि विकास बैंक, मुख्य कार्यालय समेत	८४३८	८	संयुक्त	१३५८
७९.	दीपेन्द्रबहादुर क्षेत्री वि.मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	८३१७	२	संयुक्त	२७४
८०.	दुर्गा उप्रेती वि.नेपाल सरकार	८३२१	२	संयुक्त	३०९
८१.	दुर्गादेवी चौधरी थारू वि.रामकुमारी चौधरी थारू	८२९५	१	संयुक्त	७७
८२.	दुर्योधन शुक्ला वि.दुर्गादास तत्मा	८३८०	५	संयुक्त	८६३
८३.	देवेन्द्र श्रेष्ठ वि.माणिकलाल श्रेष्ठ	८४२६	७	संयुक्त	१२५६

न

८४.	नरेशमान शाक्य समेत वि.ओम शिवा बहुमुखी सहकारी संस्था लिमिटेड समेत	८३७०	५	संयुक्त	७६५
८५.	नरेन्द्रप्रसाद यादव भन्ने नरेन्द्रप्रसाद दास वैष्णव वि. हनुमान शरण	८३८३	५	संयुक्त	८९०
८६.	नागोदेवी वि.चन्द्रकलादेवी	८३५८	४	संयुक्त	६६३
८७.	नानीछोरी कपाली समेत वि.ज्ञानेश्वरानन्द वैद्य	८३२०	२	संयुक्त	३०२
८८.	नारायण बंशी भ्ना वि.कैलाशदेवी शाह समेत	८५१२	११	संयुक्त	१९५३
८९.	नारायण भक्त लासिवा वि.मोतीमाया लासिवा	८३३६	३	संयुक्त	४९३
९०.	निर्मला श्रेष्ठ विरूद्ध मनिकादेवी श्रेष्ठ समेत	८४०२	६	संयुक्त	१०५७
९१.	निमा लामा ह्याल्मो समेत वि.मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८३६०	४	संयुक्त	६८०
९२.	नारायणप्रसाद देवकोटा वि.सम्मानीय प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८५२१	१२	संयुक्त	२०५३
९३.	नीलम पौडेल वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	८४७३	१०	विशेष	१६४१
९४.	नेम इन्स्टिच्यूट फर मेडिकल एजुकेशन प्रा.लि. समेत वि.आन्तरिक राजस्व विभाग समेत	८४४१	८	संयुक्त	१३७८
९५.	नेपाल वातावरणीय कानून व्यवसायी संघ (नेला) समेत वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८५०६	११	संयुक्त	१८८७

९६.	नेपाल सरकार वि.पितरदिन खटिक	८२९७	१	संयुक्त	८९
९७.	नेपाल सरकार वि.दीपक बस्याल	८३०२	१	संयुक्त	१२४
९८.	नेपाल सरकार वि.पुष्पराज राई समेत	८३१४	२	संयुक्त	२४७
९९.	नेपाल सरकार वि.ऋषिराम भण्डारी	८३१५	२	संयुक्त	२५४
१००.	नेपाल सरकार वि.शिवकुमार यादव समेत	८३२५	३	वि.इ	३३९
१०१.	नेपाल सरकार वि.डविन गुरुङ समेत	८३३०	३	संयुक्त	४०३
१०२.	नेपाल सरकार वि.अजीज मुसलमान समेत	८३५४	४	संयुक्त	६३०
१०३.	नेपाल सरकार वि.विपीन महारा समेत	८३७४	५	संयुक्त	७९४
१०४.	नेपाल सरकार वि.गणेशराम खर्बुजा समेत	८३८७	६	संयुक्त	९५६
१०५.	नेपाल सरकार विरुद्ध नबीन भुजेल	८३८९	६	संयुक्त	९६८
१०६.	नेपाल सरकार वि.ज्ञानेन्द्र बिष्ट	८४०९	७	संयुक्त	१११६
१०७.	नेपाल सरकार वि.रविकृष्ण जोशी समेत	८४२८	८	पूर्ण	१२६५
१०८.	नेपाल सरकार वि.केशवहादुर बुढाथोकी	८४३५	८	संयुक्त	१३३७
१०९.	नेपाल सरकार वि.विकास महत समेत	८४१५	७	संयुक्त	११५९
११०.	नेपाल सरकार वि.कृष्ण के.सी. भन्ने कृष्णप्रसाद हुमागाँई	८४४४	८	संयुक्त	१३९६
१११.	नेपाल बंगलादेश बैंक लि. वि.हिमालयन डिष्टिलरी लि.	८४५१	८	संयुक्त	१४३८
११२.	नेपाल सरकार वि.सिद्धार्थ इन्टरनेशनल ट्रेड कन्सर्न	८४६५	९	संयुक्त	१५८०
११३.	नेपाल सरकार वि.मुवारक मिल मुसलमान	८४६६	९	संयुक्त	१५८८
११४.	नेपाल सरकार वि.सरोज हिडमाङ समेत	८४६९	९	संयुक्त	१६१०
११५.	नेपाल सरकार वि.पवनकुमार यादव समेत	८४९४	११	पूर्ण	१८०२
११६.	नेपाल सरकार वि.दीपेन्द्र शाक्य समेत	८५१०	११	संयुक्त	१९३९
११७.	नेपाल सरकार वि.चिरञ्जीवी बाग्ले समेत	८५१९	१२	संयुक्त	२००७
११८.	नेपाल वायुसेवा निगम वि.पुनरावेदन अदालत पाटन समेत	८५२३	१२	संयुक्त	२०८६
११९.	नेपाल सरकार वि.जंगबहादुर ठेडी मगर	८५२४	१२	संयुक्त	२०९६
१२०.	नेशनल इन्स्योरेन्स कम्पनी लि. वि.२ नं. क्षेत्र कर कार्यालय, काठमाडौं	८४९१	१०	संयुक्त	१७८३
१२१.	नेत्रबहादुर आलेमगर वि.लेखकुमार शर्मा घिमिरे	८४७६	१०	संयुक्त	१६७१

प

१२२.	परेश सापकोटा वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	८५१५	१२	विशेष	१९६९
१२३.	पशुपति कार्की वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद् कार्यालय समेत	८४५५	९	विशेष	१४७१

१२४.	प्रकाशचन्द्र धिमाल वि.लोकसेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालय समेत	८४३२	८	पूर्ण	१३१४
१२५.	प्रदीप अधिकारी वि.नेपाल सरकार	८३४०	४	संयुक्त	५४२
१२६.	प्रदिप शम्शेर ज.ब.रा. वि.क्रसकन्ट्री (नेपाल) होटल प्रा.लि.	८३४३	४	संयुक्त	५६२
१२७.	प्रदीपकुमार दुवे वि.निर्मलादेवी दुवे	८४५३	९	पूर्ण	१४५७
१२८.	प्रकाशमणि शर्मा समेत वि.मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	८३८६	६	विशेष	९४४
१२९.	प्रकाशमणि शर्मा समेत वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८४५६	९	विशेष	१४८०
१३०.	प्रभुकृष्ण कोइरालासमेत वि.संविधान सभाको सचिवालय, समेत	८४२०	७	संयुक्त	१२००
१३१.	प्रार्थना रायमाझीको हकमा सविता के.सी. रायमाझी वि.रामबहादुर रायमाझी समेत	८३९३	६	संयुक्त	९९९
१३२.	पुनकला अधिकारी वि.धर्मराज अधिकारी	८५३१	१२	संयुक्त	२१४६
१३३.	पुष्पकमल दाहाल प्रचण्ड वि.संवैधानिक परिषद्	८४०६	७	विशेष	१०८३
१३४.	पुष्पा न्यौपाने वि.व्यवस्थापिका संसद समेत	८४७१	१०	विशेष	१६२५
१३५.	प्रेमचन्द्र दुवे समेत वि.पुनरावेदन अदालत हेटौँडा समेत	८४८६	१०	संयुक्त	१७५१
१३६.	पृथ्वीबहादुर खड्का वि.नेपाल सरकार	८४३३	८	संयुक्त	१३२१
१३७.	पृथ्वीविक्रम सिंह वि.गृह मन्त्रालय	८४०१	६	संयुक्त	१०४८

फ

१३८.	फुलोवती यादव वि.जगदीशप्रसाद दास	८३०८	२	विशेष	१७३
------	---------------------------------	------	---	-------	-----

ब

१३९.	बमबहादुर प्रजा वि.नेपाल सरकार	८५०३	११	संयुक्त	१८६९
१४०.	बलराम खत्री समेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	८४९८	११	विशेष	१८३४
१४१.	बलराम न्यौपाने वि.व्यवस्थापिका संसद समेत	८३६२	५	पूर्ण	६९५
१४२.	बद्रीनारायण शाह वि.सत्यनारायण मलाह मुखिया	८५२८	१२	संयुक्त	२१२९
१४३.	बद्रीविक्रम खड्का वि.आन्तरिक राजश्व विभाग	८४१८	७	संयुक्त	११९१
१४४.	ब्रम्हानन्द भा वि.अजयानन्द भा समेत	८४४९	८	संयुक्त	१४२१
१४५.	बाबुराम पौडेल समेत वि.दिवाकर उपाध्याय	८४७७	१०	संयुक्त	१६७५
१४६.	बालकृष्ण के.सी. वि.जिल्ला प्रहरी कार्यालय दैलेख	८४५९	९	संयुक्त	१५१४

१४७.	विक्रम पाण्डे वि.भौतिक योजना तथा निर्माण मन्त्रालय समेत	८४३७	८	संयुक्त	१३४६
१४८.	विक्रम महर्जन वि.नेपाल सरकार	८४६१	९	संयुक्त	१५३१
१४९.	विमलादेवी सराफ वि.मन्त्रपरिषद् सचिवालय	८२९८	१	संयुक्त	९५
१५०.	वि.एस.धत कम्पनी वि.कन्काई सिँचाई परियोजना समेत	८३९७	६	संयुक्त	१०२१
१५१.	बिष्णुहरि ढकाल वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	८३२६	३	पूर्ण	३४९
१५२.	बिकी शेर्पा भनिने मारिया भिक्टोरिया सुविराना रोटिगेज वि.अध्यागमन विभाग	८५०५	११	संयुक्त	१८८१
१५३.	विश्वनाथ साह कलवार वि.रामचन्द्रप्रसाद कलवार	८३७१	५	संयुक्त	७७४
१५४.	विशाल बजार कम्पनी लिमिटेड वि.मन्त्रपरिषद् कार्यालय समेत	८४४०	८	संयुक्त	१३६७
१५५.	वीरेन्द्र निरौला वि.नेपाल सरकार	८३५७	४	संयुक्त	६५७
१५६.	बुद्ध हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टर वि.महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	८४९५	११	पूर्ण	१८१०
१५७.	बृषवहादुर राई वि.शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय	८४८१	१०	संयुक्त	१७१७
१५८.	बेखा महर्जन विरुद्ध पवनकुमार के.सी.	८३८२	१०	संयुक्त	८८३
१५९.	बोधबहादुर राउत क्षेत्री वि.नेपाल बार एसोसियशन समेत	८३४२	४	संयुक्त	५५६

भ

१६०.	भगलु चौधरी वि.संगीलाल चौधरी	८३०१	१	संयुक्त	११८
१६१.	भरतकुमार प्रसाई वि.मन्त्रपरिषद्को कार्यालय	८२९१	१	विशेष	१०
१६२.	भिमप्रसाद लामिछाने वि.जिल्ला शिक्षा कार्यालय, हुम्ला समेत	८४९६	११	पूर्ण	१८२०
१६३.	भोला श्रेष्ठ वि.चीजकुमार श्रेष्ठ समेत	८३२८	३	पूर्ण	३७२

म

१६४.	मखमली मिश्र समेत वि.लक्ष्मीकुमारी मिश्र (श्रेष्ठ)	८४८३	५	संयुक्त	१७२६
१६५.	मनकामना एयरवेज प्रा. लि. वि.अर्थ मन्त्रालय	८३०५	१	संयुक्त	१४९
१६६.	मनोजमान जोशी वि.भूमिसुधार कार्यालय	८३१६	२	संयुक्त	२६६
१६७.	मनोज पौडेल वि.शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय	८३२२	२	संयुक्त	३१७
१६८.	मातृकाप्रसाद यादव वि.संविधानसभा सचिवालय	८४३०	८	पूर्ण	१२८६

१६९.	माधवकुमार बस्नेत समेत वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८३३७	४	विशेष	४९९
१७०.	मीना खड्का वि.राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग	८२९२	१	विशेष	२०
१७१.	मीरा हुंगाना वि.मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८३९१	६	संयुक्त	९७८
१७२.	मुरारीकुमार शर्मा वि.पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'	८५३०	१२	संयुक्त	२१३९
१७३.	मुकुन्दलाल नकमी समेत वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	८३१०	२	विशेष	१९१
१७४.	मुक्तिनाथ लम्साल वि.मन्त्रिपरिषद् सचिवालय	८३३३	३	संयुक्त	४४४
१७५.	मोहन साशंकर वि.शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय	८३७९	५	संयुक्त	८४८
१७६.	मोहनलक्ष्मी मास्के वि.अर्थ मन्त्रालय	८२९४	१	पूर्ण	६०
१७७.	मृगेन्द्र सिंह श्रेष्ठ वि.दानबहादुर श्रेष्ठ	८४८९	१०	संयुक्त	१७६७

य

१७८.	यदुकला वोगटी वि.पुनरावेदन अदालत पाटन	८४६२	९	संयुक्त	१५३७
१७९.	योगेन्द्रमान श्रेष्ठ समेत वि.रीता श्रेष्ठ	८४७५	१०	संयुक्त	१६६२

र

१८०.	राजकुमार अधिकारी समेत वि.गुठी संस्थान, केन्द्रीय कार्यालय समेत	८३८८	६	संयुक्त	९६५
१८१.	राधाप्रसाद घिमिरे वि.नेपाल सरकार	८३५२	४	संयुक्त	६१७
१८२.	राधिका गिरी वि.लोकसेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालय समेत	८५२७	१२	संयुक्त	२१२०
१८३.	रानी सिंहको हकमा विश्वनाथ रायसिंह क्षेत्री विरुद्ध कबुली पासवान समेत	८४१३	७	संयुक्त	११४१
१८४.	रामबहादुर हमाल वि.कारागार व्यवस्थापन विभाग समेत	८३४५	४	संयुक्त	५७४
१८५.	रामचरित्र साह वि.बौधनाथप्रसाद साह	८२९६	१	संयुक्त	८२
१८६.	रामकृष्ण काफ्ले वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८३९०	६	संयुक्त	९७४
१८७.	रामप्रसाद भट्टराई वि.प्रमुख, भन्सार अधिकृत, कैलाली भन्सार कार्यालय समेत	८३६५	५	पूर्ण	७१३
१८८.	रामदेव पन्त वि.नेपाल सहकारी संस्था प्राइभेट लिमिटेड	८३७७	५	संयुक्त	८०८
१८९.	रामवती थरुनी समेत वि.रोशनारायण थान्दार	८४००	६	संयुक्त	१०४३
१९०.	रामबाबु राय समेत वि.मुनरदेवीको मु.स.गर्ने र आफ्नो हकमा समेत सोनेलाल राय	८४४५	८	संयुक्त	१४००

१९१.	रामजीप्रसाद रौनियार वि.नेपाल सरकार	८४६३	९	संयुक्त	१५४१
१९२.	राजिविक्रम शाह वि.भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग	८४६८	९	संयुक्त	१६००
१९३.	रामनिवास नाउ वि.गुलावीदेवी नाउ समेत	८४९२	१०	संयुक्त	१७८९
१९४.	रामलगन प्रसाद यादव वि.व्यवस्थापिका संसद सचिवालय समेत	८५००	११	विशेष	१८४८
१९५.	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक वि.गुल्मी जिल्ला अदालत	८३४६	४	संयुक्त	५८१
१९६.	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक मुख्य शाखा कार्यालय समेत वि.शोभादेवी राई	८४३९	८	संयुक्त	१३६४

ल

१९७.	लक्ष्मण लामिछाने समेत वि.जिल्ला प्रशासन कार्यालय हेटौंडा समेत	८४८२	१०	संयुक्त	१७२२
१९८.	लक्ष्मीप्रसाद पराजुली विरुद्ध महेन्द्र संस्कृत विश्वविद्यालय दाङ समेत	८४०८	७	संयुक्त	११०९
१९९.	लक्ष्मीदेवी धिक्त समेत वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८४६४	९	संयुक्त	१५५१
२००.	लक्ष्मी गहतराज समेत वि.विद्यालय व्यवस्थापन समिति, नमुना प्रा.वि. धुर्कोट खुम्बारी नवलपरासी	८३७२	५	संयुक्त	७७९
२०१.	लाक्पा खम्बाछे शेर्पा वि. ओमकुमारी शेर्पा	८३३५	३	संयुक्त	४८६

व

२०२.	विष्णुदेव राउत वि.गुठी संस्थान जनकपुर	८३०६	२	पूर्ण	१५५
२०३.	विनय मानन्धर वि.नेपाल सरकार	८३११	२	पूर्ण	२००
२०४.	विजयराज शाक्य समेत वि.राष्ट्रपति रामवरण यादव समेत	८४५७	९	विशेष	१४९१
२०५.	विराटनगर भन्सार कार्यालय विराटनगर समेत विरुद्ध वैष्णो ट्रेडिङ्ग सेन्टर	८५१४	११	संयुक्त	१९६५

श

२०६.	शारदादेवी श्रेष्ठ वि.मालपोत कार्यालय समेत	८४३६	८	संयुक्त	१३४१
२०७.	श्यामकला वानिया वि.जिल्ला प्रशासन का. वाँके	८३१२	२	संयुक्त	२३७
२०८.	शिवनन्दन साह तेली वि.हितलाल साह तेली	८३०९	२	पूर्ण	१८४
२०९.	शिवप्रसाद चौधरी वि.नापी विभाग समेत	८४१९	७	संयुक्त	११९७

२१०.	शिवहरि श्रेष्ठ (डा.) वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८५२६	१२	संयुक्त	२११०
२११.	शेष रइस आलम वि.नेपाल सरकार	८३१८	२	संयुक्त	२८५
२१२.	शैलेन्द्रकुमार शर्मा विरुद्ध नेपाल सरकार	८४०३	६	संयुक्त	१०६४

स

२१३.	सडक विभाग समेत वि.वाईवा कन्स्ट्रक्शन कम्पनी प्रा.लि. समेत	८४७९	१०	संयुक्त	१६८५
२१४.	सडक विभाग वि.नेपाल मध्यस्थता परिषद् समेत	८५१३	११	संयुक्त	१९५९
२१५.	सतन भगत वि.जि.प्र.का. पर्सा	८३००	१	संयुक्त	११२
२१६.	सन्तमाया महर्जन वि.रामचन्द्र महर्जन	८२९३	१	पूर्ण	४८
२१७.	सन्तोष कार्की समेत विरुद्ध नवीनकुमार सुनवार	८४४६	८	संयुक्त	१४०४
२१८.	सम्पत घिमिरे वि.लोकसेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालय समेत	८५१८	१२	पूर्ण	१९९९
२१९.	सावित्रीदेवी बाँनिया वि.रामगोपाल वैश्य समेत	८४५४	९	पूर्ण	१४६३
२२०.	सविता दाहाल सापकोटा वि.त्रि.वि.चिकित्साशास्त्र अध्ययन संस्थान सञ्चालक समिति, महाराजगञ्ज	८४१२	७	संयुक्त	११३५
२२१.	सरोजराज गोसाईं समेत वि.आन्तरिक राजश्व विभाग समेत	८३३९	४	विशेष	५३२
२२२.	सहदेव महतोको मु.स. गर्ने दुलारीदेवी समेत विरुद्ध कासी महतो समेत	८३५३	४	संयुक्त	६२५
२२३.	स्व.स्वस्ती खड्काको मु.स.गर्ने र आफ्नो हकमा समेत प्रेमकुमारी खड्का वि.सम्पूर्ण नारायण भारी	८४२४	७	संयुक्त	१२४३
२२४.	सानुभाई श्रेष्ठ वि.गुठी संस्थान शाखा कार्यालय, ललितपुर समेत	८४१०	७	संयुक्त	११२३
२२५.	सीता सिंह मल्ल वि.मञ्जुकुमार सिंह मल्ल	८४२३	७	संयुक्त	१२३८
२२६.	सीतादेवी ठाकुर समेत वि. बुधनी ठाकुर	८५०१	११	संयुक्त	१८५६
२२७.	सुरेन्द्रलाल राजभण्डारी वि.नेपाल सरकार	८३३१	३	संयुक्त	४२३
२२८.	सुरेशचन्द्र पौडेल वि.नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैङ्क लिमिटेड काठमाडौं समेत	८३६१	४	संयुक्त	६८७
२२९.	सुदूर पश्चिम बस तथा मिनीबस व्यवसायी समिति प्र.का. धनगढी वि.हिक्मतबहादुर मल्ल	८३९६	६	संयुक्त	१०१८
२३०.	सुबोधमान नापित वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८३८५	६	विशेष	९०६
२३१.	सुमित्रा हाडा वि.लोकसेवा आयोग समेत	८३६३	५	पूर्ण	६९९
२३२.	सुरेशचन्द्र पौडेल वि.नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैङ्क लिमिटेड समेत	८४२५	७	संयुक्त	१२४९

२३३.	सुरेन्द्रप्रसाद कानु समेत वि.प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	८४७४	१०	विशेष	१६५४
२३४.	सुशीलकुमार दत्त वि.मोहरराय यादव	८४५८	९	संयुक्त	१५०९
२३५.	सूर्य टोवाको कम्पनी प्रा.लि. समेत वि.आन्तरिक राजश्व कार्यालय, बारा समेत	८४०५	७	विशेष	१०७५
२३६.	सेमन्तराज चापागाईं वि. नारायणप्रसाद लामिछानेको मु.स.गर्ने ईश्वरीदेवी लामिछाने	८३३८	४	विशेष	५१६
२३७.	संजय महर्जन वि.नेपाल सरकार	८३६९	९	संयुक्त	७६२
२३८.	संभादेवी सुडिन समेत वि.सुन्नैरदेवी सुडिन	८४७०	९	संयुक्त	१६२०

ह

२३९.	हरिकृष्ण लेकाली वि.नेपाल सरकार	८५०४	११	संयुक्त	१८७६
२४०.	हिरण भन्ने हिरीयादेवी वि.भुटन मण्डल	८५२२	१२	संयुक्त	२०८२

ज्ञ

२४१.	ज्ञानेन्द्र श्रेष्ठ वि.महानिर्देशक, राजश्व अनुसन्धान विभाग समेत	८३७५	५	संयुक्त	७९९
------	---	------	---	---------	-----

नेपाल कानून पत्रिका तथा सर्वोच्च अदालत बुलेटिनको वार्षिक ग्राहक बनी आफ्नो प्रति सुरक्षित राख्नुहुन सम्वद्ध महानुभावहरूमा अनुरोध गरिन्छ ।

- (क) निकाप प्रति अङ्कको रु.३०१- र वार्षिक ग्राहक शुल्क रु.३५०१-
 (ग) पाक्षिक बुलेटिन प्रति अङ्क रु.१५१- वार्षिक ग्राहक शुल्क रु.३५०१-

सम्पादन तथा प्रकाशन शाखा
 सर्वोच्च अदालत

४. मुद्दा / विषयहरूको वर्णानुक्रमिक सूची

क्र.सं.	विषय	निर्णय नम्बर	अङ्क	इजलास	पृष्ठ
---------	------	--------------	------	-------	-------

अ

१.	अपहेलना	८३४२	८	संयुक्त	५५६
२.	अदालतको अवहेलना	८५३०	१२	संयुक्त	२१३९
३.	अपुताली हक कायम	८२९५	१	संयुक्त	७७
४.	अपुताली हक कायम	८३८३	५	संयुक्त	८९०
५.	अपुताली हक कायम	८४५३	९	पूर्ण	१४५७
६.	अवैध रूपमा भवन निर्माण	८४४६	८	संयुक्त	१४०४

आ

७.	आयकर	८३०३	१	संयुक्त	१३६
८.	आयकर	८४९१	१०	संयुक्त	१७८३
९.	आयकर	८४५०	८	संयुक्त	१४२८
१०.	आयकर	८४८५	१०	संयुक्त	१७४३

उ

११.	उत्प्रेषण	८२९४	१	पूर्ण	६०
१२.	उत्प्रेषण	८३०५	१	संयुक्त	१४९
१३.	उत्प्रेषण	८३०७	२	संयुक्त	१६४
१४.	उत्प्रेषण	८३१०	२	विशेष	१९१
१५.	उत्प्रेषण	८३२४	३	पूर्ण	३२९
१६.	उत्प्रेषण	८३२६	३	पूर्ण	३४९
१७.	उत्प्रेषण	८३२७	३	विशेष	३६१
१८.	उत्प्रेषण	८३२९	३	पूर्ण	३८१

१९.	उत्प्रेषण	८३३४	३	संयुक्त	४५१
२०.	उत्प्रेषण	८३३७	४	विशेष	४९९
२१.	उत्प्रेषण	८३३९	४	विशेष	५३२
२२.	उत्प्रेषण	८३४६	४	संयुक्त	५८१
२३.	उत्प्रेषण	८३५०	४	संयुक्त	६०६
२४.	उत्प्रेषण	८३५१	४	संयुक्त	६१४
२५.	उत्प्रेषण	८३६०	४	संयुक्त	६८०
२६.	उत्प्रेषण	८३६१	४	संयुक्त	६८७
२७.	उत्प्रेषण	८३६२	५	पूर्ण	६९५
२८.	उत्प्रेषण	८३६५	५	पूर्ण	७१३
२९.	उत्प्रेषण	८३७५	५	संयुक्त	७९९
३०.	उत्प्रेषण	८३८८	६	संयुक्त	९६५
३१.	उत्प्रेषण	८३९४	६	संयुक्त	१००७
३२.	उत्प्रेषण	८३९५	६	संयुक्त	१०१३
३३.	उत्प्रेषण	८४२७	८	विशेष	१२५९
३४.	उत्प्रेषण	८४३१	८	विशेष	१३०३
३५.	उत्प्रेषण	८४५२	९	विशेष	१४४५
३६.	उत्प्रेषण	८४५६	९	विशेष	१४८०
३७.	उत्प्रेषण	८४६०	९	संयुक्त	१५२२
३८.	उत्प्रेषण	८४६८	९	संयुक्त	१६००
३९.	उत्प्रेषण	८४७१	१०	विशेष	१६२५
४०.	उत्प्रेषण	८४७२	१०	विशेष	१६२९
४१.	उत्प्रेषण	८४७३	१०	विशेष	१६४१
४२.	उत्प्रेषण	८४७४	१०	विशेष	१६५४
४३.	उत्प्रेषण	८४७८	१०	संयुक्त	१६८०
४४.	उत्प्रेषण	८४७९	१०	संयुक्त	१६८५
४५.	उत्प्रेषण	८४८०	१०	संयुक्त	१६९४
४६.	उत्प्रेषण	८४८१	१०	संयुक्त	१७१७
४७.	उत्प्रेषण	८४८४	१०	संयुक्त	१७३५
४८.	उत्प्रेषण	८४८६	१०	संयुक्त	१७५१
४९.	उत्प्रेषण	८४९३	११	विशेष	१७९७
५०.	उत्प्रेषण	८४९९	११	विशेष	१८४०
५१.	उत्प्रेषण	८५००	११	विशेष	१८४८
५२.	उत्प्रेषण	८५०५	११	संयुक्त	१८८१
५३.	उत्प्रेषण	८५१२	११	संयुक्त	१९५३
५४.	उत्प्रेषण समेत	८२९१	१	विशेष	१०
५५.	उत्प्रेषण समेत	८२९९	१	संयुक्त	१०१

५६.	उत्प्रेषण समेत	८३००	१	संयुक्त	११२
५७.	उत्प्रेषण समेत	८३१६	२	संयुक्त	२६६
५८.	उत्प्रेषण समेत	८३१७	२	संयुक्त	२७४
५९.	उत्प्रेषण समेत	८३६६	५	विशेष	७२५
६०.	उत्प्रेषण समेत	८३६८	५	संयुक्त	७४२
६१.	उत्प्रेषण समेत	८३८४	६	पूर्ण	८९५
६२.	उत्प्रेषण समेत	८३८६	६	विशेष	९४४
६३.	उत्प्रेषण समेत	८३९०	६	संयुक्त	९७४
६४.	उत्प्रेषण समेत	८३९७	६	संयुक्त	१०२१
६५.	उत्प्रेषण समेत	८४०५	७	विशेष	१०७५
६६.	उत्प्रेषण समेत	८४०८	७	संयुक्त	११०९
६७.	उत्प्रेषणसमेत	८४३०	८	पूर्ण	१२८६
६८.	उत्प्रेषण समेत	८४३२	८	पूर्ण	१३१४
६९.	उत्प्रेषण समेत	८४३७	८	संयुक्त	१३४६
७०.	उत्प्रेषण समेत	८४३८	८	संयुक्त	१३५८
७१.	उत्प्रेषणसमेत	८४५५	९	विशेष	१४७१
७२.	उत्प्रेषण समेत	८४५७	९	विशेष	१४९१
७३.	उत्प्रेषण समेत	८४९६	११	पूर्ण	१८२०
७४.	उत्प्रेषण समेत	८४९८	११	विशेष	१८३४
७५.	उत्प्रेषण समेत	८५१५	१२	विशेष	१९६९
७६.	उत्प्रेषण समेत	८५१७	१२	विशेष	१९८९
७७.	उत्प्रेषण समेत	८५१८	१२	पूर्ण	१९९९
७८.	उत्प्रेषण समेत	८५२०	१२	संयुक्त	२०४९
७९.	उत्प्रेषण परमादेश	८२९२	१	विशेष	२०
८०.	उत्प्रेषण परमादेश	८२९८	१	संयुक्त	९५
८१.	उत्प्रेषण परमादेश	८३२२	२	संयुक्त	३१७
८२.	उत्प्रेषण परमादेश	८३६४	५	विशेष	७०७
८३.	उत्प्रेषण परमादेश	८३७७	५	संयुक्त	८०८
८४.	उत्प्रेषण, परमादेश	८३७९	५	संयुक्त	८४८
८५.	उत्प्रेषण प्रतिषेध	८३७०	५	संयुक्त	७६५
८६.	उत्प्रेषण परमादेश	८३९८	६	संयुक्त	१०२६
८७.	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	८३८५	६	विशेष	९०६
८८.	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	८४०६	७	विशेष	१०८३
८९.	उत्प्रेषण परमादेश समेत	८३७३	५	संयुक्त	७८२
९०.	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	८३९२	६	संयुक्त	९८७
९१.	उत्प्रेषण मिश्रित प्रतिषेध	८३९९	६	संयुक्त	१०३७
९२.	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	८४१८	७	संयुक्त	११९१

९३.	उत्प्रेषण परमादेश	८४१९	७	संयुक्त	११९७
९४.	उत्प्रेषण परमादेश	८४२५	७	संयुक्त	१२४९
९५.	उत्प्रेषण परमादेश	८४४९	८	संयुक्त	१४२१
९६.	उत्प्रेषण परमादेश	८५२३	१२	संयुक्त	२०८६
९७.	उत्प्रेषण परमादेश	८४६२	९	संयुक्त	१५३७
९८.	उत्प्रेषण परमादेश	८५२८	१२	संयुक्त	२१२९
९९.	उत्प्रेषण परमादेश	८५०७	११	विशेष	१९०३
१००.	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	८४३६	८	संयुक्त	१३४१
१०१.	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	८४४०	८	संयुक्त	१३६७
१०२.	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	८४४१	८	संयुक्त	१३७८
१०३.	उत्प्रेषण प्रतिषेध	८४४२	८	संयुक्त	१३८५
१०४.	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	८४४३	८	संयुक्त	१३८९
१०५.	उत्प्रेषण, अधिकारपृच्छा र परमादेश	८४२९	८	पूर्ण	१२७५
१०६.	उत्प्रेषणयुक्त प्रतिषेध	८४९५	११	पूर्ण	१८१०
१०७.	उत्प्रेषण परमादेश समेत	८५२६	१२	संयुक्त	२११०
१०८.	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	८५२७	१२	संयुक्त	२१२०
१०९.	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	८५१३	११	संयुक्त	१९५९
११०.	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	८५२१	१२	संयुक्त	२०५३

अं

१११.	अंश	८४५४	९	पूर्ण	१४६३
११२.	अंश	८५३१	१२	संयुक्त	२१४६
११३.	अंश हक कायम	८३७१	५	संयुक्त	७७४
११४.	अंश दर्ता	८४७०	९	संयुक्त	१६२०
११५.	अंश चलन	८३५९	५	संयुक्त	६६७
११६.	अंश चलन	८२९३	१	पूर्ण	४८
११७.	अंश दर्ता	८२९६	१	संयुक्त	८२
११८.	अंश चलन	८३०१	३	संयुक्त	११८
११९.	अंश चलन	८३३५	७	संयुक्त	४८६
१२०.	अंश दपोट	८४२३	८	संयुक्त	१२३८
१२१.	अंश हक कायम	८४४५	१०	संयुक्त	१४००
१२२.	अंश चलन	८४७५	१०	संयुक्त	१६६२
१२३.	अंश चलन समेत	८४८३	१०	संयुक्त	१७२६
१२४.	अंश नामसारी	८४९२	१०	संयुक्त	१७८९
१२५.	अंश चलन	८५०१	११	संयुक्त	१८५६
१२६.	अंश चलन	८५०९	११	संयुक्त	१९३२

क

१२७.	कर्तव्य ज्ञान	८२९७	१	संयुक्त	८९
१२८.	कर्तव्य ज्ञान	८३११	२	पूर्ण	२००
१२९.	कर्तव्य ज्ञान	८३१५	२	संयुक्त	२५४
१३०.	कर्तव्य ज्ञान	८३२५	३	विशेष	३३९
१३१.	कर्तव्य ज्ञान	८३३०	३	संयुक्त	४०३
१३२.	कर्तव्य ज्ञान	८३५४	४	संयुक्त	६३०
१३३.	कर्तव्य ज्ञान	८३७८	५	संयुक्त	८१४
१३४.	कर्तव्य ज्ञान	८३८९	६	संयुक्त	९६८
१३५.	कर्तव्य ज्ञान	८४१५	७	संयुक्त	११५९
१३६.	कर्तव्य ज्ञान	८४३३	८	संयुक्त	१३२१
१३७.	कर्तव्य ज्ञान	८४३५	८	संयुक्त	१३३७
१३८.	कर्तव्य ज्ञान	८४६१	९	संयुक्त	१५३१
१३९.	कर्तव्य ज्ञान	८५०२	११	संयुक्त	१८६३
१४०.	कर्तव्य ज्ञान	८५२५	१२	संयुक्त	२१०१
१४१.	करार भंग	८३४३	४	संयुक्त	५६२
१४२.	करार	८३९६	६	संयुक्त	१०१८
१४३.	करार बदर	८३८२	५	संयुक्त	८८३
१४४.	कीर्ते	८३६९	५	संयुक्त	७६२
१४५.	कीर्ते ठगी	८४०९	७	संयुक्त	१११६
१४६.	कीर्ते नागरिकता	८५०४	११	संयुक्त	१८७६
१४७.	कुटपीट अंगभंग	८३८७	६	संयुक्त	९५६
१४८.	कुटपीट अंगभंग	८३७४	५	संयुक्त	७९४

ख

१४९.	खिचोला	८३०९	२	पूर्ण	१८४
१५०.	खिचोला समेत	८४५८	९	संयुक्त	१५०९

ग

१५१.	गाली बेइज्जती	८३५५	४	संयुक्त	६४५
१५२.	गुठी कायम	८३३८	४	विशेष	५१६
१५३.	गुठी तैनाथी जग्गा कायम गरेको	८३६७	५	संयुक्त	७३४
१५४.	गैडा मारी खाग विक्री	८५०३	११	संयुक्त	१८६९

घ

१५५.	घरटहरा भत्काई पाऊं	८४२२	७	संयुक्त	१२३४
------	--------------------	------	---	---------	------

घ

१५६.	छूट पोखरी दर्ता कायम	८४१७	७	संयुक्त	११८१
------	----------------------	------	---	---------	------

ज

१५७.	जग्गा खिचोला	८३४७	४	संयुक्त	५८९
१५८.	जग्गा खिचोला	८४००	६	संयुक्त	१०४३
१५९.	जग्गा खिचोला	८४८८	१०	संयुक्त	१७६१
१६०.	जबरजस्ती करणी	८४६६	९	संयुक्त	१५८८
१६१.	जबरजस्ती करणी	८४६९	९	संयुक्त	१६१०
१६२.	जबरजस्ती करणी	८४९४	११	पूर्ण	१८०२
१६३.	जालसाजी	८३०४	१	संयुक्त	१४३
१६४.	जीउ मास्ने वेच्ने र डाँका	८४२१	७	संयुक्त	१२२६
१६५.	जोत नामसारी	८४२६	७	संयुक्त	१२५६

ट

१६६.	ट्रेडमार्क	८३५६	४	संयुक्त	६४९
------	------------	------	---	---------	-----

ठ

१६७.	ठगी	८३०२	१	संयुक्त	१२४
१६८.	ठगी	८३५७	४	संयुक्त	६५७
१६९.	ठगी	८३२१	२	संयुक्त	३०९

ड

१७०.	डाँका	८३१४	२	संयुक्त	२४७
------	-------	------	---	---------	-----

द

१७१.	दर्ताफारी चलन	८५०८	११	संयुक्त	१९२४
------	---------------	------	----	---------	------

न

१७२.	नकवजनी चोरी	८३१८	२	संयुक्त	२८५
१७३.	नागरिकताको प्रमाणपत्र रद्द	८४०१	६	संयुक्त	१०४८
१७४.	नामसारी	८३५८	४	संयुक्त	६६३
१७५.	नामसारी हक कायम	८४९७	११	पूर्ण	१८२८
१७६.	निर्णय बदर	८३१९	६	संयुक्त	२९४
१७७.	निर्णय बदर	८३४१	४	संयुक्त	५५०
१७८.	निर्णय दर्ता बदर	८३३३	३	संयुक्त	४४४
१७९.	निर्णय बदर	८४४८	८	संयुक्त	१४१५
१८०.	निर्णय बदर	८४०२	६	संयुक्त	१०५७
१८१.	निषेधाज्ञा मिश्रित परमादेश	८३७२	५	संयुक्त	७७९
१८२.	निषेधाज्ञा परमादेश	८४९०	१०	संयुक्त	१७७३
१८३.	निर्णय दर्ता बदर हक कायम	८४१०	७	संयुक्त	११२३
१८४.	निर्णय दर्ता बदर हक कायम	८५११	११	संयुक्त	१९४५
१८५.	नेपाली नागरिकताबाट हटाइएको	८३४९	४	संयुक्त	६००
१८६.	परमादेश	८३१२	२	संयुक्त	२३७
१८७.	परमादेश	८३३२	३	संयुक्त	४३७
१८८.	परमादेश	८४३९	८	संयुक्त	१३६४
१८९.	परमादेश	८४६४	९	संयुक्त	१५५१
१९०.	परमादेश	८४६७	९	संयुक्त	१५९३
१९१.	परमादेश	८५०६	११	संयुक्त	१८८७
१९२.	परमादेश समेत	८३४५	४	संयुक्त	५७४
१९३.	परमादेश समेत	८३६३	५	पूर्ण	६९९
१९४.	परमादेश समेत	८३९१	६	संयुक्त	९७८
१९५.	परमादेश समेत	८४११	७	संयुक्त	११२८
१९६.	परमादेश समेत	८४१२	७	संयुक्त	११३५
१९७.	परमादेश समेत	८४१६	७	संयुक्त	११७५
१९८.	परमादेश समेत	८४२०	७	संयुक्त	१२००
१९९.	प्रतिशेष समेत	८४५९	९	संयुक्त	१५१४
२००.	प्रतिषेध उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	८४१४	७	संयुक्त	११५०

ब

२०१.	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	८३१३	२	संयुक्त	२४२
२०२.	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	८३७६	५	संयुक्त	८०४
२०३.	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	८३९३	६	संयुक्त	९९९
२०४.	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	८४१३	७	संयुक्त	११४१
२०५.	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	८४८२	१०	संयुक्त	१७२२
२०६.	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	८५१६	१२	पूर्ण	१९७६
२०७.	बीमा रकम	८५२९	१२	संयुक्त	२१३५
२०८.	बैंक ठगी	८४२८	८	पूर्ण	१२६५
२०९.	बैंक ग्यारेन्टी	८४५१	८	संयुक्त	१४३८

भ

२१०.	भ्रष्टाचार	८३३१	३	संयुक्त	४२३
२११.	भ्रष्टाचार	८३४०	४	संयुक्त	५४२
२१२.	भ्रष्टाचार	८३५२	४	संयुक्त	६१७
२१३.	भ्रष्टाचार	८४६३	९	संयुक्त	१५४१
२१४.	भ्रष्टाचार	८४६५	९	संयुक्त	१५८०
२१५.	भ्रष्टाचार	८५१९	१२	संयुक्त	२००७
२१६.	भ्रष्टाचार	८३८१	५	संयुक्त	८६७
२१७.	भ्रष्टाचार	८४०३	६	संयुक्त	१०६४

म

२१८.	मोही कायम	८३०६	२	पूर्ण	१५५
२१९.	मोही नामसारी	८३८०	५	संयुक्त	८६३
२२०.	मोही प्रमाणपत्र नामसारी	८३०८	२	विशेष	१७३
२२१.	मोटरसाइकल पाटर्स चोरी पैठारी	८५१४	११	संयुक्त	१९६५
२२२.	राजीनामा लिखत बदर	८३३६	३	संयुक्त	४९३

ल

२२३.	लगत सच्याई पाऊँ	८३४८	४	संयुक्त	५९३
२२४.	लिखत दर्ता बदर	८३२३	३	पूर्ण	३२१

२२५.	लिखत दर्ता बदर	८३५३	४	संयुक्त	६२५
२२६.	लिलाम बदर	८२९०	१	पूर्ण	१
२२७.	लिखत बदर दर्ता बदर	८४०७	७	पूर्ण	११०३
२२८.	लिखत दर्ता बदर	८५२२	१२	संयुक्त	२०८२
२२९.	लुटपीट	८४७६	१०	संयुक्त	१६७१
२३०.	लेनदेन	८४२४	८	संयुक्त	१२४३
२३१.	लेनदेन	८४८९	१०	संयुक्त	१७६७

व

२३२.	वन अतिक्रमण	८५२४	१२	संयुक्त	२०९६
------	-------------	------	----	---------	------

स

२३३.	सम्बन्ध बिच्छेद	८४८७	१०	संयुक्त	१७५८
२३४.	सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते	८४४४	८	संयुक्त	१३९६
२३५.	सवारी ज्यान	८५१०	११	संयुक्त	१९३९
२३६.	सार्वजनिक जग्गा कायम गरिपाऊँ	८३४४	४	संयुक्त	५६८
२३७.	सार्वजनिक जग्गा खिचोला	८४०४	६	संयुक्त	१०६९

ह

२३८.	हक कायम	८३२०	२	संयुक्त	३०२
२३९.	हक सफा	८३२८	३	पूर्ण	३७२
२४०.	हककायम	८४४७	८	संयुक्त	१४१०
२४१.	हाडनाता करणी	८४७७	१०	संयुक्त	१६७५

**सर्वोच्च अदालतका केही निर्णयहरूको
अंग्रेजी अनुवाद**

सन् २०११ शीघ्र प्रकाशन हुँदैछ ।

५. निर्णयकर्ताका आधारमा निर्णयहरूको सूची

क्र.सं	न्यायाधीश	निर्णय नम्बर	अङ्क	इजलास	विषय	पृष्ठ
१.	सं.प्र.न्या.श्री अनूपराज शर्मा मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८२९०	१	पूर्ण	लिलाम दर्ता बदर	१
२.	सं.प्र.न्या.श्री अनूपराज शर्मा मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३३७	४	विशेष	उत्प्रेषण समेत	४९९
३.	सं.प्र.न्या.श्री अनूपराज शर्मा मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८३२३	३	पूर्ण	लिखत दर्ता बदर	३२१

४.	मा.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी	८३३९	४	विशेष	उत्प्रेषण परमादेश	५३२
५.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४५२	९	विशेष	उत्प्रेषण परमादेश	१४४५
६.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री दामोदरप्रसाद शर्मा मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४२७	८	विशेष	उत्प्रेषण	१२५९
७.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री दामोदरप्रसाद शर्मा मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४९३	११	विशेष	उत्प्रेषण	१७९७
८.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८२९१	१	विशेष	उत्प्रेषण समेत	१०
९.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८३३८	४	पूर्ण	गुठी कायम	५१६

१०.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला	८२९२	१	विशेष	उत्प्रेषण परमादेश	२०
११.	मा.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८३०६	२	पूर्ण	मोही कायम	१५५

१२.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८३६२	३	पूर्ण	उत्प्रेषण	६९५
१३.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८३८४	६	पूर्ण	उत्प्रेषण	८९५
१४.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह	८४२८	८	पूर्ण	बैंक ठगी	१२६५
१५.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४५३	९	पूर्ण	अपुताली हक कायम	१४५७
१६.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री गौरी ढकाल	८४५४	९	पूर्ण	अंश	१४६३
१७.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८३०७	२	विशेष	उत्प्रेषण	१६४
१८.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८४२९	८	पूर्ण	उत्प्रेषण परमादेश	१२७५
१९.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८४९४	११	पूर्ण	जबरजस्ती करणी	१८०२
२०.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला	८३२४	३	पूर्ण	उत्प्रेषण	३२९
२१.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री रणबहादुर वम मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८५१५	१२	विशेष	उत्प्रेषण	१९६९

२२.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री अबधेशकुमार यादव मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८४७१	१०	विशेष	उत्प्रेषण	१६२५
२३.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३२५	३	पूर्ण	कर्तव्य ज्यान	३३९
२४.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री सुशीला कार्की मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३२६	३	विशेष	उत्प्रेषण परमादेश	३४९
२५.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री सुशीला कार्की मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४९५	११	पूर्ण	उत्प्रेषण प्रतिषेध	१८१०

२६.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री दामोदरप्रसाद शर्मा मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ	८४५५	४	विशेष	उत्प्रेषण परमादेश	१४७१
२७.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री गौरी ढकाल मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३६४	५	विशेष	उत्प्रेषण परमादेश	७०७
२८.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री गौरी ढकाल मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३८५	६	विशेष	उत्प्रेषण परमादेश	९०६
२९.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३२७	३	विशेष	उत्प्रेषण	३६१
३०.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला	८४०५	७	विशेष	उत्प्रेषण	१०७५
३१.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला	८४७२	१०	विशेष	उत्प्रेषण	१६२९
३२.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३८६	६	विशेष	उत्प्रेषण	९४४
३३.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४५६	९	विशेष	उत्प्रेषण	१४८०

३४.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४७३	१०	विशेष	उत्प्रेषण	१६४१
३५.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री रणबहादुर बम मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला	८४३०	८	पूर्ण	उत्प्रेषण	१२८६
३६.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री रणबहादुर बम मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४९६	११	पूर्ण	उत्प्रेषण	१८२०
३७.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४५७	९	विशेष	उत्प्रेषण समेत	१४९१

३८.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री दामोदरप्रसाद शर्मा मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३६३	५	पूर्ण	परमादेश समेत	६९९
३९.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री गौरी ढकाल	८४९७	११	पूर्ण	नामसारी हक कायम	१८२८
४०.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८५१६	१२	पूर्ण	वन्दीप्रत्यक्षी करण	१९७६
४१.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री गौरी ढकाल मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३०८	२	पूर्ण	मोही नामसारी	१७३
४२.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४०६	७	विशेष	उत्प्रेषण परमादेश	१०८३
४३.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री रणबहादुर बम	८३२८	३	पूर्ण	हक सफा	३७२
४४.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री सुशीला कार्की मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३०९	२	पूर्ण	खिचोला	१८४

४५.	मा.न्या.श्री दामोदरप्रसाद शर्मा मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री रणबहादुर बम	८२९४	१	पूर्ण	उत्प्रेषण	६०
-----	---	------	---	-------	-----------	----

४६.	मा.न्या.श्री दामोदरप्रसाद शर्मा मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४०७	७	पूर्ण	लिखत बदर	११०३
४७.	मा.न्या.श्री दामोदरप्रसाद शर्मा मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री अबधेशकुमार यादव	८४९८	११	विशेष	उत्प्रेषण	१८३४

४८.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा	८३१०	२	विशेष	उत्प्रेषण	१९१
४९.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८४३१	८	विशेष	उत्प्रेषण	१३०३
५०.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८४७४	१०	विशेष	उत्प्रेषण	१६५४
५१.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३६५	५	पूर्ण	उत्प्रेषण	७१३

५२.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४९९	११	विशेष	उत्प्रेषण	१८४०
५३.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८५००	११	विशेष		१८४८
५४.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८५१७	१२	विशेष	उत्प्रेषण परमादेश	१९८९
५५.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३६६	५	विशेष		७२५

५६.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री रणबहादुर वम मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४३२	८	पूर्ण	उत्प्रेषण	१३१४
-----	---	------	---	-------	-----------	------

५७.	मा.न्या.ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती मा.न्या.श्री तर्कराज भट्ट	८५१८	१२	पूर्ण	उत्प्रेषण परमादेश	१९९९
५८.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री सुशीला कार्की मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३११	२	पूर्ण	कर्तव्य ज्यान	२००

५९.	मा.न्या.श्री रणबहादुर वम मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८२९३	१	पूर्ण	अंश चलन	४८
-----	--	------	---	-------	---------	----

६०.	मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री सुशीला कार्की मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३२९	३	पूर्ण	उत्प्रेषण	३८१
-----	--	------	---	-------	-----------	-----

६१.	सं.प्र.न्या.श्री अनूपराज शर्मा मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर	८२९५	१	संयुक्त	अपुताली हक कायम	७७
६२.	सं.प्र.न्या.श्री अनूपराज शर्मा मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर	८२९६	१	संयुक्त	अंश दर्ता	८२
६३.	सं.प्र.न्या.श्री अनूपराज शर्मा मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३१२	२	संयुक्त	परमादेश	२३७

६४.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी	८५१९	१२	संयुक्त	भ्रष्टाचार	२००७
६५.	मा.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री ताहिरअली अन्सारी	८३३०	३	संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	४०३
६६.	मा.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी	८३४०	४	संयुक्त	भ्रष्टाचार	५४२
६७.	मा.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री ताहिरअली अन्सारी	८३४१	४	संयुक्त	निर्णय बदर	५५०
६८.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या. श्री ताहिर अली अन्सारी	८५०१	११	संयुक्त	अंश चलन	१८५६
६९.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८३१३	२	संयुक्त	वन्दीप्रत्यक्षीकरण	२४२
७०.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४७५	१०	संयुक्त	अंश चलन	१६६२

७१.	मा.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८३६७	५	संयुक्त	गुठी तैनाथी जग्गा कायम	७३४
७२.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा	८३६८	५	संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	७४२
७३.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री रणबहादुर बम	८३६९	५	संयुक्त	सरकारी छाप कीर्ते	७६२
७४.	मा.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला	८३३१	३	संयुक्त	भ्रष्टाचार	४२३
७५.	मा.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८३१४	२	संयुक्त	डाँका	२४७
७६.	मा.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८३१५	२	संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२५४
७७.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या. श्री सुशीला कार्की	८४०८	७	संयुक्त	उत्प्रेषण	११०९
७८.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८५२०	१२	संयुक्त	उत्प्रेषण	२०४९
७९.	मा.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३३२	३	संयुक्त		४३७
८०.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३७०	५	संयुक्त	उत्प्रेषण प्रतिषेध	७६५
८१.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३८७	६	संयुक्त	कूटपीट अंगभंग	९५६
८२.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४३३	८	संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	१३२१
८३.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या. श्री प्रकाश वस्ती	८४५८	९	संयुक्त	जग्गा खिचोला	१५०९
८४.	मा.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३४२	४	संयुक्त	अदालतको अपहेलना	५५६
८५.	सं.प्र.न्या.श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४०९	७	संयुक्त	कीर्ते ठगी	१११६

८६.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री गौरी ढकाल	८३७१	५	संयुक्त	अंश कायम	७७४
८७.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री गौरी ढकाल	८४५९	९	संयुक्त	प्रतिषेध	१५१४
८८.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री राजेन्द्रप्रसाद कोइराला	८२९७	१	संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	८९

८९.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८३८८	६	संयुक्त	उत्प्रेषण	९६५
९०.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४१०	७	संयुक्त	निर्णय दर्ता बदर	११२३
९१.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४३५	८	संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	१३३७
९२.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४७६	१०	संयुक्त	लुटपीट	१६७१
९३.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री रणबहादुर बम	८३३३	३	संयुक्त	निर्णय दर्ता बदर	४४४
९४.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री रणबहादुर बम	८३४३	४	संयुक्त	करार भंग	५६२
९५.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री रणबहादुर बम	८५०२	११	संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	१८६३
९६.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री रणबहादुर बम	८५०३	११	संयुक्त	गैडा मारी खाक विक्री	१८६९
९७.	का.मु.सं.प्र.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला	८४७७	१०	संयुक्त	हाडनाता करणी	१६७५
९८.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८४३६	८	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१३४१
९९.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८४७८	१०	संयुक्त	उत्प्रेषण प्रतिषेध	
१००.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८३८९	१०	संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	९६८
१०१.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८४११	७	संयुक्त	परमादेश	११२८
१०२.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८३७२	५	संयुक्त	निषेधाज्ञा	७७९
१०३.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३४४	४	संयुक्त	सार्वजनिक जग्गा कायम	५६८
१०४.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३९०	६	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	९७४
१०५.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४३७	८	संयुक्त	उत्प्रेषण	१३४६
१०६.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४६०	९	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१५२२
१०७.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४७९	१०	संयुक्त	उत्प्रेषण	१६८५

१०८.	मा.न्या.श्री खिलराज रेग्मी मा.न्या.श्री ज्ञानेन्द्रबहादुर कार्की	८५०४	११	संयुक्त	कीर्ते नागरिकता	१८७६
------	---	------	----	---------	--------------------	------

१०९.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी मा.न्या.श्री गौरी ढकाल	८४१२	११	संयुक्त	उत्प्रेषण	११३५
११०.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी मा.न्या.श्री गौरी ढकाल	८४८०	१०	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१६९४
१११.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री राजेन्द्रप्रसाद कोइराला	८३४५	४	संयुक्त	परमादेश समेत	५७४
११२.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८३१६	२	संयुक्त	उत्प्रेषण	२६६
११३.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८३३४	३	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	४५१
११४.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८३९१	६	संयुक्त	परमादेश	९७८
११५.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा	८२९८	१	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	९५
११६.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला	८३१७	२	संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	२७४
११७.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८४१३	७	संयुक्त	वन्दीप्रत्यक्षीकरण	११४१
११८.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८२९९	१	संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	१०१
११९.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८३४६	४	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	५८१
१२०.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८३७३	५	संयुक्त		७८२
१२१.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८३९२	६	संयुक्त	प्रतिषेध परमादेश	९८७
१२२.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८४१४	७	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	११५०
१२३.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३७४	५	संयुक्त	कुटपीट अंगभंग	७९४
१२४.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४३८	८	संयुक्त	उत्प्रेषण	१३५८
१२५.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८५०५	११	संयुक्त	उत्प्रेषण	१८८१

१२६.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८५०६	११	संयुक्त	परमादेश	१८८७
१२७.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८५०७	११	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१९०३
१२८.	मा.न्या.श्री बलराम के.सी. मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८५२१	१२	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	२०५३

१२९.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी	८३४७	४	संयुक्त	जग्गा खिचोला	५८९
१३०.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी	८३४८	४	संयुक्त	लगत सच्याई पाउँ	५९३
१३१.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४१५	७	संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	११५९
१३२.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री रणबहादुर बम	८३७५	५	संयुक्त	उत्प्रेषण	७९९
१३३.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला	८४१६	७	संयुक्त	परमादेश	११७५
१३४.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८४६१	९	संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	१५३१
१३५.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४१७	७	संयुक्त	छूट पोखरी दर्ता कायम	११८१
१३६.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८५०८	११	संयुक्त	दर्ता फारि चलन	१९२४
१३७.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३७६	५	संयुक्त	वन्दीप्रत्यक्षी करण	८०४
१३८.	मा.न्या.श्री तपबहादुर मगर मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३९३	६	संयुक्त	वन्दीप्रत्यक्षी करण	९९९

१३९.	मा.न्या.श्री दामोदरप्रसाद शर्मा मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह	८३४९	४	संयुक्त	नागरिकता	६००
१४०.	मा.न्या.श्री दामोदरप्रसाद शर्मा मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह	८४८१	१०	संयुक्त	उत्प्रेषण	१७१७
१४१.	मा.न्या.श्री दामोदरप्रसाद शर्मा मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४८२	१०	संयुक्त	वन्दीप्रत्यक्षीकर ण	१७२२
१४२.	मा.न्या.श्री दामोदरप्रसाद शर्मा मा.न्या.श्री रणबहादुर बम	८३७७	६	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	८०८

१४३.	मा.न्या.श्री दामोदरप्रसाद शर्मा मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८४३९	८	संयुक्त	परमादेश	१३६४
१४४.	मा.न्या.श्री दामोदरप्रसाद शर्मा मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४४०	८	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१३६७
१४५.	मा.न्या.दामोदरप्रसाद शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४१८	७	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	११९१

१४६.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री गौरी ढकाल	८३७८	५	संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	८१४
१४७.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८४६२	९	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१५३७
१४८.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी	८४८३	१०	संयुक्त	अंश चलन	१७२६
१४९.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४४१	८	संयुक्त	उत्प्रेषण प्रतिधेष	१३७८
१५०.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा	८४४२	८	संयुक्त	उत्प्रेषण प्रतिधेष	१३८५
१५१.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८३५०	४	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	६०६
१५२.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३१८	२	संयुक्त	नकबजनी चोरी	२८५
१५३.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३३५	३	संयुक्त	अंश चलन समेत	४८६
१५४.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८५२२	१२	संयुक्त	लिखत बदर दर्ता	२०८२
१५५.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३९४	६	संयुक्त	उत्प्रेषण	१००७
१५६.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३९५	६	संयुक्त	उत्प्रेषण	१०१३
१५७.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४१९	७	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	११९७
१५८.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८५२३	१२	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	२०८६

१५९.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री गौरी ढकाल	८४६३	९	संयुक्त	भ्रष्टाचार	१५४१
------	---	------	---	---------	------------	------

१६०.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री राजेन्द्रप्रसाद कोइराला	८३००	१	संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	११२
१६१.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री राजेन्द्रप्रसाद कोइराला	८४६४	९	संयुक्त	परमादेश	१५५१
१६२.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८३०१	१	संयुक्त	अंश चलन	११८
१६३.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४४३	८	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१३८९
१६४.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४६५	९	संयुक्त	भ्रष्टाचार	१५८०
१६५.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४८४	१०	संयुक्त	उत्प्रेषण	१७३५
१६६.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा	८३५१	४	संयुक्त	उत्प्रेषण	६१४
१६७.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८३७९	५	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	८४८
१६८.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८३९६	६	संयुक्त	करार	१०१८
१६९.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८४४४	८	संयुक्त	सरकारी छाप कीर्ति	१३९६
१७०.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८४२०	७	संयुक्त	परमादेश	१२००
१७१.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८४८५	१०	संयुक्त	आयकर	१७४३
१७२.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८५२४	१२	संयुक्त	वन अतिक्रमण	२०९६
१७३.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८५२५	१२	संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२१०१
१७४.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री वैद्यनाथ उपाध्याय	८५२६	१२	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	२११०
१७५.	मा.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ मा.न्या.श्री ज्ञानेन्द्रबहादुर कार्की	८५२७	१२	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	२१२०

१७६.	मा.न्या.श्री गौरी ढकाल मा.न्या.श्री राजेन्द्रप्रसाद कोइराला	८३१९	२	संयुक्त	निर्णय बदर	२९४
१७७.	मा.न्या.श्री गौरी ढकाल मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला	८३५२	४	संयुक्त	भ्रष्टाचार	६१७

१७८.	मा.न्या.श्री गौरी ढकाल मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३८०	५	संयुक्त	मोही नामसारी	८६३
------	---	------	---	---------	--------------	-----

१७९.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४४५	८	संयुक्त	अंश हक कायम	१४००
१८०.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय	८४६६	९	संयुक्त	जबरजस्ती करणी	१५८८
१८१.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री रणबहादुर बम	८४८६	१०	संयुक्त	उत्प्रेषण	१७५१
१८२.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला	८३०२	१	संयुक्त	गठी	१२४
१८३.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला	८३८१	५	संयुक्त	भ्रष्टाचार	८६७
१८४.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८४६७	९	संयुक्त	परमादेश	१५९३
१८५.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८४८७	१०	संयुक्त	सम्बन्ध विच्छेद	१७५८
१८६.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४२१	७	संयुक्त	जीउ मान्ने वेच्ने	१२२६
१८७.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री भरतराज उत्प्रेती	८४२२	७	संयुक्त	घर टहरा भत्काई पाउँ	१२३४
१८८.	मा.न्या.श्री रामकुमार प्रसाद शाह मा.न्या.श्री भरतराज उत्प्रेती	८५०९	११	संयुक्त	अंश चलन	१९३२
१८९.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४४६	८	संयुक्त	अवैध रुपमा भवन निर्माण	१४०४
१९०.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री भरतराज उत्प्रेती	८४८८	१०	संयुक्त	जग्गा खिचोला	१७६१
१९१.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८५१०	११	संयुक्त	सवारी ज्यान	१९३९
१९२.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री वैद्यनाथ उपाध्याय	८५२८	१२	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	२१२९
१९३.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.श्री भरतराज उत्प्रेती	८५११	११	संयुक्त	निर्णय दर्ता बदर	१९४५
१९४.	मा.न्या.श्री ताहिर अली अन्सारी मा.न्या.प्रा.डा.श्री भरतबहादुर कार्की	८५१२	११	संयुक्त	उत्प्रेषण	१९५३

१९५.	मा.न्या.श्री राजेन्द्रप्रसाद कोइराला मा.न्या.श्री रणबहादुर बम	८४४७	८	संयुक्त	हक कायम	१४१०
१९६.	मा.न्या.श्री राजेन्द्रप्रसाद कोइराला मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८४८९	१०	संयुक्त	लेनदेन	१७६७
१९७.	मा.न्या.श्री राजेन्द्रप्रसाद कोइराला मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४४८	८	संयुक्त	निर्णय बदर	१४१५
१९८.	मा.न्या.श्री राजेन्द्रप्रसाद कोइराला मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३२०	२	संयुक्त	हक कायम	३०२
१९९.	मा.न्या.श्री राजेन्द्रप्रसाद कोइराला मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३५३	४	संयुक्त	लिखत दर्ता बदर	६२५

२००.	मा.न्या.श्री कृष्णप्रसाद उपाध्याय मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३२१	२	संयुक्त	ठगी	३०९
------	--	------	---	---------	-----	-----

२०१.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री रणबहादुर बम	८३५५	४	संयुक्त	गाली वेइज्जती	६४५
२०२.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८४९०	१०	संयुक्त	निषेधाज्ञा	१७७३
२०३.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३५४	४	संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	६३०
२०४.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३०३	१	संयुक्त	आयकर	१३६
२०५.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३०५	१	संयुक्त	उत्प्रेषण	१४९
२०६.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३२२	२	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	३१७
२०७.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरत राज उप्रेती	८३५६	४	संयुक्त	ट्रेडमार्क	६४९
२०८.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३८२	५	संयुक्त	करार बदर	८८३
२०९.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३९७	६	संयुक्त	उत्प्रेषण	१०२१
२१०.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३९८	६	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१०२६
२११.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३९९	६	संयुक्त	उत्प्रेषण प्रतिषेध	१०३७

२१२.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४४९	८	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१४२१
२१३.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४५०	८	संयुक्त	आयकर	१४२८
२१४.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४६८	९	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१६००
२१५.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८५१३	११	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१९५९
२१६.	मा.न्या.श्री प्रेम शर्मा मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४९१	१०	संयुक्त	आयकर	१७८३

२१७.	मा.न्या.श्री रणबहादुर बम मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८३३६	३	संयुक्त	राजीनामा लिखत बदर	४९३
२१८.	मा.न्या.श्री रणबहादुर बम मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८३५७	४	संयुक्त	ठगी	६५७
२१९.	मा.न्या.श्री रणबहादुर बम मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४००	६	संयुक्त	जग्गा खिचोला	१०४३
२२०.	मा.न्या.श्री रणबहादुर बम मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४२४	७	संयुक्त	लेनदेन	१२४३
२२१.	मा.न्या.श्री रणबहादुर बम मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८४२३	७	संयुक्त	अंश दपोट	१२३८

२२२.	मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव	८४६९	९	संयुक्त	जबरजस्ती करणी	१६१०
२२३.	मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल	८३५८	४	संयुक्त	नामसारी	६६३
२२४.	मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला मा.न्या.गिरीश चन्द्र लाल	८४०१	६	संयुक्त	नागरिकता रद्द	१०४८
२२५.	मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८४५१	८	संयुक्त	बैंक ग्यारेण्टी	१४३८
२२६.	मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८५१४	११	संयुक्त	चोरी	१९६५
२२७.	मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८५२९	१२	संयुक्त	बीमा रकम	२१३५
२२८.	मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४०२	६	संयुक्त	निर्णय बदर	१०५७

२२९.	मा.न्या.श्री मोहनप्रकाश सिटौला मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४७०	९	संयुक्त	अंश दर्ता	१६२०
------	---	------	---	---------	-----------	------

२३०.	मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८४०३	६	संयुक्त	भ्रष्टाचार	१०६४
२३१.	मा.न्या.श्री अवधेशकुमार यादव मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३५९	४	संयुक्त	अंश चलन	६६७

२३२.	मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री सुशीला कार्की	८३६०	४	संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	६८०
२३३.	मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३०४	१	संयुक्त	जालसाजी	१४३
२३४.	मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८३८३	५	संयुक्त	अपुताली हक कायम	८९०
२३५.	मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४०४	६	संयुक्त	सार्वजनिक पोखरी खिचोला	१०६९
२३६.	मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८५३०	१२	संयुक्त	अदालतको अपहेलना	२१३९
२३७.	मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती	८४२६	७	संयुक्त	जोत नामसारी	१२५६
२३८.	मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८३६१	४	संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	६८७
२३९.	मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल मा.न्या.श्री भरतराज उप्रेती	८४२५	७	संयुक्त	उत्प्रेषण	१२४९

२४०.	मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती मा.न्या.श्री तर्कराज भट्ट	८४९२	१०	संयुक्त	अंश नामसारी	१७८९
२४१.	मा.न्या.श्री प्रकाश वस्ती मा.न्या.प्रा.डा.श्री भरतबहादुर कार्की	८५३१	१२	संयुक्त	अंश	२१४६

नेपाल कानून पत्रिकाका सर्वोच्च अदालतमा बिक्रीका लागि बाँकी नरहेका २०५० देखि २०५४ सालसम्मका पुराना अङ्कहरू क्रमशः पुनः प्रकाशन हुँदैछन् ।

प्रकाशक
सर्वोच्च अदालतको स्वीकृतिले दिपक पुस्तक भण्डार
पुतलीसडक, काठमाडौं
फोन नं.: ४४२४८९५

६. मितिको आधारमा निर्णयको सूची

क्र.सं.	निर्णय मिति	निर्णय नम्बर / इजलास	पक्ष / विपक्ष	विषय	पृष्ठ
१.	२०६६।२।६।४	८४६४ संयुक्त	लक्ष्मीदेवी धिक्त समेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय समेत	परमादेश	१५५१
२.	२०६६।२।१७।२	८४५१ संयुक्त	नेपाल बंगलादेश बैंक लि. वि. हिमालयन डिष्टिलरी लि.	बैंक ग्यारेन्टी	१४३८
३.	२०६६।२।२०।४	८२९७ संयुक्त	नेपाल सरकार वि.पितरदिन खटिक	कर्तव्य ज्यान	८९
४.	२०६६।३।३।४	८३७९ संयुक्त	अधिवक्ता मोहन साशंकर वि. शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय	उत्प्रेषण, परमादेश	८४८
५.	२०६६।३।२२।२	८३४५ संयुक्त	रामबहादुर हमाल वि.कारागार व्यवस्थापन विभाग	परमादेश	५७४
६.	२०६६।४।१५।५	८३११ पूर्ण	विनय मानन्धर वि. नेपाल सरकार	कर्तव्य ज्यान	२००
७.	२०६६।४।१९।२	८३७५ संयुक्त	ज्ञानेन्द्र श्रेष्ठ वि. राजश्व अनुसन्धान विभाग	उत्प्रेषण	७९९
८.	२०६६।४।२३।१	८४१३ संयुक्त	रानी सिंहको हकमा विश्वनाथ रायसिंह क्षेत्री वि.कबुली पासवान	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	११४१
९.	२०६६।४।२७।३	८३५२ संयुक्त	राधाप्रसाद घिमिरे वि. नेपाल सरकार	भ्रष्टाचार	६१७
१०.	२०६६।४।३२।१	८३३४ संयुक्त	अशोककुमार वि. जलस्रोत मन्त्रालय समेत	उत्प्रेषण	४५१
११.	२०६६।६।१९।२	८३४४ संयुक्त	खडगबहादुर गिरी समेत वि. विजयलाल श्रेष्ठ	सार्वजनिक जग्गा	५६८
१२.	२०६६।६।२०।३	८३०३ संयुक्त	आन्तरिक राजश्व कार्यालय वि. ज्वाइन्टस्टक एयरलाइन्स	आयकर	१३६
१३.	२०६६।६।२५।१	८४६१ संयुक्त	विक्रम महर्जन वि. नेपाल सरकार	कर्तव्य ज्यान	१५३१

१४.	२०६६।६।२६।२	८३०५ संयुक्त	मनकामना एयरवेज प्रा. लि.वि.अर्थ मन्त्रालय	उत्प्रेषण	१४९
१५.	२०६६।७।१६।२	८३०० संयुक्त	सतन भगत वि.जि.प्र.का. पर्सा	उत्प्रेषण समेत	११२
१६.	२०६६।७।१७।३	८३१८ संयुक्त	शेष रइस आलम वि.नेपाल सरकार	नकबजनी चोरी	२८५
१७.	२०६६।७।१८।४	८३०१ संयुक्त	भगलु चौधरी वि.संगीलाल चौधरी	अंश चलन	११८
१८.	२०६६।७।१९।२	८३०७ विशेष	ऋषिराम घिमिरे वि.मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण	१६४
१९.	२०६६।७।२२।१	८३४६ संयुक्त	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक वि. गुल्मी जिल्ला अदालत समेत	उत्प्रेषण	५८१
२०.	२०६६।७।२२।१	८३९८ संयुक्त	कीर्तिनारायण महर्जन वि.पुनरावेदन अदालत, पाटन	उत्प्रेषण परमादेश	१०२६
२१.	२०६६।८।१।२	८२९९ संयुक्त	कम्युनिकेशन कर्नर प्रा.लि. वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण समेत	१०१
२२.	२०६६।८।१।	८३३३ संयुक्त	मुक्तिनाथ लम्साल वि.मन्त्रिपरिषद् सचिवालय	निर्णय दर्ता बदर	४४४
२३.	२०६६।८।५।६	८३१७ संयुक्त	दीपेन्द्रबहादुर क्षेत्री वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण समेत	२७४
२४.	२०६६।८।११।५	८३१० विशेष	मुकुन्दलाल नकर्म समेत वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण	१९१
२५.	२०६६।८।१६।३	८३४३ संयुक्त	प्रदिप शम्शोर ज.ब.रा. वि. क्रसकन्टी (नेपाल) होटल प्रा.लि.	करार	५६२
२६.	२०६६।८।२१।१	८३५३ संयुक्त	सहदेव महतोको मु.स. गर्ने दुलारीदेवी समेत वि. कासी महतो	लिखत दर्ता बदर	६२५
२७.	२०६६।८।२२।	८३९१ संयुक्त	अधिवक्ता मीरा ढुंगाना वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	परमादेश समेत	९७८
२८.	२०६६।८।२३।३	८३५० संयुक्त	आनन्दी पन्त समेत वि. शिक्षक सेवा आयोग, भक्तपुर	उत्प्रेषण	६०६
२९.	२०६६।८।२३	८३०२ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. दीपक वस्याल	ठगी	१२४
३०.	२०६६।८।२५।५	८३०८ विशेष	फुलोवती यादव वि. जगदीश प्रसाद दास	मोही प्रमाणपत्र नामसारी	१७३
३१.	२०६६।८।३०।२	८३१६ संयुक्त	मनोजमान जोशी वि. भूमिसुधार कार्यालय	उत्प्रेषण समेत	२६६
३२.	२०६६।९।२।५	८३५१ संयुक्त	केशरकुमार नेपाली वि. सान्नानी पहाडी मिजार	उत्प्रेषण	६१४

३३.	२०६६।९।२।५	८३०९ पूर्ण	शिवनन्दन साह तेली वि. हितलाल साह तेली	खिचोला	१८४
३४.	२०६६।९।९।५	८३२६ पूर्ण	बिष्णुहरि ढकाल वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण	३४९
३५.	२०६६।९।६।२	८३२९ संयुक्त	दुर्गा उप्रेती वि. नेपाल सरकार	ठगी	३०९
३६.	२०६६।९।९।३।२	८३९७ संयुक्त	बि.एस.धत कम्पनी वि. कन्काई सिँचाई परियोजना, सिँचाई विभाग	उत्प्रेषण समेत	१०२९
३७.	२०६६।९।९।६।५	८३२७ विशेष	कृष्ण मानन्धर वि. संविधानसभा व्यवस्थापिका संसद	उत्प्रेषण	३६९
३८.	२०६६।९।९।६।५	८३२८ पूर्ण	भोला श्रेष्ठ वि. चीजकुमार श्रेष्ठ	हक सफा	३७२
३९.	२०६६।९।२।९।४	८२९५ संयुक्त	दुर्गीदेवी चौधरी थारू वि. रामकुमारी चौधरी थारू	अपुताली हक कायम	७७
४०.	२०६६।९।३।०।५	८३९२ संयुक्त	श्यामकला वानिया वि. जि.प्र.का. वाँके	परमादेश	२३७
४१.	२०६६।९।३।०।५	८३७२ संयुक्त	लक्ष्मी गहताराज वि. विद्यालय व्यवस्थापन समिति, नमुना प्रा.वि. धुर्कोट खुम्बारी नवलपरासी	निषेधाज्ञा मिश्रित परमादेश	७७९
४२.	२०६६।९।०।३।९	८२९८ संयुक्त	विमलादेवी सराफ वि. मन्त्रिपरिषद् सचिवालय	उत्प्रेषण, परमादेश	९५
४३.	२०६६।९।०।४।२	८३९५ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. ऋषिराम भण्डारी	कर्तव्य ज्यान	२५४
४४.	२०६६।९।०।५।३	८४४९ संयुक्त	ब्रम्हानन्द भा वि. अजयानन्द भा समेत	उत्प्रेषण परमादेश	१४२९
४५.	२०६६।९।०।५।३	८३४० संयुक्त	प्रदीप अधिकारी वि. नेपाल सरकार	भ्रष्टाचार	५४२
४६.	२०६६।९।०।६।४	८२९६ संयुक्त	रामचरित्र साह वि. वौधनाथप्रसाद साह	अंश दर्ता	८२
४७.	२०६६।९।०।७।५	८२९२ विशेष	मीना खड्का वि. राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	२०
४८.	२०६६।९।०।७।५	८२९३ पूर्ण	सन्तमाया महर्जन वि. रामचन्द्र महर्जन	अंश चलन	४८
४९.	२०६६।९।०।७।५	८२९४ पूर्ण	मोहनलक्ष्मी मास्के वि. अर्थ मन्त्रालय	उत्प्रेषण	६०
५०.	२०६६।९।०।९।१।२	८३३६ संयुक्त	नारायण भक्त लासिवा वि. मोतीमाया लासिवा समेत	राजीनामा लिखत बदर	४९३
५१.	२०६६।९।०।९।१।२	८३३९ संयुक्त	सुरेन्द्रलाल राजभण्डारी वि. नेपाल सरकार	भ्रष्टाचार	४२३

५२.	२०६६।१०।१३।४	८३१४ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. पुष्पराज राई समेत	डाँका	२४७
५३.	२०६६।१०।१४।५	८३०६ पूर्ण	विष्णुदेव राउत वि. गुठी संस्थान जनकपुर	मोही कायम	१५५
५४.	२०६६।१०।१४।५	८३२३ पूर्ण	डा.अशोक शमशेर ज.ब.रा. वि. सावित्रीदेवी सापकोटा	लिखत दर्ता बदर	३२१
५५.	२०६६।१०।१७।१	८३२० संयुक्त	नानीछोरी कपाली समेत वि. ज्ञानेश्वरानन्द वैद्य समेत	हक कायम	३०२
५६.	२०६६।१०।१७।७	८३८१ संयुक्त	तुल्सीराम पाण्डे वि. नेपाल सरकार	भ्रष्टाचार	८६७
५७.	२०६६।१०।१९।३	८४२३ संयुक्त	सीता सिंह मल्ल वि. मञ्जूकुमार सिंह मल्ल	अंश दपोट	१२३८
५८.	२०६६।१०।२०।४	८३५५ संयुक्त	थकदेवी छन्त्याल वि. बलिमाया छन्त्याल समेत	गाली बेइज्जती	६४५
५९.	२०६६।१०।२४।१	८४४८ संयुक्त	डा.कृष्ण मानन्धर वि. केशवदेव पन्त समेत	निर्णय बदर	१४१५
६०.	२०६६।१०।२४।१	८३९६ संयुक्त	सुदूर पश्चिम बस तथा मिनीवस व्यवसायी समिति प्र.का. धनगढी कैलाली वि. हिक्मतबहादुर मल्ल	करार	१०१८
६१.	२०६६।१०।२५।२	८४५० संयुक्त	आन्तरिक राजस्व कार्यालय धरान वि.पशुपति सोप इण्डिष्ट्रिज प्रा.लि.	आयकर	१४२८
६२.	२०६६।१०।२५।२	८४८९ संयुक्त	मृगेन्द्र सिंह श्रेष्ठ वि. दानबहादुर श्रेष्ठ	लेनदेन	१७६७
६३.	२०६६।१०।२६।३	८३६७ संयुक्त	डा.कामेश्वरप्रसाद सिंह वि. गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालय	गुठी तैनाथी जग्गा कायम गरेको	७३४
६४.	२०६६।१०।२६।३	८३५६ संयुक्त	डा.दमनबहादुर अमात्य वि. उद्योग, विभाग काठमाडौं	ट्रेडमार्क	६४९
६५.	२०६६।१०।२८।५	८२९०	जयकलीदेवी भेडिहरिन वि. मोनिफ मिया अन्सारी	लिलाम दर्ता बदर	१
६६.	२०६६।१०।२८।५	८३४२ संयुक्त	बोधबहादुर राउत क्षेत्री वि. नेपाल बार एशोसियशन	अपहेलना	५५६
६७.	२०६६।११।३।२	८३३० संयुक्त	नेपाल सरकार वि. डविन गुरुङ्ग समेत	कर्तव्य ज्यान	४०३
६८.	२०६६।११।४।३	८३५९ संयुक्त	भिग्मी पलवर विष्ट समेत वि. डिकी डोलकर पलवर विष्टको मु.स. गर्ने कर्साड लावाड	अंश चलन	६६७
६९.	२०६६।११।५।४	८३३२ संयुक्त	जेष्ठ नागरिक समाज के.का. वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	परमादेश	४३७

७०.	२०६६।१।१।१।१	८३१९ संयुक्त	टीकादेवी विमली वि. गुठी संस्थान समेत	निर्णय बदर	२९४
७१.	२०६६।१।१।१।३	८४३८ संयुक्त	दीपकचन्द्र देवकोटा वि. कृषि विकास बैंक, मुख्य कार्यालय	उत्प्रेषण समेत	१३५८
७२.	२०६६।१।१।१।३	८४६६ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. मुवारक मिल मुसलमान	जबरजस्ती करणी	१५८८
७३.	२०६६।१।१।३।५	८३६२ पूर्ण	बलराम न्यौपाने वि. व्यवस्थापिका संसद समेत	उत्प्रेषण	६९५
७४.	२०६६।१।१।३।५	८३३५ संयुक्त	लाम्पा खम्बाछे शेर्पा वि. ओमकुमारी शेर्पा	अंश चलन	४८६
७५.	२०६६।१।१।३।५	८३२४ पूर्ण	अधिवक्ता चन्द्रकान्त ज्ञवाली वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण	३२९
७६.	२०६६।१।१।३।५	८३८४ पूर्ण	अधिवक्ता अच्युतप्रसाद खरेल वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण समेत	८९५
७७.	२०६६।१।१।८।३	८३४९ संयुक्त	अशोककुमार शाह वि. गृह मन्त्रालय	नेपाली नागरिकता	६००
७८.	२०६६।१।१।८	८३४१ संयुक्त	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग वि. गोरखापत्र संस्थान	निर्णय बदर	५५०
७९.	२०६६।१।२।०।५	८३६५ पूर्ण	रामप्रसाद भट्टराई वि. प्रमुख, भन्सार अधिकृत, कैलाली भन्सार कार्यालय	उत्प्रेषण	७१३
८०.	२०६६।१।२।५।३	८३२२ संयुक्त	मनोज पौडेल वि. शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय	उत्प्रेषण, परमादेश	३१७
८१.	२०६६।१।२।५।३	८४४७ संयुक्त	कृष्ण गोसाई समेत वि. नीलबहादुर बुढाथोकीको मु.स.गर्ने पूर्णबहादुर बुढाथोकी	हककायम	१४१०
८२.	२०६६।१।२।६।४	८४११ संयुक्त	जनहित संरक्षण मञ्च (प्रो पब्लिक) वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	परमादेश समेत	११२८
८३.	२०६६।१।२।६।४	८३९० संयुक्त	अधिवक्ता रामकृष्ण काफ्ले वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	उत्प्रेषण समेत	९७४
८४.	२०६६।१।२।७।५	८३३७ विशेष	अधिवक्ता माधवकुमार बस्नेत समेत वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण	४९९
८५.	२०६६।१।२।७।५	८३३९ विशेष	सरोजराज गोसाई समेत वि. आन्तरिक राजश्व विभाग	उत्प्रेषण	५३२
८६.	२०६६।१।२।८।६	८३९२ संयुक्त	कुलबहादुर लिम्बू विरुद्ध पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	९८७

८७.	२०६६।१।२।२।६	८३७३ संयुक्त	कुलबहादुर लिम्बू वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	७८२
८८.	२०६६।१।२।२।६	८४१४ संयुक्त	कुलबहादुर लिम्बू वि. पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय समेत	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	११५०
८९.	२०६६।१।२।१।१	८३४७ संयुक्त	जयन्तीदेवी जोशी वि. प्रेमदेवी श्रेष्ठ	खिचोला	५८९
९०.	२०६६।१।२।५।५	८४३१ विशेष	अधिवक्ता अच्युतप्रसाद खरेल वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	उत्प्रेषण	१३०३
९१.	२०६६।१।२।५।५	८४७४ विशेष	सुरेन्द्रप्रसाद कानु समेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	उत्प्रेषण	१६५४
९२.	२०६६।१।२।५।५	८३६४ विशेष	अधिवक्ता अच्युतप्रसाद खरेल वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	७०७
९३.	२०६६।१।२।९।२	८३४८ संयुक्त	आशालाल प्रजापती समेत वि. मञ्जू ढुंगाना समेत	लगत सच्याई पाउँ	५९३
९४.	२०६६।१।२।९।२	८३७४ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. विपीन महारा समेत	कुटपीट अंगभंग	७९४
९५.	२०६६।१।२।१०।३	८३९४ संयुक्त	इन्दू निरौला वि. जिल्ला वन कार्यालय, मोरङ समेत	उत्प्रेषण	१००७
९६.	२०६६।१।२।१०।३	८४४१ संयुक्त	नेम इन्ष्टिच्युट फर मेडिकल एजुकेशन प्रा.लि. समेत वि. आन्तरिक राजस्व विभाग	उत्प्रेषण	१३७८
९७.	२०६६।१।२।१।२।५	८४०७ पूर्ण	असेसरप्रसाद चौधरी वि. धनराजीदेवी भन्ने धनरजिया बरैनी	लिखत बदर दर्ता बदर	११०३
९८.	२०६६।१।२।१।७।३	८४१९ संयुक्त	शिवप्रसाद चौधरी वि. नापी विभाग समेत	उत्प्रेषण परमादेश	११९७
९९.	२०६६।१।२।१।९।५	८४०५ विशेष	सूर्य टोवाको कम्पनी प्रा.लि.वि. आन्तरिक राजस्व कार्यालय, बारा	उत्प्रेषण समेत	१०७५
१००.	२०६६।१।२।१।९।५	८४७२ विशेष	अधिवक्ता केशवराज अर्याल वि. व्यवस्थापिका संसद समेत	उत्प्रेषण	१६२९
१०१.	२०६६।१।२।२।२।१	८३६९ संयुक्त	संजय महर्जन वि. नेपाल सरकार	कीर्ते	७६२
१०२.	२०६६।१।२।२।३।२	८३९५ संयुक्त	एभरेष्ट इन्स्योरेन्स कम्पनी लि. वि. श्रम अदालत समेत	उत्प्रेषण	१०१३
१०३.	२०६६।१।२।२।३।३	८३०४ संयुक्त	कृष्णकुमार कर्ण वि. मोहनप्रसाद थारू	जालसाजी	१४३

१०४.	२०६६।१।२।४।३	८४६३ संयुक्त	रामजीप्रसाद रौनियार वि. नेपाल सरकार	भ्रष्टाचार	१५४१
१०५.	२०६६।१।२।६।५	८३२५ विशेष	नेपाल सरकार वि. शिवकुमार यादव समेत	कर्तव्य ज्यान	३३९
१०६.	२०६६।१।२।६।५	८३२९ पूर्ण	गणेश पञ्जियार वि. न्याय परिषदको सचिवालय	उत्प्रेषण	३८१
१०७.	२०६६।१।२।९।१	८३१३ संयुक्त	गगनसिंह ठकुरी वि. कारागार कार्यालय	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२४२
१०८.	२०६७।१।२।५	८२९१ विशेष	भरतकुमार प्रसाई वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण समेत	१०
१०९.	२०६७।१।२।५	८३३८ विशेष	सेमन्तराज चापागाई वि. नारायणप्रसाद लामिछाने	गुठी कायम	५१६
११०.	२०६७।१।२	८३७१ संयुक्त	विश्वनाथ साह कलवार वि. रामचन्द्रप्रसाद कलवार	अंश हक कायम	७७४
१११.	२०६७।१।२।५	८३८५ विशेष	अधिवक्ता सुबोधमान नापित वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	९०६
११२.	२०६७।१।६।२	८४४४ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. कृष्ण के.सी. भन्ने कृष्णप्रसाद हुमागाई	सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते	१३९६
११३.	२०६७।१।६।२	८४७६ संयुक्त	नेत्रबहादुर आलेमगर वि. लेखकुमार शर्मा घिमिरे	लुटपीट	१६७१
११४.	२०६७।१।७।३	८३५७ संयुक्त	बीरेन्द्र निरौला वि. नेपाल सरकार	ठगी	६५७
११५.	२०६७।१।८।४	८३७७ संयुक्त	रामदेव पन्त वि. नेपाल सहकारी संस्था प्राइभेट लिमिटेड	उत्प्रेषण परमादेश	८०८
११६.	२०६७।१।९।२।१	८३८९ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. नवीन भुजेल	कर्तव्य ज्यान	९६८
११७.	२०६७।१।९।४।३	८४१८ संयुक्त	वद्रीविक्रम खड्का वि. आन्तरिक राजश्व विभाग	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	११९१
११८.	२०६७।१।९।५।४	८३६० संयुक्त	निमा लामा ह्याल्मो समेत वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण	६८०
११९.	२०६७।१।९।५।४	८४२१ संयुक्त	करिमन भन्ने राजदेव हजरा दुसाध वि. नेपाल सरकार	जीउ मास्ने वेच्ने र डांका	१२२६
१२०.	२०६७।१।९।६।५	८३८२ संयुक्त	बेखा महर्जन वि. पवनकुमार के.सी.	करार बदर	८८३
१२१.	२०६७।१।२।७।२	८५०५ संयुक्त	विकी शेर्पा भनिने मारिया भिक्टोरिया सुविराना रोट्टिगेज वि. अध्यागमन विभाग	उत्प्रेषण	१८८१

१२२.	२०६७१२९१४	८४६९ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. सरोज हिडमाड समेत	जवरजस्ती करणी	१६१०
१२३.	२०६७१२९	८४८३ संयुक्त	मखमली मिश्र समेत वि. लक्ष्मीकुमारी मिश्र (श्रेष्ठ)	अंश चलन समेत	१७२६
१२४.	२०६७१३०१	८३८६ विशेष	अधिवक्ता प्रकाशमणि शर्मा वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण समेत	९४४
१२५.	२०६७१३०१५	८४५३ पूर्ण	प्रदीपकुमार दुवे वि. निर्मलादेवी दुवे	अपुताली हक कायम	१४५७
१२६.	२०६७१२६५	८३५४ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. अजीज मुसलमान समेत	कर्तव्य ज्यान	६३०
१२७.	२०६७१२३२	८३९३ संयुक्त	प्रार्थना रायमाभीको हकमा सविता के.सी. रायमाभी वि. रामबहादुर रायमाभी समेत	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	९९९
१२८.	२०६७१२३२	८४१० संयुक्त	सानुभाई श्रेष्ठ वि. गुठी संस्थान शाखा कार्यालय, ललितपुर समेत	निर्णय दर्ता बदर हक कायम	११२३
१२९.	२०६७१२४३	८३८३ संयुक्त	नरेन्द्रप्रसाद दास वैष्णव वि. हनुमान शरण	अपुताली हक कायम	८९०
१३०.	२०६७१२६५	८४९९ विशेष	अधिवक्ता अच्युतप्रसाद खरेल वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	उत्प्रेषण	१८४०
१३१.	२०६७१२६५	८५०० विशेष	रामलगन प्रसाद यादव वि. व्यवस्थापिका संसद सचिवालय	उत्प्रेषण	१८४८
१३२.	२०६७१२६५	८५१७ विशेष	अधिवक्ता अच्युतप्रसाद खरेल वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	उत्प्रेषण समेत	१९८९
१३३.	२०६७१२११३	८३७० संयुक्त	नरेशमान शाक्य समेत वि. ओम शिवा बहुमुखी सहकारी संस्था लिमिटेड समेत	उत्प्रेषणयुक्त प्रतिषेध	७६५
१३४.	२०६७१२१२४	८४१६ संयुक्त	जनहित संरक्षण मञ्च वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	परमादेश समेत	११७५
१३५.	२०६७१२१६१	८३५८ संयुक्त	नागोदेवी वि. चन्द्रकलादेवी	नामसारी	६६३
१३६.	२०६७१२१७२	८३८७ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. गणेशराम खर्बुजा समेत	कुटपीट अंगभंग	९५६
१३७.	२०६७१२१७२	८३६१ संयुक्त	सुरेश चन्द्र पौडेल वि. नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैङ्क लिमिटेड काठमाडौं समेत	उत्प्रेषण	६८७
१३८.	२०६७१२१७	८४२५ संयुक्त	सुरेशचन्द्र पौडेल वि. नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैंक लिमिटेड समेत	उत्प्रेषण परमादेश	१२४९

१३९.	२०६७२१७२	८४४२ संयुक्त	गणेशप्रसाद बराल वि. कार्यरथी विभाग नेपाली जंगी अड्डा	उत्प्रेषण प्रतिषेध	१३८५
१४०.	२०६७२१२०१५	८४१२ संयुक्त	सविता दाहाल सापकोटा वि. त्रि.वि. चिकित्साशास्त्र अध्ययन संस्थान सञ्चालक समिति समेत	परमादेश समेत	११३५
१४१.	२०६७२१२०१५	८३६६ विशेष	उमाशंकर शर्मा वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण समेत	७२५
१४२.	२०६७२१२०१५	८४२८ पूर्ण	नेपाल सरकार वि. रविकृष्ण जोशी समेत	बैंक ठगी	१२६५
१४३.	२०६७२१२३११	८४०९ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. ज्ञानेन्द्र बिष्ट	कीर्ते ठगी	१११६
१४४.	२०६७२१२३११	८४७० संयुक्त	संभादेवी सुडिन समेत वि. सुनैरदेवी सुडिन समेत	अंश दर्ता	१६२०
१४५.	२०६७२१२४१२	८४३७ संयुक्त	विक्रम पाण्डे वि. भौतिक योजना तथा निर्माण मन्त्रालय समेत	उत्प्रेषण समेत	१३४६
१४६.	२०६७२१२४१२	८४६० संयुक्त	डिलाराम पाण्डे वि. मन्त्रपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण	१५२२
१४७.	२०६७२१२४	८४७९ संयुक्त	सडक विभाग समेत वि. वाईवा कन्स्ट्रक्शन कम्पनी प्रा.लि. समेत	उत्प्रेषण	१६८५
१४८.	२०६७२१२५१३	८४५८ संयुक्त	सुशीलकुमार दत्त वि. मोहरराय यादव	खिचोला समेत	१५०९
१४९.	२०६७२१२६१४	८५०१ संयुक्त	सीतादेवी ठाकुर समेत वि. बुधनी ठाकुर	अंश चलन	१८५६
१५०.	२०६७२१३०११	८३७६ संयुक्त	आत्मेष् राज पन्तको हकमा विश्वराज पन्त वि. रीता ढकाल	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	८०४
१५१.	२०६७२१३११२	८४९१ संयुक्त	नेशनल इन्स्योरेन्स कम्पनी लि. वि. २ नं. क्षेत्र कर कार्यालय, काठमाडौं	आयकर	१७८३
१५२.	२०६७२१३१५	८४८७ संयुक्त	कृष्ण शेरचन वि. पदमकुमारी शेरचन	सम्बन्ध विच्छेद	१७५८
१५३.	२०६७२१३१५	८४९७	तालपरी राजवंशी वि. रिसो राजवंशी समेत	नामसारी हक कायम	१८२८
१५४.	२०६७२१३६११	८३८८ संयुक्त	राजकुमार अधिकारी समेत वि. गुठी संस्थान, केन्द्रीय कार्यालय	उत्प्रेषण	९६५
१५५.	२०६७२१३८१३	८४३५ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. केशबहादुर बुढाथोकी	कर्तव्य ज्यान	१३३७
१५६.	२०६७२११०१५	८४५४ पूर्ण	सावित्रीदेवी वाँनिया वि. रामगोपाल वैश्य समेत	अंश	१४६३

१५७.	२०६७३१९४३	८४८८ संयुक्त	टेककुमारी शाह वि. धनु ओली	जग्गा खिचोला	१७६१
१५८.	२०६७३१९५	८४८९ संयुक्त	वृषबहादुर राई वि. शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय समेत	उत्प्रेषण	१७७७
१५९.	२०६७३१९७५	८३६३ पूर्ण	सुमित्रा हाडा वि. लोकसेवा आयोग समेत	परमादेश समेत	६९९
१६०.	२०६७३१९८६	८३८० संयुक्त	दुर्योधन शुक्ला वि. दुर्गादास तत्मा	मोही नामसारी	८६३
१६१.	२०६७३२११२	८४५९ संयुक्त	बालकृष्ण के.सी. वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय दैलेख समेत	प्रतिशेषसमेत	१५१४
१६२.	२०६७३२२३३	८४०९ संयुक्त	पृथ्वीविक्रम सिंह वि. गृह मन्त्रालय	नागरिकताको प्रमाणपत्र रद्द	१०४८
१६३.	२०६७३२२३३	८४०८ संयुक्त	लक्ष्मीप्रसाद पराजुली वि. महेन्द्र संस्कृत विश्वविद्यालय दाङ समेत	उत्प्रेषण समेत	११०९
१६४.	२०६७३२३३४	८४१५ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. विकास महत समेत	कर्तव्य ज्यान	११५९
१६५.	२०६७३२३३४	८३६८ संयुक्त	अर्थ मन्त्रालय वि. दामोदर रोपवेज एण्ड कन्स्ट्रक्शन कम्पनी	उत्प्रेषण समेत	७४२
१६६.	२०६७३२७७१	८३९९ संयुक्त	इन्दुशंकर चिनी उद्योग वि. जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, सर्लाही मलगंगा समेत	उत्प्रेषण मिश्रित प्रतिषेध	१०३७
१६७.	२०६७३२९१३	८४०३ संयुक्त	शैलेन्द्रकुमार शर्मा वि. नेपाल सरकार	भ्रष्टाचार	१०६४
१६८.	२०६७३३०१४	८४४५ संयुक्त	रामबाबु राय समेत वि. मुनरदेवीको मु.स.गरी र आफ्नो हकमा समेत सोनेलाल राय	अंश हक कायम	१४००
१६९.	२०६७३३२१५	८४३९ संयुक्त	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक मुख्य शाखा कार्यालय समेत वि. शोभादेवी राई	परमादेश	१३६४
१७०.	२०६७३३२१६	८४८२ संयुक्त	लक्ष्मण लामिछाने समेत वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय हेटौँडा	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	१७२२
१७१.	२०६७४१९२१४	८४८० संयुक्त	इन्हुरेड इन्टरनेशनल समेत वि. मन्त्रिपरिषदको कार्यालय समेत	उत्प्रेषण	१६९४
१७२.	२०६७४१९४१६	८३७८ संयुक्त	गुरुमुख शोभराज वि. नेपाल सरकार	कर्तव्य ज्यान	८१४
१७३.	२०६७४१९७१२	८५२३ संयुक्त	नेपाल वायुसेवा निगम वि. पुनरावेदन अदालत पाटन	उत्प्रेषण परमादेश	२०८६
१७४.	२०६७४१९८३	८४४६ संयुक्त	सन्तोष कार्की समेत वि. नवीनकुमार सुनवार समेत	अवैध रूपमा भवन निर्माण	१४०४

१७५.	२०६७।४।१९।४	८४३० पूर्ण	मातृकाप्रसाद यादव वि. संविधानसभा सचिवालय	उत्प्रेषणसमेत	१२८६
१७६.	२०६७।४।२१।६	८५२१ संयुक्त	अधिवक्ता नारायणप्रसाद देवकोटा वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	२०५३
१७७.	२०६७।४।२३।१	८४०० संयुक्त	रामवती थरुनी समेत वि. रोशनारायण थान्दार समेत	जग्गा खिचोला	१०४३
१७८.	२०६७।४।२४।२	८४२४ संयुक्त	स्व. स्वस्ती खड्काको मु. स. गर्ने र आफ्नो हकमा समेत प्रेमकुमारी खड्का वि. सम्पूर्ण नारायण भारी	लेनदेन	१२४३
१७९.	२०६७।४।२७।५	८४५२ विशेष	अधिवक्ता कमलेश द्विवेदी वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	उत्प्रेषण	१४४५
१८०.	२०६७।५।१।३	८४८५ संयुक्त	ठूला करदाता कार्यालय वि. हिमाल हाइड्रो एण्ड जनरल कन्स्ट्रक्सन	आयकर	१७४३
१८१.	२०६७।५।२।४	८४६२ संयुक्त	यदुकला वोगटी वि. पुनरावेदन अदालत पाटनसमेत	उत्प्रेषण परमादेश	१५३७
१८२.	२०६७।५।३।५	८४२७ विशेष	अनिल श्रेष्ठ समेत वि. लोकसेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालय समेत	उत्प्रेषण	१२५९
१८३.	२०६७।५।३।५	८४४३ संयुक्त	अधिवक्ता गणेशप्रसाद सिग्देल वि. अर्थ मन्त्रालय समेत	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	१३८९
१८४.	२०६७।५।३।५	८४९३ विशेष	कमल वजगाईं वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण	१७९७
१८५.	२०६७।५।३।४	८४८४ संयुक्त	दीलिपकुमार यादव वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	उत्प्रेषण	१७३५
१८६.	२०६७।५।४।६	८४२६ संयुक्त	देवेन्द्र श्रेष्ठ वि. माणिकलाल श्रेष्ठ	जोत नामसारी	१२५६
१८७.	२०६७।५।७।३	८४०४ संयुक्त	उपेन्द्रप्रसाद यादव वि. हिरालाल यादव समेत	सार्वजनिक जग्गा खिचोला	१०६९
१८८.	२०६७।५।१०।५	८४३२ पूर्ण	प्रकाशचन्द्र धिमाल वि. लोकसेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालय समेत	उत्प्रेषण समेत	१३१४
१८९.	२०६७।५।१०।५	८४५६ विशेष	अधिवक्ता प्रकाशमणि शर्मा समेत वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	उत्प्रेषण	१४८०
१९०.	२०६७।५।१०।५	८४७३ विशेष	अधिवक्ता नीलम पौडेल समेत वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण	१६४१
१९१.	२०६७।५।१४।२	८४७७ संयुक्त	बाबुराम पौडेल समेत वि. दिवाकर उपाध्याय	हाडनाता करणी	१६७५
१९२.	२०६७।५।१४।२	८४४० संयुक्त	विशाल बजार कम्पनी लिमिटेड वि. मन्त्रिपरिषद् कार्यालय समेत	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	१३६७

१९३.	२०६७।५।१।३	८४८६ संयुक्त	प्रेमचन्द्र दुवे समेत वि. पुनरावेदन अदालत हेटौडा	उत्प्रेषण	१७५१
१९४.	२०६७।५।१।५	८४६७ संयुक्त	जगन्नाथ मिश्र वि. सञ्चालक समिति, त्रि.वि. शिक्षण अस्पताल	परमादेश	१५९३
१९५.	२०६७।५।२।४।५	८४७१ विशेष	पुष्पा न्यौपाने वि. व्यवस्थापिका संसद समेत	उत्प्रेषण	१६२५
१९६.	२०६७।५।२।४।५	८५१६ पूर्ण	अर्जुन थापा वि. काठमाडौं जिल्ला अदालत	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	१९७६
१९७.	२०६७।५।२।७।१	८४३६ संयुक्त	शारदादेवी श्रेष्ठ वि. मालपोत कार्यालय समेत	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	१३४१
१९८.	२०६७।५।२।७।१	८४६५ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. सिद्धार्थ इन्टरनेशनल ट्रेड कन्सर्न	भ्रष्टाचार (वैक ठगी)	१५८०
१९९.	२०६७।५।२।७।१	८४७८ संयुक्त	ताराबहादुर बस्याल वि. गोरखापत्र संस्थान समेत	उत्प्रेषण	१६८०
२००.	२०६७।५।२।९।३	८४०२ संयुक्त	निर्मला श्रेष्ठ वि. मनिकादेवी श्रेष्ठ समेत	निर्णय बदर	१०५७
२०१.	२०६७।५।३।०।४	८४६८ संयुक्त	राजिविक्रम शाह वि. भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग	उत्प्रेषण	१६००
२०२.	२०६७।५।३।१।५	८४०६ विशेष	पुष्पकमल दाहाल प्रचण्ड वि. संवैधानिक परिषद् समेत	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	१०८३
२०३.	२०६७।५।३।१।५	८४५५ विशेष	पशुपति कार्की वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद् कार्यालय समेत	उत्प्रेषणसमेत	१४७१
२०४.	२०६७।५।३।१।५	८५१५ विशेष	परेश सापकोटा समेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	उत्प्रेषण समेत	१९६९
२०५.	२०६७।५।३।१।५	८५२९ संयुक्त	एभरेष्ट इन्स्योरेन्स लि.वि. नारायणप्रसाद पराजुली	वीमा रकम	२१३५
२०६.	२०६७।५।३।१	८४९४ पूर्ण	नेपाल सरकार वि. पवनकुमार यादव समेत	जवरजस्ती करणी	१८०२
२०७.	२०६७।६।४।२	८४१७ संयुक्त	दिगम्बर चौधरी समेत वि. बैद्यनाथ भ्ना समेत	छूट पोखरी दर्ता कायम	११८१
२०८.	२०६७।६।७।५	८४२९ पूर्ण	डा. दीर्घसिंह बम वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण, अधिकारपृच्छा	१२७५
२०९.	२०६७।६।७।५	८४९८ विशेष	बलराम खत्री समेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	उत्प्रेषण समेत	१८३४
२१०.	२०६७।६।७	८५१३ संयुक्त	सडक विभाग वि.नेपाल मध्यस्थता परिषद् समेत	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	१९५९

२११.	२०६७६११०	८४२२ संयुक्त	कुलदेवराज शाही वि. रोमनराज शाही समेत	घरटहरा भत्काई पाऊं	१२३४
२१२.	२०६७६१२३	८५११ संयुक्त	आयुर्त्न सिखाकार वि. छोरी सिखाकार समेत	निर्णय दर्ता बदर हक कायम	१९४५
२१३.	२०६७६११४	८४९५ पूर्ण	बुद्ध हस्पिटल एण्ड रिसर्च सेन्टर वि. महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	उत्प्रेषणयुक्त प्रतिषेध	१८१०
२१४.	२०६७६१५६	८५०६ संयुक्त	नेपाल वातावरणीय कानून व्यवसायी संघ (नेला) समेत वि. मन्त्रपरिषद्को कार्यालय	परमादेश	१८८७
२१५.	२०६७७७१	८५२४ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. जंगबहादुर ठेडी मगर	वन अतिक्रमण	२०९६
२१६.	२०६७७१०३	८४३३ संयुक्त	पृथीवहादुर खड्का वि. नेपाल सरकार	कर्तव्य ज्यान	१३२१
२१७.	२०६७७१०१४	८५०९ संयुक्त	एल्मा श्रेष्ठ वि. कन्हैयाराज श्रेष्ठ समेत	अंश चलन	१९३२
२१८.	२०६७७१११५	८४९० संयुक्त	जिल्ला बारा लिपनीमाल गा.वि. स. वि. रामाज्ञा साह कलवार	निषेधाज्ञा परमादेश	१७७३
२१९.	२०६७७१११५	८४९६ पूर्ण	भिमप्रसाद लामिछाने वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, हुम्ला समेत	उत्प्रेषण समेत	१८२०
२२०.	२०६७७१११५	८५२० संयुक्त	जंगबहादुर न्यौपाने समेत वि. पुनरावेदन अदालत महेन्द्रनगर	उत्प्रेषण समेत	२०४९
२२१.	२०६७७१४११	८५१४ संयुक्त	विराटनगर भन्सार कार्यालय विराटनगर समेत वि. वैष्णो ट्रेडिङ्ग सेन्टर	मोटरसाइकल पाटर्स चोरी पैठारी	१९६५
२२२.	२०६७७१६३	८५२५ संयुक्त	जागेश्वर कामैत वि. नेपाल सरकार	कर्तव्य ज्यान	२१०१
२२३.	२०६७७१८१५	८४५७ विशेष	अधिवक्ता विजयराज शाक्य वि. राष्ट्रपति रामवरण यादव	उत्प्रेषण समेत	१४९१
२२४.	२०६७७१८१५	८५१० संयुक्त	नेपाल सरकार वि. दीपेन्द्र शाक्य समेत	सवारी ज्यान	१९३९
२२५.	२०६७७२४१४	८४२० संयुक्त	अधिवक्ता प्रभुकृष्ण कोइराला वि. संविधान सभाको सचिवालय समेत	परमादेश समेत	१२००
२२६.	२०६७८१७३	८५०८ संयुक्त	आचार्यनाथ मिश्रको मु.स.गर्ने ज्ञानमती मिश्र वि. तुल्सीदेवी मिश्र	दर्ताफारी चलन	१९२४
२२७.	२०६७८१८१४	८५०२ संयुक्त	कमला वि.क. वि. नेपाल सरकार	कर्तव्य ज्यान	१८६३

२२८.	२०६७८८८१४	८५०३ संयुक्त	बमबहादुर प्रजा वि. नेपाल सरकार	गैडा मारी खाग विक्री	१८६९
२२९.	२०६७८८८१४	८४७५ संयुक्त	योगेन्द्रमान श्रेष्ठ समेत वि. रीता श्रेष्ठ	अंश चलन	१६६२
२३०.	२०६७८८९५१४	८५०७ विशेष	अधिवक्ता ज्योती लम्साल पौडेल वि. मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समेत	उत्प्रेषण परमादेश	१९०३
२३१.	२०६७८८२६१९	८५२८ संयुक्त	बद्रीनारायण शाह वि. सत्यनारायण मलाह मुखिया	उत्प्रेषण परमादेश	२९२९
२३२.	२०६७८८२८३३	८४९२ संयुक्त	रामनिवास नाउ वि. गुलावीदेवी नाउ समेत	अंश नामसारी	१७८९
२३३.	२०६७८८२९१४	८५०४ संयुक्त	हरिकृष्ण लेकाली वि. नेपाल सरकार	कीर्ते नागरिकता	१८७६
२३४.	२०६७९१५१२	८५१२ संयुक्त	नारायण बंशी भ्ना वि. कैलाशदेवी शाह समेत	उत्प्रेषण	१९५३
२३५.	२०६७९१९३३	८५२७ संयुक्त	राधिका गिरी वि. लोकसेवा आयोग के.का. समेत	उत्प्रेषणयुक्त	२९२०
२३६.	२०६७९१२२५	८५१८ पूर्ण	सम्पत घिमिरे वि. लोकसेवा आयोग, के.का.	उत्प्रेषण समेत	१९९९
२३७.	२०६७९०१४१५	८५२२ संयुक्त	हिरण भन्ने हिरीयादेवी वि. भुटन मण्डल	लिखत दर्ता बदर	२०८२
२३८.	२०६७९०१९२१४	८५३९ संयुक्त	पुनकला अधिकारी वि. धर्मराज अधिकारी	अंश	२९४६
२३९.	२०६७९११२१२	८५२६ संयुक्त	डा.शिवहरि श्रेष्ठ वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उत्प्रेषण परमादेश समेत	२९१०
२४०.	२०६७९११२५१४	८५३० संयुक्त	मुरारीकुमार शर्मा वि. पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'	अदालतको अवहेलना	२९३९
२४१.	२०६७९१२११४	८५१९ संयुक्त	नेपाल सरकार वि. चिरञ्जीवी वाग्ले समेत	भ्रष्टाचार	२००७

नेपाल कानून आयोगको वेबसाइटमा
संविधान समेत हालसम्म २५० जति ऐनहरू र तीमध्ये १०० वटा
जति ऐनको अंग्रेजी अनुवाद निःशुल्क पढन र डाउनलोड गर्न
सकिनेछ ।

ठेगाना

www.lawcommission.gov.np

७. निर्णयमा व्याख्या भएका कानून र तिनका धारा, दफा, नियम, विनियम आदिको सूची

क्र.सं.	फैसला / अद्विशसंग सम्बन्धित संविधान, ऐन तथा नियमको नाम	फैसला र अद्विशसंग सम्बन्धित धारा, दफा र नियम, विनियम	पृष्ठ
१	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८	२१	२००८
		१८ र ३५	८६८
		१२(१) र १२क तथा १२ख	५५१
२	अत्यावश्यक सेवा सञ्चालन ऐन, २०१४	३	१५८९
३	अध्यागमन नियमावली, २०५१	२८(भ)	१८८१
४	अन्तःशुल्क ऐन, २०५८	२३	१०७५
		३, ३(३) र ४	११९२
		१७(१)	६२
५	अन्तःशुल्क ऐन, २०१५	३	६२
६	आर्थिक ऐन, २०५२	५.१.१६	१३७, १४२३
७	आर्थिक ऐन, २०५५		१३७
८	आर्थिक ऐन, २०५८	१०, ४२(१), (३)	२००८
९	आर्थिक ऐन, २०५३ अनुसूची ४	२५.१.१८	१३७
१०	आयकर ऐन, २०३१	५, ५(ख), ६, ४२	१३७
		५९(१), (२) र २७	१७४४
११	आदिवासी/जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान ऐन, २०५८	२(क)	१३१४
		४१(ग), (भ), ५१(ग)	१४२९, १७८३
१२	आवश्यक वस्तु संरक्षण ऐन, २०१२		१५९४
१३	आवश्यक पदार्थ नियन्त्रण (अधिकार) ऐन, २०१७		१५९४
१४	उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०५४,	६, ७, ८	३३०, ३३२
१५	ऋण असूली ऐन, २०५८	२५(२)(ग)	३६१
१६	औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०४९	३(ग)	१०३७
१७	औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०३८	९(१)(क)(१), १०(क)(२)	१०३८
१८	कम्पनी ऐन, २०६३	२(ब), ८, ४९, १८२, १८२(९), (१०) र १८३, १८३(१), (२), (३) र (४)	६९५
१९	कर फछ्यौट आयोग ऐन, २०३३	१६	६२
२०	करार ऐन, २०२३	१८(२)(ग)	७४३
२१	करार ऐन, २०५६	८२(१)	१०१९
		२(क), ५५, ८३, ८४ र ८५	८८४

२२	कानून व्याख्यासम्बन्धी ऐन, २०१०	१४, २१	११
२३	कानून व्यवसायी ऐन, २०२५		१४७२
२४	कारागार नियमावली (दशौँ संशोधन), २०२०	२९(१)(क)	३५०
२५	केही सार्वजनिक अपराध र सजाय ऐन, २०२७		१२२७
२६	कृषि विकास बैंक कर्मचारी सेवा शर्त नियमावली, २०२४	१०, १०(१), (२), (३)	१३५८
२७	खानी तथा खनिज पदार्थ ऐन, २०४२	३	२०५४
२८	गाली बेइज्जती ऐन, २०१६	३ र ५	६४५
२९	गुठी संस्थान ऐन, २०३३	२(ग)	२६६
		१७, १८, २६, २७, २८, ३०, ३०, ३८, ३९	७३५
		१८, २०, २०(१), २२(१)	२९४
		३५, ३९(१), (२) २५,	१५५
३०	गुठी संस्थान कार्य व्यवस्था विनियम, २०४९	२(घ)	२९४
३१	गोरखापत्र कर्पोरेशन नियमहरू, २०२०	१०५	११
३२	गोरखापत्र संस्थान, कर्मचारी सेवा शर्त विनियमावली (दशौँ संशोधन सहित), २०५२	११८(२क)	११
		१६०(१)	१६६३
३३	जग्गा नाप जाँच ऐन, २०१८	७(१)	१४१६
३४	जग्गा (नापजाँच) ऐन, २०१९	२(ड)	४४५
		७(२)	११८२
३५	जग्गा प्राप्ति ऐन, २०३४		१०६५
३६	जलस्रोत ऐन, २०४९	३, १७, १९ र २०	२०५४
३७	जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२	नियम ७४(४), ७५(१०)	१०२७
		१५	२०४९
		७५(५)	१९५४
		७८ख	१९२४
३८	जीउ मास्ने वेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन, २०४३	८(१)	१२२७, १६४२
३९	जेष्ठ नागरिक सम्बन्धी ऐन, २०६३	१३ र १५	४३८
४०	धितोपत्र कारोवार ऐन, २०४०		१३६८
४१	नगर विकास ऐन, २०४५	११.१.३, ११.१.४, १२, १२.२, १२.१.२, १२.१.२, १२.१.घ	१०५८
४२	नागरिक अधिकार ऐन, २०१२	१२(२)	१५१५
		१६	१०००
४३	नागरिकता ऐन, २०२०		१०४९
४४	नागरिकता ऐन, २००९	(२)	१०५८
४५	निजामती सेवा ऐन, २०४९	३	२१
		३, १९, र २०	१२७६
		७, ७(७)	२१२१
		७, ७(१), ७(७), १९	१३१४
		२४घ१	७००

		५९(ख)(१), ६१(१)(छ)	११९७
		५९, ६०, ६१, ६२, ६३, ६४, ६५, ६६, ६७, ६८ र ६९	७१५
		७, ७क(३) २४(२), २४च	२०००
४६	निजामती सेवा नियमावली, २०५०	नियम ५९(३)	८९५
		१२३(३), ३क)	७००
		१०६-११५	७१५
		१४(४)	१३१४
		८ख(२)	२०००
		१४(४)(घ)	२१२१
४७	निर्वाचन आयोग ऐन, २०६३	२२(१), ३३	१२८७
४८	नेपालको संविधान, २०१९	धारा ७	१०४९
४९	नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७	धारा ८ड(२)	७४३
		११, १२, १७	२६७
		१७(१)	६२
		९६(ख)	५५६
		८८(२), ११	८५०
		६३(१)	९०८
		७३,	१०७५
		७३(१)	१०३७
		८८(१)	१३०४
		१२४	२१
		१५६(२)(ग)(३), (घ)	४५३
५०	नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३	धारा १(१), १३(१), २४(५) र (९), १००	१७९७
		१, १३(१), ३५(८), (९), १४	११२८
		१२(२), २४(४)	१४२
		१२ देखि ३१	५८१, १९६९
		१२(३)(च), १३(१), १८(१), ४३(२)	११
		१२(१), १६(१), २६, ३२, ३५(५)	२०५४
		१२, १२(२)(ग), १३, १३(१) र (२), २७, १४९(१) मा (ड), (३)	१०८४
		१२, १३, १८, १९, १०७(१) र (२)	१४७२
		१२, १३ १९, २०, ३३	१४८१
		१३ र १९	१९१, ४५३, ८०४
		१३, १३(३), १९(२), २३(२)	११३ १६२५
		१३, १७(२)	१६४२
		१३, १३(१), (३), १६(२), २०, २०(२),	१५५३

		१०७(२)	
		१५, १०७(१)	१०२, १६४
		१९, १९(१)	९५, ६९५
		२०(२), १०१(१), १५६	८९५
		२०(२), २४, २६, २९, ३२, १०७(२)	११४१
		२४, २४(५), (६० (क), (९)	३१०, ५७४, ८१५
		२४(क)(९), ३२ र १०७	६२
		२४, २४(५), (७), (९), ९, १००, १०७(२)	१६३०
		२४(१), (२), (३), (४), (५), (६), (७), (क), (९) (१०), २४(क) र (९) र १०७(१)	१३०४, १५१५
		३२, १०७(१) र (२), ६७, १४२	१२८७
		३२, ४५(४), ५९ र ६३, १००, १०७(२), (३), १४४, १४७, १५६(२)(घ), १६६, १६६(३)	१६८५
		३८(१), (२), ५६, ५६(१), (२), (३) र (४) ७७, १०७(२)	१२०२
		३२, १०७(१)(२), ११६	९७८
		३४(१), ३५, ३७	३३०, ४३८, ९८८
		६४, ८४ र ८५, १४८(२), ८९,	१४९२ १०७५
		९३, १००, १०१, १०२ र ११२ १०७(१)	५००, ७०७ ३६१
		१००(१), १०१(१)(२)	७१४
		१०७(२)	७४३
		१०७(२), १४, २३, २१	८५०
		१२६(५), १५३, १२३(१), १८(१), १३२(२)(छ)	२१
		१४८, ११६, १५५(१), १६७	९०८
		१५३	१६११
		१५३, १२(२) (च), १३(१), १८, १९ र १५३	१८४९
५१	नेपाल कानून व्याख्या सम्बन्धी ऐन, २०१०	१४ र २१	६२
५२	नेपाल कानून व्यवसायी परिषद् ऐन, २०५०	१७(२)	१४७२
५३	नेपाल नागरिकता ऐन, २००९	४(क)	६०१
५४	नेपाल पेट्रोलियम ऐन, २०४०	२२	१६९५
५५	नेपाल पेट्रोलियम ऐन, २०४१	३	२०५४
५६	नेपाल पेट्रोलियम नियमावली, २०४१	२(ट), ८	४५३
५७	नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८	४(१)(ख), ५(१), १११	१२५०

		४(१), ५ र १११	६६८
		२६	२७५
		१५(२), (४), २३(१)	२७५
		४९	६९५
५८	नेपाल वायु सेवा निगम ऐन, २०१९	६(१)	११५१
५९	नेपाल वायु सेवा निगम कर्मचारीको सेवा शर्त विनियमावली, २०५८	२घ, ९५	११५१
६०	नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३	९(७क) खण्ड (छ) र (ज)	१८३५
६१	नेपाल सरकार कार्यविभाजन नियमावली, २०६४	४, ५ र ६	११
६२	न्यायपरिषद् ऐन, २०४७	४क उपदफा २, खण्ड घ	३८२
६३	न्याय प्रशासन ऐन, २०४८	८(१)	१५५
		१४(ग)	१२३५
		८, ९(ग)	१४०५
		१६, १९	१४२२
		११(१)(ख)	७१५
६४	प्रमाण ऐन, २०३१	३, १०, १०(१)(क), १५(१), १८, २३(७), ३६	८१५
		६(क)	१६६३
		७(ख)	११८
		१०, ११	६३१
		१३	१८७६
		१४ र १६	४८७
		२०	२००८
		२३, २३(७)	२०१
		२५	१२२७
		२६	१२३९
		३२	५८१
		२७(२)	६६८
		२७	७६२
		५१	१९०४
		५४ नं.	१२३५
६५	प्रहरी ऐन, २०१२	१०(ग), ११(१)	१३०४
		११, ११(क), ३९	
६६	प्रहरी नियमावली, २०४९	८९(२) (ग), (६)	१३०४, १८४९
		९८, ९८(१), (४) र (४क)	१८४९
६७	पेटेन्ट डिजाइन तथा ट्रेडमार्क ऐन, २०२२	२(ग), १६(२), २(ख), १२	६५०
६८	पेट्रोलियम नियमावली, २०४१	अनुसूची २, परिच्छेद १८, नियम ६८	१६९५
६९	बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०४८	४(१), ८	८०४

		४(३)	८९५
		४, ५, ६, ८	१०००
		११, ११(३),	९६९
		११(१), (२), (३), (४)	१८०३
		११(३)	११६०
		४२(च)	१८८८
७०	बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३	४९(२)	६६८
		८१, ८१(१)	५८१
७१	भन्सार ऐन २०६४	१३, १३(१), (२), (३), (४)	१३९०
७२	भन्सार ऐन, २०१९	२(ठ)	१९६६
		१९, १९क	८००
७३	भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७	७(१), ८, १६(क), २९(१)	८६८
		७(२), १३, २९	४३५
		१२, २९(२)	१०६५
		१५	१२६६, २००८
		१६क र २९	४२४
७४	भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९	३(१)(क)	५४३
		८(३), १८, ३५, ४५	८६८
		२०(१)	१२६६
		१६(१)	१०७०
		२०(१), (२), २४, ३३, ४७	२७५, २००८
		५६	५५१
७५	भू तथा जलाधार संरक्षण ऐन, २०३९	४ र १०	२०५४
७६		२६(१), २९	१७४, ८६४
		२६घ, ड	१३४२
		२६(ज)	२६७
		३१(क)	५१६
७७	मध्यस्थता ऐन, २०३८	११(१), २१(२)	१०२२
		१९, २१, २१(२)(च)	७४३
७८	मध्यस्थता ऐन, २०५५	५, ६(४), ७, ७(१), (७(२))	१३४७
		७(३), ३०(१), १५(ख), (ग), ४२(२), (३)	२०८७
		१४(१)	१०२२
		३० र ३२	१६८०
७९	महेन्द्र संस्कृत विश्वविद्यालय छनौट समितिको कार्यविधि सम्बन्धी विनियम, २०४७	१२.१०.६	११०९
८०	मानव अधिकार आयोग कर्मचारी सेवा, शर्त र सुविधासम्बन्धी नियमावली, २०५८	९(४)	२१
८१	मानव वेचविखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण ऐन, २०६४	८	१६४२, १७९७

द२	मानव अधिकार आयोग ऐन, २०५३	१८	२१
द३	मालपोत ऐन, २०३४	२(ख२),(ख३)	१०७०
		७, ८, ८ख, २८, २९, ३०, ३१ र ३२ख	१५९४
		७(२)	११८२, १४१६
		८(३)	९६५
		२४(१), (४)	१००८
द४	मालपोत नियमावली, २०३६	३	११८२
द५	मुलुकी ऐन, अपुतालीको	४ नं.	७८
		६, १० र ११ नं.	१४०१
		१२ नं.	११२३
		१७ नं.	२३८, १९५४
		१८, २ नं.	८९०
		२० नं.	१०४३
द६	मुलुकी ऐन अ.व.	१०, ३६ नं.	१०७०
		१०, ८२ नं.	१८११, ५६८
		१७ नं.	८, १४२२, १५१५
		१८, ६५ र ११८ नं.	६२
		२९ नं.	११३
		३०, ८३(१) र ३९ नं.	३२९, ७०७
		३६, ८२ र ८६ नं.	२०८३
		७२, १८६ र १९२ नं.	१२३५
		७८ नं.	१८४
		८५ नं.	१५५, ५१७१, ९२५
		८५, ७३ नं.	१९२४
		९२ नं.	२४२
		११०, १७९, १८५, २०१ नं.	९७८, १७६२
		११५, १३३, १३९	२०१, १९९१
		११८ नं.	८९
		१३९ नं.	११८
		१८० नं.	१०४९
		१८४(क)	१९०४
		१९२ नं.	१०२२
		१८८ नं.	४०४, ९६९, ११६०
२०५ र २०८ नं.	३४०, २०८७		
द७	मुलुकी ऐन अंशबण्डाको	१, १क, २ र १०, १८ नं.	१६५५
		२ र १८ नं.	८३
		१८ नं.	१८, १७९०

		३० नं.	६६८
		३५ नं.	१९२४
		१, ३, ७ र १० नं.	१४४
		१, ९ र १२ नं.	१३९७, १८७६
८८	मुलुकी ऐन कुटपीट महलको	१, २, ६, १८ र २५	७९४
		२, २० नं.	९५७
८९	मुलुकी ऐन गुठीको	११ नं.	११३
९०	मुलुकी ऐन घर बनाउनेको	३ नं.	१०५८
		११ नं.	१०७०
९१	मुलुकी ऐन ठगी महलको	१ र २४, ७ र १२ नं.	
९२	मुलुकी ऐन चोरीको	४ नं.	९६९
		११, १४(४)	२४८
९३	मुलुकी ऐन जग्गा पजनीको	२ नं.	८९०
		२(क) नं.	२३८, ८६४
		१४(२) नं.	२४२
		१७ नं.	१०४३
		१७ नं.	११०३, २०८३
		१८ नं.	५८९, १०४३, ११८२, २०८३
९४	मुलुकी ऐन जबरजस्ती करणी महलको	१, २, १० नं.	५७४
		३, ३(१) र १० नं.	६१४, १८०३, १५८०
९५	मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको	१, १३(१) नं.	८९
		१, ६(४) नं.	९६९
		५ र १० नं.	१८६४
		५, ६(२), १३(३), १४ नं.	२५५
		६(२), १३(३), १४ नं.	६३१, १३३८
		१३, १३(३) नं.	४०४, ८१५
		१३(३), १४ नं.	११६०
		२८क र ख,	१५५३
९६	मुलुकी ऐन ठगी महलको	१ नं.	१२४
		१ नं. र २ नं.	६५८
		१, ४ र ८ नं.	१२६६
		४ र ५ नं.	३१०, १११७
९७	मुलुकी ऐन दण्ड सजायको	२६ नं., ४२ नं. (६१) नं.,	१०२७
		३८, ३८(१) र ५३क नं.	२४२
		४०, ४२ नं.	१७२३
		४२(२)	८०८
		४६ नं.	६१४, १९२४
		६१ नं.	८

९८	मुलुकी ऐन दान वकसको	१ र ५ नं.	३२९,११०३
९९	मुलुकी ऐन प्रारम्भिक कथनको	४ नं.	१०५८
१००	मुलुकी ऐन मोहीको	१ नं.	११८
१०१	मुलुकी ऐन रजिष्ट्रेशनको	१ नं.	५०, ७३५
१०२	मुलुकी ऐन लेनदेन व्यवहारको	८ नं.	८, १६६३
		८ र ९ नं.	१२४४
		१६ नं.	३७३
१०३	लोग्नेस्वास्नीको महलको	१, १(क), ३ नं.	१६३०
		१क, २ र ४क	१९१
		२, ३ र ३(१)	८०४
		३(१)	१०००
१०४	मुलुकी ऐन विवाहवारीको	२ नं. र १० नं.	१९१
१०५	मुलुकी ऐन, स्त्री अंशधनको	१ नं. र २ नं.	१४८१
		२ र ८ नं.	११०३
		५ नं.	८३
१०६	मूल्य अभिवृद्ध कर ऐन, २०५२	३१(क)	१३७९
१०७	राज्य रजौटा ऐन, २०१७	४ र ६	६६८
१०८	राष्ट्रिय प्रसारण ऐन, २०४९	२(क)	१०२
		१०, २१	३५०
१०९	राष्ट्रिय प्रसारण नियमावली, २०५२	९(क), १६(४), १८(२)	१६४
		११ र १६	३५०
		अनुसूची २(क)	१०२
११०	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९	५क र १९(१) २६(१) २७	१८७०
१११	रेडियो ऐन, २०१४	२(क)	१०२
११२	रेडियो प्रसार सेवा विकास समिति कर्मचारी सेवा शर्त नियमावली, २०५७	१८क	१९६९
११३	रेडियो प्रसार सेवा विकास समिति (गठन) आदेश, २०४१	१०	१९६९
११४	वन ऐन, २०४९	१६	१००८
		१७, १८,	२०५४
११५	व्यवस्थापिका संसद नियमावली २०६३	१८१	४५३
११६	वाणिज्य बैंक ऐन, २०३१		५८१
११७	वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३		२०५४
११८	वायुसेवा निगम ऐन, २०१९	१३, १४, १५	७८३
११९	वायुसेवा निगम ऐन	४, ४(१), ६, ६(१)	
१२०	विद्युत ऐन, २०४९	४(१), ९	४५३
१२१	वित्तीय संस्था ऐन, २०६३	४९(२)	१२५०
१२२	विदेशी विनिमय नियमित गर्ने ऐन, २०१९	२(घ)	१५८०

१२३	शिक्षा नियमावली (सातौं संशोधन सहित), २०४९	५४(४), (९)	१८२१
१२४	शिक्षक सेवा नियमावली २०५७	२७	६०७
१२५	शिक्षक सेवा आयोग नियमावली, २०५७	३४	१६२५
१२६	शिक्षा ऐन (संशोधन सहित), २०२८	१२(६)(ब)	१६५५
		१६ड(५)	१६९५
		१९	१६२५
१२७	शिक्षा नियमावली, २०५९	२५(१) र १२९	१६५५
		९५(१) र ९६(२)	३१८
		१३८(२) (क), १४०	१७१७
१२८	श्रम ऐन, २०४८	५२(१) (४), ६०, ६०(ग)	१०१४
१२९	समाज कल्याण ऐन, २०४९	९, १६(१), २०	१८११
१३०	सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०१७	अनुसूची १	१२६६
१३१	सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९	अनुसूची १	१९०४
		२७	१२४
		अनुसूची १ र अनुसूची २	१६४२
१३२	सरकारी मुद्दा सम्बन्धी नियमावली, २०५५	१०(२), ११(१)	१९०४
१३३	सन्धि ऐन, २०४७	(९)	८९५, ११४१, १४८१
१३४	सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९	१५२(१), (२), १६१(३), र १६३	१९४०
		२१(३), ३७	८६८
१३५	सहकारी ऐन, २०४८	३(१), (३), ९(१), २६, ३९, ४१,	१२४
१३६	सर्वोच्च अदालत ऐन, २०४८	३	५००
१३७	सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४८	७	२१४०
१३८	सशस्त्र प्रहरी ऐन, २०५८	१९(४) र २१(ग)	१३०४
१३९	सहकारी नियमावली, २०४९	२५(२), ३९, ३९(१), २	७६६
१४०	सहकारी ऐन, २०४८	३९	७६६
१४१	सार्वजनिक अपराध र सजाय ऐन, २०२७	२(ख), (ड), (ज)	१७२३
१४२	सुरक्षित गर्भपतन सेवा प्रक्रिया २०६०	१४(१)	१५५३
१४३	सैनिक ऐन, २०६३	५९, (क) र (घ)	१९९०
		१०५(१)(क)(१), (२) र (३)	१८४१
१४४	संविधानसभा नियमावली, २०६५	१४१(२), १४२	१२८७
१४५	संक्षिप्त कार्यविधि ऐन, २०२८	३(१)	६२
१४६	संवैधानिक परिषद् (काम, कर्तव्य, अधिकार र कार्यविधि) सम्बन्धी ऐन, २०६६	५, ६, ६(५), ६(६)	१०८४
१४७	संविधान सभा (व्यवस्थापिका संसदको कार्य सञ्चालन) नियमावली, २०६५	७(५), (८)	१२०२
१४८	संविधानसभा (व्यवस्थापिका संसदको कार्य सञ्चालन) नियमावली, २०६५	८४(२) उपनियम (३), (४) र (५)	१४९२
१४९	स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५	१६१, १६२, २१५(२)	३५०, १४०५

१५०	स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६	२०७(१)(ड)	३५०
१५१	स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३	१९	१२७६
१५२	स्वायत्त शासन ऐन, २०५५	२(थ), २१५(२)	१०३८
१५३	स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६	२०७, २०७(१)(च), (२)	१०४३
१५४	हातहतियार खरखजाना ऐन, २०१९	२४क.	१७९७
१५५	त्रिभुवन विश्वविद्यालय ऐन, २०४९		९७४

नेपाल कानून पत्रिका
बिक्री वितरण गर्न चाहनेहरूलाई

सूचना

कुनै पुस्तक, पत्रपत्रिका बिक्रेताहरूले नेपाल कानून पत्रिका तथा सर्वोच्च अदालत बुलेटिन फिर्ता नहुने गरी बिक्री वितरण गर्न निवेदन गरेमा पत्रिकाको मूल्यमा निम्न प्रतिशत छुट (Discount) पाउने व्यवस्था भएकाले बिक्री गर्न इच्छुक बिक्रेताहरूले निम्न ठेगानामा सम्पर्क राख्न अनुरोध गरिन्छ:

(क)	रु.१,८००/- सम्मको एकमुष्ट खरीद गर्नेलाई	१० प्रतिशत
(ख)	रु.३,६००/- सम्मको एकमुष्ट खरीद गर्नेलाई	१२ प्रतिशत
(ग)	रु.७,२००/- सम्मको एकमुष्ट खरीद गर्नेलाई	१५ प्रतिशत
(घ)	रु.१४,४००/- वा सो भन्दा माथिको एकमुष्ट खरीद गर्नेलाई	२० प्रतिशत

उपरोक्त छुटका अतिरिक्त काठमाडौं उपत्यकाबाहिरका कुनै आठ बेगला बेगलै जिल्लाका बिक्रेताहरू कहाँ पठाउनका लागि बिक्रेताको रुपमा विधिवत् दर्ता भएको निस्सा र कानून पत्रिका वा सर्वोच्च अदालत बुलेटिन वा दुवै बिक्री गर्ने सम्बन्धमा सो बिक्रेतासँगको सम्झौताको प्रति समेत दाखिल गरेमा माथि उल्लिखित कमिशन दरमा २ प्रतिशत र सोह्र जिल्लाका बिक्रेतासँग यस्तो सम्झौता पेश गरेमा ४ प्रतिशत थप कमिशन उपलब्ध हुनेछ ।

यो व्यवस्था २०६६ साल साउनदेखि लागू भएको छ ।

कानून पत्रिका शाखा
सर्वोच्च अदालत
रामशाहपथ, काठमाडौं

ट. निर्णयहरूमा बहस गर्नु हुने सरकारी वकीलहरू सँगै सोही पक्षबाट निजी कानून व्यवसायीहरू सम्मिलित हुनु भएकोमा उहाँहरू सहितको नामावली

सरकार तर्फबाट:				
क्र.सं	कानून व्यवसायी	निर्णय नम्बर /इजलास	विषय	पृष्ठ

क

१.	सहन्यायाधिवक्ता श्री किरण पोखरेल	८३१८ संयुक्त	नकबजनी चोरी	२८५
२.	सहन्यायाधिवक्ता श्री किरण पौडेल	८३८६,८५२१,८३२६,८३५१,८३९१,८३४५/विशेष	उत्प्रेषण परमादेश समेत	३४९, ५७४, ९४४, ९७८, २०५३
३.	सहन्यायाधिवक्ता श्री किरण पौडेल, अधिवक्ता चन्द्रकान्त ज्ञवाली र चण्डेश्वर श्रेष्ठ	८४५५/विशेष	उत्प्रेषणसमेत	१४७१
४.	उपन्यायाधिवक्ता श्री कृष्णप्रसाद पौडेल	८२९४,८३८१,८४१८,८४३७,८३३०, ८३४०,८३६२/पूर्ण	उत्प्रेषण/भ्रष्टाचार /कर्तव्य ज्यान	६०,४०३,५४२,६९५, ८६७,११९१,१३४६
५.	सहन्यायाधिवक्ता श्री कृष्णप्रसाद पौडेल	८५१४/संयुक्त	मोटरसाइकल पाटर्स चोरी पैठारी	१९६५
६.	सहन्यायाधिवक्ता श्री कृष्णप्रसाद पौडेल, उपन्यायाधिवक्ता श्री श्रीकृष्ण भट्टराई	८३७८/संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	८१४
७.	सहन्यायाधिवक्ता श्री कृष्णप्रसाद पौडेल एवं वरिष्ठ अधिवक्ताहरू श्री हरिहर दाहाल र अधिवक्ता श्री केशव भट्टराई	८३५६/संयुक्त	ट्रेडमार्क	
८.	नायव महान्यायाधिवक्ता श्री कुमार चुडाल	८४६४/संयुक्त	परमादेश	१५५१

ख

९.	उपन्यायाधिवक्ता श्री खेमराज ज्ञवाली	८४९४, ८४७२, ८३५३, ८३८९/पूर्ण	जवर्जस्ती करणी/ लिखत दर्ता बदर/ उत्प्रेषण /कर्तव्य ज्यान	९६८, १६२९,१८०२
----	-------------------------------------	------------------------------------	--	-------------------

ठ

१०.	सहन्यायाधिवक्ता श्री ठोकप्रसाद सिवाकोटी	८३२५/८४४० विशेष	कर्तव्य ज्यान, उत्प्रेषण परमादेश	३३९, १३६७
११.	सहन्यायाधिवक्ता श्री ठोकप्रसाद सिवाकोटी, अधिवक्ताहरू श्री बद्रीनाथ शर्मा र श्री विश्वप्रकाश भण्डारी	८२९८/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	९५
१२.	सहन्यायाधिवक्ता श्री ठोकप्रसाद सिवाकोटी एवं अधिवक्ताद्वय श्री रामप्रसाद भण्डारी, वच्चु सिंह खड्का	८४०२/संयुक्त	निर्णय बदर	१०५७

ड

१३.	उपन्यायाधिवक्ता श्री धर्मराज पौडेल	८३३९, ८४२०, ८४४४, ८४५७, ८४५९, ८४७३, ८४७४/विशेष	उत्प्रेषण/परमादेश समेत/कीर्ते	५३२,१२००,१ ३९६,१४९१,१ ५१४,१६४१, १६५४
१४.	उपन्यायाधिवक्ता श्री धर्मराज पौडेल र श्री हरिप्रसाद रेग्मी	८५१९/संयुक्त	भ्रष्टाचार	२००७
१५.	उपन्यायाधिवक्ता श्री धर्मराज पौडेल, अधिवक्ता श्री नारायण खनाल, श्री खगराज पोखरेल	८३९०/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	९७४

प

१६.	नायव महान्यायाधिवक्ता पुष्पराज कोइराला र सहन्यायाधिवक्ता किरणकुमार पौड्याल अधिवक्ताहरू श्री पूर्णमान शाक्य, श्री लभकुमार मैनाली, श्री शिवप्रसाद रिजाल, श्री कृष्णप्रसाद सापकोटा र श्री शम्भु थापा	८३१७/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत ।	२७४
१७.	नायव महान्यायाधिवक्ताद्वय श्री पुष्पराज कोइराला र श्री प्रेमराज कार्की, सहन्यायाधिवक्ताद्वय श्री किरण पौडेल, श्री कृष्णप्रसाद पौडेल, उपन्यायाधिवक्ता श्री धर्मराज पौडेल, वरिष्ठ अधिवक्ता श्री महादेव यादव, श्री बद्रीबहादुर कार्की, श्री हरिहर दाहाल, यज्ञमूर्ति वज्जाडे एवं अधिवक्ताहरू श्री उपेन्द्रकेशरी न्यौपाने, श्री हरिकृष्ण कार्की, श्री हरिप्रसाद उप्रेती, श्री टीकाराम महारा, श्री माधवकुमार बस्नेत, श्री सुरेन्द्रकुमार महतो	८४०६/विशेष	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	१०८३
१८.	नायव महान्यायाधिवक्ता श्री पुष्पराज कोइराला, सहन्यायाधिवक्ता श्री ठोकप्रसाद शिवाकोटी र किरण पौडेल एवं उपन्यायाधिवक्ता श्री खेमराज ज्ञवाली तथा वरिष्ठ अधिवक्ता श्री बद्रीबहादुर कार्की, अधिवक्ता श्री सुशीलकुमार पन्त र श्री चेतनाथ घिमिरे	८३६८/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	७४२
१९.	नायव महान्यायाधिवक्ता श्री पुष्पराज कोइराला, सहन्यायाधिवक्ता श्री किरण पौडेल तथा उपन्यायाधिवक्ता श्री धर्मराज पौडेल	८५०७/विशेष	उत्प्रेषण परमादेश	१९०३
२०.	सहन्यायाधिवक्ता प्रेमराज कार्की	८३५२, ८४३३/संयुक्त	भ्रष्टाचार/कर्तव्य ज्यान	१३२१

२१.	नायव महान्यायाधिवक्ता श्री प्रेमराज कार्की, अधिवक्ता श्री वच्चुसिंह खड्का	८३७०/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त प्रतिषेध	७६५
२२.	नायव महान्यायाधिवक्ता श्री प्रेमराज कार्की, वरिष्ठ अधिवक्ता श्री श्यामप्रसाद खरेल, अधिवक्ता श्री बाबुराम कुँवर, श्री मातृका निरौला, श्री ऋषिराज शर्मा र श्री नारायणप्रसाद दवाडी	८४६८/संयुक्त	उत्प्रेषण	१६००
२३.	नायव महान्यायाधिवक्ता श्री प्रेमराज कार्की, उपन्यायाधिवक्ता श्री खेमराज ज्ञवाली एवं वरिष्ठ अधिवक्ता श्री कृष्णप्रसाद भण्डारी, श्री महादेव यादव, श्री हरिहर दाहाल एवं अधिवक्ताहरू श्री रमनकुमार श्रेष्ठ, श्री रामचन्द्र सुवेदी, श्री सुरेन्द्र खड्का, श्री तेजनारायण चौधरी, श्री शंकरकुमार निरौला, श्री खगेन्द्र अधिकारी र बगला रेग्मी	८५२५/संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२१०१

म

२४.	सहन्यायाधिवक्ता श्री महेश थापा	८२९९, ८३०५, ८३४९, ८४०५, ८४०९, ८४१५, ८४५०, ८४७९, ८४८५, ८४९१/संयुक्त	आयकर/उत्प्रेषण समेत/नेपाली नागरिकता/कीर्ते ठगी/कर्तव्य ज्यान	१०१,११४९,४२८,६००,१६८५,१७४३,१०७५,१११६,१७८३ र ११५९
२५.	सहन्यायाधिवक्ता श्री महेश शर्मा पौडेल	८५००/विशेष	उत्प्रेषण	१८४८
२६.	सहन्यायाधिवक्ता श्री महेश थापा अधिवक्ता श्री सतिशकृष्ण खरेल	८३०३/संयुक्त	आयकर ।	१३६
२७.	सहन्यायाधिवक्ता श्री महेश शर्मा पौडेल	८३६३/पूर्ण	परमादेश समेत	६९९
२८.	सहन्यायाधिवक्ता श्री महेश शर्मा पौडेल	८३६५/पूर्ण	उत्प्रेषण	७१३

२९.	सहन्यायाधिवक्ता श्री महेश शर्मा पौडेल	८४१९/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	११९७
३०.	सहन्यायाधिवक्ता श्री महेश शर्मा वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल, अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा, श्री हरि उप्रेती र श्री पदम गिरी	८४२९/पूर्ण	उत्प्रेषण, अधिकारपृच्छा र परमादेश समेत	१२७५
३१.	सहन्यायाधिवक्ता महेश थापा एवं अधिवक्ता अनीलकुमार सिन्हा अधिवक्ता सतिशकृष्ण खरेल	८४४३ संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	१३८९

य

३२.	सहन्यायाधिवक्ता श्री युवराज सुवेदी	८३६४, ८३८७, ८३९७, ८४३१, ८४६९, ८३३७, ८४३५, ८४११, ८४१६/विशेष	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश /कुटपीट अंगभंग /उत्प्रेषण समेत /जवरजस्ती करणी /कर्तव्य ज्यान	७०७, ९५६,१०२१,१ ३०३,१६१०,४ ९९, ११२८, ११७५ र १३३७
३३.	सहन्यायाधिवक्ता श्री युवराज सुवेदी, प्रेमबहादुर कार्की	८३११/पूर्ण	कर्तव्य ज्यान ।	२००
३४.	सहन्यायाधिवक्ता श्री युवराज सुवेदी, अधिवक्ता श्री सुशील पन्त, श्री गान्धी पण्डित, श्री हरिकृष्ण कार्की, श्री गोविन्दप्रसाद शर्मा, श्री तुलसी भट्ट, डा.श्री भिमार्जुन आचार्य श्री हरिप्रसाद उप्रेती, श्री शिवप्रसाद रिजाल	८३७३/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	७८२
३५.	सहन्यायाधिवक्ता श्री युवराज सुवेदी वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल, अधिवक्ताद्वय श्री युवराज भण्डारी, कमलबहादुर वोगटी	८३७९/संयुक्त	उत्प्रेषण, परमादेश	८४८
३६.	सहन्यायाधिवक्ता श्री युवराज सुवेदी, अधिवक्ताहरू श्री सुशील पन्त, श्री गान्धी पण्डित, श्री हरिकृष्ण कार्की, श्री गोविन्दप्रसाद शर्मा, श्री तुलसी भट्ट, डा.भीमार्जुन आचार्य	८३९२/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	९८७
३७.	सहन्यायाधिवक्ता श्री युवराज सुवेदी एवं अधिवक्ताहरू श्री सुशील पन्त,	८४१४/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	११५०

	श्री गान्धी पण्डित, श्री हरिकृष्ण कार्की, श्री गोविन्दप्रसाद शर्मा, श्री तुलसी भट्ट, डा.भिमार्जुन आचार्य			
३८.	सहन्यायाधिवक्ता श्री युवराज सुवेदी एवं अधिवक्ताहरू श्री रामनारायण विडारी, श्री तुलसी भट्ट, श्री चण्डेश्वर श्रेष्ठ, श्री रमनकुमार श्रेष्ठ र श्री मुक्ति प्रधान	८४३०/पूर्ण	उत्प्रेषणसमेत	१२८६
३९.	सहन्यायाधिवक्ता श्री युवराज सुवेदी र उपन्यायाधिवक्ता श्री रेवतीराज त्रिपाठी	८४७१/विशेष	उत्प्रेषण	१६२५
४०.	सहन्यायाधिवक्ता श्री युवराज सुवेदी, वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय श्री हरिहर दाहाल, श्री राघवलाल वैद्य अधिवक्ताहरू श्री पुण्यप्रसाद खतिवडा, श्री गणेशप्रसाद बराल, श्री शंकरकुमार श्रेष्ठ, श्री रामचन्द्र त्रिपाठी, श्री लक्ष्मी शर्मा, श्री रजितभक्त प्रधानाङ्ग र श्री रमेशराज प्रधान	८४९५/पूर्ण	उत्प्रेषणयुक्त प्रतिषेध	१८१०
४१.	सहन्यायाधिवक्ताद्वय युवराज सुवेदी, श्री किरण पौडेल, अधिवक्ताहरू माधव बस्नेत, बालकृष्ण नेउपाने, कुमार रेग्मी, टीकाराम भट्टराई, सुशील पन्त र डा.भीमार्जुन आचार्य	८४८०/संयुक्त	उत्प्रेषण	१६९४
४२.	सहन्यायाधिवक्ता श्री युवराज सुवेदी, श्री किरण पौडेल, उपन्यायाधिवक्ता श्री प्रकाश हुंगाना, वरिष्ठ अधिवक्ताहरू श्री श्रीहरि अर्याल, श्री महादेवप्रसाद यादव, अधिवक्ता श्री शम्भु थापा, श्री प्रकाश राउत, श्री होमकान्त चौलागाई	८३३४/संयुक्त	उत्प्रेषण	४५१
४३.	उपन्यायाधिवक्ता श्री योगराज बराल	८३०२,८४३६/ संयुक्त	उत्प्रेषण/ ठगी	१२४,१३४१
४४.	उपन्यायाधिवक्ता योगराज बराल अधिवक्तात्रय श्री शम्भु थापा, श्री उमेश खकुरेल र श्री ईश्वरी भट्टराई	८३१६/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत ।	२६६

२

४५.	उपन्यायाधिवक्ता श्री रमेश शर्मा पौडेल, अधिवक्ताद्वय श्री हरिकृष्ण कार्की र श्री यमुना भट्टराई	८२९१/विशेष	उत्प्रेषण	१०
४६.	उपन्यायाधिवक्ता श्री रमेश शर्मा पौडेल, वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय श्री महादेव यादव, श्री हरिहर दाहाल, अधिवक्ताहरू श्री हरिप्रसाद उप्रेती, डा.भीमार्जुन आचार्य, श्री बसन्त गौतम	८२९२/विशेष	उत्प्रेषण परमादेश	२०
४७.	सहन्यायाधिवक्ता श्री रमेशकुमार पोखरेल	८४२१/संयुक्त	जीउ मास्ने वेच्ने र डांका	१२२६
४८.	उपन्यायाधिवक्ता श्री रमेश शर्मा पौडेल	८३२२, ८४६०, ८४८१ संयुक्त	उत्प्रेषण, परमादेश ।	३१७, १५२२, १७१७
४९.	उपन्यायाधिवक्ता श्री रमेश शर्मा पौडेल, वरिष्ठ अधिवक्ता श्री महादेव यादव	८४४२/संयुक्त	उत्प्रेषण प्रतिषेध	१३८५
५०.	उपन्यायाधिवक्ता श्री रमेश शर्मा पौडेल एवं वरिष्ठ अधिवक्ता श्री कमलनारायण दास, श्री हरिहर दाहाल तथा देवेन्द्र सिंह	८४८४/संयुक्त	उत्प्रेषण	१७३५
५१.	उपन्यायाधिवक्ता श्री रमेश शर्मा पौडेल एवं अधिवक्ता श्री दुर्गाप्रसाद अधिकारी	८५१५/विशेष	उत्प्रेषण समेत	१९६९
५२.	नायव महान्यायाधिवक्ता श्री राजनारायण पाठक, उपन्यायाधिवक्ता श्री शंकरबहादुर राई	८३७४/संयुक्त	कुटपीट अंगभंग	७९४
५३.	सहन्यायाधिवक्ता श्री राजेन्द्रकुमार पोखरेल	८४२७, ८४९६, ८५१८ र ८४९८/ विशेष	उत्प्रेषण समेत	१२५९, १८२०, १९९९
५४.	सहन्यायाधिवक्ता श्री राजेन्द्र पोखरेल, अधिवक्ता श्री गौबहादुर आल	८४३२/पूर्ण	उत्प्रेषण समेत	१३१४
५५.	सहन्यायाधिवक्ता श्री राजेन्द्रकुमार पोखरेल, अधिवक्ताद्वय श्री ज्ञानेन्द्र पोखरेल र श्री नागेन्द्र यादव	८५२७/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	२१२०

५६.	उपन्यायाधिवक्ता श्री रेवतीराज त्रिपाठी	८३०७, ८३१०, ८३१२, ८५१६, ८३१५/विशेष	उत्प्रेषण / बन्दी प्रत्यक्षीकरण / कर्तव्य ज्यान ।	१६४, १९१, २३७, २५४, १९७६
५७.	उपन्यायाधिवक्ता श्री रेवतीराज त्रिपाठी, अधिवक्ता श्री नरबहादुर शाही	८५०५/संयुक्त	उत्प्रेषण	१८८१

श

५८.	उपन्यायाधिवक्ता श्री शरदकुमार खड्का	८३३३/संयुक्त	निर्णय दर्ता बदर	४४४
५९.	उपन्यायाधिवक्ता श्री श्रीकृष्ण भट्टराई	८३१३, ८४२८, ८४९९, ८५१७, ८३३२/संयुक्त	बन्दीप्रत्यक्षीकरण/ बैंक ठगी	२४२,१२६५,१ ८४०,१९८९, ४३७
६०.	उपन्यायाधिवक्ताद्वय श्री श्रीकृष्ण भट्टराई, श्री रेवतीराज त्रिपाठी	८३८५/विशेष	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	९०६
६१.	उपन्यायाधिवक्ता श्री श्रीकृष्ण भट्टराई, अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा, श्री प्रेमबहादुर खड्का, श्री श्यामकुमार श्रेष्ठ र श्री नारायणप्रसाद खनाल	८३६०/संयुक्त	उत्प्रेषण	
६२.	उपन्यायाधिवक्ता श्री शंकरबहादुर राई	८३१४, ८३२१, ८४६३/संयुक्त	डाँका । ठगी । भ्रष्टाचार	२४७, ३०९, १५४१

स

६३.	सहन्यायाधिवक्ता श्री सरोजकुमार गौतम	८४०१, ८३४१, ८५१०/संयुक्त	नागरिकताको प्रमाणपत्र/निर्णय बदर/सवारी ज्यान	५५०, १०४८, १९३९
६४.	सहन्यायाधिवक्ता श्री सरोजप्रसाद गौतम, वरिष्ठ अधिवक्ता श्री महादेव यादव, अधिवक्ता श्री राजु आचार्य	८३९९/संयुक्त	उत्प्रेषण मिश्रित प्रतिषेध	१०३७
६५.	सहन्यायाधिवक्ता श्री सरोजप्रसाद गौतम, अधिवक्ता श्री हिरा रेग्मी	८४६५/संयुक्त	भ्रष्टाचार	१५८०
६६.	उपन्यायाधिवक्ता श्री सरोज खड्का	८३००/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	११२
६७.	नायब महान्यायाधिवक्ता सूर्य कोइराला तथा सहन्यायाधिवक्ता राजेन्द्र पोखरेल, वरिष्ठ अधिवक्ता बसन्तराम भण्डारी	८३५०/संयुक्त	उत्प्रेषण	६०६

६८.	नायवमहान्यायधिवक्ता श्री सूर्यप्रसाद कोइराला, उपन्यायाधिवक्ता श्री तेजनारायण पौडेल, वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल एवं अधिवक्ताहरू सुशील पन्त, श्री हरिकृष्ण कार्की, श्री रमणकुमार श्रेष्ठ, श्री श्यामप्रसाद पाण्डे, श्री टीकाराम भट्टराई र श्री नवराज तिमल्सिना	८५२६/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश समेत	२११०
६९.	नायव महान्यायाधिवक्ताद्वय श्री सूर्यप्रसाद कोइराला र श्री राजनारायण पाठक	८४४१/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त	१३७८

ह

७०.	उपन्यायाधिवक्ता श्री हरिप्रसाद रेग्मी	८४५६,८४६२, ८४९३ र ८५०६/विशेष	उत्प्रेषण परमादेश	१४८०, १५३७, १७९७ र १८८७
-----	---------------------------------------	------------------------------------	-------------------	----------------------------------

सर्वोच्च अदालतको स्वीकृतिले समन प्रकाशन प्रा.लि.द्वारा पुनः प्रकाशित तथा सगरमाथा अफसेट प्रेसमा मुद्रित
नेपाल कानून पत्रिका २०१५ देखि २०४९ सालसम्मका
 भागहरू (१ देखि ४६ सम्मका) सगरमाथा अफसेट प्रेस, काठमाडौं तथा दिपक पुस्तक भण्डारबाट उपलब्ध भइरहेको व्यहोरा जानकारी गराइन्छ ।

सम्पर्क: ४७८१३५०, ४४२४८९५
 मोबाईल: ९८४१४६२४५६, ९८४१२०५८२४

९. निर्णयमा बहस गर्नु हुने निजी कानून व्यवसायीहरूका नामका आधारमा सूची

निजी कानून व्यवसायीतर्फबाट:

क्र.सं	नाम	निर्णय नम्बर /इजलास	विषय	पृष्ठ
--------	-----	---------------------	------	-------

अ

१.	अधिवक्ताहरू श्री अन्जिता खनाल र श्री दुण्डिराज देवकोटा	८४४६ / संयुक्त	अवैध रूपमा भवन निर्माण	१४०४
२.	अधिवक्ता श्री अनिलकुमार सिन्हा	८४९१/संयुक्त	आयकर	१७८३
३.	अधिवक्ता श्री अनिलकुमार सिन्हा	८४९८/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	११९१
४.	अधिवक्ताहरू श्री अनीता सापकोटा चापागाई, श्री प्रकाश के.सी., सीता मैनाली, यमुना भट्टराई र श्री शोभादेवी पौडेल	८४७७/ संयुक्त	हाडनाता करणी	१६७५
५.	अधिवक्ताहरू श्री अर्जुन कँडेल र श्री श्रीभक्त भडेल	८४९७ पूर्ण	नामसारी हक कायम	१८२८
६.	अधिवक्ता श्री अर्जुनप्रसाद कणेल	८४२४/संयुक्त	लेनदेन	१२४३
७.	अधिवक्ता श्री अच्युतप्रसाद खरेल	८४९९/विशेष	उत्प्रेषण	१८४०
८.	अधिवक्ता श्री अच्युतप्रसाद खरेल	८५१७ /विशेष	उत्प्रेषण समेत	१९८९
९.	अधिवक्ता श्री अच्युतप्रसाद खरेल	८४३१/ विशेष	उत्प्रेषण	१३०३
१०.	अधिवक्ता श्री अच्युतप्रसाद खरेल	८३६४/ विशेष	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	७०७
११.	अधिवक्ता अनन्तराज लुईटेल	८४१२/संयुक्त	परमादेश समेत	११३५

क

१२.	अधिवक्ताहरू श्री कविता पाण्डे, श्री रमेश पराजुली, श्री रमा पन्त, श्री दिनेश त्रिपाठी	८४११/ संयुक्त	परमादेश समेत	११२८
-----	--	---------------	--------------	------

१३.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री कमलनारायण दास र अधिवक्ता श्री सतीशकुमार भा	८४१७/संयुक्त	छूट पोखरी दर्ता कायम	११८१
१४.	वरिष्ठ अधिवक्ताहरू श्री कमलनारायण दास, हरिहर दाहाल, अधिवक्तात्रय शम्भु थापा, लोकभक्त राणा र कृष्ण थापा	८४६८/संयुक्त	उत्प्रेषण	१६००
१५.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री कमलनारायण दास, अधिवक्ताद्वय श्री सतिशचन्द्र भा, श्री नागेन्द्रलाल कर्ण	८३८४/पूर्ण	उत्प्रेषण समेत	८९५
१६.	अधिवक्ताहरू श्रीकृष्ण सुवेदी, रमणकुमार श्रेष्ठ, रामनारायण विडारी, दिनमणि पोखरेल, रवीन्द्र भट्टराई र बालकृष्ण देवकोटा	८४८०/संयुक्त	उत्प्रेषण	१६९४
१७.	वरिष्ठ अधिवक्ता कृष्णप्रसाद भण्डारी तथा अधिवक्ताहरू बालमुकुन्द श्रेष्ठ र शिवप्रसाद गौडेल	८५०८/संयुक्त	दर्ताफारी चलन	१९२४
१८.	वरिष्ठ अधिवक्ताहरू श्री कृष्णप्रसाद भण्डारी, श्री सिन्धुनाथ प्याकुरेल, श्री महादेवप्रसाद यादव, श्री विश्वकान्त मैनाली, श्री खेमनारायण ढुंगाना, श्री यज्ञमूर्ति बज्राडे, श्री बसन्तराम भण्डारी, श्री श्यामप्रसाद खरेल, श्री हरिहर दाहाल, श्री बन्नीबहादुर कार्की, श्री कमलनारायण दास तथा अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा, श्री सुशीलकुमार पन्त, श्री गोविन्द शर्मा पौडेल, श्री मिथिलेशकुमार सिंह, श्री हरिकृष्ण कार्की, श्री उपेन्द्रकेशरी नेउपाने, श्री शेरबहादुर के.सी., श्री हरिप्रसाद उप्रेती, श्री पूर्णप्रसाद राजवंशी, श्री सुरेन्द्रकुमार महतो, श्री रविनारायण खनाल, श्री टीकाराम भट्टराई, डा.भीमार्जुन आचार्य, श्री रुद्र शर्मा, श्री रमणकुमार कर्ण, श्री राजकिशोर यादव र श्री रमेश पौडेल	८४३०/पूर्ण	उत्प्रेषणसमेत	१२८६
१९.	अधिवक्ता श्री कृष्णप्रसाद सापकोटा	८४५३/पूर्ण	अपुताली हक कायम	१४५७
२०.	वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय कृष्णप्रसाद भण्डारी र हरिहर दाहाल, अधिवक्ताद्वय शम्भु थापा र बालमुकुन्द श्रेष्ठ	८४६३/संयुक्त	भ्रष्टाचार	१५४१
२१.	अधिवक्ता श्री कृष्णदत्त कलौनी	८३९६/संयुक्त	करार	१०१८
२२.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री कृष्णप्रसाद भण्डारी र अधिवक्ता श्री बगला रेग्मी	८३९७/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	१०२१
२३.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री कृष्णप्रसाद भण्डारी, अधिवक्ताहरू श्री सुशील पन्त, श्री	८४०६/विशेष	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	१०८३

	सतिशकृष्ण खरेल, श्री बोर्णबहादुर कार्की, श्री तुलसी भट्ट, श्री रमनकुमार श्रेष्ठ, श्री बालमुकुन्द श्रेष्ठ, श्री रामनारायण बिडारी, श्री ताराबहादुर सिटौला, श्री श्यामजी प्रधान, श्री कपिलचन्द्र पोखरेल, श्री निलकण्ठ भट्टराई, श्री हरिन्द्रप्रसाद राई, श्री दिनमणि पोखरेल, श्री सोमराज तिमल्सिना, श्री कृष्ण सुवेदी, श्री गुणराज घिमिरे, श्री रमेशराज शर्मा सिग्देल, श्री रविन सुवेदी, श्री रामबहादुर थापा, श्री हरिराम लबजू, श्री चण्डेश्वर श्रेष्ठ, श्री प्रेमसिंह धामी, श्री भोजराज घिमिरे र श्री सानु सुवाल			
२४.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री कृष्णप्रसाद भण्डारी एवं अधिवक्तात्रय श्री शम्भु थापा, श्री सविता वराल र श्री बालमुकुन्द श्रेष्ठ	८४२३/संयुक्त	अंश दपोट	१२३८
२५.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री कृष्णप्रसाद भण्डारी र अधिवक्ता श्री बगला रेग्मी	८२९०/पूर्ण	लिलाम दर्ता बदर	१
२६.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री कृष्णप्रसाद भण्डारी, अधिवक्ता श्री शम्भु थापा, श्री रामप्रसाद भण्डारी, श्री कृष्णप्रसाद सापकोटा र श्री सुरेन्द्रकुमार महतो	८२९८/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	९५
२७.	वरिष्ठ अधिवक्ता कृष्णप्रसाद भण्डारी र हरिहर दाहाल तथा अधिवक्ताहरू सुशीलकुमार पन्त, तुलसी भट्ट, अनिलकुमार सिन्हा, हरिविलास सापकोटा, रामनारायण बिडारी, चण्डेश्वर श्रेष्ठ र भीमार्जुन आचार्य	८३१७/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	२७४
२८.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री कृष्णप्रसाद भण्डारी र अधिवक्ता श्री मो. शेष अब्बास	८३१८/संयुक्त	नकबजनी चोरी	२८५
२९.	अधिवक्ता श्री कालीप्रसाद घिमिरे	८४७६/संयुक्त	लुटपीट	१६७१
३०.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री किशोर अधिकारी	८३००/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	११२
३१.	अधिवक्ता श्री कुमारराज जोशी	८४३६/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१३४१
३२.	अधिवक्ता श्री कुमार शर्मा आचार्य	८४८८/संयुक्त	जग्गा खिचोला	१७६१
३३.	अधिवक्ताद्वय श्री केदारप्रसाद प्याकुरेल र श्री रमेशकुमार रोक्का	८४१०/संयुक्त	निर्णय दर्ता बदर हक कायम	११२३
३४.	अधिवक्तात्रय श्री केदार ढकाल, लक्ष्मी शर्मा र राजेन्द्र अधिकारी	८४८७/संयुक्त	सम्बन्ध विच्छेद	१७५८
३५.	अधिवक्ता श्री केशव भट्टराई	८५०८/संयुक्त	दर्ताफारी चलन	१९२४
३६.	अधिवक्ता श्री कोषराज काफ्ले	८३७२/संयुक्त	निषेधाज्ञा परमादेश	७७९
३७.	अधिवक्ता श्री कोपिलप्रसाद अधिकारी	८४२२/संयुक्त	घर भत्काई पाऊं	१२३४

ख

३८.	अधिवक्ता श्री खगेन्द्रप्रसाद अधिकारी	८४७१/विशेष	उत्प्रेषण	१६२५
-----	--------------------------------------	------------	-----------	------

ग

३९.	अधिवक्ता श्री गजबहादुर ऐर	८५२८/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	२१२९
४०.	अधिवक्ता श्री गुणनिधि न्यौपाने	८४७८/संयुक्त	उत्प्रेषण	१६८०
४१.	अधिवक्ताहरू श्री गुरुप्रसाद वराल, श्री रामजी विष्ट, श्री शान्तिदेवी खनाल, श्री राजिव वास्तोला, श्री रवि खनाल र श्री शुभनराज आचार्य	८३३२/संयुक्त	परमादेश	४३७
४२.	अधिवक्ताहरू गोपालकृष्ण घिमिरे, टीकाराम भट्टराई, हरिमोहन थापा र डा. भीमार्जुन आचार्य एवं कमलनयन पन्त	८३५०/संयुक्त	उत्प्रेषण	६०६
४३.	अधिवक्ता श्री गोपी शर्मा	८४७०/संयुक्त	अंश दर्ता	१६२०
४४.	अधिवक्ता श्री चन्द्रप्रसाद काफ्ले	८५२०/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	२०४९
४५.	अधिवक्ताद्वय श्री चन्द्रकान्त ज्ञवाली र रुद्र शर्मा	८३२४/पूर्ण	उत्प्रेषण	३२९
४६.	अधिवक्ताहरू श्री चन्द्रकान्त ज्ञवाली, श्री शम्भु थापा, श्री शिवराम तिमल्सिना	८३०२/संयुक्त	ठगी	१२४

घ

४७.	अधिवक्ताद्वय श्री जगन्नाथ मिश्र र श्री ज्योति बाँनिया	८४६७/संयुक्त	परमादेश	१५९३
४८.	अधिवक्ता श्री जयकान्तलाल दास	८४०७/पूर्ण	लिखत बदर	११०३
४९.	अधिवक्ता श्री जगन्नाथ महतो सिंह	८५०१/संयुक्त	अंश चलन	१८५६
५०.	अधिवक्ता श्री जीवन उपाध्याय	८३५३/संयुक्त	लिखत दर्ता बदर	

ङ

५१.	अधिवक्ता डिल्लीराम भण्डारी	८४९२/संयुक्त	अंश नामसारी	१७८९
-----	----------------------------	--------------	-------------	------

च

५२.	अधिवक्ताहरू श्री तुलसी भट्ट, श्री अन्जिता खनाल, श्री रमणकुमार श्रेष्ठ र श्री मुरारीप्रसाद सापकोटा	८५३०/संयुक्त	अदालतको अवहेलना	२१३९
-----	---	--------------	-----------------	------

द

५३.	अधिवक्ता श्री दुर्गाप्रसाद पाण्डे	८३०४/संयुक्त	जालसाजी ।	१४३
-----	-----------------------------------	--------------	-----------	-----

न

५४.	अधिवक्ता श्री नरबहादुर थापा	८४२४/संयुक्त	लेनदेन	१२४३
५५.	अधिवक्ता श्री नरेन्द्रबहादुर के.सी.	८३५४/संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	६३०
५६.	अधिवक्ता श्री नरेन्द्रप्रसाद पाठक, अधिवक्ता श्री मीरा हुंगाना	८३९१/संयुक्त	परमादेश समेत	९७८
५७.	अधिवक्ता श्री नरेन्द्रकुमार के.सी.	८४८९/संयुक्त	लेनदेन	१७६७
५८.	अधिवक्ता श्री नरेन्द्रप्रसाद पाठक, श्री हरिप्रसाद उप्रेती	८५२७/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	२१२०
५९.	अधिवक्ता श्री नारायणप्रसाद खनाल	८४६७/संयुक्त	परमादेश	१५९३
६०.	अधिवक्ताहरू श्री नारायणप्रसाद देवकोटा, श्री गोविन्दप्रसाद शर्मा पौडेल, श्री हरि फुयाल, श्री रामकृष्ण काफ्ले, श्री ध्रुवप्रसाद चौलागाई, श्री केदार दाहाल, श्री ज्योती बाँनिया, श्री धनन्जय खनाल, श्री जगन्नाथ महतो, श्री रामकुमार आचार्य	८५२१/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	२०५३
६१.	अधिवक्ता श्री नारायणप्रसाद दुवाडी	८४९७/पूर्ण	नामसारी हक कायम	१८२८
६२.	वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय श्री नारायण बल्लभ पन्त, श्री श्रीहरि अर्याल एवं अधिवक्ताद्वय श्री रमेशकुमार मैनाली, श्री श्यामराज हुंगेल	८४२८/पूर्ण	बैंक ठगी	१२६५
६३.	अधिवक्ता नारायणप्रसाद खनाल	८४१२/संयुक्त	परमादेश समेत	११३५
६४.	अधिवक्ताद्वय श्री नारायणप्रसाद दवाडी र श्री बोर्णबहादुर कार्की	८४००/संयुक्त	जग्गा खिचोला	१०४३
६५.	अधिवक्ताद्वय श्री निलम पौडेल र श्री श्यामकुमार विश्वकर्मा	८४७३/विशेष	उत्प्रेषण	१६४१
६६.	अधिवक्ताद्वय श्री नैनविनोद न्यौपाने र श्री बच्चुसिंह खड्का	८४२३/संयुक्त	अंश दपोट	१२३८

प

६७.	अधिवक्ता श्री पद्मराज काफ्ले र श्री मुक्ति प्रधान	८४८९/संयुक्त	लेनदेन	१७६७
-----	---	--------------	--------	------

६८.	अधिवक्ताहरू श्री पद्मराज काफ्ले, श्री हरिप्रसाद उप्रेती, श्री मुक्ति प्रधान र श्री खिमराज पौडेल	८३२३/पूर्ण	लिखत दर्ता बदर	३२१
६९.	अधिवक्ताहरू श्री पन्नामान तुलाधर, श्री रविराज भण्डारी, श्री शंकर लिम्बू, श्री फुर्पा तामाङ र श्री सन्तोष राना मगर	८३६०/संयुक्त	उत्प्रेषण	
७०.	अधिवक्ता श्री प्रकाश के.सी.	८३९३/संयुक्त	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	९९९
७१.	अधिवक्ताद्वय श्री प्रकाशमणि शर्मा र श्री कविता पाण्डे	८४१६/संयुक्त	परमादेश समेत	११७५
७२.	अधिवक्ताहरू श्री प्रशन्नकृष्ण दास र सतीशकुमार भ्ना	८४५८/संयुक्त	खिचोला समेत	१५०९
७३.	अधिवक्ताद्वय श्री पूर्णमान शाक्य र श्री गुणनिधि न्यौपाने	८३८५/विशेष	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	९०६
७४.	अधिवक्ता श्री पूर्णचन्द्र पौडेल	८५२०/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	२०४९
७५.	अधिवक्ताहरू पूर्णमान शाक्य, नरेन्द्रप्रसाद पाठक, मीरा हुंगाना, प्रकाशमणि शर्मा, कविता पाण्डे, सविन श्रेष्ठ, लोकहरि वस्याल	८४६४/संयुक्त	परमादेश	१५५१
७६.	अधिवक्ता प्रेमसिंह धामी	८४६२/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१५३७
७७.	अधिवक्ताद्वय श्री प्रेमप्रसाद पाण्डे र हरिकुमार नेपाल	८३२७/विशेष	उत्प्रेषण	३६१

ब

७८.	अधिवक्ताहरू श्री बच्चुसिंह खड्का, डा. गोपालप्रसाद दाहाल, योगराज सुवेदी र प्रकाश थापा	८३३५/संयुक्त	अंश चलन	४८६
७९.	अधिवक्ता श्री बच्चुसिंह खड्का	८३१५, ८३३६/संयुक्त	कर्तव्य ज्यान/ लिखत बदर	२५४, ४९३
८०.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री बन्नीबहादुर कार्की र अधिवक्ताद्वय श्री त्रिलोचन गौतम र हरिकृष्ण कार्की	८३४३/संयुक्त	करार	५६२
८१.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री बन्नीबहादुर कार्की तथा अधिवक्ताहरू श्री सुशीलकुमार पन्त, श्री शम्भु थापा, श्री बालकृष्ण नेउपाने र श्री नरेन्द्रप्रसाद गौतम	८२९४/पूर्ण	उत्प्रेषण	६०
८२.	वरिष्ठ अधिवक्ताहरू श्री बन्नीबहादुर कार्की, श्री राधेश्याम अधिकारी, श्री हरिहर दाहाल र श्री लक्ष्मीबहादुर निराला एवं अधिवक्ताहरू श्री	८३३४/ संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	४५३

	पूर्णमान शाक्य, श्री ईश्वरी चन्द्र शर्मा, श्री अग्नी खरेल, श्री ज्ञानेन्द्रप्रसाद पोखरेल, अनिलकुमार सिन्हा र श्री रमन श्रेष्ठ			
८३.	वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय श्री बद्रीबहादुर कार्की र श्री हरिहर दाहाल तथा अधिवक्ताहरू श्री पन्नामान तुलाधर, श्री विनय स्थापित र श्री जगदीश दाहाल	८३४७/संयुक्त	खिचोला	५८९
८४.	वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय श्री बद्रीबहादुर कार्की र लक्ष्मीबहादुर निराला अधिवक्ताहरू श्री नरेन्द्रकुमार जोशी, प्रकाश के.सी., मेघराज पौडेल, विष्णुप्रसाद बास्कोटा	८३५५/संयुक्त	गाली बेइज्जती	
८५.	अधिवक्ता श्री बद्रीबहादुर कार्की, अधिवक्ता श्री ज्ञानेन्द्रप्रसाद पोखरेल	८३६६/विशेष	उत्प्रेषण समेत	७२५
८६.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री बद्रीबहादुर कार्की, अधिवक्ताहरू श्री राजकिशोर यादव, श्री सुनिल रञ्जन सिंह, श्री शम्भु थापा, श्री शरद कोइराला र श्री कृष्ण थापा श्री लभकुमार मैनाली र श्री श्यामराज हुगेल, श्री रोजन अधिकारी	८३८१/संयुक्त	भ्रष्टाचार	८६७
८७.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री बद्रीबहादुर कार्की, अधिवक्ताहरू श्री अनिलकुमार सिन्हा र श्री कोमलप्रकाश घिमिरे	८४०५/विशेष	उत्प्रेषण समेत	१०७५
८८.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री बद्रीबहादुर कार्की, श्री शम्भु थापा, अधिवक्ता श्री नरेन्द्रप्रसाद गौतम, श्री यज्ञबहादुर बस्नेत र सुशीलकुमार पन्त	८४४०/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	१३६७
८९.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री बद्रीबहादुर कार्की, अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा, श्री हरिकृष्ण कार्की, श्री टंकप्रसाद दुलाल र श्री मेघराज पोखरेल	८४४१/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त	१३७८
९०.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री बद्रीबहादुर कार्की	८४४२/संयुक्त	उत्प्रेषण प्रतिषेध	१३८५
९१.	वरिष्ठ अधिवक्ता बद्रीबहादुर कार्की, अधिवक्ताहरू रविनारायण खनाल र शान्तिदेवी खनाल	८४८१/संयुक्त	उत्प्रेषण	१७१७
९२.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री बद्रीबहादुर कार्की एवं अधिवक्ताहरू बालकृष्ण नेउपाने, श्री मुक्ति प्रधान र श्री हरि उप्रेती	८५२६/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश समेत	२११०
९३.	अधिवक्ता बालकृष्ण नेउपाने	८३४८, ८५१५/विशेष	लगत सच्याई पाऊँ/उत्प्रेषण	५९३, १९६९

९४.	अधिवक्तात्रय श्री बालकृष्ण नेउपाने, श्री हरिचन्द्र सुवेदी र सन्तोष बस्नेत	८४४४/संयुक्त	सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते	१३९६
९५.	अधिवक्ताद्वय बाबुराम खत्री र नरहरि आचार्य	८४३९/संयुक्त	परमादेश	१३६४
९६.	अधिवक्ता श्री बालमुकुन्द श्रेष्ठ	८३२८/पूर्ण	हक सफा	३७२
९७.	अधिवक्ताद्वय श्री बालकृष्ण नेउपाने र श्री रविनारायण खनाल	८३७१/संयुक्त	अंश हक कायम	७७४
९८.	अधिवक्ताद्वय श्री बालकृष्ण नेउपाने र सन्तोष बस्नेत	८३९५/संयुक्त	उत्प्रेषण	१०१३
९९.	अधिवक्ताद्वय बालकृष्ण नेउपाने र कोषराज काफ्ले	८४७४/विशेष	उत्प्रेषण	१६५४
१००.	अधिवक्ता श्री बालकृष्ण नेउपाने र तेजबहादुर कटुवाल	८४८६/संयुक्त	उत्प्रेषण	१७५१
१०१.	अधिवक्ताहरू श्री बालकृष्ण नेउपाने र श्री सन्तोष बस्नेत	८५०४, ८५०५/संयुक्त	कीर्ते नागरिकता/ उत्प्रेषण	१८७६, १८८१
१०२.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री बिष्णुप्रसाद नेपाली र अधिवक्ता दीपेन्द्र थापा	८३२०/संयुक्त	हक कायम ।	३०२
१०३.	अधिवक्ताद्वय श्री विजयराज शाक्य र रामजी विष्ट	८३२७, ८४५७/विशेष	उत्प्रेषण	३६१, १४९१
१०४.	अधिवक्ता श्री विक्रम बस्नेत	८३५७/संयुक्त	ठगी	६५७

भ

१०५.	अधिवक्ताद्वय श्री भरतबहादुर राउत र श्री यदुनाथ खनाल	८३९३/संयुक्त	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	९९९
१०६.	अधिवक्ता डा.श्री भीमार्जुन आचार्य	८३६३/पूर्ण	परमादेश	६९९
१०७.	अधिवक्ताहरू श्री भीम राई र श्री दिनेशकुमार घले	८३३५/संयुक्त	अंश चलन	४८६
१०८.	अधिवक्ता श्री भीमबहादुर ढकाल	८३२२/संयुक्त	उत्प्रेषण, परमादेश ।	३१७
१०९.	अधिवक्ताहरू भूमि खरेल, बालकृष्ण न्यौपाने, चण्डेश्वर श्रेष्ठ र रामकुमार आचार्य	८३१९/संयुक्त	निर्णय बदर ।	२९४
११०.	अधिवक्ताद्वय श्री भोजराज सुवेदी र दीलेन्द्रबहादुर श्रेष्ठ	८४१०/संयुक्त	निर्णय दर्ता बदर हक कायम	११२३
१११.	अधिवक्ता श्री भोला ढुंगाना	८३४६/संयुक्त	उत्प्रेषण	५८१

म

११२.	अधिवक्ताद्वय श्री मथुराकुमार मास्के र जगदेव चौधरी	८५१४/संयुक्त	मोटरसाइकल पाटर्स चोरी पैठारी	१९६५
------	---	--------------	---------------------------------	------

११३.	अधिवक्ता श्री मदन पोखरेल	८४०८/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	११०९
११४.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री महादेव यादव	८४५८/संयुक्त	खिचोला समेत	१५०९
११५.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री महादेवप्रसाद यादव, अधिवक्ताद्वय श्री खगेन्द्रप्रसाद अधिकारी र श्री टीकाराम भट्टराई	८५००/विशेष	उत्प्रेषण	१८४८
११६.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री महादेवप्रसाद यादव	८५०१/संयुक्त	अंश चलन	१८५६
११७.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री महादेव यादव	८५१२/संयुक्त	उत्प्रेषण	१९५३
११८.	वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय श्री महादेवप्रसाद यादव र श्री हरिहर दाहाल, अधिवक्ताहरू श्री अनिलकुमार सिन्हा, श्री कुमार रेग्मी, श्री परशुराम कोइराला	८५१९/संयुक्त	भ्रष्टाचार	२००७
११९.	वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय श्री महादेव यादव र हरिहर दाहाल	८४१७/संयुक्त	छूट पोखरी दर्ता कायम	११८१
१२०.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री महादेव यादव र अधिवक्ता श्री रामबन्धु शर्मा	८३४९/संयुक्त	नेपाली नागरिकता	६००
१२१.	अधिवक्ताद्वय श्री महादेवप्रसाद यादव, श्री हरिहर दाहाल अधिवक्ताहरू श्री शेरबहादुर के.सी., श्री यदु खनाल, श्री कुमार रेग्मी, श्री गोपालकृष्ण घिमिरे, श्री नरेन्द्र के.सी., श्री प्रभुकृष्ण कोइराला	८४२०/संयुक्त	परमादेश समेत	१२००
१२२.	वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय श्री महादेव यादव र श्री विनोदकुमार शर्मा, अधिवक्ता श्री खगेन्द्र अधिकारी	८३८४/पूर्ण	उत्प्रेषण समेत	८९५
१२३.	वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय श्री महादेव यादव र श्री विनोदकुमार शर्मा, अधिवक्ता श्री खगेन्द्र अधिकारी	८३८३/संयुक्त	अपुताली हक कायम	८९०
१२४.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री महादेवप्रसाद यादव र श्री नारायण वल्लभ पन्त तथा अधिवक्ताद्वय श्री शम्भु थापा र श्री ईश्वरीचन्द्र शर्मा	८३६८/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	७४२
१२५.	वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय श्री महादेवप्रसाद यादव र श्री लक्ष्मीबहादुर निराला एवं अधिवक्ताहरू रामप्रसाद गौडेल, ज्ञानेन्द्रप्रसाद पोखरेल तथा हेमराज सुवेदी	८३०६/पूर्ण	मोही कायम ।	१५५
१२६.	वरिष्ठ अधिवक्ताहरू महादेवप्रसाद यादव, श्री कमलनारायण दास र श्री बद्रीबहादुर कार्की एवं अधिवक्ताहरू श्री हरिप्रसाद उप्रेती, श्री शम्भु थापा, श्री बालकृष्ण नेउपाने, श्री खगेन्द्रप्रसाद अधिकारी श्री कोपिलप्रसाद अधिकारी र श्री गणेश पञ्जियार	८३२९/पूर्ण	उत्प्रेषण	३८१

१२७.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री महादेवप्रसाद यादव	८३५३/संयुक्त	लिखत दर्ता बदर	
१२८.	अधिवक्ता श्री महेश्वर चौधरी	८३०८/विशेष	मोही प्रमाणपत्र	१७३
१२९.	अधिवक्ताहरू श्री माधव बास्कोटा र श्री सुरज अधिकारी	८५१२/संयुक्त	उत्प्रेषण	१९५३
१३०.	अधिवक्ता श्री माधवकुमार बस्नेत र श्री सुदीप पौडेल	८३२६/पूर्ण	उत्प्रेषण	३४९
१३१.	अधिवक्ताहरू मीना खड्का, श्री सुदिप पौडेल, श्री माधवकुमार बस्नेत	८२९२/विशेष	उत्प्रेषण परमादेश	२०
१३२.	अधिवक्ता श्री मिथिलेशकुमार सिंह	८५२२/संयुक्त	लिखत दर्ता बदर	२०८२
१३३.	अधिवक्ता श्री मुक्ति प्रधान	८४४७/संयुक्त	हककायम	१४१०
१३४.	अधिवक्ता श्री मुक्ति प्रधान	८४६०/संयुक्त	उत्प्रेषण	१५२२
१३५.	अधिवक्ता श्री मुक्ति प्रधान	८४००/संयुक्त	जग्गा खिचोला	१०४३
१३६.	अधिवक्ता श्री मुकुन्दप्रसाद पौडेल	८४५१/संयुक्त	बैंक ग्यारेन्टी	१४३८
१३७.	अधिवक्ता श्री मुरलीप्रसाद शर्मा	८४८५/संयुक्त	आयकर	१७४३
१३८.	अधिवक्ताहरू मेघराज पोखरेल, शितोष्ण तिमिसिना, खगराज पोखरेल र दिनमणी पोखरेल	८५०६/संयुक्त	परमादेश	१८८७
१३९.	अधिवक्ताहरू श्री मोहन साशंकर, सतिशकृष्ण खरेल, हरि फुयाल, माधवकुमार बस्नेत, चन्द्रकान्त ज्ञवाली र कैलाशमान विश्वकर्मा	८३७९/संयुक्त	उत्प्रेषण, परमादेश	८४८

य

१४०.	अधिवक्ता श्री यमुना भट्टराई	८४७८/संयुक्त	उत्प्रेषण	१६८०
१४१.	अधिवक्ता श्री यमुना भट्टराई	८५०२/संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	१८६३
१४२.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री यज्ञमूर्ति वन्जाडे र अधिवक्ता श्री डिल्ली मैनाली	८३६१/संयुक्त	उत्प्रेषण	
१४३.	अधिवक्ता श्री यज्ञमूर्ति वन्जाडे र अधिवक्ताहरू श्री डिल्ली मैनाली	८४२५/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१२४९

र

१४४.	अधिवक्ता डा.रञ्जितभक्त प्रधानाड, श्री रमेशप्रसाद कोइराला	८३७८/संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	८१४
१४५.	अधिवक्ताहरू श्री रमा पन्त खरेल, श्री शर्मीला श्रेष्ठ र श्री रमेश पराजुली	८४५६/विशेष	उत्प्रेषण	१४८०
१४६.	अधिवक्ता श्री रमेशकुमार मैनाली	८२९१/विशेष	उत्प्रेषण	१०
१४७.	उपन्यायाधिवक्ता श्री रमेश शर्मा पौडेल	८३९४/संयुक्त	उत्प्रेषण	१००७

१४८.	अधिवक्ता श्री रविकृष्ण हाडा र श्री विश्वप्रकाश सिग्देल	८३२०/संयुक्त	हक कायम ।	३०२
१४९.	अधिवक्ता श्री रविनारायण खनाल	८३७७/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	८०८
१५०.	अधिवक्ता श्री राजन अधिकारी	८३१४/संयुक्त	डाँका ।	२४७
१५१.	अधिवक्ता श्री राजन अधिकारी, अधिवक्ता श्री माधवी पाण्डे	८४१५/संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	११५९
१५२.	अधिवक्ता श्री राजन अधिकारी	८४२१/संयुक्त	जीउ मास्ने वेच्ने	१२२६
१५३.	अधिवक्ता राजन अधिकारी, अधिवक्ता रामकुमार राई र अधिवक्ता द्रोण दाहाल	८४६९/संयुक्त	जवरजस्ती करणी	१६१०
१५४.	अधिवक्ता श्री राजन अधिकारी	८४८२/संयुक्त	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	१७२२
१५५.	अधिवक्ता श्री राजेन्द्र भट्टराई	८३१३/संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२४२
१५६.	अधिवक्ता श्री राजेन्द्र भट्टराई	८५१६/पूर्ण	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	१९७६
१५७.	अधिवक्ता रामप्रसाद गौडेल	८३१९/संयुक्त	निर्णय बदर	२९४
१५८.	अधिवक्ता श्री रामप्रसाद गौडेल	८३८८/संयुक्त	उत्प्रेषण	९६५
१५९.	अधिवक्ताहरू रामप्रसाद गौडेल, ज्ञानेन्द्रप्रसाद पोखरेल तथा हेमराज सुवेदी	८३०६/पूर्ण	मोही कायम ।	१५५
१६०.	अधिवक्ता श्री रामबहादुर कार्की	८३५५/संयुक्त	गाली बेइज्जती	६४५
१६१.	अधिवक्ताहरू श्री रामजी विष्ट, श्री विजयराज शाक्य र श्री दीपेन्द्रकुमार राई	८३१०/विशेष	उत्प्रेषण ।	१९१
१६२.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री रामजीप्रसाद मैनाली	८४७०/संयुक्त	अंश दर्ता	१६२०
१६३.	अधिवक्ताद्वय श्री रामजी विष्ट र श्री विराजमान शाक्य	८४५२/विशेष	उत्प्रेषण	१४४५
१६४.	अधिवक्ता श्री रामकृष्ण काफ्ले	८३९०/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	९७४
१६५.	अधिवक्ताहरू श्री रामचन्द्र सुवेदी, श्री रामचन्द्रप्रसाद वनवार, श्री शङ्करकुमार निरौला र श्री नरेन्द्रप्रसाद गौतम	८४१३/संयुक्त	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	११४१
१६६.	अधिवक्ता श्री रामबहादुर खड्का	८४५४/पूर्ण	अंश	१४६३
१६७.	अधिवक्ता श्री रामप्रसाद अर्याल र अधिवक्ता श्री युवराज ओली	८५०३/संयुक्त	गैडा मारी खाग विक्री	१८६९
१६८.	अधिवक्ता श्री रामप्रसाद गौडेल	८३६७/संयुक्त	गुठी	७३४
१६९.	अधिवक्ता श्री रामचन्द्रप्रसाद वर्णवाल	८५११/संयुक्त	निर्णय दर्ता बदर	१९४५
१७०.	विद्वान अधिवक्ता रामबन्धु शर्मा	८४९२/संयुक्त	अंश नामसारी	१७८९
१७१.	अधिवक्ता श्री रेशमराज रेग्मी	८५१३/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१९५९

ल

१७२.	अधिवक्ताहरू श्री लभकुमार मैनाली, श्री मोतिलाल श्रेष्ठ र रविन्द्र भट्टराई	८४३३/संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	१३२१
------	--	--------------	---------------	------

१७३.	वरिष्ठ अधिवक्ताहरू श्री लक्ष्मीबहादुर निराला, श्री विपुलेन्द्र चक्रवर्ती, श्री सर्वज्ञरत्न तुलाधर, श्री रामप्रसाद सिटौला, श्री यज्ञमूर्ति बज्जाडे र श्री गिरीवरलाल अग्रवाल	८३३७/विशेष	उत्प्रेषण	४९९
१७४.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री लक्ष्मीबहादुर निराला, अधिवक्ता श्री रामप्रसाद श्रेष्ठ, श्री लोकभक्त राणा, शकुन्तला थापा, श्री रामबन्धु शर्मा	८३७८/संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	८१४
१७५.	अधिवक्ता श्री लेखनाथ अधिकारी र श्री सुरेन्द्रकुमार अर्याल	८४३८/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	१३५८
१७६.	अधिवक्ता श्री लोकभक्त राणा	८५२९/संयुक्त	वीमा रकम	२१३५
१७७.	अधिवक्ताद्वय श्री लोकभक्त राणा र श्री भ्रमण श्रेष्ठ	८३९८/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१०२६

व

१७८.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री वसन्तराम भण्डारी र अधिवक्ता श्री शम्भु थापा	८४५३/पूर्ण	अपुताली हक कायम	१४५७
१७९.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री वसन्तराम भण्डारी र अधिवक्ता डा. रंजितभक्त प्रधानांग	८४६१/संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	१५३१
१८०.	वरिष्ठ अधिवक्ता वसन्तराम भण्डारी, अधिवक्ताद्वय श्री शम्भु थापा र श्री शालिकराम पाण्डे	८४८३/संयुक्त	अंश चलन समेत	१७२६
१८१.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री वसन्तराम भण्डारी	८३५२/संयुक्त	भ्रष्टाचार	
१८२.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री वसन्तराम भण्डारी, अधिवक्ता श्री जयकान्तलाल	८३६७/संयुक्त	गुठी तैनाथी जग्गा कायम गरेको	७३४
१८३.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री वसन्तराम भण्डारी र अधिवक्ता श्री विमल सुवेदी	८४०२/संयुक्त	निर्णय बदर	१०५७
१८४.	अधिवक्ता श्री विष्णुप्रसाद भुसाल	८५३१/संयुक्त	अंश	२१४६
१८५.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री विश्वकान्त मैनाली, अधिवक्ता श्री सोमकान्त मैनाली	८४९६/पूर्ण	उत्प्रेषण समेत	१८२०
१८६.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री विश्वकान्त मैनाली, अधिवक्ताहरू श्री रंजितभक्त प्रधानाङ्क, मीरा ढुंगाना, श्री सुषमा गौतम, श्री नारायणप्रसाद देवकोटा, केदारप्रसाद दाहाल, श्री ज्योति पौडेल लम्साल, सविता भण्डारी बराल, रक्षा वस्याल, चुडामणी पौडेल, विश्वेश्वरप्रसाद गौतम, टंकप्रसाद दुलाल, मेघराज पोखरेल, आर्या श्रेष्ठ, तुलसी भट्ट, गोविन्दप्रसाद शर्मा	८५०७/विशेष	उत्प्रेषण परमादेश	१९०३

१८७.	अधिवक्ता श्री वोर्णवहादुर कार्की	८३०१/संयुक्त	अंश चलन	११८
१८८.	अधिवक्ता श्री वोर्णवहादुर कार्की सहन्यायाधिवक्ता श्री महेश शर्मा पौडेल	८४१९/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	११९७

श

१८९.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री श्रीहरि अर्याल, अधिवक्ता श्री हेमकुमार श्रेष्ठ	८३८७/संयुक्त	कुटपीट अंगभंग	९५६
१९०.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री श्रीहरि अर्याल र अधिवक्ता श्री मदनकुमार डंगोल	८४८८/संयुक्त	जग्गा खिचोला	१७६१
१९१.	अधिवक्ता शम्भु थापा	८३४८/संयुक्त	लगत सच्याई पाऊँ	५९३
१९२.	अधिवक्ता श्री शम्भु थापा	८३८०/संयुक्त	मोही नामसारी	८६३
१९३.	अधिवक्ताद्वय श्री शम्भु थापा र श्री वल्लभ वस्नेत	८२९३/पूर्ण	अंश चलन	४८
१९४.	अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा, श्री विजयकान्त मैनाली र श्री श्यामप्रसाद पाण्डे	८३२८/पूर्ण	हक सफा	३७२
१९५.	अधिवक्ताद्वय श्री शम्भु थापा र श्री वल्लभ वस्नेत	८३४४/संयुक्त	सार्वजनिक जग्गा	५६८
१९६.	अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा र श्री वल्लभ वस्नेत	८३७६/संयुक्त	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	८०४
१९७.	अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा, सुशील पन्त, प्रकाश राउत, राजन निरौला तथा रामचन्द्र सुवेदी	८४०१/संयुक्त	नागरिकताको प्रमाणपत्र रद्द	१०४८
१९८.	अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा, श्री कृष्ण सापकोटा र श्री इन्द्र खरेल	८४०३/संयुक्त	भ्रष्टाचार	१०६४
१९९.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री शम्भु थापा र अधिवक्ता श्री कृष्ण थापा	८४८६/संयुक्त	उत्प्रेषण	१७५१
२००.	अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा, श्री हरिकृष्ण कार्की, श्री सरोजकृष्ण घिमिरे, श्री खडानन्द कंडेल, श्री गोविन्दप्रसाद शर्मा	८५२३/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	२०८६
२०१.	वरिष्ठ अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा, श्री सीताराम तिवारी, अधिवक्ताहरू श्री कृष्णप्रसाद सापकोटा, श्री सतिशकृष्ण खरेल, श्री भोजेन्द्रवहादुर खत्री, श्री शेखरकुमार जोशी र श्री कुमुद भट्टराई	८५२५/संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२१०१
२०२.	अधिवक्ता श्री शम्भु थापा, श्री पूर्णचन्द्र पौडेल, श्री गोविन्दप्रसाद शर्मा, बन्दी, श्री हरि फुयाल, श्री विजयप्रसाद मिश्र, श्री	८४५५/विशेष	उत्प्रेषणसमेत	१४७१

	मनोहर शाह, श्री नवराज तिमल्सिना, श्री सुरेशकुमार कार्की, श्री रत्नकुमार खरेल, श्री पुण्यप्रसाद दंगाल र श्री टीकाराम महारा			
२०३.	अधिवक्ता श्री शम्भु थापा, श्री लोकभक्त राणा, चोमराज दहाल	८३८२/संयुक्त	करार बदर	८८३
२०४.	अधिवक्ता श्री शम्भु थापा, श्री रमनकुमार श्रेष्ठ, माधव वाँस्कोटा, बामदेव ज्ञवाली, सुरज अधिकारी	८३६६/विशेष	उत्प्रेषण समेत	७२५
२०५.	अधिवक्ता श्री शम्भु थापा र वल्लभ वस्नेत	८४०९/संयुक्त	कीर्ते ठगी	१११६
२०६.	अधिवक्ता श्री शमीकपुर साह	८४१३/संयुक्त	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	११४१
२०७.	अधिवक्ता श्री शरद कोइराला	८४५९/संयुक्त	प्रतिशेषसमेत	१५१४
२०८.	अधिवक्ताद्वय श्री शरदप्रसाद कोइराला र श्री सिद्धप्रसाद लामिछाने	८५१३/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	१९५९
२०९.	अधिवक्ता श्री शान्ता सेढाई	८२९७, ८३४५/संयुक्त	कर्तव्य ज्यान, परमादेश	८९, ५७४
२१०.	अधिवक्ता श्री शालिकराम पाण्डे	८३३६,८४२२८ ५०९/संयुक्त	घर भत्काई पाऊं/ लिखत बदर /अंश चलन	४९३, १२३४ १९३२
२११.	अधिवक्ता श्री श्यामकुमार खत्री	८४५१/संयुक्त	बैंक ग्यारेन्टी	१४३८
२१२.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्यामप्रसाद खरेल	८४९०,८५२९/ संयुक्त	निषेधाज्ञा /वीमा रकम	१७७३, २१३५
२१३.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री श्यामप्रसाद खरेल र अधिवक्ता श्री कमलबहादुर बोगटी	८४४७/संयुक्त	हककायम	१४१०
२१४.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री श्यामप्रसाद खरेल तथा अधिवक्ताद्वय श्री लक्ष्मीप्रसाद उप्रेती र श्री शालिकराम पाण्डे	८३४७/संयुक्त	खिचोला	५८९
२१५.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री श्यामप्रसाद खरेल तथा अधिवक्ताहरू श्री खगेन्द्रप्रसाद अधिकारी, श्री निरन्जनराज अर्याल, श्री जगदिश भण्डारी र ओमप्रकाश सिंह	८४४९/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१४२१
२१६.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्यामप्रसाद खरेल एवं अधिवक्ता केशवप्रसाद भट्टराई	८३९५/संयुक्त	उत्प्रेषण	१०१३
२१७.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री श्यामप्रसाद खरेल, अधिवक्ताहरू डा. शंकरकुमार श्रेष्ठ, श्री सतिशकृष्ण खरेल, श्री सरिता शर्मा, श्री राजेश्वर अधिकारी, शान्ता सेढाई, श्री राजकिशोर यादव, श्री दीपेन्द्र पौडेल	८५०९/संयुक्त	अंश चलन	१९३२

२१८.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री श्यामप्रसाद खरेल र अधिवक्ताहरू श्री बालकृष्ण नेउपाने र श्री तेजबहादुर कटुवाल	८५११/संयुक्त	निर्णय दर्ता बदर हक कायम	१९४५
२१९.	अधिवक्ताद्वय श्री श्यामप्रसाद पाण्डे र श्री बामदेव ज्ञवाली	८५३१/संयुक्त	अंश	२१४६
२२०.	अधिवक्ताद्वय श्री शिवप्रसाद रिजाल र श्री रत्नकुमार खरेल	८४४८/संयुक्त	निर्णय बदर	१४१५
२२१.	अधिवक्ताहरू श्री शिवप्रसाद रिजाल, श्री विष्णुप्रसाद भट्टराई र तिलकविक्रम पाण्डे	८३४३/संयुक्त	करार	५६२
२२२.	अधिवक्ता श्री शेरबहादुर के.सी. र श्री ऋषिराम घिमिरे	८३०७/विशेष	उत्प्रेषण ।	१६४
२२३.	अधिवक्ता श्री शेरबहादुर के.सी.	८३४१/संयुक्त	निर्णय बदर	५५०
२२४.	अधिवक्ता श्री शेरबहादुर के.सी.	८४७९/संयुक्त	उत्प्रेषण	१६८५
२२५.	अधिवक्ताहरू डा.श्री शंकरकुमार श्रेष्ठ, डा.श्री रंजितभक्त प्रधानाङ्ग र अनिता चापागाई	८३११/पूर्ण	कर्तव्य ज्यान ।	२००

स

२२६.	अधिवक्ता श्री सनद देवकोटा	८३०९/पूर्ण	खिचोला ।	१८४
२२७.	अधिवक्ता श्री सतिशकृष्ण खरेल	८३०३/संयुक्त	आयकर ।	१३६
२२८.	अधिवक्ता श्री सतिशकृष्ण खरेल	८४३७/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	१३४६
२२९.	अधिवक्ताहरू श्री सतिशकृष्ण खरेल र सुरेशकुमार कार्की	८४८४/संयुक्त	उत्प्रेषण	१७३५
२३०.	अधिवक्ता श्री सतीशकुमार भा	८२९०/पूर्ण	लिलाम दर्ता बदर	१
२३१.	अधिवक्ता श्री समीर शर्मा, श्री विमलप्रसाद ढकाल	८५२३/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	२०८६
२३२.	सहन्यायाधिवक्ता श्री सरोजप्रसाद गौतम	८४०३/संयुक्त	भ्रष्टाचार	१०६४
२३३.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री सर्वज्ञरत्न तुलाधर, अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा, श्री मुकुन्दराम श्रेष्ठ, श्री कृष्ण थापा, श्री धनबहादुर श्रेष्ठ	८३९८/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१०२६
२३४.	अधिवक्ता श्री सर्वज्ञरत्न तुलाधर तथा अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा, श्री लक्ष्मीप्रसाद अधिकारी, श्री प्रेमबहादुर खड्का, श्री विश्व सिग्देल, श्री भरतराज खनाल	८४४८/संयुक्त	निर्णय बदर	१४१५
२३५.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री सिन्धुनाथ प्याकुरेल तथा अधिवक्ताद्वय श्री लोकभक्त राणा र बालकृष्ण नेउपाने	८२९३/पूर्ण	अंश चलन	४८

२३६.	वरिष्ठ अधिवक्ताहरू श्री सिन्धुनाथ प्याकुरेल र श्री हरिहर दाहाल तथा अधिवक्ताहरू श्री कृष्णप्रसाद सापकोटा र श्री सरोजनाथ प्याकुरेल	८३१५/संयुक्त	कर्तव्य ज्यान ।	२५४
२३७.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री सिन्धुनाथ प्याकुरेल तथा अधिवक्ताहरू श्री बालमुकुन्द श्रेष्ठ, भीमार्जुन आचार्य, रामप्रसाद प्रजापती र विकल प्रजापती	८३३९/विशेष	उत्प्रेषण	५३२
२३८.	अधिवक्ता श्री सुन्दरलाल चौधरी	८३०१/संयुक्त	अंश चलन	११८
२३९.	अधिवक्ता श्री सुनीलकुमार पोखरेल	८३०८, ८५२२/विशेष	मोही प्रमाणपत्र नामसारी	१७३ २०८२
२४०.	अधिवक्ताद्वय श्री सुनीता रेग्मी र अनीता श्रेष्ठ	८४४६/संयुक्त	अवैध भवन निर्माण	१४०४
२४१.	अधिवक्ता श्री सुमनराज आचार्य	८३७६/संयुक्त	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	८०४
२४२.	अधिवक्ताद्वय श्री सुरज अधिकारी र श्री भीम बज्जारा	८३९४/संयुक्त	उत्प्रेषण	१००७
२४३.	अधिवक्ताद्वय श्री सुरेन्द्रकुमार खड्का, श्री हरिप्रसाद भण्डारी	८२९५/संयुक्त	अपुताली हक कायम	७७
२४४.	अधिवक्ता श्री सुरेन्द्रकुमार खड्का, मीराज श्रेष्ठ	८३६१, ८४२५/संयुक्त	उत्प्रेषण	१२४९
२४५.	अधिवक्ता श्री सुरेन्द्र महतो	८३२४/पूर्ण	उत्प्रेषण	३२९
२४६.	अधिवक्ता श्री सुष्मा बाँस्कोटा	८३५४/संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	६३०
२४७.	अधिवक्ता श्री सुरेन्द्रकुमार महतो एवं श्री गौरीशंकर महतो	८३५८/संयुक्त	नामसारी	६६३
२४८.	अधिवक्ता सुरेशकुमार कार्की	८४४५/संयुक्त	अंश हक कायम	१४००
२४९.	अधिवक्ताद्वय श्री सुवोधमान नापित र श्री चन्द्रकान्त ज्ञवाली	८३८५/विशेष	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	९०६
२५०.	वरिष्ठ अधिवक्ताहरू श्री सुशीलकुमार सिन्हा र श्री अनिलकुमार सिन्हा	८३९९/संयुक्त	उत्प्रेषण मिश्रित प्रतिषेध	१०३७
२५१.	अधिवक्ताहरू श्री सुशील विक्रम थापा श्री लक्ष्मीप्रसाद पोखरेल र श्री बद्रीराज भट्ट	८४२७/विशेष	उत्प्रेषण	१२५९
२५२.	अधिवक्ताहरू श्री सुशीलकुमार पन्त, श्री बालकृष्ण नेउपाने, श्री रमन श्रेष्ठ, श्री टीकाराम भट्टराई र डा.श्री भीमार्जुन आचार्य	८४२९/पूर्ण	उत्प्रेषण, अधिकारपृच्छा र परमादेश समेत	१२७५
२५३.	अधिवक्ताहरू श्री सूर्य के.सी. र श्री भीमार्जुन आचार्य	८३४६/संयुक्त	उत्प्रेषण	५८१

ह

२५४.	अधिवक्ता श्री हरि उप्रेती	८३४२, ८३६५, ८४३८ र ८५१८/संयुक्त	अपहेलना/ उत्प्रेषण	५५६, ७१३, १३५८, १९९९
२५५.	अधिवक्ता श्री हरिप्रसाद भण्डारी	८२९५/संयुक्त	अपुताली हक कायम	७७
२५६.	अधिवक्ताद्वय श्री हरिकृष्ण कार्की, श्री सतिशकृष्ण खरेल	८२९९/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	१०१
२५७.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल अधिवक्ताहरू श्री गोविन्दप्रसाद पौडेल, श्री बालकृष्ण नेउपाने र श्री माधव बास्कोटा	८३३८/विशेष	गुठी कायम	५१६
२५८.	वरिष्ठ अधिवक्ता हरिहर दाहाल	८३१६, ८३८८, ८४५४ र ८४९८/संयुक्त	उत्प्रेषण/ अंश	२६६, ९६५, १४६३, १८३४
२५९.	वरिष्ठ अधिवक्ता हरिहर दाहाल र अधिवक्ताहरू पुण्यशीला दवाडी र राजु कटुवाल	८३२१/संयुक्त	ठगी	३०९
२६०.	वरिष्ठ अधिवक्ताहरू श्री हरिहर दाहाल, श्री गणेशराज शर्मा एवं अधिवक्ताहरू श्री कृष्णप्रसाद सापकोटा, श्री इन्द्र खरेल, श्री शम्भु थापा, श्री नरेन्द्र पाठक, श्री हरि उप्रेती र श्री रामेश्वरप्रसाद घिमिरे	८३३१/ संयुक्त	भ्रष्टाचार	४२३
२६१.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल तथा अधिवक्ता श्री ठाकुररमण आचार्य	८३३३/संयुक्त	निर्णय दर्ता बदर	४४४
२६२.	वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय श्री हरिहर दाहाल र श्री बद्रीबहादुर कार्की अधिवक्ताहरू श्री नरेन्द्रप्रसाद पाठक, श्री माधवकुमार बस्नेत, श्री सुदीप पौडेल, श्री मीना खड्का अधिवक्ताहरू प्रा.डा.श्री अम्बरप्रसाद पन्त, श्री कुमार रेग्मी, डा.श्री भीमार्जुन आचार्य र सहप्राध्यापक श्री प्रकाश के.सी.	८३३७/विशेष	उत्प्रेषण	४९९
२६३.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल तथा अधिवक्ताद्वय श्री बालकृष्ण नेउपाने र श्री माधव बास्कोटा	८३३८/विशेष	गुठी कायम	५१६
२६४.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल एवं अधिवक्ताहरू श्री बालकृष्ण नेउपाने र श्री बोर्णबहादुर कार्की	८३४०/संयुक्त	भ्रष्टाचार	५४२

२६५.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल एवं अधिवक्ता युवराज भण्डारी	८३७०/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त प्रतिषेध	७६५
२६६.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल र अधिवक्ता श्री सुधीरकुमार दास	८३७१/संयुक्त	अंश हक कायम	७७४
२६७.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल, अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा, नरेन्द्रप्रसाद पाठक	८३७३/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	७८२
२६८.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल, अधिवक्ता श्री नरेन्द्रबहादुर के.सी., पुष्करप्रसाद गजुरेल, विष्णुमणि अधिकारी	८३८२/संयुक्त	करार बदर	८८३
२६९.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल, अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा, श्री नरेन्द्रप्रसाद पाठक, श्री हरिप्रसाद उप्रेती र श्री शिव रिजाल	८३९२/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	९८७
२७०.	अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल एवं अधिवक्ता श्री युवराज कोइराला	८४०८/संयुक्त	उत्प्रेषण समेत	११०९
२७१.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल, अधिवक्ताहरू श्री शम्भु थापा, श्री नरेन्द्रप्रसाद पाठक, श्री हरिप्रसाद उप्रेती र श्री शिवपसाद रिजाल	८४१४/संयुक्त	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश समेत	११५०
२७२.	वरिष्ठ अधिवक्ता हरिहर दाहाल र अधिवक्ता बालकृष्ण नेउपाने	८४२६/संयुक्त	जोत नामसारी	१२५६
२७३.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल, अधिवक्ताहरू श्री हरिप्रसाद उप्रेती, श्री नरेन्द्रप्रसाद पाठक र श्री विष्णुमणि अधिकारी	८४३२/पूर्ण	उत्प्रेषण समेत	१३१४
२७४.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल र अधिवक्ताद्वय श्री शम्भु थापा र श्री सतिशकुमार भ्ना	८४४९/संयुक्त	उत्प्रेषण परमादेश	१४२१
२७५.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल, अधिवक्ता श्री खगेन्द्र अधिकारी, श्री सुषमा वास्कोटा बराल, श्री चन्द्रकान्त ज्ञवाली, डा.श्री भीमार्जुन आचार्य र श्री केशवराज अर्याल	८४७२/विशेष	उत्प्रेषण	१६२९
२७६.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल तथा अधिवक्ता श्री सतिशकुष्ण खरेल	८४७५/संयुक्त	अंश चलन	१६६२
२७७.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल र अधिवक्ता श्री युवराज भण्डारी	८४८३/संयुक्त	अंश चलन समेत	१७२६
२७८.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल, अधिवक्ताहरू श्री मातृका निरौला	८३५९/संयुक्त	अंश चलन	

२७९.	वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिशंकर निरौला र अधिवक्ता श्री भैरवराज पन्त	८४९५/पूर्ण	उत्प्रेषणयुक्त प्रतिषेध	१८१०
२८०.	अधिवक्ताद्वय श्री हरिशचन्द्र सुवेदी र श्री शम्भु थापा	८३६२/पूर्ण	उत्प्रेषण	६९५
२८१.	अधिवक्ता श्री हिरा रेग्मी	८४६५/संयुक्त	भ्रष्टाचार	१५८०
२८२.	अधिवक्ताहरू हेमराज पन्त, रामकुमार राई, द्रोण दाहाल र मीरा हुंगाना	८४७५/संयुक्त	अंश चलन	१६६२

३

२८३.	अधिवक्ताहरू श्री ज्ञानप्रसाद भूसाल, श्री भोलानाथ हुंगाना, श्री सुदिप पौडेल र पूर्णमान शाक्य	८३३१/ संयुक्त	भ्रष्टाचार	४२३
२८४.	अधिवक्ता श्री ज्ञानेन्द्रप्रसाद पोखरेल	८४०७/पूर्ण	लिखत बदर	११०३
२८५.	अधिवक्ताद्वय श्री ज्ञानेन्द्रबहादुर कुँवर र श्री उपेन्द्र अर्याल	८३१२/संयुक्त	परमादेश	२३७

नेपाल कानून पत्रिका
तथा
सर्वोच्च अदालत बुलेटिन

अब हाम्रो वेभसाइटमा उपलब्ध छन्

ठेगाना

www.supremecourt.gov.np

- यो वेभसाइट खोलेपछि बायाँतर्फ **नेपाल कानून पत्रिका** तथा त्यसको तल **सर्वोच्च अदालत बुलेटिन**मा क्लिक गर्नुहोस् ।
- २०६५ साल वैशाखदेखिका यी पत्रिकामा समाविष्ट निर्णयहरू पढ्न र अर्को निर्णय नभएसम्म निःशुल्क डाउनलोड गर्न सकिनेछ ।

१०. ठहर खण्डमा व्याख्या वा उल्लेख भएका केही शब्दावलीहरूका आधारमा सूची

विषयवस्तु	पृष्ठ
अनुक्रमाङ्क	१०६८
अधिग्रहण	१००
असदिग्ध व्याख्या	३८४
अन्तर्राष्ट्रिय कानून	६२९
अनुप्राणित	७१०
असमान व्यवहार	१८
अस्मिता	६४८
ILO Convention	२१२४
आवेश प्रेरित हत्या	२६२, ६३०
आत्मनिष्ठ	१०३६
आत्मनियन्त्रण	६४२
आर्थिक सीमा (Austerity)	४४३
आयाम	३६
आरक्षण	४२
आलोचनामक टिप्पणी	२१४४
औद्योगिक सम्पत्ति	६५६
उद्देश्यात्मक व्याख्या	३१
एलिवि	८४५
एस.एम.टी.	६१३
ऋण प्रदायक	७६६
कार्यविधिगत स्वायत्तता	३७
कार्यकारिणी अधिकार	९९१
कृषिजन्य उद्योग	१०४१
Criminal Psychology	८४८
गोश्वाराधन	४
घरसारको वण्डापत्र	५९
ठेक्कापट्टा	१०४२

चश्मदिद गवाह	४१९
Juristic personality	५८४
जाली पासपोर्ट	८३९
जेष्ठ नागरिक	४३८
टिप्पणी	६८५
ट्रेडमार्क	६५५
डी.एन.ए.	१२१
तहसील	१०३७
दोभाषे	५७८
धितो सुरक्षण	३६२
नवीकरण	१६९
नजरबन्द	१८९५
नागरिक पहुँच	३४
न्यायपालिकाको परिदृश्य	५१५
न्यायिक आत्मसंयम	९७४
न्यायिक मन	६०५
न्यायिक व्यवस्थापकीय मापदण्ड	९७७
न्यायिक हस्तक्षेप	३३९
न्यायिक पुनरावलोकन	३८९, ७११, ९१२, १४९५
न्यायिक सक्रियता	३९१
न्यायिक स्वतन्त्रता	५१२
न्यायमूर्ति	५६१
निजी आर्जन	८७
निक्षेपकर्ता	५८६
पटके	२५३
Performance Bank Guarantee	१४३८

परिस्थितिजन्य प्रमाण	८३०
प्रशासकीय पत्राचार	७४२
प्रतिशोध	६३५
प्रशासनिक स्वायत्तता	३९
प्रसूति	८९६
Public Authority	३०
पारिवारिक संरचना	१
पूर्वाधार	१०५९
पेरीस सिद्धान्त	४०
प्रत्यायोजित विधायन	३५८, ५१४
प्रतितपत्र	४३५
प्रवन्धपत्र	६९८
प्राकृतिक स्रोत	४६७
पीडक	६१६
पुनर्वहाली	१०१५
पेरिटोनाइडिस	६३९
पेटेन्ट	६५४
पैतृक सम्पत्ति	६
पोष्टमार्टम	६३४
पृष्ठपोषण	४१
Free Energy	४६८
Fair Trail	५७९
फैसला कार्यान्वयन	८०८
फेल्लो	६८३
बहिस्करण	१८९४
भ्रष्टाचारजन्य कसूर	४३४
भेषधारी	८९१
मध्यस्थता	७४२
मध्यस्थ ट्राइबुनल	७४६
मधेशी मूल	२१२४
मनोवैज्ञानिक सन्तुष्टि	१५९२
मिन्ही	१८९
मृत्युकालीन घोषणा	६३०
मुद्दाको अन्तिमता	६६६
मुलतवी	६३६
मौखिक कथन	६६२
राजगुठी	२९६
राष्ट्रिय ढुकुटी	२३

रोयल्टी	३५६
लगानीकर्ता	६९७
लाभांश	६९७
वचनदाता	६४०
वरामदी मुचुल्का	२९३, ५४८
वाणिज्यिक आसय	७४३
वारदातस्थल	२१०९
वाउण्डरीवाल	५९२
विकलाङ्क	८९५
विगो भरिभराउ	८
वियाधिकी मनसाय	८१
विवन्धनको सिद्धान्त	१८२
वित्ता उन्मूलन	३०५
विश्वसनीयता	२१३४
वेदविद्याश्रम	८४८
वौद्धिक सम्पत्ति	६५६
सदावर्त गुठी	५१७
समन्याय	१९६, १०६३
समसामयिक	१३
सशक्तिकरण	४२
सम्पत्ति शुद्धिकरण	१४४७
साम्पत्तिक हिनामिना	४३५
स्ववासी घर	३०७
स्वायत्तता	२५, ३१
स्वच्छाचारी निर्णय	४७१
सार्वभौम अधिकार	९१६
सुकुम्वासी	५७२, १००८
सुधारात्मक	१४२७
सुपरीवेक्षक	६१३
सुरक्षाको प्रत्याभूति	१४, १९
संक्रमण	६४३
संगठित अपराध	३१६
सांस्कृतिक अधिकार	३५
सेक्युरिटि पेमेन्ट	५६७
सेप्टोसेमिया	६३९
ह्योल्लो	६८२

कसरी निर्धारण गरिन्छन् नेकापका प्रकाशित गरिने निर्णयहरू

पत्रिका र पाठकबीच आवधिक सम्वाद हुनुपर्दछ। पाठकलाई आफ्नोपनको अनुभूति दिन सक्नुमा नै पत्रिकाको सफलता निर्भर गर्दछ। पत्रिकाले आफ्ना नीति, नियम र कार्य पद्धतिका विषयमा पारदर्शिता कायम गर्नु पाठकको सक्रिय सहभागिताका लागि आमन्त्रण हो। सही सुझाउलाई स्वागत गर्ने नीतिले पाठक र पत्रिकाबीचको सम्बन्धलाई दरिलो बनाउँछ। यिनै वास्तविकतालाई आत्मसात् गर्दै हामी नेपाल कानून पत्रिका (नेकाप) मा प्रकाशित हुने सामग्रीको छनौट कसरी गरिन्छ भन्ने कुरा पाठकहरूसमक्ष राख्न चाहन्छौं।

निर्णयहरूको संकलन:

प्रत्येक इजलासबाट तयार हुने निर्णयहरू सम्पादन तथा प्रकाशन शाखामा पठाउने दायित्व सम्बन्धित इजलास अधिकृतको हो। प्राप्त हुने निर्णयहरू सम्पादन तथा प्रकाशन शाखामा दर्ता गरिन्छन्। महिनाको पहिलो पक्ष (१ गतेदेखि १५ गतेसम्म) दर्ता हुने सबै निर्णय सोही महिनाको दोस्रो पक्ष (१६ गतेदेखि मसान्तसम्म) को सर्वोच्च अदालत बुलेटिन (सअ बुलेटिन) मा प्रकाशित हुन्छन्। यसै गरी महिनाको दोस्रो पक्षमा दर्ता भएका सबै निर्णयहरू त्यसपछिको महिनाको पहिलो अङ्कमा प्रकाशित हुन्छन्। त्यसैले हामीले पाक्षिक आधारमा महिनाको पछाडि १ र २ भनेर जनाउने गरेका छौं।

इजलासबाट सबै निर्णयहरू हामीलाई उपलब्ध हुन्छन् भन्ने हामी विश्वास गर्दछौं। कुनै पनि निर्णय नछुट्टुन भन्ने अभिप्रायले सअ बुलेटिनका सबै प्रति सबै इजलास अधिकृत तथा निर्णय कम्प्युटर टाइप गर्ने सबै कर्मचारी समेतलाई

निःशुल्क उपलब्ध गराउँछौं। हामीलाई प्राप्त हुने सबै निर्णयहरूको सारसंक्षेप बुलेटिनमा निश्चित रूपमा प्रकाशित हुन्छन्।

निर्णय छनौट प्रक्रिया:

अघिल्लो महिनाका सअ बुलेटिनका दुवै अङ्कमा प्रकाशित निर्णयहरू पछिल्लो महिनाको नेकापका लागि छनौटका सामग्री हुन्। अर्थात् २०६७ चैत-१ र चैत -२ का १४३ + १४६ = २८९ निर्णयहरू नै २०६८ वैशाखको नेकापका लागि छनौट प्रक्रियामा राखिन्छन्। ती सबै निर्णयहरू मध्ये नजीर तत्व विद्यमान रहेका निर्णयहरूलाई छुट्याइन्छ। यसका लागि कुनै संख्या निर्धारित हुँदैन। यसरी छुट्याइने क्रममा सो निर्णयमा बहस गर्ने कानून व्यवसायी वा निर्णय गर्ने न्यायाधीशको नामलाई बिलकुल आधार बनाइँदैन।

छनौट गर्न उपसमिति

सम्पादन तथा प्रकाशन शाखाले सम्पादकमार्फत प्रारम्भिक कार्य गरी निर्णयार्थ सम्पूर्ण निर्णयहरू छनौट उपसमितिलाई पेश गरिन्छ। सम्पादन तथा प्रकाशन मूल समितिमा रहेका नेपाल बार एशोसिएशन, सर्वोच्च अदालत बार एशोसिएशन र नेपाल ल क्याम्पसका प्रतिनिधिहरू सम्मिलित छनौट उपसमितिले प्रकाशनयोग्य निर्णयहरू छनौट गर्दछ। यसरी छनौटमा परेका सबै निर्णयहरू प्रकाशनयोग्य मानिन्छन्। अन्त्यमा प्रकाशनयोग्य मानिएका निर्णयहरू समितिका अध्यक्षसमक्ष पेश गरिन्छन्।

छनौटका मापदण्ड

पूर्ण इजलासका सम्पूर्ण निर्णयहरू र विशेष इजलासका अधिकांश निर्णयहरू स्वतः प्रकाशनयोग्य मान्ने हाम्रो नीति छ। त्यसपछि पहिले नै प्रकाशित भइसकेका सिद्धान्तसँग मेल खाने निर्णयहरूको पुनरावृत्ति नहोस् भन्ने कुरामा पनि हामी चनाखो रहने प्रयास गर्दछौं। तर, पहिले नै कायम भएको सिद्धान्त भए पनि नयाँ किसिमको व्याख्या रहेको भए त्यसलाई समेत हामी प्रकाशनयोग्य नै मान्दछौं।

प्रकाशनको आधार

छनौटमा परेका सम्पूर्ण निर्णयहरूलाई हामी छुट्याउँछौं र यी सबैलाई वेग्लै राख्दछौं। आर्थिक सीमितताका कारणले हाललाई हामीसँग प्रति अङ्क सरदर १८० पृष्ठका सामग्री अटाउने ठाउँ छ। त्यसकारण छनौटमा परेका निर्णय तुरुन्तै प्रकाशित नभई २/३ महिनापछिको अङ्कमा पनि पर्न सक्दछन्। कुनै चर्चित तथा जनअभिरुचीको निर्णयलाई तत्कालै प्रकाशन गर्नुपर्ने अवस्था पनि आउँछ। यस्तो अवस्थामा पूर्व निर्धारित निर्णय पछिल्लो अङ्कका लागि सर्दछ। प्रत्येक अङ्कका लागि छापिने निर्णयहरू निर्धारण गर्दा संविधान, सम्पत्ति, अपराध, कम्पनी, उद्योग, वाणिज्य र कर्मचारी समेत हरेक विषय समेटिऊन भन्ने हाम्रो उद्देश्य रहन्छ।

क्रम निर्धारण:

इजलासको वरिष्ठताका आधारमा निर्णयहरूको क्रम निर्धारण भई क्रमशः प्रकाशित

हुन्छन्। समान तहका इजलासमा त्यो इजलासको नेतृत्व गर्नु हुने सम्माननीय प्रधान न्यायाधीश पछि माननीय न्यायाधीशहरूको वरिष्ठताको क्रममा निर्णयहरू प्रकाशित हुन्छन्।

वेब साइटमा प्रकाशन

सअ बुलेटिन तथा नेकाप प्रकाशनार्थ प्रेसमा पठाउने वित्तिकै ती हाम्रो वेइसाइट (www.supremecourt.gov.np) मा राखिन्छन्। यी निर्णयहरू अर्को व्यवस्था नहुञ्जेल निःशुल्क डाउनलोड गर्न सकिन्छ।

अन्त्यमा,

सर्वोच्च अदालत बुलेटिनमा प्रकाशित निर्णयको पूर्ण पाठ प्रकाशित होस् भन्ने तपाईंलाई लाग्दछ भन्ने हामीलाई सूचना गर्नु भए हुन्छ। कुनै निर्णय बुलेटिनमै प्रकाशन हुन छुटेका तपाईंलाई महसूस हुन्छ भने पनि हामीलाई सूचना गरिदिन अनुरोध गर्दछौं। नेपाल कानून पत्रिकाको प्रकाशन सम्बन्धमा कुनै सुझाउ भए हामी त्यसको पनि स्वागत गर्दछौं।

सम्पादनका लागि लगभग शून्य स्थान भएपनि यस पत्रिकालाई बढी भन्दा बढी पाठकमैत्री बनाउने हाम्रो चिन्तन र प्रयास रहिआएको छ। यो अतिरिक्ताङ्कको योजना यस्तै एउटा सोचको उपज हो। यसलाई हामी निरन्तरता दिन चाहन्छौं। यस सन्दर्भमा तपाईंहरूका सुझाउले आगामी वर्षका लागि सघाउ पुऱ्याउने छ।

हामी क्षमायाचना गर्दछौं:

- एउटै निर्णय असावधानीवश दुई पटक अङ्क ४ (नि.नं. ८३४२) र अङ्क ८ (नि.नं. ८४३१) मा प्रकाशित हुन पुगेकोमा,
- अङ्क ११ को विषयसूचीको क्रम १९ र २० को सारसंक्षेप प्राविधिक त्रुटिका कारणले तल माथि पर्न गएकोमा।